

Bucovina literară

publicație întemeiată la Cernăuți, în 1942

serie nouă, anul XXXV, Nr. 7-8-9 (401-402-403)/2024

REDACTOR-ŞEF:

Alexandru Ovidiu VINTILĂ

REDACTORI:

L. D. CLEMENT

Doina CERNICA

Isabel VINTILĂ

COLEGIUL DIRECTOR:

Nicolae CÂRLAN

Prof. univ. dr. Mircea A. DIACONU

Prof. univ. dr. Adrian Dinu RACHIERU

Monahia Elena SIMIONOVICI (Preşedinte de onoare al S.S.B.)

Prof. univ. dr. Elena-Brânduşa STEICIUC

COLABORATORI PERMANENŢI:

Adrian ALUI GHEORGHE (Piatra Neamţ)

Liviu ANTONESEI (Iaşi)

Leo BUTNARU (Chişinău)

Marius CHELARU (Iaşi)

Gheorghe GRIGURCU (Târgu Jiu)

Ioan HOLBAN (Iaşi)

Felix Nicolau (Madrid)

Matei VIŞNIEC (Paris)

Redacţia şi administraţia:

**Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, str. Mitropoliei nr. 4,
720035, Suceava**

E-mail: ovidius_vintila@yahoo.com

ISSN 123-7167

**Răspunderea pentru opiniile exprimate revine în exclusivitate autorilor.
Manuscrisele trimise redacţiei nu se înapoiază.**

Acest număr al revistei
este publicat cu sprijinul financiar
al Consiliului Judeţean Suceava,
prin Programul de finanţare
nerambursabilă în anul 2024.

Număr ilustrat de artistul vizual
Sergiu Grapa.

Grup Muşatinii
tipografie · producţie publicitară
SUCEAVA, tel.: 0230 523640

Ion POP

Citind mereu

Citind mereu texte după texte,
am ajuns să mă gândesc tot mai des
la oboseala punctului. Aș asemăna-o
cu cea a alergătorului de la Marathon.

Dar în clipa asta
nu mă pot gândi
decât la punctul care voi fi.

Recomandă prin virgule, puncte-puncte,
și câte un mic popas pentru respirație-
punct-virgulă.
Mai respir, da,
îmi trăiesc, cum spunea cineva
sfârșitul continuu. O amânare a strigătului.
Amânarea mea generată
de pe vremuri, dintotdeauna, —
briet maratonist temându-se
de strigătul lui victorios.

Nu foarte sigur că Persii
au fost chiar alungați, și învinsi.

decembrie 2022

Poetul cu patru nume –
Doru Mihai Mateiciuc

Alexandru Ovidiu VINTILĂ

REFLUX

Doru Mihai Mateiciuc este un poet conectat la sine, își pune întrebări și încearcă prin poezie să iasă din spațiul sufocant al cotidianului pe care îl deconstruiește apelând la cartografierea unor teritorii ale spiritului asumate existențial.

Este limpede că autorul volumului de față crede mistic în poezie. Discursul său poetic poartă amprenta unor *semne de punctuație* de factură spiritualistă, considerate a fi necesare pentru a distinge ceea ce este important de ceea ce nu contează în vacarmul nostru cel de toate zilele. Mai spun și faptul că Doru Mihai Mateiciuc încearcă să înțeleagă și în același timp să capitalizeze înțelegerea lucrurilor în poezia sa. Din această perspectivă, încă din debutul cărții sale de poezie, ne pune în gardă, circumscriind sfera discuției:

„[...] în patru puncte curge sângele Lui
număr al păcii
echilibru al nuanțelor
cele patru elemente
cele patru puncte cardinale
patru anotimpuri patru copii
patru neveste cifra destinului
esența unui măr ispita
natura – o nucă imaginează creierul
două mâini două picioare
judecător aspru însă corect PATRU
forma materială a Perfecțiunii Divine

eu am trăit poesia
sau
poesia m-a trăit pe mine”
(*auto-moto. prefață a autorului*).

Acum începe *următoarea călătorie* a lui Doru ConchistaDoru. Pe un ton sibilinic, hiperconștient, autorul ne/ni se comunică:

„eram un nor
aveam gură
aveam mâini aveam ochi

acolo sus tot ce atingi
te poate omorî te poți scurge
în brazi în hornuri pe alei

am ascuțit deasa iarbă
să taie tălpile
hoților nevăzuți

când se face de ziuă
se face dumnezeu
peste ochii voștri mijiiți”
(*autoportret V*).

După o scurtă tatonare, Doru Mihai Mateiciuc, trecut printre furcile caudine ale unei istorii personale tumultuoase, recurge la o regie autobiografică atent pusă în pagină, traversată de la un capăt la celălalt al cărții de energia unui erotism specific:

„tigrul de foc să fiu
ascuns sub aripile de dragon
care ești care crești
cerești clipe piramidă cu mied”
(*despre infinit. ivonei*).

Versurile citate mai sus fac parte dintr-un poem imnic dedicat iubitei, Ivona. Doar ea îi poate trezi starea de dragoste, „o nouă lumină” de descoperit „împreună”.

Atotprezent în poezia sa, erotismul lui Doru Mihai Mateiciuc nu este căutat, este impregnat de naturalețe, e pur și simplu un factor existențial definitiv în ecuația aceasta complicată care însumează atât viața, cât și moartea. Iubirea face parte, poetul o resimte adânc, infinit, din constituția sa intrinsecă. Zarea necontrolată a dragostei provoacă o veritabilă osmoză între cei doi care își zic (sau mai degrabă ac-tantul liric mărturisește):

„noaptea începe cu tine
zorii se termină cu mine

și tot așa
și tot așa”
(*Ibidem*).

Aș face aici o paranteză precizând că poetul Doru Mihai Mateiciuc, precum a spus cândva un alt poet, Ovidiu Genaru, în ceea ce privește actul scriiturii, s-a turnat în propriile tipare pe care le-a inventat în timp ce scria. E în poezia din acest volum semnat de Doru Mihai Mateiciuc o terapie, un lung reportaj despre el însuși, despre amintirile și trăirile sale, despre o experiență densă (erotică și nu numai), o confesiune care îl privește intim pe autor și care are pulsiune cathartică.

„Conchistador al zilei de ieri eu sunt/ casa mea [...]” (*zăpada din sudul poeziei*), „cu ochii amândoi/ larg deschiși” (*alt fel de înec*), poetul *speră* să alunge „șerpilor prea mulți” (*eu sper*). Opțiunea ontologică este evidentă și nimic nu o poate anula din aria de interes a poetului. Întoarcerea la puritatea originală a ființei, la eliberarea de zgura tuturor răutăților din lume sunt deziderate care se pot împlini prin intermediul iubirii. Se instaurează astfel o încercare de recuperare aproape obsesivă a propriului sine. „Să am/ inima ta aproape” (*pe muzică de vivaldi*) – sunt cuvinte care ne vorbesc despre orizontul pe care îl exploatează Doru Mihai Mateiciuc. Impulsul său pozitiv e o marcă a unei poetici care ține de ceea ce sublinia Ezra Pound: „Poezia e un fel de matematică inspirată, care ne oferă ecuații, nu pentru figuri abstracte, triunghiuri, sfere și altele asemenea, ci ecuații pentru emoțiile umane”.

„[...] întregă învierea” (*poesia XX*) e, în definitiv, ceea ce își dorește poetul după ce:

„toată viața urci scări
când mori
mai urci câteva”
(*haiku XXX*).

A doua parte a volumului este un *pumn întreg* așa cum anunță titlul, poetul devenind *Pustnicul de Bucovina*. Dacă secvența primă a cărții conține o poezie a mișcării, a acțiunii, în următoarea avem o poezie a imobilității, a închiderii în propria ființă, fapt susținut prin simboluri precum *piatra, copacul sau tro-*

vantul. Iar această nemișcare aparentă este, de fapt, și o scufundare, importantă în devenirea spirituală a poetului (multi)ipostaziat, în relația pe care acesta o are cu Dumnezeu:

„mi-am răstignit umbra
în cuie verzi care cresc
trupul meu exil în credință
în tămâia iazului se afundă”
(*ortodox*).

De precizat că și această parte secundă a cărții de poezie a lui Doru Mihai Mateiciuc se menține într-un traiect sentimental acut, fiind dedicată prietenilor/ prieteniei. Prietenii sunt parte a sufletului *poetului-pustnic*, sunt cei alături de care „acest noroi/ în care trăim” (*ploaia în bucovina*) poate fi suportat, transgresat. Așadar, o altfel de iubire, pentru prieteni, de această dată, se configurează în montajul textului liric. Pe „frații noștri unu” – după cum se exprimă – îi identifică în Bucovina, centru din care își extrage forța, locul în care poetul se vindecă de boală și de moarte:

„foarte bine păziți
întârziem între viață și moarte
unii din alții ne smulgem îngroziți”
(*să adie briza*).

Este limpede că Bucovina, dar și oamenii locului de care se simte legat ca într-un lanț trofic, prietenii care s-au cernut din mulțime, au rămas în conștiința și memoria autorului, un „pumn întreg”, în cele din urmă, al decantării emoționale și al unui traseu sufletesc de o reală intensitate odiseică.

Partea a treia a volumului, *Mihai Dor – cărți de joc*, include poeme care surprind instantanee ale cotidianului, dar și obsesii poetice pe care, de altfel, le regăsim în tot cuprinsul opului: frica de singurătate care blochează ființa umană, timpul pierdut în activități aparent frivole, amortirea spiritului în dorința de a scăpa de durere, căutarea permanentă a fericirii, nevoia de libertate. Toate acestea însă se dizolvă încet-încet în iubirea purificatoare și liniștitoare:

„lasă iedera sălbatică să se întindă

să mă respire cu ogarii ei verzi
să-mi arate tăișul cuțitului lucind
să ne ascundă în umbra ei [...]"
(o mimoză din veioză).

Trecând *prag* după *prag*, ne reține atenția *alt vis*
în care se vede nota proprie a poeziei lui Doru Mihai
Mateiciuc: o contopire de sensuri și sonorități, un fel
anume de inteligibilitate:

„casă a spiritului adormit
Marea Mamă ascunzând
un ou primordial zem-zem
sub limbă între coapse sub pleopă

eu strigam înspre mine
„ZAM! ZAM!”
să mă regenerez să mă recreez

[...] întotdeauna am căutat albul
ochilor tăi strălucirea primară
imaculatul pol nord al vieții mele
cea care erai înainte de a fi”
(*alt vis*).

În cea de-a patra parte a volumul de față, auto-
rul anunță că ne va comunica *adevărul despre cuvânt*.
De fapt, în toate cele patru părți ale cărții apar poeme
de tip ars poetica în care Doru Mihai Mateiciuc ne
dezvăluie misterele facerii poeziei. Senzorial, în mul-
te dintre versuri predominant auditiv, poetul simte și
transmite muzica și ritmul poeziei care se acordează
cu pulsul lumilor la care a avut acces:

„cât îmi ești poezie
cerneală roșie vie
într-una pornind inima mea”
(*haiku XXII*).

Pentru Doru Mihai Mateiciuc poezia descoperă
adevărul, nu este neutră, germinează, este un act
de curaj pur, se scrie cu roșul de cerneală al sângelui,
se trăiește cu pasiune, se mărturisește, reglează conflic-
tele și aduce alinare.

Gheorghe GRIGURCU

„Primejduit de propriul său text”

Sapiența care nu are momente „naive” poate decepționa. Până și Socrate înaintea tragicului său final nu s-a delectat cu sunetul flautului?

*

O povară pe care o dai jos de pe umeri, o povară care alunecă singură de pe umerii tăi.

*

Vocile noastre vărsându-se în tăcere precum apele curgătoare în mare.

*

„Frumosul poartă în sine ceva foarte intim, dar împins la mare depărtare, de parcă n-ar fi putut niciodată să devină intim. De aceea frumosul este în același timp ațâțător și rece. De îndată ce ți-l apropiezi, nu mai este frumos. Trebuie însă recunoscut, căci altfel nu te mai ațâță. Frumosul are întotdeauna ceva care se sustrage apropiării. A fost odată aici și apoi s-a aflat multă vreme la mare depărtare; astfel a ajuns din nou neașteptat atunci când îl revezi” (Elias Canetti).

*

Citind pagini ale unor autori care nu se mai află între noi și pe care i-ai cunoscut în persoană, poți avea acum două iluzii contrare. Fie că aceștia continuă a vieții într-o lume paralelă, fie că n-au existat niciodată decât ca „ființe de hârtie”, texte din care emană emoțional ficțiunea condiției lor umane.

*

Senectutea aidoma unui spațiu locativ care se restrânge mereu, ca și cum unei case spațioase i s-ar fi substituit un apartament, iar acestuia o singură încăpere.

*

Și încă întunericul nu s-a înstăpânit pe deplin, un rest de lumină mai stăruie pe orizontala dealului. O amintire sau o promisiune? Dar nu e în fapt o coincidență între cei doi factori?

*

A nu percepe grandoarea pe care o reprezintă unicitatea ființei, dar a o trăi efectiv, acesta este Destinul nostru sub varietatea innumerabilelor sale înfățișări.

*

„Prin substanța universului, ca printr-un torent, curg toate corpurile individuale; toate de aceeași natură;

și conlucrează cu întregul; așa cum aceleași membre ale corpului nostru cooperează între ele. Câți Chrysypus, Socrate și Epictet a înghițit cursul veacurilor? Să îți vină acest gând în minte legat de toți oamenii și de toate evenimentele” (Marcus Aurelius).

*

Un scris care nu e apt de suferință aidoma unei ființe, s-ar putea să nu-și atingă ținta.

*

Iubirile platonice ale tinereții studențești au o puritate care le situează într-un spațiu al unei așteptări pururi deschise. Pentru nimic în lume n-ai dori să le mai revezi, chiar dacă ar mai fi cu puțință, chipurile devastate de timp. În schimb nu o dată te bate gândul să oferi intim amintirii lor paginile scrisului tău care ajung a te mulțumi, aidoma unui prinos târziu.

*

„Omul este civilizată în măsura în care înțelege picșicile” (G. B. Shaw).

*

Aluviunile nopții făcând ziua mai demnă de interes, aluviunile zilei discreditând noaptea.

*

Aflu că Gustav Klimt a murit la 6 februarie 1918, ziua nașterii tatălui meu care împlinea atunci 12 ani.

*

Începând un nou caiet de însemnări, poți avea impresia că adopți o ținută de gală spre a te prezenta convenabil la o ocazie aparte. Ai o ușoară rigiditate, un control monden al gesticulației scriptice.

*

A.E.: „Nu o dată inteligența tinde a se sustrage moralei, morala tinde a se sustrage inteligenței, dar nu neapărat pentru a se contrazice public, ci pentru a-și percepe o vecinătate rezonabilă.”

*

„Ca și «simpatia», «empatia» provine din grecescul *pathos*, care înseamnă «a îndura» sau «a suferi». Cu-vântul *empathes* cu sensul de «foarte afectat de» nu este prea des utilizat în textele grecești. Aristotel, de exemplu, folosește termenul o singură dată în Cartea a VI-a a tratatului său *Despre vise*, pentru a se referi la frica intensă pe

care o trăiește un laș care visează că se apropie dușmanii săi. În limba engleză, «empatie» este un termen introdus relativ recent. A fost inventat în 1909 de un psiholog de la Universitatea Cornell, Edward Bradford Titchner, care l-a propus ca echivalent pentru germanul *Einfühlung* (Alberto Manguel).

*

La un local: „George Simion să fie un nepot al lui Miron Cozma?”

*

Gelos pe cel care ai fost odinioară când scriai rânduri care nu-ți displac nici azi când le recitești. Se întâmplă ca, după ce ai atins o țintă dificilă, să ai în continuare un simțământ al intangibilității sale.

*

Scriptor. Solitudinea e relevantă acum nu prin așteptarea neîmplinită care a generat-o, ci prin inspirația care uneori o proiectează compensator pe orizont.

*

„Râsul, apa de dincolo amestecată cu vinul de aici” (Hans Arp).

*

Scriptor. Scrisul devenit factor similitudinal, aidoma mâncării de care ai nevoie de trei ori pe zi.

*

Precizări care destramă seducția imprecizabilului. Când nu sunt strict trebuitoare, ocolește-le cu politețe.

*

Oare câți tineri literați de azi au dorința ardentă de a-i întâlni personal pe înaintașii lor, nu doar pe cei de „vârf”, într-o astfel de măsură încât, ajunși la senectute, să pună în cumpănă eventuala satisfacție a scrisului propriu cu mirajul unor atari amintiri? A.E.: „La cine te gândești acum dintre vârstnicii cu o asemenea stare de spirit?” Cunoaștem amândoi cel puțin un caz...

*

Incorporalitatea patetică a vântului punând în mișcare frunzarele pădurii în care mă aflu, aidoma unei inspirații cosmice.

*

„Să profiți de accidentul fericit. Scriitorul adevărat își abandonează ideea în favoarea alteia care îi apare, căutând cuvintele pentru a o exprima pe prima, prin aceste cuvinte înseși. El se descoperă, devenit mai puternic, chiar mai profund, prin acest joc de cuvinte neprevăzut – dar a cărui valoare o vede imediat – ceea ce va reține un cititor din aceasta: *meritul* său. Și trece

drept profund și creator – nefiind decât critic și vânător fulgerător. La fel se întâmplă la război, la bursă” (Valéry).

*

Te simți mereu copil în fața eternității spre a o confirma.

*

O prea aplicată luciditate poate dăuna scrisului. Unele rânduri se plimbă uneori asemenea unor somnambuli, săvârșind mișcări dificile în locuri la care nu o dată n-ar fi avut acces dacă ar fi fost pe deplin conștiente.

*

A.E.: „Satisfacțiile se epuizează repede. Neîmplinirile s-ar putea să n-aibă sfârșit. Cochetăria lor cu eternitatea.”

*

O epocă pragmatică în floare. Fiabilitatea conștiinței contând se vede că tot mai mult decât calitatea sa intrinsecă.

*

Scriptor. Plictisit de propriul său text, X se străduiește a-l imita pe Y.

*

A.E.: „Visul similar unui joc de noroc”.

*

A.E.: „Relația dintre Destin și liberul arbitru, precum un spectacol cu o piesă de teatru reprezentând improvizația pe loc a textului său”.

*

„Recent s-a descoperit «parfumul eternității». Este vorba despre o analiză a cercetătorilor de la Institutul Max Planck care au decodificat o aromă străveche prin identificarea ingredientelor folosite în balsamurile de mumificare a unei mumii egiptene vechi de 3.500 de ani: ceara de albine, uleiurile de plante, rășina de fistic și Dammar. Oamenii de știință au recompus astfel parfumul, reușind să-l reînvie. Dacă Patrick Suskind ar fi prins știrea, probabil că subtitlul cărții sale, *Parfum*, ar fi fost «Povestea unei vieți»” (*Dilema veche*, 2023).

*

Se ascunde doar pentru a avea satisfacția de a ieși periodic din ascunzătoare.

*

Prea puțin semnifică o laudă pe care ți-o adresează Celălalt, dacă nu poate fi confirmată de o aprobare cu același obiect pe care ți-o poți adresa singur.

*

Inspirația, o naivitate sublimă?

*
Exultând într-o dorință care nu se poate preciza,
într-un vis care e doar pe aproape.

*
„Nimic nu-l face pe Dumnezeu mai aproape de
noi decât aproapele” (Monseniorul Vladimir Ghika).

*
Ceea ce e prea puțin pur devine vulnerabil în
cer, ceea ce e prea pur devine vulnerabil în lume.

*
„Visele nu sunt invenții intenționate și volunta-
re, ci fenomene naturale, care nu sunt altceva decât ceea
ce pur și simplu reprezintă. Ele nu amăgesc, nu mint,
nu denaturează sau retușează, ci anunță naiv ceea ce
sunt și ceea ce gândesc. Sunt supărătoare și înșelătoare
numai pentru că noi nu le înțelegem. Ele nu întrebui-
nțează nici un soi de artificiu spre a disimula ceva, ci
spun, în felul lor, pe cât de limpede posibil, ceea ce
alcătuieste conținutul lor. Ne putem da seama și de ce
sunt atât de specifice și de dificile: experiența arată, în-
tr-adevăr, că ele se străduiesc mereu să exprime ceva ce
eul nu știe și nu pricepe” (C. G. Jung).

*
Virtualitatea speculară a frumuseții.

*
Cu oarecare jenă recunosc că în plimbările mele
cotidiene, ajuns într-un anumit loc, recit în gând câteva
versuri ale câte unui autor preferat, aidoma unei incanta-
ții. Locul în cauză le dă o aură pe care n-o mai posedă
dacă îmi vin în minte în altă parte...

*
Unele afirmații aparent ilogice în strictețea lor
particulară, fantasmă ale exactității, volute ale căror
puncte de articulare par suspendate. Bunăoară la Simone
Weil. Astfel vorbea nu o dată și V. L....

*
Un vis s-ar zice împlinit precum un act notarial.
Și altul ivit parcă spre a-și justifica neîmplinirea.

*
Un tip „simpatic” îți poate apărea astfel ca rezul-
tat al unui trucaj comportamental, unul antipatic e ...
de-a binelea.

*
„Egalitatea nu trebuie confundată cu egalitaris-
mul. Egalitarismul este pericolul absolut. Dacă impu-
neți egalitarismul, aducând toți oamenii la același nivel,

nu veți înălța ființa umană, ci o veți coborî la nivelul
cel mai de jos. Voi da un exemplu – mă scuzați dar este
foarte important, după părerea mea. Dacă ați avea o
clasă, o clasă de elevi cu diferite niveluri de învățare –
elevi buni, elevi medii și elevi slabi – și ați dori să existe
egalitate, ar trebui să coborâți nivelul până la punctul
cel mai de jos. (...) De aceea sunt împotriva ideii egali-
tarismului. Dintre egalitate și libertate, aleg libertatea”
(Thierry Wolton).

*
„Prostul râde de tine fiindcă nu semeni cu el”
(Nicolae Iorga).

*
O victorie vorace, o înfrângere caritabilă.

*
Scriptor. Condescendența cu care îi privește pe
cei ce i se pare că seamănă cu el. O superioritate care
poate atinge lesne disprețul.

*
X își bârfește propria persoană, un intrigant al
sinelui.

*
A iubi înseamnă a-ți depăși principial limitarea
condiției individuale. A fi parte a lumii cu primejdiile
inerente.

*
Pasărea liră este unica zburătoare cu posibilități
de deplasare aeriană în *marche-ariere*.

*
„Cât ar suna de ciudat, relatările istorice din
Scriptură s-ar putea dovedi, în sens istoric, false, și to-
tuși credința ta nu ar pierde nimic prin aceasta: *nu* însă
pentru că ea s-ar referi, bunăoară, la «adevăruri univer-
sale ale rațiunii!» Ci mai curând deoarece credinței nu-i
pasă de dovada istorică (de jocul dovezilor în istorie).
Această relatare (Scriptura) este însușită de oameni cu
credință (ceea ce înseamnă dragoste). *Aceasta* este cer-
titudinea ce caracterizează acest fel de acceptare-a-ce-
va-ca-adevărat, și nu *alta*” (Wittgenstein).

*
Scepticismul: o demonie a noastră de toate zile-
le. Un poet chilian o compara cu pâinea.

*
Libertatea: un mod de a-ți administra ființa în
raport cu semenii, dar precumpănitor în raport cu tine
însuși.

Adelina și crocodilii de mlaștină

sau

(roman minuscul în două părți
destinat copiilor de la 8 ani în sus
și adulților de la 108 ani în jos)

(în curs de apariție, fragment)

PRIMA PARTE Adelina

1.

Ieri, întorcându-mă de la școală, am zărit un crocodil. Se afla în fața magazinului de jucării de pe stradă comercială a orașului. Iar strada, în mod ciudat, era total pustie. Nu am spus nimic nimănui întrucât de multă vreme mi se reproșează că inventez *povești*. Dar poate că ar fi trebuit să dau alarma...

Cînd am ajuns în dreptul lui, crocodilul s-a speriat. A luat-o la goană în susul străzii și la prima intersecție a făcut-o la dreapta. Totul a durat cam vreo cincisprezece secunde. Nu-mi dau seama ce făcea crocodilul în fața magazinului de jucării, dacă se afla acolo întâmplător sau dacă voia să intre în magazin. Sau poate tocmai ieșise fiind gonit de vânzătoarea de jucării? În orice caz, nu mi se pare normal ca pe străzile orașului să se plimbe un crocodil.

Nu am suflat nimănui nici un cuvînt despre ceea ce am văzut întrucît în familia mea sunt considerată *lunatică*. Iar lunaticii nu sunt crezuți pe cuvînt. Din această cauză, atunci cînd mă preocupă ceva prefer să stau de vorbă cu motanul meu Sleepy decît cu ființele umane.

Crocodilul văzut de mine venea fără îndoială din mlaștina de la marginea orașului. Acolo trăiesc mai mulți crocodili. Cîți? Greu de spus. Cine să-i numere? Cum?

Uneori locuitorii orașului se duc să se plimbe în apropierea mlaștinii pentru că le place să se uite la crocodili. Și eu am fost de cîteva ori împreună cu tata, cu Marius și cu Dariu (cei doi frați gemeni ai mei) și cu Diana, sora mea mai mare. Mama nu a vrut însă niciodată să ne însoțească. „Nu vreau să-i visez noap-

tea”, a spus ea. Tata a avut grijă să nu ne apropiem prea mult de mlaștină. Se afla acolo un anunț scrijelit pe o bucată de scîndură fixată pe un stîlp: ATENȚIE! CROCODILI! „Nu trecem de acest indicator”, a decretat tata. În schimb ne-am urcat într-un foișor și ne-am uitat printr-un binoclu. „Crocodilii stau în general ascunși în mîl sau printre trestii”, ne-a explicat tata. Pînă la urmă am văzut niște forme vagi, lunguiețe, mișcîndu-se lent. Nici una dintre ele nu mi s-a părut, atunci, amenințătoare.

Crocodilul văzut de mine în fața magazinului de jucării este și el, mai mult ca sigur, un crocodil de mlaștină. Așa sunt numiți ei în orașul nostru. Ni s-au dat cîteva explicații și la școală despre crocodilii de mlaștină, ca să nu-i confundăm cu crocodilii de Nil.

„Crocodilii de Nil pot măsura pînă la cinci metri lungime și chiar mai mult, ai noștri sunt mai *moderști*, crocodilii de Nil au patru picioare, ai noștri au șase” ne-a spus profesoara de științe naturale.

Am încercat să fac o mică anchetă, să aflu dacă s-a întîmplat vreodată ca vreun crocodil să iasă din mlaștina sa și să se aventureze în oraș. Nici părinții mei, nici frații mei, nici sora mea mai mare, nici Ervin (băiatul vecinilor noștri de peste drum) și nici alți copii nu au auzit însă niciodată de așa ceva. Tata m-a certat chiar cînd i-am pus respectiva întrebare: „De unde pînă unde îți vin astfel de idei? Ai grijă că rîde lumea de tine.”

Eu am grijă de mai multă vreme ca să *nu ridă lumea de mine* și prin urmare nu îmi destăinui niciodată secretele. Nici despre crocodilul zărit de mine în plin centru al orașului nu voi vorbi. Îmi notez în schimb *secretele* într-un caiet, ca să le las să *dospească*.

2.

Nu este pentru prima dată cînd observ lucruri bizare care rămîn invizibile pentru ceilalți. Probabil că așa sunt *lunaticii*.

De cînd eram foarte mică mi se aduc reproșuri și mi se spun fraze ciudate. Am făcut și o listă cu ele: „Ești cu capul în lună...”

„Hai, revin-o cu picioarele pe pământ...”

„Ce faci, visezi cu ochii deschiși?”

„Unde naiba îți zboară mintea?”

„Te miști ca o somnambulă...”

„Măi, fetițo, tu ai două mâini stîngi...”

„Vai, ce împiedicată ești...”

Cele mai multe fraze grave le aud însă de la Diana, sora mea cu trei ani mai mare decît mine. Aproape în fiecare zi fugе la mama și-i spune cîte ceva grav despre mine:

„Mamă, Adelina și-a pus tenișii invers.”

„Mamă, Adelina uită de la mînă pînă la gură.”

„Mamă, Adelina taie frunze la cîini în loc să-și facă lecțiile.”

„Mamă, Adelina minte de îngheață apele. Spune că poveștile se nasc pe Lună.”

Dacă i-aș fi destăinuit Dianei că am văzut un crocodil în oraș, s-ar fi dus imediat la mama și i-ar fi spus: „Adelina iar spune minciuni gogonate!”

Așa s-a întîmplat și cînd am stat de vorbă pentru prima dată cu motanul nostru, Sleepy. Sora mea nu m-a crezut cînd i-am spus că Sleepy mi-a vorbit cu glas omenesc pe acoperiș. Ba mai mult, parcă s-a simțit agresată, a sărit ca arsă și mi-a strigat: „minți!”. Cînd i-am destăinuit că în oraș există un *Consulat al lunii*, Diana s-a infuriat de-a binelea și a strigat de două ori: „minți! minți!”. Iar cînd i-am povestit că pe peronul gării sunt distribuite îmbrățișări în mod gratuit, Diana a urlat de trei ori (ca opărită cu ceai fierbinte): „minți! minți! minți!”.

Marius și Darius, care sunt doar cu un an mai mari decît mine, se delectează însă cu tot ce spun și mă incită mereu să le povestesc *peripețiile* mele.

„Adelina, mai povestește-ne cum ai întîlnit tu, pe Lună, oameni care aveau capul pe Pământ.”

„Adelina, mai povestește-ne cum te-ai plimbat azi noapte cu Sleepy pe acoperișul casei.”

„Adelina, poți să ne mai enumeri o dată lista ta de defecte lunare?”

„Adelina, hai, arată-ne cuvintele stocate în *insectalunarul* tău secret.”

Insectarul meu cu cuvinte bizare și cu fraze ciudate nu îl arăt însă nimănui. Dar uneori, cînd nu e nimeni acasă, îl deschid și mă uit la ele. Păstrez în insectar, fixate în ace cu gămălie, frazele ciudate care mi s-au spus de la vîrsta de patru ani. Cînd ridic capacul insectarului îmi amintesc cine le-a pronunțat și cînd.

Frazele stau acolo ca niște fluturi deși unele par mai degrabă coropișnițe. Iată, de exemplu aceasta, spusă de tata:

„Mi-ai făcut un copil lunatic...”

Am pus-o în insectar nu pentru că mi-ar fi fost adresată mie, ci pentru că a fost un reproș adresat mamei dar legat de mine.

Cu unele dintre cuvintele din insectarul meu stau uneori îndelung de vorbă. Cele mai amuzante sunt: *năucă, zombi, gură-cască, zăbăucă, aiurită, nătăfleată*... Ce-mi povestesc ele mă face uneori să rîd în hohote.

3.

- S-ar părea că în timpul nopții un crocodil s-a plimbat prin oraș. Nu a stat prea mult. A dat o raită prin centru și apoi s-a întors la el în *mlaștină*.

De obicei nu mă interesează prea mult ce discută mama și tata la micul dejun, dar în această dimineață cuvîntul *crocodil* m-a făcut să tresar.

- Poftim, scrie aici în ziar, a adăugat tata. L-au văzut niște oameni, pe la zece seara, cînd ieșeau de la teatru. Crocodilul se învîrtea prin Piața Teatrului.

- Totuși, este inadmisibil, a spus mama. Crocodilii sunt agresivi.

- Eu nu mă tem de crocodili! a declarat Marius.

- Te lauzi. Abia aștept să dai bot în bot cu ei. Să vedem ce ai să spui atunci, i-a strigat Darius lui Marius.

Marius s-a îngrijorat brusc:

- Și dacă trăiesc unii în canalele de scurgere ale orașului?

Darius și Marius nu gîndesc niciodată la fel. Aproape de fiecare dată cînd Marius își expune o părere, Darius îl *retează*. Verbul acesta, *a reteza*, l-am auzit pentru prima dată folosit (cu acest sens foarte *tăios*) de tata. El i-a șoptit la un moment dat mamei, cînd credea că nimeni altcineva nu îl aude: „Tu vezi cît de des îl *retează* Darius pe Marius?”

Diana nu a reacționat imediat pentru că este îndrăgostită și tot ce se spune în jur îi pătrunde în creier cu întîrziere. Așa că prima ei întrebare a fost:

- Despre ce crocodil vorbești?

- Avem crocodili în canalele de scurgere ale orașului, a spus Marius ca să o sperie.

- Ce imprudență, a rîs Diana. Riscă să fie prinși, jupuiți de piele și transformați în mănuși.

- Municipalitatea a fost în orice caz anunțată de *incident*, a continuat să ne informeze tata pe un ton serios. Se vor lua măsuri.

- Trebuie făcut ceva cu mlaștina de la marginea orașului. Nu e normal să o lăsăm așa. Trebuia secată de mult, a comentat mama pe un ton scandalizat.

- Tati, cum poate fi secată o mlaștină? a întrebat Darius.

- Ei, există diverse tehnici, a *explicat* tata cu jumătate de gură.

Foarte interesat de subiect s-a arătat și motanul nostru portocaliu tărcat, Sleepy. De fapt, el doarme mai tot timpul, dar de câte ori se spune în jurul lui ceva interesant se trezește și ciulește urechile. Așa mi-am dat seama că nu e un motan la fel ca toți ceilalți. Dintre toți membrii familiei noastre, eu cu Sleepy mă înțeleg cel mai bine. Lui Sleepy nu-i place să fie luat în brațe, dar din cînd în cînd, atunci cînd îmi fac lecțiile, sare el pe genunchii mei. Mama crede că Sleepy mă iubește pe mine cel mai mult tocmai pentru că sunt *lunatică*.

În insectarul meu figurează 65 de cuvinte și 21 de fraze. Pe unele nu le înțeleg însă prea bine.

De exemplu: *uiți de la mînă pînă la gură*. Are oare uitarea un culcuș între mînă și gură? Și de ce nu se streacoară ea, uitarea, între genunchi și gît? Sau între buric și nas? Sau între dinți și limbă? Eu cred că ar suna mai interesant dacă am spune *uiți de la nas pînă la ochi...*

Mulți adulți se răstesc la mine crezînd că nu *aud* ceea ce îmi spun ei. De pe la vîrsta de patru ani m-a terorizat fraza „răspunde, Adelina, sau nu ai limbă?”.

Mai tîrziu însă am fost tratată de *limbută*.

Și acum mi se întîmplă să răspund cu întîrziere la unele întrebări întrucît mă uluiesc *cuvintele*. Nu toate, unele. Iar atunci cînd sunt *uluită* din cauza lor, încep să stau de vorbă cu ele și din această cauză uit să răspund.

Poftim, vouă, celor care citiți aceste rînduri, vă pun o întrebare: vi se pare că eu povestesc *verzi și uscate*?

Vă întreb întrucît mi se reproșează uneori acest lucru. Dar eu nu-mi dau seama ce vrea să spună expresia *verzi și uscate*. Să fie unele dintre cuvintele mele

verzi și altele *uscate*? Adică tot așa cum sunt frunzele toamna, cînd cele uscate coabitează cu altele încă verzi? Sau poate cuvintele mele sunt formate din silabe *verzi* și din silabe *uscate*? Această a doua ipoteză mă sperie cel mai mult. Cuvîntul *mama*, de exemplu, este format din două silabe identice... Să fie una din silabe *verde* și cealaltă *uscată*? Și care dintre ele o fi cea uscată, prima sau a doua?

Cum să înțeleg oare și o altă expresie acuzatoare: *vorbești ca o moară stricată*. Eu nu am văzut încă niciodată o moară, cu atît mai puțin o moară stricată. De fapt, am văzut mori de apă și mori de vînt în diferite cărți cu povești, dar niciodată nu am intrat într-o moară reală ca să o aud cum vorbește și în ce limbă.

4.

Vecinii noștri de peste drum au găsit un crocodil în magazia lor de la subsol. Au dat alarma încă de dimineață. Domnul Panaite a sunat la poliție, iar doamna Panaite s-a refugiat la noi în curte împreună cu cei doi copii ai lor, Ervin și Lili.

Polițiștii au venit cu două mașini și au blocat strada. Dar nu ei s-au dus să scoată crocodilul din magazia familiei Panaite. Pompierii au fost solicitați să facă acest lucru.

- Totuși, este inadmisibil, a spus mama. Crocodilii sunt agresivi.

- Eu nu mă tem de crocodili, s-a lăudat, din nou, Marius.

- Atunci du-te și scoate-l tu, i-a strigat Darius lui Marius.

- Iată ce se întîmplă cînd nu ai o politică de asanare corespunzătoare, s-a indignat domnul Panaite.

- Mă tem că ăsta e doar începutul, a oftat doamna Panaite.

Diana, după ce s-a prins despre ce este vorba (ca de obicei, cu întîrziere) a început să plîngă și a declarat că niciodată în viața ei nu va mai coborî în magazia noastră de la subsol unde ținem bicicletele și borcanele cu dulceață. Tata s-a dus totuși să verifice dacă nu avem și noi un musafir nepoftit la subsol. Toți vecinii noștri de pe stradă au procedat la fel, dar nimeni nu a găsit nici un animal suspect nici în pivnițe, nici în subsoluri, nici în garaje, nici în magaziele pentru unelte din grădini.

- De ce a trebuit să cadă povestea asta pe noi?

s-a tot întrebat doamna Panaite în cursul întregii dimineți.

Ervin a devenit foarte repede eroul străzii.

- Eu l-am văzut primul când am coborît să caut o pompă de bicicletă!

Ervin a repetat această frază probabil de o sută de ori în cursul zilei. Lui Ervin îi place să facă din când în când pe grozavul. Îl cunosc bine, este de aceeași vîrstă cu mine iar anul acesta stăm la școală în aceeași bancă. În general, el este un campion al tăcerilor sau al frazelor laconice. Uneori tace timp de săptămîni și săptămîni în șir, iar apoi brusc parcă se trezește din somn și ține cu tot dinadinsul să facă pe grozavul. Un reporter de la ziarul local a venit și i-a luat lui Ervin un *interviu* (de față cu mine).

- Te-ai speriat tare când ai văzut crocodilul? a întrebat reporterul.

- Nu, mi-am păstrat calmul și sîngele rece, a răspuns Ervin (dar uitîndu-se la mine).

- Crocodilul a fost agresiv?

- Nu, nici nu m-a văzut de altfel, tocmai încerca să răstoarne unul din borcanele noastre cu castraveți...

Ervin a mai povestit cu lux de amănunte cum, fără să se panice, a urcat din nou scările, mergînd cu spatele, și cum a închis în urma lui ușa magaziei cu cheia.

- De ce cu spatele? a întrebat reporterul.

- Ca să nu-l *scap* din ochi pe crocodil, a explicat Ervin.

- Dar de unde știai că pe crocodili nu trebuie să-i scapi din ochi când dai nas în nas cu ei? a mai vrut să știe reporterul.

Ervin a explicat că reținuse această *strategie* dintr-un film de aventuri în care eroul reușește să țină la distanță doi cîini fioroși.

- Important este să nu fugi, să rămii cu fața la animul agresiv, dar nici nu trebuie să-l privești în ochi, a mai precizat Ervin.

Declarațiile sale au suscitad imediat o imensă admirație din partea jurnalistului. Iar apoi, timp de o săptămînă, pe strada noastră dar și la școală nu s-a vorbit atît despre crocodil cît despre curajul lui Ervin.

Reporterul, după ce l-a intervievat pe Ervin, a coborît împreună cu pompierii în magazia de la subsol a familiei Panaite ca să fotografieze momentul când urma să fie capturat crocodilul. Toată lumea, în stra-

dă, a așteptat cu sufletul la gură ieșirea pompierilor din subsol. Când pompierii și-au făcut apariția cu crocodilul legat fedeleș, toată lumea a respirat ușurată și a început să aplaude. Pompierii, cu un aer triumfător, au ridicat crocodilul deasupra capetelor ca să poată fi văzut de toți.

- Vai ce drăguț e! a exclamat Diana. Poate să-l ținem într-un acvariu.

- Mult zgomot pentru nimic, a spus Marius dîndu-și importanță (cu gîndul la un afiș care-i atrăsesse atenția cu cîteva zile în urmă când trecuse prin fața teatrului).

- Unde-i monstrul? Vreau să-l văd! a țipat Darius.

- Ar trebui să construim un gard de sîrmă ghimpată în jurul mlaștinii, a oftat mama.

- Mlaștina este imensă, nu poți să o înconjuri cu un gard de sîrmă ghimpată, a replicat tata.

Mulțimea s-a arătat puțin dezamăgită când a descoperit că *monstrul* era de fapt un *crocodilaș*. Sau, mai precis, un crocodil bebe, probabil fugit de lîngă mama lui. Nu măsura nici măcar un metru în lungime. De altfel pompierii au recunoscut că nu le fusese greu să-l prindă și să-i lege falcile cu bandă adezivă.

- Ei, și acum ce facem cu el? a întrebat un pompier.

- Trebuie dus înapoi în mlaștină, a spus tata.

În aceeași seară l-am întrebat pe Sleepy ce crede despre crocodilul fugar. Eram cocoțați amîndoi pe acoperiș și priveam cerul plin de stele. Sleepy s-a gîndit timp de zece secunde și apoi mi-a spus:

- Nu este exclus să fi fost un crocodil lunatic.

Apoi Sleepy a urmărit cu privirile o cometă și mi-a șoptit:

- Iar Ervin este puțin *fanfaron*. Nu mult, doar puțin.

- Ce înseamnă *fanfaron*?

- Un fanfaron are întotdeauna o *fanfară* în cap. Mai mică sau mai mare. Iar când un fanfaron vorbește se aude și *fanfara* în spusele sale. La Ervin se aude doar puțin.

Motantul meu Sleepy este un fel de dicționar explicativ ambulant. Știe totul despre cuvinte: ce vor să spună și ce nu vor să spună ele, de ce uneori au un dublu înțeles și un dublu tăiș, de ce același cuvînt poate fi blînd într-o expresie și poate fi usturător în alta...

Aici ar trebui să vorbesc ceva mai mult de Er-

vin întrucît și el urcă uneori pe acoperiș, alături de mine și de Sleepy. Dar ezit...

5.

Sleepy mi-a vorbit pentru prima dată cu *voce omenească* în urmă cu un an. Era chiar de ziua mea, împlineam 12 ani. Mă urcasem, cum făceam deseori, pe acoperiș ca să privesc luna plină și Sleepy a venit lângă mine. M-a atins ușor cu coada iar eu l-am mîngîiat pe cap și pe spinare. Iar el mi-a spus, cu voce guturală:

- La mulți ani! Am și eu un cadou pentru tine.
- Ce cadou? am întrebat eu prostește.
- Păi, ăsta e cadoul, a răspuns Sleepy.

Am rîs atunci amîndoi. Evident, cadoul era chiar faptul că motanul meu se decisese să-mi vorbească. De atunci stau de vorbă cu Sleepy ori de cîte ori mă preocupă sau mă necăjește ceva. Sleepy nu-mi vorbește însă decît atunci cînd ne aflăm urcați pe acoperiș și cînd ne putem privi unul pe altul în lumina lunii. În rest, se comportă ca o pisică normală.

Eu m-am adaptat repede la ritmul de apariție al lunii. Cînd luna nu este vizibilă, evit să-mi pun întrebări esențiale.

Oare Sleepy știe să prezică viitorul? Mă întreb acest lucru întrucît la îndemnul lui am început să scriu cartea pe care tocmai o citiți... Mi-a spus: „În oraș se vor întîmpla în curînd lucruri cu totul și cu totul extraordinare. Ar fi bine să începi să notezi totul.”

„Tu crezi, Sleepy, că eu aș putea deveni scriitoare?”

„Da, pentru că iubești cuvintele”, mi-a răspuns el.

Redau aici sfaturile lui Sleepy pentru toți cei doritori să scrie o poezie, o povestire sau un roman.

Există patru mari etape, mi-a precizat Sleepy. Aceste patru etape sunt extrem de importante. Ele sunt de fapt *esențiale*. Și dacă nu le respecti în ordinea lor *precisă* nu poți să devii scriitor.

Prima etapă: să-ți cumperi un caiet și un pix.

A doua etapă: să deschizi caietul și să scrii un prim cuvînt pe prima pagină, sus în stînga.

A treia etapă: să ascuți ce *dorințe* are acel prim cuvînt și să scrii pentru el, imediat după el, un al doilea cuvînt.

A patra etapă: să ascuți ce încep să povestească împreună cele două cuvinte și să le ajuți să înainteze în

poveste scriind un al treilea cuvînt după primele două.

Sleepy mi-a explicat cu foarte mare seriozitate că atunci cînd ai avut curajul să scrii un prim cuvînt, al doilea se scrie mai ușor. Iar între primul cuvînt și al doilea cuvînt se crează întotdeauna o *relație*. Iar al treilea cuvînt se va scrie și mai ușor, pentru că el s-ar putea să fie rezultatul *relației* dintre primul și al doilea cuvînt.

„Trebuie să înțelegi că în interiorul cuvintelor există viață. Iar atunci cînd le scrii pagina albă începe să *colcăie* de viață. În timp ce scrii trebuie și să ascuți viața din cuvinte și să o *transcrii*.”

La început mi s-a părut complicat ceea ce mi-a spus Sleepy. Acum nu mă mai tem însă nici de paginile albe din caietul meu, și nici de cuvinte.

Tot Sleepy mi-a explicat teoria *dospirii*.

„Uneori, după ce scrii un cuvînt sau o frază, și se poate întîmpla să te blochezi. Dar nu e grav. Trebuie să lași cuvîntul sau fraza să *dospească*. Cuvintele *dospesc* la fel ca aluatul atunci cînd faci pîine. Aluatul, după ce îl frămînți bine, trebuie lăsat un timp ca să *crească*. Așa trebuie să faci și cu cuvintele scrise în caiet. Le lași *singure* cîteva ore, sau chiar douăzeci și patru de ore. Și apoi te întorci la ele. Și vei vedea cum brusc în mintea ta se face lumină, vei ști cum trebuie continuată povestea.”

- Sleepy, cuvintele *dospesc* în caiet sau în mintea mea?

- Și, și...

De cînd îi urmez sfaturile lui Sleepy iată că am reușit să scriu 15 pagini. Nu știu cît de mare va fi această carte, dar simt că acum nu mă mai pot opri. Ea *colcăie* de întrebări și de întîmplări. Trebuie să duc însă povestea la bun sfîrșit, deși văd că ea se ramifică...

6.

Crocodilii de mlaștină au invadat orașul. Sleepy a avut deci dreptate cînd mi-a spus că în oraș se vor întîmpla lucruri ieșite din comun.

Totul a început pe la ora șase dimineața cînd locuitorii abia se trezeau din somn. Supriza a fost totală întrucît nimeni nu se aștepta la așa ceva. Nimeni nu și-a imaginat nici faptul că ei, crocodilii de mlaștină, pot să fie atît de mulți. De altfel primele exclamații ale locuitorilor au fost legate nu atît de prezența crocodililor de mlaștină în oraș cît de marele lor număr.

- Incredibil, dragă, cât s-au înmulțit!
- Formidabil, ce mulți erau, chiar sub nasul nostru, și noi nu am știut nimic.
- Eu v-am spus că într-o zi mlaștina va fi neîn-căpătoare pentru ei...
- Și totuși pînă acum au stat cumiņi în mlaștina lor...

Evident, mii de supoziții sunt făcute în legătură cu crocodilii de mlaștină și mii de întrebări legate de ei încep să planeze deasupra orașului. Practic toți locuitorii s-au repezit la ferestre ca să observe mișcările crocodililor. Intenționează ei să *facă o tură* prin oraș și apoi să plece, să se retragă în mlaștina lor? Vor ei să stea ceva mai mult timp *la noi*? Au venit ei cu gînduri rele sau pur și simplu este vorba de o tentativă de dialog, de intrare în contact cu locuitorii orașului?

Crocodilii de mlaștină au înaintat pe mai multe coloane și au ocupat principalele bulevarde. Ceea ce îi face pe locuitorii de pe străzile secundare să se simtă la adăpost.

- Nu te teme, dragă, că la noi pe stradă n-or să vină...
- Stați liniștiți, oameni buni, crocodilii de mlaștină preferă doar marile artere, nu intră ei pe străduțele mai mici...
- Tot e bine că n-au ocupat decît centrul, măcar vom putea ieși liniștiți la cumpărături pe străzile lăturalnice.

În primele ore ale invaziei multă lume s-a amuzat arătînd cu degetul spre crocodilii de mlaștină.

- Ce greoi sunt!
- Ce lenți sunt!
- Ce urîți sunt!
- Ce murdari sunt!

Mii și mii de fotografii s-au făcut în această primă zi a sosirii crocodililor de mlaștină în oraș. Aproape fiecare locuitor al orașului și-a dorit să immortalizeze momentul, să aibă propriile sale fotografii cu crocodilii de mlaștină sosiți în fața casei sale sau în fața imobilului său. În mod surprinzător, însă, fâlcile crocodililor de mlaștină nu par amenințătoare. Unii, arătîndu-și dinții, chiar schițează un fel de suris stîngaci. Mulți copii saltă de bucurie pe balcoane și strigă *crocodilii, crocodilii, vai ce caraghioși sunt!* Unii copii se reped chiar să aducă din bucătării tot felul de alimente, în special fructe, și să le arunce crocodililor de mlaștină. Aceste momente de euforie naivă au durat însă puțin. Auto-

ritățile municipale au transmis imediat, prin posturile locale de radio și de televiziune, cîteva ordine precise: Hrănirea crocodililor de mlaștină este interzisă în mod categoric.

Interdicție totală, pentru toți locuitorii, de a se apropia de ei.

Toți locuitorii sunt invitați ca nu cumva să deschidă ușile de la intrare, ci să le baricadeze (din interior) pe cît se poate.

Toți locuitorii sunt invitați să verifice dacă nu s-au strecurat deja crocodilii de mlaștină în subsoluri, în piscine, în cade de baie, în toalete și chiar în mașini de spălat. Este recomandată în orice caz blocarea ușilor care dau spre subsoluri și pivnițe.

Locuitorilor li se mai cere să nu se arate agresivi cu crocodilii de mlaștină, să nu arunce în ei cu sticle, cu borcane, cu cutii de conserve sau cu alte obiecte letale. Nimeni nu știe de fapt cum sunt capabili să reacționeze crocodilii de mlaștină în caz de provocare, de agresiune împotriva lor. Se arată ei lenți, la prima vedere, dar nu este exclus să devină și foarte rapizi în *situații limită*, ba chiar să se repeadă cu fâlcile spre ușile caselor.

În mod normal crocodilii de mlaștină nu urcă pe pereți, că nu sunt șopîrle, se mai precizează în comunicatul municipal. Deci nu există nici un pericol ca invadatorii să se cațere spre ferestre pentru a intra în casele și apartamentele oamenilor. Dar locuitorii sunt totuși sfătuiți să-și țină ferestrele închise.

Vom dialoga cu crocodilii de mlaștină, vom găsi un teren de înțelegere cu ei, se mai precizează în comunicat.

7.

Mărturisesc că sunt puțin speriată. Orașul nostru a fost întotdeauna unul calm iar în jurul meu am văzut întotdeauna oameni fericiți. Eu însămi am o copilărie fericită deși mama nu a mai avut pentru mine destule îmbrățișări în stoc. Acesta este singurul lucru care m-a întristat puțin, faptul că mama i-a îmbrățișat mai des pe Diana și pe frații mei gemeni, Marius și Darius. Recunosc însă că eu nu am ureche muzicală, iar mama este pianistă și profesoară de muzică... Marius este un formidabil percuționist și cîntă cu mare virtuozitate la baterie, Darius cîntă la vioară iar Diana la harpă. Cu mine însă a fost *o problemă*, nu reușesc să

repet în mod corect nici o frază muzicală deși îmi place muzica.

Cînd am văzut că mama nu mă îmbrățișează decît foarte rar am început să absorb tandrețe de la motanul nostru, Sleepy, de la cîteva mobile din casă care erau *luminoase și lucioase*, precum și de la mărul din grădină. Mulți oameni nu cunosc acest secret, dar atunci cînd strîngi un arbore în brațe el îți transmite un fel de energie tandră.

Dar cel mai des m-am aprovizionat cu îmbrățișări de la călătorii din gara orașului. Vă spun ce trebuie făcut în cazul în care și voi, cei care citiți aceste rînduri, aveți un deficit de tandrețe. Ați observat, poate, că pe peronul unei gări oamenii se îmbrățișează la sosirea și la plecarea trenului. Ei bine, să știți că vă puteți oricînd strecura și voi în brațele acestor grupuri de oameni de pe peronul gării și beneficia astfel de cîteva vibrații tandre. Eu am urmărit cu multă atenție cum se desfășoară respectivele ritualuri. Am identificat două momente de efuziuni: cînd coboară din tren diverși călători și cînd urcă în tren diverși călători. Îmbrățișările sunt deci și ele de două feluri: de sosire și de plecare.

În general, imediat ce trenul ajunge în gară, începe seria de îmbrățișări de *tip sosire*. Călătorii sunt așteptați de părinții lor, de bunicii lor, de frații și de surorile lor, de soții și de soții, de copii, de iubite și de iubiți, de prieteni apropiați... Îmbrățișările de *tip sosire* sunt exaltate, impetuoase, optimiste, însoțite de exclamații vesele.

După ce călătorii coboară din tren pe peron se declanșează valul de îmbrățișări de *tip plecare*. Cei care pleacă își îmbrățișează părinții și bunicii, frații și surorile, soții și soțiile, copiii și prietenii... Aceste îmbrățișări sunt însă mai triste în ciuda vigorii lor, și sunt însoțite de cuvinte mai puțin sonore deși mai pline de emoție.

Nu mi-a fost greu să mă strecur și eu printre acești oameni și să simulez fie că urma să urc în tren, fie că tocmai coboram din el. Am reușit să mă amestec în special cu familiile numeroase. Cînd cobora din tren cîte o familie formată din patru sau cinci persoane și o vedeam cum se repede în brațele altor patru sau cinci persoane aflate în așteptare pe peron, totul se derula cît se poate de simplu. Mă strecuram cu abilitate între ei și beneficia și eu de brațele larg deschise de pe peron. În astfel de momente nimeni nu mai vedea de fapt pe nimeni, emoția regăsirii era atît de mare încît îmbrățișările deveneau un ghem încîlcit. Puteam trece de la o bu-

nică la un bunic, de la o mamă la un frate, de la o soră la un unchi fără nici o problemă. Nimănui nu-i trecea prin cap că *un străin* s-ar fi putut încrusta într-un astfel de moment de intimitate. Și oricum nu abuzam de acele momente de confuzie și de emoție, plecam înainte ca efuziunea să scadă în intensitate. Sigur, din cînd în cînd cîte un bunic exclama „ia te uită, și asta cine mai e?” dar fără să aștepte răspunsul... Eram totuși luată în brațe și strînsă la piept, mîngîiată pe creștet, sărutată pe amîndoi obrazii sau pe frunte... Nici nu aveam nevoie de mai mult, în cîteva secunde mi se umplea rezervorul de tandrețe și puteam pleca liniștită hrănindu-mă apoi din el timp de cîteva săptămîni...

Precizez însă că îmbrățișările de *tip sosire* mi-au plăcut întotdeauna mai mult decît cele de *tip plecare*. Iar tandrețea primită din îmbrățișările de *tip sosire* parcă dura mai mult decît cea provenind de la îmbrățișările de *tip plecare*.

M-a fascinat și un alt ritual care se desfășura pe peron înainte de sosirea trenului, mai ales cînd trenurile veneau cu întîrziere. Grupurile de pe peron se îmbrățișau oarecum *preventiv*. Ca și cum s-ar fi temut că în momentul sosirii trenului nu va mai fi destul timp pentru îmbrățișări, cei care urmau să rămîină îi îmbrățișau cu ardoare pe cei care urmau să plece. Uneori aceste *acțiuni* se repetau de cîte patru sau cinci ori, mai ales cînd trenul avea întîrziere. Cei care urmau să rămîină erau cuprinși de o anumită nervozitate, se uitau la ceasul de la mîină și la orologiul gării ca și cum ar fi voit să le compare, apoi se repezeau în brațele celor care urmau să plece.

Pe un peron de gară, cînd nu mai au ce să-și spună, oamenii se îmbrățișează. Iar cînd trenul întîrzie, cînd așteptarea se lungeste, ochii se împăienjenesc, îmbrățișările devin aproape automate, cam din trei în trei minute... În astfel de momente m-am strecurat des în brațe de bunicuțe mioape venite la gară cu cîte doi sau trei nepoți. M-am strecurat și în brațe de mame stresate venite la gară cu cîte un copil sau doi.

Acum, cu toți acești crocodili în oraș simt o nevoie imperioasă să dau o fugă pînă la gară ca să mă îmbrățișeze cineva. Încerc să îl mîngîi și pe Sleepy, dar am impresia că este perturbat și că se ascunde. Am urcat și pe acoperiș, dar cerul este înnourat și nu cred că luna va fi vizibilă în noaptea asta. Deci îmi va fi imposibil să stau de vorbă cu Sleepy și să aflu ce gîndește despre crocodilii de mlaștină.

Romulus BUCUR

cafeaua

o cafea cu pessoa

de la o vreme au început să apară
statui de scriitori în ipostaze
mai neconvenționale mai umane

s-ar putea zice

lumea își face poze alături de ele
(nici tu n-ai ratat ocazia)

probabil gândesc

ăsta-i mort eu viu

poate le trece o clipă

prin cap

că ar putea fi

și invers

singura dintre cele de care știi

și pe care n-ai văzut-o

decît într-o ilustrată

(plus nelipsitele poze de pe net)

e cea cu pessoa așezat

picioar peste picioar

în fața unei măsuțe

în la brasileira

îți imaginezi cum te-ai așeza

lîngă el

comandîndu-ți o cafea

poate și un absint

cum ați tăcea împreună

el privindu-te intrigat

probabil

tu privindu-l intimidat

trăiești într-o mare de iluzii

dintre care cea mai periculoasă e

aceea că te-ai putea elibera de ele

pessoa persona personne

știi

de o viață că e preferabil
să bei apă caldă sau
și mai bine

fiartă

în care ai pus măcar

o frunzuliță

de ceai

scoți totuși din congelator

tăvița cu cuburi

de gheață

pui patru cuburi

într-un pahar

torni peste ele

apă

din cană pui

tăvița la loc

îți cultivi răbdarea aștepți

cîteva minute

bei încet

o

gură de apă

o

savurezi

déjà vu

recitind ce scriai

la douăzeci și ceva

de ani

ai o stare amestecată

satisfacție

& neliniște

cum puteam scrie *așa atunci*

te gîndești că un poanson

ți-a imprimat cuvintele

acele cuvinte

în creier unde

nu fac altceva decît

să iasă periodic
 la suprafață
 barul în care bei o cafea
 cu decorația lui vintage
 fotografii
 de familie pe pereți seturi
 eterogene
 de mobilă oscilația
 între
 prietenii cu care ai fi vrut
 să fii împreună acolo
 prietenii cu care ai vrea
 conversezi în cap și cu unii
 și cu ceilalți
 blues-ul care se scurge încet
 din boxă e ± același ai senzația
 că e întreaga ta viață
 scurgându-se
încet repovestită de o străină gură¹

cafeaua de dimineață

cafea turcească
 cu cardamom
 numele aparatului e în intenție
 poetic ceva cu căprioară
 & amintirea jăraticului
 (sau cel puțin așa-ți spune programul
 de traducere)
 pe farfurioară două bucățele de rahat
 câteva felii
 de portocală o floare în vază
 cana aparatului de cafea
 citești într-un ziar imund că a murit un tip
 despre care oricum aveai rezerve morale
 nu te bucuri nu te întristezi
 bei o gură de apă o gură de cafea

nu ești

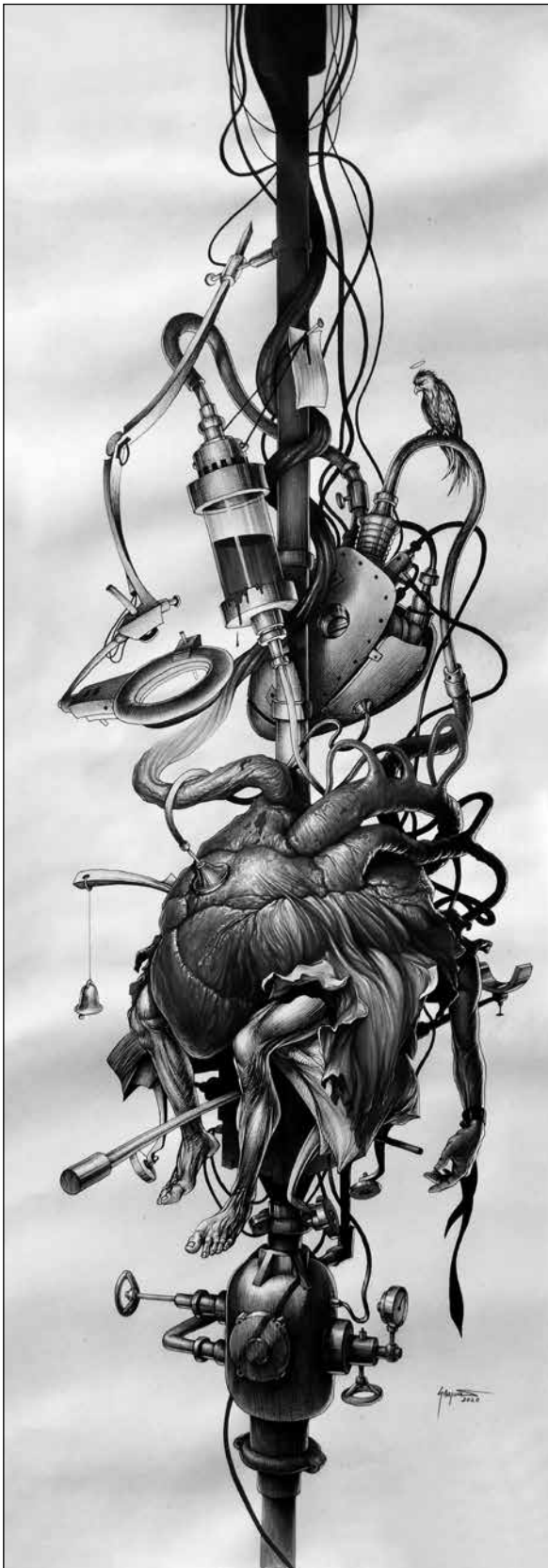
mafalda nu
 ghicești
 trecutul e un bombardier invizibil
 prezentul e un lunetist ascuns pe undeva

și viitorul cine are cu adevărat nevoie
 când e luminos
 răstorni ceașca de cafea
 pe farfurioară
 după ce i-ai lovit fundul
 cu palma
 să se mai ducă zațul
 te uiți un pic derutat nu
 ai imaginație
 sau vrei pur și simplu s-o ții
 sub control
 o decretezi (ceașca firește)
 tentativă de
 obiect suprarealist

cafeaua

e amară prin definiție cu un clișeu
 destul de vehiculat ca viața
 trebuie
 îmblînzită cumva trebuie inventat
 un ritual zahărul
 e
 pur alb ucigător ca să nu mai vorbim
 de triumphiul comercial atlantic
 diversele substanțe cu care-l poți înlocui
 nu sînt nici ele mai breze
 te resemnezi
 la un biscuit (*fără zahăr*) ori
 la ritualul otoman o bucățică
 de rahat
 hai două pe o farfurioară
 pe o mini-tabla
 lîngă paharul cu apă
 un păhărel
 cu raki și cu un cub de gheață
 asta
 dacă simți că e / vrei să fie
 o zi bună
 faci o poză cu telefonul
 o pui
 pe instagram poate și
 pe facebook începi
 ziua

¹ Oare mai e nevoie de o citare ca la carte?

cafea & tandrețe

cafeaua pe masă   redundant
în fața ta   de asemenea

aranjamentul cvasi standard

farfurioară & pahar cu apă

păhărelul de raki lipsește

din motive de economie

sau imagine

bei o gură de cafea una de apă

închizi ochii ascuți liniștea

cîtă e

treci în revistă obiectele care îți fac viața
mai ușoară

aparatură de cafea

oală electrică   plită cu gaz

cuptor electric   mașină de spălat

vase   frigider

(radioul contribuie la liniște)

deschizi ochii cu senzația că ai găsit

un pic de tandrețe ca niște mărunțiș

în buzunarul unei haine

nepurtate de mult

o dai sau o păstrezi

pentru zile negre

ai

un număr limitat de cești de cafea

unele – intenționat – identice

altele – tot intenționat – eterogene

ai de asemenea un număr de farfurioare

cu aceleași caracteristici

unele

asortate ceștilor

altele

desperecheate

celelalte accesorii auxiliare cafelei

biscuiți

bucățele de rahat   felii de portocală & CAETERA

eventual un pahar pentru apă   un păhărel

pentru raki

sînt în număr limitat

combinațiile posibile

deși numeroase

limitate și ele

prin urmare azi ai renunțat la obișnuita poză

a cafelei de dimineață

Live camera

A. T. BRANCA

P
O
E
S
I
S**(camera 5)**

Un tunel în capul tău
și timpul care aparent s-a oprit
în fapt, pentru tine, doar a încetinit.

Pășești în afara ta, cu tine prin tine, apăsas
cu pași grei
cu o piatră enormă în loc de cap pe umerii surpați
cu ochii aproape închiși filtrezi culoarea roșie a
semaforului
– la ani lumină, pulsează ca o supernovă
pe sunetele pericolului, picură intermitent
ecoul tulburării inundă tunelul din mintea ta
strâmtorată, sufocată de sine, cu sine prin sine.

Să îți poți n-ai putea și dacă totuși, printr-un miracol,
ai izbuti
nimeni nu ar tresări alarmat, nu îți-ar lua seama
absorbiți în tunelele din capul lor
copleșiți de încercările prin care înaintează în zile
ca minerii în subteran, răvășiți și anxioși
așteptând asemenea ție, cu nădejde grațierea
neclintiți în lumina țintuită în aer ca o cruce
până la cer.
Pace ție! Pace vouă! Odihna e privilegiul îngerilor.

(camera 6)

De acum trecutul crește în urmă tulburător
marile speranțe, marile așteptări pâlpaie
în bătaia visului.
Vei începe mai mult să trăiești într-un timp fără trup
să te pregătești pentru desprinderea de pământ.
Când erai copil îți plăcea să-ți imaginezi
cum îți iei zborul
întindeai brațele și alergai din vârful dealului,
gata să decolezi.
Într-o zi o vei face. Toate vor rămâne fără însemnătate
departe, mici, mai mici, vor deveni de nerecunoscut

în zarea albă și caldă
vei pluti în lumina pură a unei zile
care nu va mai cunoaște înserarea
nu e un act eroic, deși hotărâtor pentru fiecare
când îi vine rândul
conștiinți sau nu de încheierea misiunii noastre
pe măsură ce ne apropiem de miezul lucrurilor
– adânc în noi
acolo unde tinerețea nu cunoaște bătrânețe
și viața nu cunoaște moarte –
pregătiți pentru *o fericire care nu vine din afară,
ci din noi* – pe care n-am împărțit-o în niciun fel
cât am pășit și ne-am purtat destinele pe lumea aceasta
învăluți în ele ca în pelerine.
Vei numi-o împăcare sau liniște, desăvârșire
a firii umane.
Deșertăciunea va cunoaște o mare albastră nesfârșită.

Vezi un copil ținând strâns mâna părinților lui
de care va uita curând
vezi doi îndrăgostiți îmbrățișați strâns
și îndepărtarea lor cutremurându-i
vezi soldații luptând pentru libertatea altora
vezi moartea spulberând sensul vieții lor
vezi lucrătorii prinși cu munca ale cărei roade
le vor culege alții.
Am fost semănători, culegători și vânători
vânați vânați vânați
soli din lumea de dincolo în lumea aceasta
vestind lumina-mamă eternă din care ne-am desprins
pentru un moment unic doar pentru a o reîntregi.

(camera 7)

Ce credeai? Că va fi timp, apoi că nu va mai fi și te cuprindea o disperare ca atunci când se întunecă devreme și nu ai făcut încă tot ce ți-ai propus.

Ai mers doar drept pe linie, încrezătoare.
Nimic pe lume nu merită cât clipa de frumusețe și bucurie

deplinătatea ei îți e de ajuns ca să sperii și să crezi
păsările își cresc puii până învață să zboare
așa gândesc mamele. O mamă
nu citește prea multă poezie, unele uneori o trăiesc.

Îmi amintesc surâsuri și salve de cuvinte și râsete
nimic despre ocazii pierdute, dezamăgiri sau frustrări.
Îmi amintesc un dor nesfârșit de desprindere
brațele legănate în aer, rareori norii de pe cer
ploile dezlănțuite din senin, din soare uneori
iarna în plină vară, o melancolie
pretimpurie a trecerii anotimpurilor.
Crezi că asta e puțin?
Nimic din ce mi-am propus nu a fost puțin!
Cele mai înalte ținte sunt în zbor.

nord

Acum știi că nordul e încotro inima ta bate
când e timpul să pleci, celălalt a fost răbdător
te-a așteptat să devii cel de acum.

Era timpul să înveți să fii tu însuși
cel mereu ignorat și lăsat în urmă
dacă nu ai știut niciodată cum
sau dacă ai uitat

S să fii categoric, necondiționat cel adevărat
— să strigi și să taci în fața neputinței
S din brațe și din pumnii strânși uzate
din sângele și din mintea prea încrezătoare

E știi că doar sufletul mai poate avea controlul
O ai pierdut moneda norocoasă, toate drumurile
P sunt închise
orice cursă a fost anulată, numele lor șterse
ca urmele în nisip

nu mai ai un ieri unde să te ascunzi să-ți lingi rănilor
locurile dragi, ferestrele, priveliștile, bucata ta de cer,
orașul întreg, lumea care nu te mai încăpea
și în care nu-ți mai găseai locul
nici măcar un mâine nu mai ai răgaz
– ai doar azi.

Nu e nimic rău să o iei de la capăt
odată ce ai ajuns la capătul celălalt
să băjbâi în întuneric căutând întrerupătorul
locul lui nu s-a schimbat, e doar altul zidul
nu e nimic rău să încerci să înveți o limbă nouă
să silabisești cuvintele și sentimentele
dacă asta înseamnă fie numai o zi înainte
nu o viață pe loc într-un labirint al pașilor
al numerelor și al literelor
aceleași voci vor spune că mergi nicăieri,
dar o inimă care nu urmează nordul
e doar o inimă care nu mai bate.

Lumea arhetipală

Constantin SEVERIN

P
O
E
Z
I
E

PRIVIREA LUI ORFEU

am scris mereu căutând privirea lui Orfeu
din afara lucrurilor
privirea-muzică din inima golului care mișcă
stelele și alți aștri
o privire plină de iubire care îți amplifică
viața în Paradis și moartea în Infern
privirea care o pierde pe Eurydice pentru a câștiga Cântecul

am scris mereu căutând privirea lui Orfeu din interiorul lucrurilor
privirea-nimfă din inima materiei care hrănește rădăcinile și frunzele
o privire încărcată de toate poveștile noastre luminoase și întunecate
privirea care se sfărâmă în poemul acesta în mii de fluturi înrouați

am scris mereu căutând privirea lui Orfeu din privirea mea
privirea-țesătură în filigran a ființelor și lucrurilor pe care le iubesc
o privire scrijelită de toate bucuriile păcatele și trădările omului
privirea în care Realul și Imaginarul vor fi în veci ființe gemene

am scris mereu căutând privirea lui Orfeu din privirea lui Dumnezeu
privirea-icoană care vindecă rănilor sufletului și exaltă Muzica și Textul
o privire ciugulită în afara lumii de îngeri heruvimi și serafimi
privirea din care începe povestea de taină a tuturor lucrurilor

am scris mereu căutând privirea lui Orfeu din inima Cuvântului
privirea-litere de foc din vulcanii nestinși ai condiției umane
o privire de cărți cu foi veline de legende și mituri incandescente
o privire care își rescrie învierea atunci când îl vede pe Dumnezeu

Suceava, 1 decembrie 2022

(Poem distins cu premiul „Pe Urmele lui Orfeu”
la Festivalul Internațional de Poezie „Orfeu” din Plovdiv, Bulgaria, 2023).

EURIDICE

te doresc așa cum ești cu gesturile înnoptate și cu fața în penumbră
te doresc mai ales în momentele în care ești invizibilă
în privirea crucificată îți trăiesc prezența infinitei tale absențe

în care depărtarea de tine exclude orice atingere și intimitate

te doresc în toată plenitudinea vieții și mai ales a morții
de câte ori îmi întorc privirea spre tine trupul îmi tresare în crucea nopții
de acum înainte nu te mai pot iubi decât prin cântec
îți voi înfășura trupul într-un fuior de sunete dincolo de toate

și-mi voi urma calea adevărul și viața pe notele care picură din inima ta
nu voi putea fi stăpân pe mine liber și puternic decât în spațiul orfic
și te voi salva prin muzica ardentă care exaltă capilarele duratei
în nopțile de intimitate cu moartea noastră repovestită de alte cântece

nopți care încep cu privirea mea sfărâmată de esența artei
de literele care descriu mișcarea unui cântec nenăscut prin care pierd totul
fătul iubirii noastre din placentă care hrănește muzica sferelor
și mă preface mereu într-o umbră călătoare în infern

privirea plină de dragoste în care cântecul moare pentru a învia întreg
și care te înzidește pentru totdeauna în cea mai pură lumină
țâșnind precum un cuțit fatal din corzile lirei
sunetul prin care recunoști pretutindeni viața interioară

privirea-sarcofag în care-ți dezbraci cu înfrigurare cămașa morții
ca să-ți respiri inexistența odihna liniștea și sfârșitul
doar în spațiul orfic pulsează inima de cuvinte din miezul cântecului
hrănind povestea noastră de dragoste la nesfârșit

Suceava, 10 decembrie 2022

LIRA LUI ORFEU

lumina s-a născut din sunetul primordial al lirei
muzicianul e păstrătorul luminii
totul e muzică privirea lui Orfeu de dincolo de toate
materia e muzica devenită vizibilă

universul e o mașină de țesut sunete
freamătul naturii e un eveniment muzical
plantele răsar din unduirile muzicii
seva copacilor e o coloană sonoră cu 10 octave

nu există înflorire fără cantatele inaudibile ale formelor
care se îmbrățișează unele pe altele
orice sunet poartă pecetea unui sentiment
fiecare suflet are o melodie unică

S
I
S
E
O
P

sunetul lirei lui Orfeu poartă iubirea sa pentru Euridice
 în toate lumile în care el va peregrina
 și în toate timpurile

muzica e privirea ardentă a iubirii

Suceava, 10 ianuarie 2023

LUMEA ARHETIPALĂ

am visat adesea la o lume mai pură alcătuită doar din priviri
 o arhitectură felină cu atingeri calde și non-tactile
 abstractă și invizibilă ca bucuria și dragostea
 o lume arhetipală fără răni suferință și moarte
 unde spațiul și timpul sunt doar vibrații vizuale febrile
 iar viața devine un poem scris de privirea lui Dumnezeu

îngerul păzitor de pe umărul meu stâng este orbit de atâtea viziuni
 în timp ce eu privesc dincolo de pielea realității
 cu câtă sete își trage seva acest poem
 simultan din toate corpurile mele văzute și nevăzute
 fizic eteric emoțional mental astral și spiritual
 un poem-coadă de cometă de priviri intense care ar da foc lumii întregi

am visat de multe ori la o lume mai pură alcătuită doar din sunete
 totul este muzică îmi spune îngerul meu păzitor
 sunetul unei priviri este ca o șoaptă în vânt
 o sclipire de moment în paradis pe care nu o putem șterge niciodată
 o amintire care persistă mult timp după ce a dispărut
 o amintire a ceea ce am avut și a ceea ce am greșit

am visat adesea la o lume în care sunetele sunt tot ceea ce îndurăm
 fiecare suflet are o melodie unică un cântec pe care îl cântă sângele și carnea
 întreaga desfășurare a naturii e o rețea de evenimente muzicale
 fiecare formă e o secvență de note din sunetul primordial
 fiecare sunet e un nou univers care poartă amprenta unui sentiment
 numai prin cântec îți poți căuta și regăsi sinele tău originar

prea târziu am aflat: toate privirile sunt sunete căzute din paradis

Botoșana, 15 iunie 2023

(Din cartea în pregătire, „Lumea Arhetipală”)

Alexandru PETRIA

ziua în care n-a murit nimeni

tata

unde e tata?, o să întrebi
și n-o să-ți răspundă decât vântul confuz
printre blocuri,
unde e tata?, o să repeți
și-o să se inflameze nedumerirea,
unde-l găsec pe tata?, o să insiști,
nu este dintr-o dată,
a plecat să-și împrăstie ideile
și n-a mai dat nimeni de el, se zice,
l-am văzut când și când,
o dată sau de două ori pe an,
în zece ani de 20 de ori poate,
tata mi-a dat lapte cu biberonul,
m-a consolat când m-a părăsit prima dragoste,
sigur că se gândește la mine,
chiar, unde e tata și de ce nu se întoarce?,
l-aș strânge în brațe dacă nu mi-ar fi jenă,
tata e învechit și nu prea știu cum să-l iau,
o să râdă colegii și prietenii,
chiar, unde e tata?,
mai e vreun anotimp
în care să bea un ceai, o cafea?,
un anotimp unde să-și trosnească oasele?,
soarta taților e să plece, rând pe rând, știu,
dar îl aștept și-o să ne întâlnim fără doar și poate,
îmi dau seama că-l iubesc cu adevărat pe tata
când nu-l pot atinge

om simplu

unde e dreptatea,
când
după o viață la second-hand,
primele haine noi
sunt cele de înmormântare?

gaura din apă

cauți gaura din apă,
ai auzit că e pe undeva,
nu se știe exact unde
și nici cine a văzut-o,
e un timp unde apa ia o pauză,
ți-ai tocit viața ca pe-o radieră pe urmele ei,
n-ai reușit să-ți dai seama ce ai face cu gaura din apă,
ești perseverent,
ai alifii pentru bătăturile provocărilor,
contează să-ți urmezi planul,
când o s-o găsești
o să-i arunci înăuntru
o lanternă fără baterii
și-o să aștepți să se întoarcă aprinsă

podul

am primit un pod de la maică-mea,
cum ea l-a căpătat de la bunică-mea,
pe pod sunt indicatoare
să circuli dacă ești bun,
după ce ai învățat să te speli pe mâini,
să nu-ți bați joc de pâine, bătrâni
și de cei care te iubesc.
când trec pe asfaltul podului am rețineri,
fiecare bărbat are ceva de golan,
dar podul mă suportă.
văd cum, podul o să-l împing mai departe,
nepoților să le ajungă ora exactă din lume

limba

îți cauți limba cu o lanternă
 răsturnând obiectele din cele trei camere,
 e una din desele căderi de curent,
 iar blocurile sunt umplute
 până la candelabre de noapte.
 ești nervos, știi că mulți
 au umblat ani până și-au găsit limba.
 și-s cazuri fericite,
 majoritatea au început să putrezească în coșciuge
 cu gurile goale.
 ce viață e și asta, fără o limbă?
 ce viață?, repeți cu năduf.
 te consolezi că merită să trăiești
 cât mai ai putere să-ți cauți limba.
 tumefiată sau slăbită -
 cum este.
 nu-i de colea să ai propria limbă

ziua în care n-a murit nimeni

în ziua în care n-a murit nimeni,
 nimeni n-a fost mai fericit,
 broaștele își clamau sexualitatea după orăcăit,
 bicicleta din curte avea în roți
 cocoșat aerul ca și ieri,
 în ziua în care nimeni n-a murit
 au fost concediați oameni ca altădată,
 s-au atârnat țâncii la sânii mamelor ca de obicei,
 în ziua în care n-a murit nimeni
 erați ocupați să răspundeți la întrebările
 dacă îngerii au umbră,
 dacă linia dreaptă este într-adevăr dreaptă,
 nimeni n-a observat,
 minunea are nevoie de ochi ca s-o primească,
 îmi aduc aminte doar că în ziua aia
 am primit cadou o pereche de pantofi bugatti
 și am plătit pentru o cafea cât nu face

Suzana FĂNTÂNARIU

Despărțirea de vis

Poeme arse în zile reci ca focul în anul 2023

1.

Prin măduva oaselor
respiră sfioasa desăvârșire sacră,
din focul alb a rămas cenușa,
frageda închipuire se zbate
cade peste victime plate,
privirea-i licărește în dezmierdări
uitate.

Bat de o viață cu podul palmei
în porți străvechi
prinse în cuie strămbe
cu lacăte ferecate
mă- npiedic în conturul iluzoriu
al unei lumi străine
pe care n -am văzut -o niciodată.

Inecată în mlaștini de liane vâscoase
urc către mine, lin- lăuntric,
pe brațele unei umbre ușoare
punând sigiliu pe inima bolnavă
încolăcită- n vene de sânge.

Urlând sălbatic fără auz
ca o leoaică rănită,
prind năvoadele de minciuni parfumate
ale lumii deșarte,
vreau să înșel, să fur, nu pot,

când sădesc închipuiri de îngeri
în argila din dealul de sus.

Conviețuiesc în singurătatea
de diamant tăios
cu chinul la pândă,
flămând de viața curată.

Alungată din urbie,
din muzee,
din țara natală,
hipnotizez destinul
transformat în lavă de aur.

Singurătății îi ofer frânturi de zei
căzute din veacul trecut
peste pieptul gol,
mă sufoc cu absența de gheață
tronând ca o cariatidă înclinată
peste focul ascuns.

Suzana Fântânariu, 18 februarie 2023-Timișoara

2.

Cu sânge și lacrimi
desenez în aer un nud de femeie
cu sânii mari cât soarele
din carul festiv
tras de cai năvăși
când moliciunea cărnii voluptoase
împodobită-e cu spini și
petale de ceară sub
șine de fier zgomotoase,

dea dura la vale se opresc
în grădina plăcerilor cu păcat
în desfătarea de seară
și descântec de mag.

Un zâmbet amar se zbate
în cenușa cea moale
ca norul de vară, plâpând
pășesc sfioasă în aer, ușoară
cu aripi la picior,
mă urc în vârf fără scară
cu perna de puf
risipită păpădie în zare,
dispar...

Zboară-n vânt
ca o pasăre atinsă de fulger
perna de vise în nesomn, rănită
cade -nsângerată
peste lumea cea mută.

Nu mă pot lupta
cu armele de război
împlântate în timpul nebun
și nefast,
măinile mă dor,
sunt ramuri smulse
din carnea de salcâm altoit,
tremurând sacadat,
degetele se leagănă- n vânt
ca acele de cântar
din piața de fructe amare.

Se tulbură Marea Neagră,
valul curbat urcă la cer,
întreaga lume e sub ape
strigând prelung ca în Munch.

(Oglinda din ochi se sparge de țărături.
în mii de cioburi mă tai,
în hohot de râs,
cu timpul la braț).

Suzana Fântânariu, 17 februarie 2023-Timișoara

3.

Fluier în câmpul de miresme rare
cu mierla la ureche, aripă de floare
cumpăna durerii înclinând
spre Moldova natală.

Am răsădit în grădina copilăriei
cu moliciunea cărnii,
hotare, țărături,
depărtări albastre,
arbori de sânge
în mersul lor luat de valuri.

Nici negura străinătății,
nici pleava lumii
nu s- au oprit în mine.
Am urcat în genunchi
pe raze de lună tăioase,
pe fire de mătase rupte,
în taina liniilor desenate
pe hârtie, pânză și ape.

Izgonită din lume, biciuită
cu creanga de salcie plângătoare
de aici, de dincolo, fără loc,
cu patimile în spinare
adunate într-o cocoasă plină
cu pietre vorbitoare,
cu junghiuri de ezitare
mă-nconvoi ca o roabă
aleasă.

Mă rostogolesc ca un ghem
de ață tare ca lanțul
cu amfora cea mare
din Pontul Euxin
la Marea cea Neagră
și deasă.

Oastea vrăjmașă
mi- a jefuit fața frumoasă,
viața lăsată în ecorșeu
a schimbat soarta, mitul,
crezul plâpând de aur
în ruină, în cetate vetustă
părăsită de timp.

S In toiul bătăliei
 S am căzut de sus,
 — n- a fost o măreție
 S sau slavă de erou,
 E nici bocet, nici tristețe în jur
 E când am îmbrățișat amurgul
 E cel singur și pur.

O Crucificarea sfântă
 O îmi iese în cale
 P îngemănând dorul de casă,
 P mă strigă surd, cineva,
 P de sus, un murmur aud,
 P duiosul glas coborând...

Dibui modelând cu palma
 forma de mormânt și cruce,
 mă aplec la închinare
 spre mama cea sfântă,
 de aici, din cer,
 mă vede cum mă aplec
 robită în fața lumii deșarte...

Ea plânge zâmbind ca un înger
 și pleacă...

Suzana Fântânariu, 23 februarie 2023-Timișoara

4.

Țin cumpăna cu jar în mine
 ard ca pe rug în strigăt de fiară,
 un junghi ascuțit,
 fierbinte mă taie
 în moliciunea cărnii,
 materia tresare
 pe versantul de foc
 al durerii universale.

Caut obârșia
 sălbatic, șoimul mă ia în gheare
 cu Cetatea Sucevei în spate,
 înfiptă-i aripa în munte
 pietrificată pe veci,
 zbor în păcatul lumesc
 cu elicea frântă
 în semne de moarte

cu mâinile încrucișate
 când cad în abis.

Apare în cale un demon
 vrăjitor cu plete argintii
 să -mi coase soarta
 cu sârmă ghimpată de aur
 când timpul fățarnic adună
 păsările de noapte
 în colivia cu iarbă uscată
 țipând.

Cresc spini din umeri,
 un cactus sunt,
 nobil spin de munte,
 ales pentru piscuri înalte
 pentru vântul cel aspru.

Ghimpii ascuțiți ca acul
 de cusut vremelnicia,
 timpul rebel
 îmi sângerează pieptul
 deschis pentru teatru.

Suzana Fântânariu, 7 februarie 2023, Timișoara

5.

E negură și noapte deasă în jur,
 amintiri cu miros de ceară,
 lumânarea- i aprinsă, sus.

În miezul tăcerii
 umbrele cocoșate șoptesc,
 dansează în cârje
 valsul Dunării Albastre
 pe norii din cer.

Primejdia apropie sfârșitul,
 calea-i liberă pentru torent,
 el se revarsă în vale
 cu spinări ascuțite
 când suflă vântul din Nord,
 dintr -o parte, pe flori,
 cu miros de minciuni aromate
 ce nasc goliciuni pe marginea
 lumii uitate.

Nici duhul nu mai intră prin ferestre,
e aripa prea mare,
nu poate urca spre albe arhitecturi
de gânduri deșarte.

M-arunc învolburată-n mare,
ca o pradă îmbrățișez
zeul crucificat
din zarea de cenușă deasă,
mă -nfășor în umbra-i udă
de lacrimi sărate,
tremur ca valul, ca vântul
ce duce departe, aiurea,
arca cu coroana de vise
împletite cu sârme de aur coclite...

Suzana Fântânariu, 6 februarie, 2023, Timișoara

6.

Astăzi văd altă singurătate
scuturată de patimi și venin
din infinitul curbat,
curg ploii selenare
cu păcate și vis.

Pe frontiera buzelor albe
fără sânge, fără ruj
tăcerea cea mare tronează
în sihăstria fericirii
văd altă singurătate
curbată de timpul
nescris și amar.

În luptă, himera nopții
ca animalul rănit de glonț
presară dâra de cenușă și sânge
pe drumul cel lung dinspre Nord.

Merg în genuchi după umbre,
totul e încremenit
ca la Chirico,
las dâre de flori uscate
ca-n- tr- un ierbar uitat
lângă castelul de apă.

Greierii cântă-n golful înserării,
imnul tăcerii în taina de trup
îmi desface carnea în fire de țesut
pentru așternutul de noapte.

Presată ca „regina nopții”,
într-un album de pictură
mă regăsesc printre timpi fără sorți
ca Ana lui Manole între cărămizi
și mortar de nisip zgrunțuros.
cu mâini rugătoare
și trupul subțire
așez patul de somn
pentru nunta de aur,
între pietre și lut
ecoul se sparge în țipăt
de țărnițele surde...

Suzana Fântânariu, 15 februarie 2023, Timișoara.

7.

Așteptarea strigă prelung
despărțirea de vis
e ghiulea de război
fără arme de fier
fără cască
doar cu săgeți de foc
pentru rana cea mare
din stâlpul cel sfânt.

Privesc în jos, în adânc,
văd ape, catacombe,
scări cu trepte de ceară
îmi amintesc
de cei ce scriu în pustiu
cu sete în firul de nisip
numărând stele.

Foamea de amintiri
mă ucide, rana de dor
suspină, norul din piept
cade în pajiștea de patimi,
inima curge la vale
torent...

S Pană cu pană se-ntrupează
 o pasăre sub obraz, se zbate,
 reînvie, cântând ușor la ureche
 — în somnul plâpând, aud
 S fiarele din pădurea Bogata
 așezate în rând ca un zid
 E de cetate moldavă.

O Nu-i coșmar,
 carnea încă-i fragedă, albă,
 P bună de pradă,
 pielea frunții pe osul bombat,
 e întinsă până în Țara de Sus.

Pe malul necunoașterii,
 văd cuiburi otrăvite,
 cu pui fără pene, scâncind,
 prigoria bătrână doarme prelung
 înmărmurind zarea,
 -unde-i zborul din munte,
 dar tânguirea din viers?

Suzana Fântânariu, 12 februarie 2023, Timișoara

8.

Din pieptul deschis
 cresc plante,
 buchete de flori
 și lauri de cuvinte
 „gloria” mă sfâșie, mă taie
 în bucăți de amăgiri,
 fierbinți, magicele dălți de gravură
 așteaptă disecția fibrei
 pe placa de tei.

Duhul subjugat de o viață,
 plâpând ca o lumânare
 mângâie amăgitor pleoapa
 nesomnului de ceață
 ce-mi seacă ochiul ca o văgăună.

Sufierea- i rară cu parfum de rouă
 palpită inima furibund
 înăbușită în lăuntruț sălbatic,
 nu -i pisc, nu i scară

doar o carcasă de pescuit perle
 cu coastele arcuite spre cer
 strigând alaiul de stele.

Mă- mbrac în pajiști de pădure
 în ierburi de câmp,
 în bucăți de cer
 bandajate cu nori
 mă- nfășor în gânduri
 cu panglici de zbor.

-Ce sunt, de ce, unde
 și până când
 zăbava de cuvinte
 mă- nlanțuie în prada
 unui vis strivit pe pânză?

Caut un loc de surdă suspinare
 departe de țărmul pustiit
 într o vale seacă,
 e loc pretutindeni să desenezi
 în maluri de lut, blazonul durerii,
 încremenită cu fața în sus
 către stele, gloria-i pernă
 de cuie și vene.

În palmele căuș strâng
 ghemul Ariadnei
 cu mâini tremurânde
 descurc firele încâlcite,
 nu dau de capăt,
 mă -ncurc în noduri
 și ruperi de poduri stelare.

Din aripa vremii curg pene albe
 ca ninsoarea din cer,
 nici urme de pași,
 nici culoare în ochi,
 un infinit diluat,
 o boare amară și dulce
 acoperă lumea de jos...

Suzana Fântânariu, 11 februarie 2023, Timișoara

George Astaloș. 10 de ani de la moarte

Ioan HOLBAN

CRONICA LITERARĂ

George Astaloș a părăsit România în 1971, de în același timp cu Ilie Constantin și, de atunci, cărțile sale au fost trecute la „fondul special“ al bibliotecilor publice, iar numele nu figurează în dicționarele apărute înainte de 1989: asemenea celor peste o sută de scriitori din diaspora românească, George Astaloș a dispărut, victimă, și el, a despărțirii românilor de români, pe care au pus-o în practică cele două regimuri comuniste, ale lui Dej și Ceaușescu. Poetul, dramaturgul, eseistul au revenit în țară după 1990 și, astăzi, poetul *Cânturilor de ocnă* rămâne printre puștii ficționari deplin reintegrați în spațiul cultural în care s-au format.

Mai întâi a fost *poetul*, cel din *Șodron* (1970), *La lingua del canario* (1974), *Bordel à merde* (1975), *Aqua Mater* (1984), *Symétries/ Simetrii* (1986; 1991), *Poeme retorice interzise, 1958-1968* (1991), *Magma* (1992), *Ecuția tăcerii* (1996), *Poeme* (1997), *Pe muce de șuriu. Cânturi de ocnă* (1999). Prima observație care se impune este cea privitoare la foarte strânsa unitate stilistică și tematică a poeziei lui George Astaloș. Tema literaturii sale este aceea a închiderii, a claustrării într-un *univers acvatic* care nu pare a-i lăsa decât șansa „ideii“ de libertate, niciodată concretizată în fapt: între ființa din acest univers și zona exterioară, careia îi ghicește, doar, tumultul, închipuindu-și viața, nu există punți de comunicare: „poate că erau crabii/ somnului meu sticlos/ care îmi forfecau indiscreții visele/ sau poate delfinii/ cu extravaganta lor tandrețe/ care îmi înăbușeau neconținut revolta/ sau castorii poate/ cu perversitatea lor ereditară/ care îmi rodeau grațios gleznele/ sau poate sepiile / cu atavismul lor tentacular/ care îmi paralizau mișcarea/ sau poate chiar tu/ crescând impudic/ din țeasta mea cu pești/ exaltați/ tu/ care netezești apele/ cu nuferi/ aprinși/ ce se mai aud pe-afară“ (*țeasta mea cu pești*). George Astaloș își construiește poemele (în fapt, pare că un singur poem la care lucrează neîntrerupt, de o viață) în perspectiva semnificației particulare pe care o au *apa* și toate semnele asociate sferei sale semantice; identitatea și funcționalitatea acestora sunt vizibile în toate poemele din *Șodron*, *Aqua Mater* și *Simetrii*, de exemplu, unde plonjarea în universul acvatic în-

seamnă a deschide calea spre esență, dar, în același timp, apa și elementele asociate desemnează *replierea* în mineral, în neființă, în inform, ca pentru o nouă și repetată genază. Vederea distinge contururile lumii de dincoace și, deopotrivă, de dincolo de real, ființa pendulând între *proiectul* și *modelul* acestuia, punând semnul egalității între a percepe senzorial și a citi, între a înțelege „edenul fluid“ și a organiza (prin sintaxa textului) lumea; ținta fiecărei „aventuri“ în mișcarea haotică a viului polimorf care e apa (iar poemele lui George Astaloș dau mereu senzația plonjării în necunoscut) rămâne *fixarea* („pictarea“) unei stări de spirit sau a unei noi dimensiuni a ființei interioare; citită astfel, poezia din *Ecuția tăcerii*, *Magma* ori *Poeme* capătă înțelesurile unui document personal, ale unui „jurnal“ care consemnează jocul formei cu absența acesteia, al ființei cu neființa: „ce cântec trist îngână/ acești pești migratori/ subțiați de înoturi, iubito/ credeam că doar cuvintele/ erau elegiace/ și ascultam fermecați/ cântece îndepărtate/ cu scoici de ghioc la ureche/ ecoul/ spârgea nervurile de calcar/ invadând întinderile campestre/ ale adâncului/ de dans ucigător/ și de suplețe/ prinși/ între dorința atavică/ de a evada din accesibil/ și de inaccesibila virtute/ de a ne înfrâna atavismul/ reușeam să ne smulgem uneori/ visului nostru cu pești ireali/ și să ne refugiem/ în resemnare“ (*pești migratori*).

Caracteristică liricii lui George Astaloș este ceea ce aș numi *tensiunea de semnificare*, obsedantă, deplin dominatoare, explicabilă prin însuși faptul identității ființei cu un univers foarte complex în bogăția constelației sale simbolice; apa este *vedere*, dar și *ecranare*, este *viață* și *moarte*, *lumină* și *întuneric*, *plonjare* și *plutire*, frigul adâncurilor și căldura erosului, senzualitate și sexualitate (pentru ultimul raport, G. Durand dă seama în *Structurile antropologice ale imaginarii*: o lectură a poeziei lui Astaloș cu această carte alături ar fi extrem de instructivă). În fine, peste tot, metafora *căderii*, cu accelerarea maximă a fluxului de imagini provenind de dincolo de real, lăsând impresia de oniric; succesiunea acestor imagini durează cât fulgerarea blitz-ului, fiecare pregătind ivirea celei următoare, această mișcare neîntreruptă a vieții din-

spre și înspre moarte (identificată cel mai adesea cu erosul) fiind ipostaziată în poezie prin sintagme reluate care îngroașă contururile, le dă greutatea unui balast ce apasă colecționarul de vise, cât și prin sugestii acustice, proprii, de altminteri, poeziei postmoderne care recuperează, dar altfel, clasică „muzicalitate”: un alt ritm, însă și un alt ton, e diferența dintre romanța, „cânturi” de ocnă și muzica, dodecafonică: o dodecafonie nu liberă, ci organizată *serial*: „marea scoici/ marea creveți/ melcii la mal/ melcii la mal/ marea scoici/ marea creveți/ visule/ visule cal/ caii trec verzi pe pereți” (*cânt*). Fascinat de universul acvatic, de materia grea, limpede și vâscoasă, vie și moartă, diafană și metalică, poetul pendulează între dimensiunea parabolică și aceea simbolică, oferind planuri imagistice de o mare forță persuasivă; „ne vom întoarce la pești/ știu locul/ și se va uimi pământul/ ca ochii unui om bătrân/ va crește un mal mai aproape/ și din el/ un alt mal vom uita/ vor rămâne între noi doar înoturi/ dragostea va fi de apă și ea/ și ne vom privi/ sireni și sirenel/ e adevărată povestea/ nu-ți fie frică iubito/ când plouă/ ne legănam/ într-o frescă de apă sărată/ cu visele în coadă de pește/ despicate în două” (*elegia ne vom întoarce*).

Al doilea Astaloș. Iată-i autoportretul din cartea de interviuri (1989-1994) *Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-i la Paris* (1996; 1998). George Astaloș este un om de carte și de idee, deloc grăbit, gustând tihna și voluptatea lecturii, dar și urmărirea febrilă a unei idei. De aceea, dialogurile purtate de Astaloș cu Eugen Giurgiu, Valeriu Stancu, Nicolae Baboi, Adrian Dumitrașcu, Radu Sergiu Ruba, Nic. Iliescu, George Arion, Sorin Preda, Liliana Tandabur, Giuseppe Reale, Doina Stănescu, Amelia Calujnai, Costel Petcu, Ion Deaconescu, Radu Bărbulescu, Radu Buznea, Mihai Elin, Alexandru Lungu, Liliana Plevnes, Gabriela Negreanu, Tudor George, Geo Vasile, Andriana Fianu, Raphaele Bacque, Sorin Stratilat au o notă particulară; întrebările sunt adresate de oameni inteligenți, buni cunoscători ai fenomenului cultural și ai literaturii lui George Astaloș, iar răspunsurile privesc totdeauna un orizont de așteptare bine conturat: de aici, impresia de soliditate, de cuprindere, până la epuizare, a unui subiect. Ca în cazul tuturor cărților de interviuri, aceeași întrebare și pentru *Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-i la Paris*: este o carte de autor sau una cu autori? O carte de autor, de această dată. Abundența după 1990, a cărților de acest gen mă obligă să fac aceste precizări. În general, interviu-

rile sunt luate de gazetari și ele urmăresc „pulsul zilei”, mai cu seamă cel politic, de atitudine civică, într-o problemă sau alta; de aceea, cărțile care adună asemenea dialoguri se uzează foarte repede: peste un interval de timp relativ scurt, nu se mai recunosc acolo nici gazetarul și nici personalitatea care a răspuns. Și acesta pentru că întrebările fie că nu au vizat esența unui mod de a gândi (sau de a produce un bun cultural), o constantă a unei mentalități, fie au fost pur și simplu neserioase: o sumă de glume (cu semnul întrebării, unele, cu acela al exclamării, altele) nu exprimă decât rareori un lucru profund.

Prima calitate a cărții este *seriozitatea*; George Astaloș – provocat de oamenii de cultură cu care a stat de vorbă – *citește* varii domenii ale actualității și, în acest fel, *se (re)citește* pe sine. Așadar, câți George Astaloș se află în protagonistul acestei cărți? *Exilatul*: „Cel ce se lasă înghițit de cultura altei țări e radiat pe viață din repertoriul identității”. *Poetul*: „Poezia e o practică a discreției – un act confidențial, destinat unui anumit tip de sensibilitate. Poezia nu e o îndeletnicire, o meserie sau o profesie, care să-i ofere practicianului ei un statut social. Poetul trebuie să aibă decența rezervei – o decență infinit mai pronunțată decât aceea a marilor interpreți de muzică clasică (rezervați prin natură), a marilor pedagogi sau a savanților ce revoluționează ciclic științele. Lumea nu are nevoie de poeți – poetul are nevoie de lume”. *Spectatorul (și pasionatul) curselor de cai*: „Ca apanaj al culturii, cursele de cai se practică în toate țările lumii (sau aproape). Jocul nu e nici un viciu, nici boală, nici dragoste pasionată”. *Memorialistul*: „Pentru mine, războiul era ca un basm a cărui acțiune se petrecea undeva într-un spațiu ireal, unde tatăl meu se ducea ca să sărbătorească un fel de carnaval înstelat cu artificii și de alte minuni strălucitoare. Îmi amintesc că, venind în permisie de un Crăciun, nimic nu părea ieșit din comun – așa trebuia să fie: toți tații erau pe front”. *Colecționarul de timbre*: „Filatelia e o lume structurată aproape științific, dinamizată de o paradoxală încărcătură poetică – ceea ce probabil, m-a atras de la primul contact cu mărcile”. *Colecționarul de vise*: „Colecționarul de vise își poate extrage materia fantasmului de evaziune din compendiul biobibliografiei mele, sau pentru cei mai înarmați logistic, din cărțile mele. Generația mea a fost «nărvită la vise», cum spune Teodor Pîcă într-unul din sonetele lui, de un Emil Cioran, de un Ionescu și, pentru cei mai intrați în misterele românismului din afara «granițelor» țării, de un Ștefan Lupășcu sau un Gherasim Luca”.

Dramaturgul: „Dramaturgia are misiunea de a pune în dialog conflictele majore și moravurile unei comunități lingvistice de destin. De asta dramaturgia este cel mai perisabil gen literar și tot de asta (sau mai ales de asta), teatrul intră în viața individului când acesta atinge maturitatea“. O carte cu foarte mulți George Astaloș: câte întrebări sunt, câți „întrebători“ există și câte segmente ale mozaicului unui foarte important om de cultură își cer dreptul la liberă exprimare.

Alt George Astaloș, cel care face antologia de poezie română contemporană în ediție franceză, *Ethique et Esthétique* (1996). Dincolo de faptul că orice operație de antologare a unui spațiu literar este una de critic și istoric literar (chestie de gust, nu de silință, vorba lui Ion Creangă), apariția masivei antologii în Franța a putut relansa discuția purtată, vreme de decenii, în jurul problemei traducerilor din literatura noastră, a difuzării valorilor acesteia în alte zone culturale. Puțină istorie. Cele două regimuri dictatoriale dintre 1948 și 1989 au avut, din punctul de vedere al „exportului“ cultural, foarte multe puncte comune. N-au contat valoarea estetică, nici sondarea pieței, nici tehnicile de marketing și eficiența în perspectiva „cuceririi“ sau, măcar, a percutării reale a altor câmpuri culturale. În anii '50, s-a tradus în mai toate limbile pământului proza lui Zaharia Stancu (cum au citit, ce au înțeles japonezii din *Desculț?*) și câteva romane convenabile ale lui Sadoveanu (cum sună oare în germană *Mitrea Cocor?*), pentru ca, în deceniul opt mai ales, să se difuzeze, cu predilecție în spații culturale francofone, cele mai slabe cărți ale lui Marin Preda sau romane care n-au spus mai nimic cititorului occidental, gen *Niște țărani* de Dinu Săraru ori *Galeria cu viță sălbatică* de Constantin Țoiu. În țările „prietene“ s-a tradus mult, de-a valma cărți bune și proaste, dar fără nici un efect decât umplerea „camerei morților“, cum se numeau și în Germania de Est sau în Bulgaria, depozitele unde se acumulau cărți inutile, necitite de nimeni, cel mult comentate encomiastic (și la comandă, pentru scriitorul „din țara vecină și prietenă“), de către recenzenți improvizați și cu stagii românești la munte și la mare. Poezia a fost, într-un fel, favorizată pentru că, măcar în deceniile opt și nouă, s-au tradus poeme (rar și volume, însă) din câțiva poeți importanți, datorită eforturilor unor prieteni ai culturii române, cu vocație pentru actul traducerii.

După 1989 s-a petrecut o esențială schimbare de perspectivă. Cel puțin, ceea ce s-a tradus după această dată este *competitiv* și răspunde cererii spe-

cifice de pe piața occidentală a bunurilor simbolice. Ce distinge, în acest context, antologia lui George Astaloș? Mai întâi, *calitatea literară* a textelor și, desigur, aceea a tălmăcirilor; se află aici texte (însoțite de scurte note biobibliografice) de Gherasim Luca, Tudor George, Teodor Pică, Ștefan Aug. Doinaș, Alexandru Lungu, Mircea Ivănescu, Dan Laurențiu, Mircea Ciobanu, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Ana Blandiana, Șerban Foarță, Gabriela Melinescu, Mihai Cantuniari, Horia Bădescu, Ion Deaconescu, Valeriu Stancu. Apoi, antologia răspunde unei idei a lui George Astaloș, care privește *condiția umană*, esența ei, în acest timp: faptul interesează pe oricine, de oriunde: „Din punct de vedere psihologic, omul modern este ori «hamletian» ori «don quijotists». Neadaptându-se convențiilor sociale ale lumii în care trăiește, hamletianul se refugiază în el însuși, trăindu-și prezentul în marginea unui discurs anterior, pe când don quijotistul, răvășit de ambiția singularizării, ignoră sistematic realitatea prezentului, proiectându-se într-un viitor nebuloș, alimentat de fantasmăle unei ipotetice deveniri. Prizonieri ai propriei lor concepții despre viață, și unul și altul se consideră învingători în confruntarea lor cu destinul – în realitate, fiind învinși amândoi înainte chiar de a opta pentru maniera lor comportamentală“. Și nu e omul de azi – ființa din poezia celor traduși (și nu trădați) de George Astaloș – un hamletian și/sau un don quijotist?

Un om hamletian se regăsește în teatrul lui Astaloș, cel din *Vin soldații și alte piese* (1970), *Contestatory visions* (1991), *Amprenta exilului* (1995), *Politikon* (1996).

Un om don quijotist se regăsește în romanul *Mirosul banilor* (1995) ori în eseurile din *Utopii* (1997).

O sinteză a celor doi, un George Astaloș *par lui-même* se află, însă, totdeauna în poezia sa; să recitim: „am altoit cu șerpi puietii din grădină/ și-am împletit ghirlande de floră submarină/ am înălțat pe cer/ un curcubeu rebel/ și-am semănat în ape/ sămânță de-arhipel/ am ridicat colombe/ pe aripe de brize/ și-am luminat cu sori/ crestele de banchize/ am smălțuit cu fosfor/ vârtejul de comete/ și fluier-am scobit/ în oase de crevete/ le-am pus veșmânt de țepi/ aricilor de mare/ și-am scufundat răcori/ în apa din izvoare/ am răsucit țipari/ în orga lui eol/ și-am sfredelit vulcani/ în gheața de la pol/ am netezit oceane/ și plăji am aurit/ am împrăștiat ceața/ și norii i-am golit/ am reclădit o lume/ din culmi până-n abis/ și când totul fu

gata/ m-am apucat de scris: Dragă doamnă. Aici totul e pregătit pentru venirea dumneavoastră și, dacă vă veți hotărî să faceți pasul, să știți că între timp multe lucruri s-au schimbat în acest mic paradis care, într-o oarecare măsură, vă aparține. Tabuul, de exemplu, ce ne-a pricinuit atâtea neajunsuri la începutul relației noastre, nu mai e de actualitate, iar copacul pe care l-ați scuturat atât de curajos de poame, într-o vreme nu tocmai favorabilă unor astfel de inițiative, a fost clasat monument al naturii. În curând nu va mai fi

pomenit decât în cărțile de școală. La data la care vă scriu, livezile sunt în floare, recolta se anunță deosebit de bogată anul acesta și, când veți primi aceste rânduri, fructele vor fi tocmai în pârg. Și dacă nimic nu vă va împiedica să reveniți, am putea să le culegem împreună împărțindu-le pe din două ca în vremurile bune. Dragă doamnă, în așteptarea răspunsului dumneavoastră, vă rog să credeți în sentimentele mele cele mai alese etc., etc., etc.“ (*scrisoare femeii*).

Materia primă a poeziei, empatia

Savu POPA

Ă
R
A
R
Ă
E
R
A
L
I
T
E
R
A
C
I
O
N
I
C
R
O
N
I
C
R
O
N
I
C

Caracterul sărbătorec al poeziei lui Adrian Alui Gheorghe este cel care te întâmpină de fiecare dată, creându-ți o încredere tonică în bogăția de nuanțe insolite și de ipostaze simfonice ale realității înconjurătoare. Poetul pare și reușește să molipsească atât cititorul, cât și tema abordată, cu spiritul său, când ludic sau ironic, când caustic sau grav.

Cele afirmate se regăsesc și în volumul de curând apărut *Nu-i mai așteptăm pe barbari*¹. Iar, elementul de noutate al poeziei recente ține de amplificarea unui fond grav al vremurilor actuale. În prima parte a volumului, regăsim, de altfel, ipostaza sărbătorească a poetului, cea care impulsionează construcția unui întreg univers al fabulației joculare. Majoritatea poemelor din acest prim grupaj își dezvoltă latura meditativă, uneori amară sau plină de curiozitatea ardentă a cititorului de cursă lungă cu care autorul se identifică. Acesta este, pe rând, grav și ludic, contondent sau mefient vizavi de lumea actuală, pe care o surprinde în ipostaze atât de vii. De asemenea, unele poeme sunt concepute într-un registru parabolic, iar majoritatea motivelor întâlnite gravitează în jurul poeziei, devenite leitmotiv cultural, societal și spiritual. Se vorbește despre rostul poetului și al poeziei în lumea de azi, despre cameleonismul înșelător și dăunător al societății pretins atașată de valori, însă, orientată, cu precădere, spre eschivă și dezbinare, despre cangrena mediocrității, tot mai accelerată: „Mă simt caraghios îmbrăcat în carnea mea obosită/ peste care mi-am tras un costum destul/ de ponosit de culoare albastră/ aș vrea să mai iubesc ca altădată, dar tandrețea/ e o mască sfâșiată/ de care mi se face rușine, nici n-o dau jos de pe chip/ nici nu încerc s-o repar abia acum/ când dorințele mi s-au spiritualizat/ văd că toată viața am fost un animal și n-aș fi crezut/ m-am învățat în cerc mințindu-mă că sunt născut/ să ajung până departe” (*Trandafirul uscat*). Panorama actualității este, și în viziunea poetului, una alienantă la aproape toate nivelurile de trai și de simțire. Mediul virtual pare că a devenit o carte de identitate a spiritului și a

minții, compromisul s-a transformat într-o monedă de schimb acceptată, chiar adorată de mulți alții, în special pentru luciul atât de înșelător, de dăunător al iluziei, înstrăinarea și pierderea individualității merge mână în mână cu un confort suprem în care, însă, mormalitatea și umanitatea se simt ca într-un pat al lui Procust: „am căpătat între timp încredere/ zeul cel bun ne-a încurajat dând like fiecărui gest mai hotărât/ zeul cel rău a făcut comentarii răutăcioase oricărei inițiative/ nu mai scriem poezii nici povești nici drame și asta fiindcă/ ne-am decorporalizat cu bună-știință/ ca să ne scufundăm la nesfârșit în aceeași apă/ pe care materia ne-o refuză;/ virtualitatea, ne este clar acum, anulează/ toate politicile incorecte/ care au făcut prăpăd într-o lume care s-a agățat/ destul de penibil/ cu simțurile de materie,/ ca niște tentacule însângerate continuu/.../ Între timp toate zborurile au fost anulate/ nici papagalii din cușcă nu mai rățăcesc/ spre orizonturi topite definitiv în virtualitate/... și după cum zboară pterodactilii cu gâtul întors/ e clar că pământul nostru va face implozie/ la următoarea înflorire”.

Fie că vorbește despre aspectele vieții de acum, pline de tușe crepusculare, fie că face referire la propriile experiențe creative, poetul le aduce pe toate acestea sub reflectoarele unei lucidități ironice, în schimb, pline de vervă intuitiv-cerebrală: „viața laolaltă cu poezia/ e o modalitate practică de a nu ști pe ce lume te afli/ nu, nu e vorba de nicio șmecherie,/ deși tocmai când vă spuneam aceste lucruri/ un iepure de lacrimi a sărit dintre pleoape” (*Viața laolaltă cu poezia*). Până la urmă, poetul e un mărinimos, căci se raportează la aproape fiecare aspect vital, ieșit în cale, în maniera lui Creangă, așa cum acesta se raporta cu empatie, înțelegere și fler ironic-jovial față de minusurile personajelor sale. Însă, și la Adrian, putem vorbi de o empatie atașantă, mereu implicată în descoperirea acelor volute epifanice ale desenului realității: „Orice fiară de pe lumea asta, dacă ar descoperi poezia,/ s-ar transforma radical./ Când m-am întâlnit cu poezia eu însumi eram orb/ și apoi am văzut;/ Când m-am întâlnit cu poezia eu însumi eram orb/ și apoi am văzut;/ numai că tot ce am văzut/ e greu de descris în cuvinte,/ de asta descifrați-mi, vă

¹ Adrian Alui Gheorghe, *Nu-i mai așteptăm pe barbari*, Ed. Tracus Arte, București, 2024.

rog, tăcerile/ pe care vi le pun înainte”, căci, „datorită poeziei/ am întâlnit multe femei/ pe lumea asta/ inclusiv pe mama/ care m-a născut”. Pare că poetul merge pe filiera unei reflectări de sine, destul de marcate de patina unui trecut care a fremătat de culori, sunete, cuvinte și alte manifestări ziditoare. O reflectare, deși incompletă, totuși plină de mister, de o fragmentaritate dincolo de care se ascunde esența, inefabilul, în măsură să mai ștergă din amploarea deriziunii actuale: „eram mut și am vorbit/ nu prin cuvinte, ci cu peisaje,/ nu cu sunete, ci cu muzici,/ nu cu universuri îmbătate de necuprinderea lor,/ cu cu gărgărițe/ scufundate în chioteli colorate”. În acest context, pare că poetul a luat aminte la sugerările filosofice ale lui Noica, cel care afirma că „lumea aceasta, deși cunoscută, trebuie înțeleasă”, căci, „pentru unii, lumea trebuie redată” așa cum este ea, în concretețea ei desăvârșită, în timp ce, „pentru alții, trebuie refăcută” din cioburi sau fragmente de intuiție și de mirare.

Totuși, deși există destul pesimism sau destulă amărăciune, ambele ajunse la limita subțire dintre calmitate și implozie, poetul le menține într-un echilibru interior, deși destul de fragil, totuși trainic. Nu încurajează căderea în farsă a societății sau a umanității, nici perpetuarea mecanismelor unei politizări atroce și subversive la adresa valorilor. În cele ce urmează, realizează câte un portret destul de uman majorității dictatorilor. Prin acest lucru reușește, oarecum, să deturneze și să pastişeze ideea de dictatură, arătând că, la origini, orice rău și-a avut rădăcinile împlântate adânc în solul fertil al binelui: „Karl Marx este din nou la modă./ Stalin nu a fost un tată chiar așa de rău./ Engels a iubit la nebunie pisicile./ Lenin purta un crucifix cusut în căptușeala vestonului./ Pol Pot dormea cu fotografia mamei sub pernă./ Mao a fost toată viața un copil mare” (*Profilaxie*). Nu se simte în largul său într-o atmosferă care mimează normalitatea și conferă un fard mult prea țipător banalității. Pe acest fond destul de tensionat, antiteza trecut-prezent este redată în imagini în

care metafora, una destul de vivanță datorită nervului ei insolit, supurează: „Prezentul flămând se aruncă asupra trecutului/ ca pe o pradă, curge memoria prin toate rănile,/ iar faptul că suntem în viață/ în aceste istorice momente/ ale lumii contemporane/ ne conferă statutul de învingători absoluți/ de asta e bine, profilactic,/ să ne spălăm mâinile/ să ne spălăm sângele/ să ne spălăm creierele/ să spălăm apa”. Raportându-se la contexte reale, cât și imaginare, dintre cele mai neobișnuite, poetul le reconfigurează conform propriei sale imaginații spectaculoase, dar și propriei sale bogate viziuni livrești. Astfel, realitatea și ficțiunea se întâlnesc într-o simbioză

extrem de jovială și de-o acuratețe aparte: „Mi-am dorit foarte mult să fiu bătrân/ să mă judece poezii tineri/ cu superba lor tinerețe și cu un curaj nebun/ de a privi viitorul în ochi/ și viitorul să clipească și să se uite în jos/ condescendent./ Mi-am dorit mult să-i văd cum își dau coate/ să li se pară că eu sunt încet în gândire,/ depășit de lupta acerbă/ pe ciozvărtele de frumusețe din lume” (*Poem scris cu degetul pe apă*).

În partea a doua predomină pitorescul și melancolia visului american trăit de un vizitator care își avea toate antenele intuiției și ale rațiunii, activate la maximum. Poemele sunt, la o primă vedere, pagini jurnaliere, în măsură să reconstituie o ambianță evocativă, empatică și destul de gravă: „Sunt

la mormântul/ părintelui Roman Braga,/ într-un cimitir din Detroit:/ ascult glasul unei lumânări” (*La mormântul unui înstrăinat*). În fond, ele par fișe de observație ale unor realități desprinse din diverse contexte de viață americană, în care suflul timpurilor de acum, vijelios și pârjolitor, alternează cu o viziune whitmaniană a peisajului, caracterizată prin pulsația neostoită a aventurii și a cunoașterii umane. Sunt, astfel, conferite mediului american un soi de duranță imaginativă, un dinamism cinetic și, nu în ultimul rând, patina unei autenticități pline de sensibilitate. Iar, atunci când este vizat un consumerism de-o agresivitate feroce, persistă și un subtil, însă constant, aer de ironie jovială, ușor

amară și, pe alocuri, incisivă: „se vând vieți de bizon american,/ vieți de marmotă broweri,/ vieți de maimuță *macaca fascicularis*,/ vieți de veveriță dungată/și chiar vieți de câine./ Viețile de unică folosință pot fi trăite/ într-o oră, într-o zi, pot fi împrumutate, oferite,/ sunt cadouri minunate la aniversare,/ la celebrări diverse, chiar și morților/ le pot fi oferite vieți de unică folosință” (*Vieți de unică folosință*). Întâlnirea dintre viață și poezie poate configura o geografie a unei umanități pline de fisuri sau interogații ardente, în care indicii spațio-temporali întăresc și mai puternic impresia de verosimilitate, de cadru existențial înrămat într-un prezent continuu, atemporal: „citesc o poezie din carte,/ îi simt pielea, îi gust carnea,/ îi număr degetele de la picioare,/ o îmbrac în purpura respirației/ este o poezie atât de frumoasă/ că începe să plouă din vers în vers,/

îi zic: dacă ești om, poezie,/ sau ce vei mai fi fiind,/ te rog să lași un semn aici/ pe această pagină/ ca să știu că exiști/ și pe hârtia pe care este scris/ poemul am găsit o lacrimă uscată,/ dacă o privești mai îndeaproape/ seamănă cu giulgiul lui Iisus/ de la Catedrala Sfântul Ioan Botezătorul/ din Torino” (*Citind poezie într-o librărie din San Francisco*).

Ultima parte este consacrată unui amplu poem, intitulat *Muntele*, în care un istoric, un preot, un matematician, un psiholog, un astronom și un general încearcă să reconstituie profilul inefabil și enigmatic al unui munte care a existat cândva, așa cum, poate, la el se referea Strabon, localizându-l: „De după dealuri ample,/ curbate, dar sărace în vegetație, mai mult stâncoase,/ apare dintr-o dată un munte ca sădit de-o mână uriașă”. Într-un final, în fața unui numeros alai de jurnaliști, dar și a unei avalanșe sclipitoare de blitz-uri și ecrane virtuale, muntele se întrupează tocmai din absența lui atât de bogată în scorneli, aproximări, miraje și, de ce nu, impresii aflate pe culmile miraculosului. Până la urmă, urcarea acestui munte până la înălțimi nebănuite coincide cu depășirea propriilor limite și slăbiciuni: „să facem selfie cu muntele care nu există,/ să facem selfie cu alpinistii care trăiesc periculos pe marginea/ prăpăstiilor interioare,/ să facem selfie cu moartea din hău/... ai ajuns la capăt, continuă să urci, a mai spus alpinistul celebru/ înfingând primul piolet în piatra tare/ a muntelui care ar fi trebuit să fie,/ i-a încercat rezistența: era mai puternică priza/ decât cea din piatra/ vârfului Everest pe care a urcat de o sută unu ori,/ comentatorii au anunțat până în ultimul iglu/ că omul se poate învinge pe sine/ ca să urce, până unde?, până la Dumnezeu, probabil,/ este posibil?, au întrebat scepticii/ nimic nu este imposibil!, au răspuns optimiștii” (*Muntele*).

Deținând o resursă de expresivitate inepuizabilă, plină de-o vervă fabulatoare, ieșită din comun, poezia aceasta este un antidot împotriva oricărei forme sau expresii barbare.

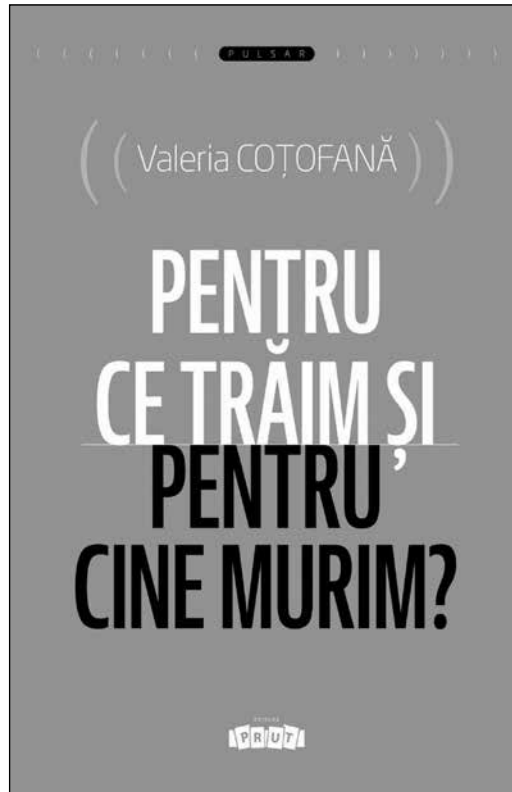
Romeo Aurelian ILIE

„Nu poți să iubești dacă nu te doare”*

Valeria Coțofană¹ (născută pe 4 octombrie 2005, în Chișinău), este studentă la Facultatea de Filosofie din cadrul Universității din București. Este membră a Atelierului de scriere creativă „Vlad Ioviță” din Chișinău. A început să se manifeste în lumea literară începând cu vara anului 2023, odată cu participarea la Tabăra de Literatură „Leonard Tuchilatu” din Republica Moldova. De atunci a publicat poezie în revistele Timpul din România, ediția din Republica Moldova, Hyperion, Planeta Babel, Meridianul Timișoara, Helis și Critic Arad. În vara anului 2024 îi apare și volumul de debut în poezie, *Pentru ce trăim și pentru cine murim*, la Editura Prut Internațional din Chișinău.

Primul meu contact cu poezia Valeriei Coțofană a fost la Atelierul de scriere creativă „Vlad Ioviță” de la Chișinău, coordonat de Dumitru Crudu, moment în care am remarcat, pentru început, limpezimea versului său și dozarea optimă a imaginărilor folosite. Lectura ei curge lin și drept, fără balast inutil, fără întortocheri de frază care să ducă la pierderea atenției cititorului. Am întâlnit-o apoi la Tabăra de Literatură „Leonard Tuchilatu” de la Glodeni, din anul 2023, când după primele două poezii citite nu am putut exclama decât „Asta da poezie!”. Și aceasta pentru că deja aveam de a face cu un discurs, nu doar limpede, ci și puternic, Valeria Coțofană „lovind” cu fiecare vers, cu fiecare imagine poetică, la rândul său

foarte bine construită, la întâlnirea dintre metaforă și concret, exact cum o impune noua poezie românească, și mai mult decât atât, într-o puternică notă de firesc, fără niciun fel de exagerări, fără să alunece în patetism sau exuberanță.

Citind acum volumul său de debut, *Pentru ce trăim și pentru cine murim*, nu pot constata decât că, nici poeziile de la atelier, nici cele din tabără nu au fost cazuri izolate sau reușite de moment, ci majoritatea covârșitoare a poemelor sale sunt la fel de puternice. Volumul este structurat pe patru secțiuni, având titluri din sfera chimiei medicale, altfel spus, denumiri oficiale ale unor medicamente, și aceasta deoarece, în fiecare dintre cele patru cicluri poetice, persistă o stare de tensiune ce denotă perpetuarea unor stări patologice, în diferite forme de manifestare.

În prima secțiune, numită *Fluoxetină*, sunt grupate o serie de poeme de tip artă poetică, în care poeta descrie relația pe care o are cu poezia, și prin extensie cu limba, cu cuvântul,

cu orice formă de verbalizare a gândurilor și trăirilor sale. Iar cea mai puternică poezie din acest ciclu mi se pare chiar cea care deschide secțiunea și implicit volumul, din care transpare foarte bine tensiunea pe care poeta o simte în relația sa cu cuvintele pe care vrea să le „resusciteze” prin metode inedite, să le aducă în starea de a exprima ceea ce ea dorește să transmită: „*Se hâțână spânzurate de tavan/ Cadavrele/ Îmi place să iau o scândură de lemn/ Și să le bat până la epuizare/ E euforic să le vezi cum se mișcă fără viață ca un pendul/ de mușchi ce pulsează/ Ai putea să te uiți la așchiile care picură ca stelele/ Într-un pahar de coniac până și se usucă ochii/ Iar*

* Cronica volumului de debut în poezie *Pentru ce trăim și pentru cine murim* de Valeria Coțofană, (Editura Prut Internațional, 2024)

după ce s-au afumat și uscat, mă ducl/ Le zgândăr rănille, le zgârii locurile unde le-au ars/ Funiile/ Apoi le mușcă până îmi cad toți dinții și îmi sângereazăl gingiile/ Dar niciodată nu le simt când le înghit/ Retezate”.

A doua secțiune, denumită *Acetaminofen*, reunește poeme în care Valeria Coțofană se caută pe sine, se expune pe sine, în cele mai intime și profunde trăiri ale sale. În care sunt ilustrați pașii trecerii de la copilărie la adolescență și apoi la stadiul de tânără femeie, poate prea matură pentru vârsta sa, fiind vorba despre poeme scrise în intervalul 17-18 ani. Vedem aici o stare de tensiune interioară, de război rece pe care poeta îl trăiește cu ea însăși, definit printr-o oscilare între cinism și duioșie, poate și din cauza faptului că empatizează foarte mult cu toate femeile lumii, cu feminitatea în general și cu tot ce presupune aceasta: maternitate, stereotipuri sociale, nevoia de libertate interioară și de afirmare identitară, fără însă a uza de un limbaj feminist propriu-zis: „*Nu există loc mai rece și mort/ Ca o secție de ginecologie./ Femei de toate vârstele/ La fel de singure,/ La fel de tăcute./ Fetuși pe pereții/ Zeci de etape de dezvoltare./ De la ovule rotunde colorate în nuanțe de alb/ La placente conectate strâns de cordoanele lor./ Cartofii și oamenii se diferențiază printr-o singură pereche de cromozomi./ Sunt la doi cromozomi distanță de a afla unde îmi e locul/ În pământ sau în pânțelele tău./ Poate organismul din mine e tot un tubercul./ Tot ce mai rămâne din dezvoltarea cartofului/ Nu-i decât 1 400 de lei și o semnătură”.*

Secțiunea a treia a volumului, *Metaprolol*, este dedicată poemelor de dragoste. Numai că la Valeria Coțofană nici dragostea nu este lipsită de durere, ba dimpotrivă, aceasta consideră, cu siguranță, pe bază de experiență, că „nu poți să iubești dacă nu te doare”. Pentru ea, sentimentul acesta atât de înălțător, pentru a se dovedi a fi real, trebuie testat, trebuie trecut prin „furcile caudine” ale suferințelor în doi, ale incertitudinilor. Ba mai mult, ca în tandemul mitologic, Eros și Thanatos, și în poezia Valeriei Coțofană, dragostea este mereu însoțită, umbrită, contaminată de moarte. De altfel, în această secțiune descoperim și sensul deplin al titlului volumului, întrucât acum înțelegem că, dacă viața este despre o sumă de *ce-uri*, moartea este întotdeauna însoțită de un *pentru cine*, pentru că întotdeauna moartea este sacrificială: „*Noapte de noapte visezi/ Că mă iei de mână și mă conduci orbește în abatorul tău./ Dacă mor, sper să fie grație glonțului gravat cu numele tău./ Cu cioburi de ogindă să se amestece carnea mea în*

mașinal de tocat./ Iar în morga ta bisturiul de onix să-mi rețeze plămâni,/ Din care va ieși sălbatic fumul de țigară/ Pe care l-am inspirat înainte să te sărut./ Când îmi tai stomacul, te rog să fii atent/ Să nu țâșnească buburuzele/ Care am vrut să zboare spre tine./ Știu că la un moment dat vei termina cu mine./ Cadavrul meu nu poate fi pentru totdeauna./ Atunci când mă vei îngropa, în loc de prima mână/ de țărână,/ Să-mi arunci o bombă cu ceas”.

În fine, secțiunea ultimă, *Clorohidrat de Benzidamină*, este dedicată relației poetei cu familia sa, cu cei care i-au dictat primii pași în viață, dar de care simte nevoia să se rupă, să se desprindă, pentru că, pe de o parte, găsește toxic un perpetuu atașament față de părinți, dar pe de altă parte conștientizează că sistemul ei de valori și dorințe nu mai coincide cu al lor, iar asta face conviețuirea foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Cu toate acestea, este secțiunea în care dramatismul atinge cele mai mari cote pentru că nevoia de desprindere este în totală contradicție cu dragostea neșarmurită pe care poeta le-o poartă alor săi: „*Trec pragul./ V-am adus tuturor cadouri./ Casa noastră e atât de frumoasă./ Mă uit la foisorul din grădină/ Și mă gândesc:/ Totul aproape că a meritat./ Tu ești proaspăt bărbierit./ Se pare că 20 de ani nu te-au schimbat deloc./ E ciudat cum absența ta poate fi în același timp/ Și prezența ta./ Despachetăm și vă vād în sfârșit fericiți./ Am o sete nebună./ Dar în congelator nu mai stau cuburi de gheață./ Cafeaua nu mai e la locul ei./ Dar nici voi nu mai sunteți./ Trec iar pragul./ Casa voastră e atât de frumoasă”.*

Vedem așadar cum Valeria Coțofană, deși încă la o vârstă foarte fragedă pentru poezie, scrie poeme foarte puternice, foarte percutante, având foarte bine dezvoltată proprietatea cuvintelor și a forței acestora. De asemenea, aceasta a dezvoltat foarte bine simțul echilibrului stărilor descrise, reușind să fenteze cu brio orice alunecare în patetism sau în exaltare copilărească. Totul în poezia ei este foarte bine drămuț, foarte atent construit. Desigur, poezia ei nu trebuie analizată nicidecum strict prin lentila vârstei și aceasta pentru simplul fapt că forța sa poetică și temele abordate o clasează deja în poezia fără de vârstă, aceasta putând sta alături de poeți consacrați, fără a fi cu nimic mai prejos.

În concluzie, volumul de poeme, *Pentru ce trăim și pentru cine murim*, este un debut foarte puternic, care deja ne înfățișează o poetă cu o voce formată, cu o personalitate poetică aparte, pregătită să ia în piept lumea literară atât din Republica Moldova cât și din România.

Dumitru Augustin DOMAN

Compendiu Un roman și oglinda lui

Că e vorba de eseu sau de roman, Magda Ursache are disciplina scrisului, scrisului acribios, documentat, livresc, că doar a stat o viață alături de „dalbul pribeag” și erudit Petru Ursache. Romanul *Universitatea care ucide însoțită de Universitatea care se sinucide* (Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2024) începe sub forma jurnalului din 1988 al profesorului Dinu Mărgărint de la Facultatea de filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Jurnal din 15 martie 1988 până la revoluție, deci din anii cei mai grei ai dictaturii, nu doar pentru viața universitară, dar pentru viața românilor în general. E prima parte: *Roșu de asfințit*. De altfel, autoarea nu desparte apele, dincolo de titlul romanului. Tema e una obsedantă pentru autoare, în romane și eseuri, a tot prezentat viața academică de la universitatea ieșeană postbelică, acaparată de un grup de „bumbesți-livezeni”, fără operă, dar preaplecați PCR-ului și Securității, din această poziție pustiind locul de profesori eminenți și de valoare, în general. Disputele, mâncătoriile, trădările, accederea sălbatică a șefilor în fruntea bucatelor, can-can-urile, nimic nu scapă spiritului de observație al Magdei U. Găsim replici savuroase: „Să fim dialectici, tovarășe Mărgărint. Să pornim de la prezent spre trecut” sau: „Femeile se iau ca trenurile. Din mers”, sau una gravă: „Nimic sau nimeni n-are putere asupra noastră din momentul în care nu ne mai temem...” La fel de savuroase sunt schițele de portrete: „Cristina Vlădășel. La început libertină ca un eseu, a rămas grea ca un tratat”; „Decanul. Ceafa e frizată la sânge, dar șuvițele căzute-n ochi fac din același grifon lăptos”; „Ducan, docentul fără doctorat”; „Capul galben, buza păroasă, de cămilă bătrână”; „Aldea, omul fără însușiri, dar și fără lucrări”... Dar și portrete mai ample, precum cel al numitului Vladimir Mistrice, șeful Institutului de cercetare al Universității: „...alt șef de-a pururi. Același tip de brigadier cu pumni de fier, de o dezolantă violență. O trădează primitivismul limbajului; o trădează megalomania; o trădează pofta de răzbunare când e contrazis ori când nu i se execută dispozițiile (deh!, el are și dreptate, și drepturi)./.../ Capul, cu obrazul acum ridat ca o nucă, seamănă cumva cu Robert Redford, dar e sprijinit pe-un trup de-un

metru și-un pic peste jumătate. Ceea ce nu-l împiedică pe Mistrice (pseudonim proletcult de care n-a scăpat) să se vadă de dublul înălțimii sale”. Sau una în jargonul în care vorbea autoarea cu prietenul său Luca Pițu: „o univă fără însușiri, fică de mamă fără însușiri, dar cu pașaportul plin de vize Secu...”

Cităm din jurnalul profesorului Dinu Mărgărint: „Am trăit, ca student, timpul epurărilor, al excluderilor din facultate. Cădea câte unul. Eram convocați în amfiteatrul de tortură și obligați să-i votăm căderea. Se ținea cont (și încă cum) de abnegația cu care participai. Orice intervenție în favoarea celui sacrificat se excludea din capul locului. Pericolul de-a ajunge pe lista neagră era real”.

Dar, în afara faunei prădătoare din universitate, găsim și câte un personaj exemplar, câte un om integru, de pildă pe profesorul Horea Hariga: „Profesorul nu și-a amânat viața, cum o facem noi. N-a pierdut din vedere esențialul: acordul cuvânt-faptă. Pe Hariga n-au putut să-l plece.”. Din sentințele lui Hariga: „Respectarea democrației de partid asta înseamnă: execuția”. Sau: „Să nu înveți ca să știi, ci ca să fii”.

Din loc în loc Magda U își ascute cunoscutele-igheare de pamfletar: „Aldea va asigura perfect securitatea limbajului. A scrie e un act destul de suspect. Dacă pici peste vreo idee interzisă? Mai bine nu, rămâi curat. Omul contează întâi, ș-apoi opera. În ultimul timp, s-a evoluat de la *nu gândi cum nu trebuie* la *nu gândi*; de la *nu scrie ce nu trebuie* la *nu scrie*.” Sau: „Ciubâcă nu vrea decât unanimitate plus unu”. Dar, tot din condei de pamfletar e și acest portret: „Alexoaiie s-a oprit asupra suferinței erotice. A focalizat „ficatul în dragoste”, „toracele în dragoste”, „ochii și sprâncenele în dragoste”. Seria a încheat-o „dormitul în poală iubitei”. Savoarea exemplificării („cu mâna la țâțșoară”) i-a adus porecla de Asexoaiie și laude în dări trimestriale de seamă. Mai apoi, a donat catedrei un corp de bibliotecă, unde și-a expus sub geam ouăle încondeiate și a trecut la încondeierea colegilor”.

În cea de-a doua parte, *Încă nu*, jurnalul lui Dinu Mărgărint este din 1990-1991, de după revoluție, deci, când „la vremuri noi, tot noi!”: „Vali Munteanu, cu

brasardă tricoloră, suit pe balconul fostului sediu județean PCR. Cere liniște și începe să recite *Doina* lui Eminescu. În scurt timp, era hirotonisit decan și-și lua în primire rolul de igienist social al Facultății de Litere”. Apoi, farsa alegerilor „democrate” din universitate: „aveam dreptul suveran de a opta între Vasile Ciubăcă și Ciubăcă Vasile...” Cameleonismul postrevoluționar nu se manifesta doar în societate în general, dar și în viața universitară: „Odiseu își transcrie studiile, scoțând citatele din Ceaușescu”; Aurica S. Crudu „turnătoarea, după ce-și adăpase studenții la apa moartă a „Tezelor”, înseamnă altă idee: „Să cităm din discursurile lui Ceaușescu exemple de ilogism. S-ar putea face, pornind de la ele, o gramatică a greșelilor”...

Primul eseu al Magdei Ursache din romanul ei documentar, primul eseu din Addenda – *Universitatea care se sinucide* e unul despre Luca Pițu, alias Leon din romanul propriu-zis, care-și citește dosarul de urmărire de la Securitate „cu ochi de artist: nu încrâncenat și ranchiunos, ci necrispat, ironic, frivol./.../Dacă ar fi avut un Dosar de Urmărire Informativă, Ion Creangă tot așa l-ar fi cetit: râzând a pagubă și plesnind muștele rătăcite între file”. Addenda e un fel de roman real în oglinda romanului propriu-zis, în sensul că aici se deconspiră în mare măsură modelele reale pentru personajele fictive din prima parte. Descoperim în roman că universitatea a ucis și la propriu, nu doar la figurat: „O studentă, după ce a ratat examenul cu el, la Introducere în lingvistică, s-a sinucis. Părinții au cerut redeschiderea

cazului. Mușamalizat de cine dacă nu de Securitate”. Și: „Profesorul profesorilor, Mihai Drăgan, a fost constrâns zilnic să-și dea demisia. Agresarea morală l-a dus la cancer și, în scurtă vreme, la moarte...”

În aceste eseuri, autoarea dezvăluie și episoade anecdotice, dar pilduitoare în esența lor: „Leonte (redactorul șef de la *Cronica*; n.m.) i-a cerut o poezie politică și lui Mihai Ursachi, chit că Ursachi cunoscuse carcera politică, Fortul 13. Ursachi a tăcut și i-a făcut-o: i-a pus-o pe birou. Pe cât de șocantă era poezia lui Mihai, pe atât de șocat a fost Leontăcă: „În dimineața matinală, când mă plimbam în puța goală...” Și poetul devine falnic erect, auzind fanfara de la regiment. Și-o fi amintit Mihai Ursachi, de la lecțiile de învățat limba rusă cântând și oftând, că Partidul e de genul feminin, în limbile slave, Partia, de vreme ce i-a provocat acea „plăcere nemaîntâlnită”, așa cum voia cenzura să fie numit orgasmul?”

Din cuvintele și expresiile autoarei: *scandaliiu, sfadasin, editură pizza, Nu eram informați, ci malformați cu citate leninoase, luptaci, predaniile ideologice, bumbesc-livezeni, proletcultură, autobiograficțiune, turnătoreli la organe, nu-l spăimeau bicisnicii și tălâmbii, Am dominat existența textistând...*

Lumea descrisă de Magda U este aceeași din roman și din eseuri. E adevărat că în roman, imaginația autoarei își ia partea, cum e și firesc, însă nu foarte mult, pentru că, nu-i așa?!, realitatea se întrece de la egal la egal cu ficțiunea. În concluzie, romanul începe ca unul *cu cheie*, dar sfârșește mai mult pe față.

Adrian Dinu RACHIERU

Constantin Călin și „critica mărunță”

Într-un an funebru pentru critica românească, părăsindu-ne în grabă nume grele, iată că șirului celor plecați li se alătură și bucovineanul Constantin Călin. Poate că abia acum, în absență, vom realiza cât de importantă a fost și rămâne contribuția sa de „om vechi”, asumându-și, cu rigoare și hărnicie, o marginalitate fertilă.

*

Dacă putem vorbi despre „o spectaculoasă reabilitare” a lui Bacovia, devenit un mare reper canonic, numele lui Constantin Călin trebuie așezat la loc de cinste. Îns curios, scormonitor de arhive, iubind nuanțele, amator (autor) de „zigzaguri”, aparent distant, chiar morocănos, devotatul exeget consemnează și problematizează „în jurul lui Bacovia” cu o răbdare benedictină, propunând accente, filiații, corective; *trăindu-l*, de fapt, pe Bacovia. Cu program cazon, afișând „o sobrietate țepoasă”, zicea amicul Constantin Trandafir, elegant în maliție, moralizator, grav, el făcea figura unui autor „leneș”, demodat. Trudnic era, însă, negreșit, „trezind” unele texte și scoțându-l pe derutantul Bacovia de sub lespedeza unor etichete / sentințe abuzive, inadecvate. Un „arheolog”, putem zice, cercetând *fenomenul Bacovia* „cu ajutorul lupei” (cf. Gheorghe Grigurcu), având cultul documentului. Legându-și definitiv numele de *cazul Bacovia*, temeinicul exeget băcăuan, un bucovinean fără „mistica Bucovinei” (cum, spășit, recunoștea), trăgându-se din Udești, ne propunea și prețioase „însemnări diaristice”. Sunt notații „la cald”, purtând „sigiliul zilei”, fără cosmetizări ulterioare, confirmând gustul său pentru fragment, figurină etc. și indiscutabilul har de moralist / portretist, încondeind – ca fin observator – fauna politică și cultural-administrativă a urbei, îndeosebi. „Prețaluitor” de cuvinte, repugnându-i prisosul de vorbe, autorul aduna în *Provinciale* (1975-1989), de pildă, însemnări laconice despre acei ani „defuncți”, recuperând atmosfera terifiantă, bruiatul ideologic, tipologia activistului (devenit „arendaș de partid”) și, nu în ultimul rând, figurile „ateneenilor” băcăuani, apăsând asupra divorțului (frecvent întâlnit) dintre inteligență și caracter. Cum anii postdecembriști i-au „rușinat așteptările”, cum speranțele curate s-au

volatilizat, el, refugiat în bibliotecă, contempla detașat, cu o seninătate melancolică, acei ani, aducând la lumină impresiile clipei. Adică „zoaiile actualității”. Știa că astfel de însemnări, denunțând spiritul provincial, vor trebui „apărate”; dar mai știa că provincialismul e anulat de / prin cultură. Sunt puțini scriitorii cu care, sufletește, Constantin Călin se potrivea; iubind acel „superb sedentarism interior” (caracterul, adică); iar ceilalți, ipochimeni zgomotoși și agresivi, vor reacționa. De unde tonul amar, deceptiv, al unui îns scrupulos („peste marginile admise”, nota Theodor Codreanu), care se încapățâna să rămână un observator (pertinent, ponderat), nicidecum un actor implicat pasional.

Dar, înainte de toate, Constantin Călin (profesor, critic, gazetar) a fost un infatigabil cercetător. Știa că un articol e *o fereastră* și aglutinând note, adunând fișe, ramificându-și investigațiile livra ritmic tomuri groase, gospodărește stivuite, scotocind arhivele, pescuind detaliul revelator, răsfoind colecții de ziare și reviste cu un vizibil deliciu acribios. Lucrează aici, credem, chiar „lecția” lui Bacovia. Poet fundamental, Bacovia impune, reamintim, și prin economismul mijloacelor. El manevrează un fond lexical restrâns, dezvoltând clase sinonimice. Universul său inventariază o listă minimală de obiecte, cu valoare obsesivă; din funcționarea fixațiilor, a motivelor „metabolizate”, poetul scoate efecte remarcabile, stăpânind cu virtuozitate un registru limitat.

Deplângând „birjărirea” limbii, Constantin Călin invoca în *Zigzagurile* sale, mereu delicioase, de rază culturală (culese în *Acolada*), *o lecție uitată*, cea a „economiei de limbaj” (*cazul Bibliei*); și cheamă în sprijin spusele Apostolului Pavel, repudiind cuvintele „putrede”, dorind doar ceea ce „e bun pentru întremătură”. Or, epoca noastră, în deculturalizare freatică, confiscată de verbiaj și literatură hormonală, sedusă de ideologia divertismentului, oferă cotidian năvala cuvintelor „putrede”. Din nou, insidiosul Bacovia poate fi convocat la apel. Devot al lui Bacovia, devenit „subiect perpetuu”, el practica – ca arheolog literar – exerciții de fidelitate. Și nu voia să treacă o zi fără să citească / să scrie din / despre Bacovia; altminteri, ziua cu pricina, aflăm, va fi *dies perdita*. O seriozitate greu de aflat la meridianul

nostru, caz rar, s-a spus, de „șerbie literară”. Iar Constantin Călin recunoștea cu mândrie: „aservindu-mă, Bacovia mă evidențiază”. Să reamintim apoi că interesat, deopotrivă, de operă și epocă, întocmind un voluminos și „mozaicat” *Dosar*, vidând bibliografia, cu un Bacovia „livrat” *en detail*, Constantin Călin ne anunța că, poetic și biografic, putem vorbi de *doi Bacovia*. Dar „al doilea Bacovia”, regenerat, echilibrat, devine un „pensionar al propriului talent” (v. *Dosarul Bacovia*, II, Ed. *Agora*, Bacău, 2004, p. 243). În amurgul vieții, poetul „se contractă”, se afundă în tăcere, culege „derizorii ecouri”. Schimbarea de regim i-a priit, totuși, intrarea în „zodia nouă” oferindu-i satisfacția de a fi fost sărbătorit în „castelul nababilor” (decembrie 1956, la împlinirea celor 75 de ani), sfidând șirul de umilințe. Marginalizat, onorat, răsplătit (pentru a fi *poetizat* „munca eroică proletară”, bănuia poetul), Bacovia – precizează Constantin Călin – făcea atunci figură de *exponat*, perceput muzeal. Ulterior, redescoperit ca „uimitor existențialist”, făcând din existență o experiență scripturală, Bacovia a impus bacovianismul ca *modus vivendi*. Dar tot Bacovia se lamenta, în 1929, că „n-a prea avut noroc”. Putem invoca „blestemul nepopularității” (cf. N. Davidescu) al unui *poète maudit*, „teama de existență”, situația de marginal, „munca de visător” etc. Altfel spus, un deficit existențial, livrat, însă, sub un titlu norocos (*Plumb*, individualizând o carieră) și beneficiind de serviciile unui exeget scrupulos, explorând opera fostului George Andone Vasiliu, metamorfozat, devenit – pentru totdeauna – Bacovia. Pot fi pensate, așadar, similitudini. Printre atâția belferi guralivi, navigând prin „spuma de zvonuri”, Constantin Călin, mereu ponderat și temeinic, mobil, divagând inteligent, erudit, câteodată „suetist”, făcând „comerț cu idei și impresii”, îndeamnă la austeritate. Adnotările sale aparțin unui ins dezamăgit, moralizator, persiflant. Au un ton sfătos și își dezvăluie, uneori, fiorul liric, demonstrând mâna prozatorului (care, regretabil, s-a ignorat). Omul, trecut prin funcții administrative, ținut apoi în „bucătăria” revistei, acuza neputința de a fi „caloric” (cum i-ar fi cerut Radu Cârneli). Era, spuneam, scrupulos, „tabietliu”, meteosensibil; trăia cu teama de excese, vrea un trai sobru, liniștit, în limitele decenței. Rămâne o fire dificilă, analitică, cu oscilații umorale, uneori „trist ca o monadă”. Aplicat, sincer, afabil, imparțial, rigid, se dovedește *un intelectual ineficient*. În consecință, într-o casă devenită „depozit de cărți” suportă „aria reproșu-

rilor” (lesne de bănuț!). Ca farmacist „ratat” se refugiază în lecturi; altminteri, zilele ar curge „fără rost”. Scrie greu, lenos, acuză uzura, suflul „divizat”, caută motive de amânare. Paginile „coapte” se nasc căznit, la „flacăra micului (meu) talent”, zice (răsfițându-se). În toate caută *măsura*. Știa că „pentru fiecare lucru există o măsură”. Și aflând *gustul vieții* își impune, ca o a 11-a poruncă, tocmai *cucerirea măsurii*. Ar fi vrut, într-o Românie isterizată, polarizată, defazată etc., să domine norma stăpânirii de sine. Cultivat, deferent, distant, interesat de problemele breslei, ciocnindu-se de inși agitați, veleitari, pasionali, polemici, megalomani, râvnind vizibilitatea etc., pleda pentru *reeducarea prin lectură*. Cu ce șanse?, ne întrebăm; după anii „rezistenței prin cultură” (și ea aproximativă, în contextul terorismului ideologic), azi – observația e la îndemână – ne confruntăm, vai, cu „rezistența la cultură”. Încât colecția sa de efemeride, închipuind un *fragmentarium* (de citit cu evident profit intelectual), elogiază, previzibil, stăpânirea de sine, „eroismul” profesorului Ciopraga, de pildă, cadențele lente (priincioase), refuzul exhibării în vitrină. Constantin Călin avea, din acest punct de vedere, o bună relație cu timpul; pedant, milităros, iubind rigoarea într-o epocă vitezistă zăbovește grijiu, confruntând și corectând manuscrisele. Trăiește în posibil (ar fi spus Noica), coboară în trecut, reconstituie mișcarea atmosfera unui târg de odinioară (Bacău, evident), suportă provincia ingrătă, lacomă de a culege zvonistica, răutățile. Acest localism bârfitor reverberază, îl afectează, negreșit, dar Constantin Călin rămâne, spunea memorabil C. Stănescu, *un aristocrat provincial*. Un martor direct și, deopotrivă, un *raisonneur*, un moralist interesat de „latura umană”, cercetând un bogat material „ofertat”, îmbibat cu vanități, foiala „lăcustelor literare”, denunțând hibeles intelectualilor, plutind în „sosul epocii” (cf. G. Bălăiță).

Om cu o singură față, Constantin Călin depune mărturie. Cert, depozițiile sale, dezvoltând climatul de la „hanul” Ateneului, „piața de vorbe”, relațiile (degradaate) cu G. (un „satrap”, un „balon”), refuzând a se imbarca în „căruța” lui ș.a., au deranjat. Dar Constantin Călin, o vreme redactor-șef acolo, „a făcut autori” (ca *re-writer*), a avut necazuri cu dosarul (fiind „nepot de american”), a suportat umilințe (de la teroarea reducerilor de personal la deplasări inutile, cronofage, pe placul cheffiilor oportuniști). A rămas, însă, *om de bibliotecă*, om „vechi”, informat, deplângând mistica obiectelor,

tabloidizarea, fără relații cu *high-life*-ul. Un sedentar, așadar, refuzând răsfoiala, blogăreala, „presa de futilități”, „spuma imundă”, derizoriul ca stil de viață. Un ins liber, curios, de o „curiozitate multiplă”, luând notițe, iubind nuanțele, risipind observații, reflecții, nedumeriri. Făcând, cu ochi de moralist intratabil, ca „viețist”, și *lectura vieții*. Și lansând propuneri. Dăm doar un exemplu: constatând că Eminescu („vast, complex, divers”, scria în *Gustul vieții*) este „un cult în părăsiere” va cere „reevanghelizarea literaturii”, cu obligativitatea de a citi, zilnic, câte un poem eminescian. Experiment benefic și, bineînțeles, ignorat de *teleintellectualii* zilelor noastre, într-o epocă pragmatică, „evanghelizând” banul.

Popasurile udeștene, contemplând dealul Oade-ciului, aveau un ecou special; fie reîntregindu-i puterile sufletești, deși se simțea *străin* la Udești, neacceptând să vină acasă ca „festivalier”, fie provocându-i „surpături interioare”, precum la moartea părinților, cu un „destin pereche”. Bucovinean serios, dom’Costică (urmărit de săteni) este expus, vulnerabil. Iar *Provinciale*-le îl dezvăluie întocmai, înregistrând evenimente, prezentând destine, contabilizând defăimător, exagerând „incidențele unei vieți mediocre” (cum citim în *Epilog!*) Toate transcrise *cu sufletul liniștit* (cu o vorbă a lui Cehov) și cercetate acum, după scurgerea atâtor ani, cu o melancolie senină (construită, credem). Fiindcă, răbduriu, încearcă a ajunge la *Stăpânirea de sine* (un volum din 2010) și nădăjduiește în recuperarea normalității. Și proiectul *Cărților din ziar*, adunând deocamdată *Interviurile* (2013) și *Pagini-le de critică literară* (2015), vorbește, cu „doze de aqua forte” ori „praf de zarchelină”, despre deteriorarea climatului. Constatările sale „provinciale” (v. *Acorduri și conflicte locale*, 2015) aduc la lumină sertare doldora de fișe, notând cu dichis „evenimentele”: un „ateneian” plimbat pe la președinția Comitetului de Cultură, soarta unei reviste care s-a impus „teribil de greu” (și a cărei dispariție, notează caustic, n-ar declanșa o dramă), dar care, în viziunea lui Grigore Tabacaru (când lansa, în 1925, *Ateneul cultural*), urma „a desmorți” viața târgului! Ori rostindu-se aprig, blindat, despre un „eșec bine ambalat” (vezi disputa cu Eugen Șendrea). Cel cu „buletin de Bacău” și, recent, cetățean de onoare, rămâne însă, dincolo de muniția risipită în războaiele locale, un devot al lui Bacovia, aflând în poetul *Stanțelor burgheze* un donator, dar și un receptor, scrutând migălos existența și opera celui

care (mai spre sfârșitul vieții, e drept) s-a considerat „un fenomen din naștere”. Posteritatea l-a confirmat, iar Constantin Călin a pus, și el, umărul la recunoașterea *fenomenului Bacovia*.

E, în fond, „lichidarea unei datorii”, deși pornise la drum, la îndemnul lui Constantin Ciopraga, cu „o ușoară împotrivire”, mărturisirea. Și reușește o reconstituire „cu rădăcini și țărână”, avertizându-ne că „nimeni nu rămâne fixat în zenit”. Epuizând filonul, credem, mefientul Constantin Călin, mânat de *ideea de datorie* (poate ca reflex cazon) n-a lucrat „la foc pripit”; are *ritmul lui*, citind și „pe alătura” l-a însușit treptat, metabolizându-l, palpând „semnificații originare”. Și ne oferă, luând „câteva grade distanță” față de Bacovia, o evocare veridică (viața, creația, receptarea) prin percepție contextuală. Chiar dacă se declara „doar un punct în bibliografia lui Bacovia”. Știind că *bacovianismul* este o „etichetă elastică” iar bacovienii lucrează ca „agenți de influență”. Moralist din stirpea lui Ibrăileanu (un declarat „medic sufletesc”), Constantin Călin, deși „în plină lumină”, nu stă „pe scaunul vanitoșilor”. El rămâne o călăuză de neocolit într-o lume agitată, confuză, surpând reperele, propunând „înțoarceri la Alecsandri” sau încercând a-i face dreptate și lui Eusebiu Camilar.

Cu mai recente „secvențe monografice” dedicate lui Eusebiu Camilar (Editura *Babel*, Bacău, 2021), Constantin Călin se elibera de „o restanță apăsătoare”, cea mai veche dintre „datoriile” sale. Într-adevăr, *cartea despre Camilar* era un proiect vechi, deschis prin teza de licență (amprentată liric, abandonată), susținut de orgoliul de a-i fi consătean și, desigur, de mijindele aspirații prozastice, și ele uitate. Cercetând „portofoliul datoriilor”, cu nu puține teme bătătorite cu știuta-i acribie, Constantin Călin se întorcea spre autorul *Cordunului*, un scriitor fecund și nedreptățit (și în posteritate), un mare muncitor, cercetându-i etapizat traiectoria (proletarian, „progresist”, ca fruntaș al literaturii noi, înțelept și drama, aproape neștiută, încolțit de îndoieli asupra impactului și rezistenței operei).

El ar avea dreptul unor revizitări / reevaluări calme, reprezentând stirpea povestitorilor-poeti. Cartea lui Constantin Călin, încercat de sentimentele unui „fiu rătăcitor”, nu era doar „un gest de comprehensiune”; Camilar, ispășindu-și stagiul final de penumbră, ar trebui să beneficieze de „o strategie de reimpunere”, credea ferm exegetul. O *strategie de reimpunere* ar trebui inițiată și în cazul lui Constantin Călin, credem.

Telefonul tăcut...

Emil NICOLAE

M
A
R
I
O
M
E
M
I
N

Scriu aceste rânduri în prima duminică după Splecarea Domnului Constantin Călin dintre noi... Este o zi de două ori tristă pentru mine: întâi pentru că omul extraordinar care a fost mi-a lăsat mai săracă lumea din jur, fără unul dintre puținele puncte de sprijin de mare încredere (sufletească și intelectuală); și apoi pentru că vor urma duminicile pustii în care, la această oră (11.54), nu-i voi mai asculta vocea liniștită și înțeleaptă la telefonul fix, lângă ceaș-

ca mea cu cafea... Căci asta se întâmpla, de aproape două decenii încoace: ne întâlneam „pe fir” la două sau trei săptămâni (el nu folosea mobilul și nici PC-ul), topind distanța dintre Bacău și Piatra-Neamț în conversațiile noastre, vreme de una sau două ore. Încât, atunci când ne aflam față-n față, la intervale mai mari de timp (de obicei când ajungeam eu la Bacău), părea că ne-am despărțit cu o zi în urmă și continuam să dezbătem, să lămurim, eventual să închidem un subiect abordat anterior, prin telefon...

De fapt, îmi lipsește Domnul Călin încă de la începutul verii trecute, când s-a îmbolnăvit, dar am sperat mereu în minunea recuperării și am așteptat cu ardoare să revină, ca să-i comunic ce am mai făcut – pentru că așa începeau discuțiile noastre: „Ce ați mai lucrat? Ce ați citit? Ce ați scris?” Îi răspundeam și îi întorceam întrebarea. În ultimele luni, s-au adunat în mine multe lucruri pe care ar fi trebuit să i le spun și, de asemenea, s-au adunat la fel de multe așteptări legate de preocupările sale. Din păcate, am rămas cu ele și apăsă greu fără confirmările, observațiile, corecțiile, sugestiile Domnului Călin.

Trebuie să precizez, însă, că în relația noastră de peste o jumătate de secol (care, pas cu pas, a devenit o prietenie intelectuală sinceră), telefonul a jucat mereu un rol important. Ne întâlneam „face to face”, desigur, dar pe termen scurt, de parcă abia așteptam să ajungem cât mai repede fiecare la aparatul său (această invenție extrem de utilă, dar care s-a „în-drăcit” în ultima perioadă) și să ne cuplăm vocile empatic și mental.

Am admirat mereu calmul, civilitatea și elocința din rostirea Domnului Călin. Chipul omului era perfect reprezentat de discursul lui. Nu l-am auzit niciodată ridicând glasul, răstindu-se, intervenind abuziv peste interlocutor. Cuvintele alese cu grijă și pauzele se așezau într-un ritm agreabil, chiar atunci când mesajul era torpilat de referințe „agitate”. Un acord fin îi modera dicția, în deplină consonanță cu mentalul.

Până la revoluție discutam mai ales seara, când reveneam fiecare la casa lui după activitățile zilnice. La fel, încă un deceniu și mai bine după 1990, când ne-am lăsat acaparați amândoi de iluzia „presei libere”. Abia în ultimele două decenii, cum spuneam (el mai dinainte și mai echilibrat, eu mai împrăștiat și mai confuz) ne-am regăsit într-un regim dialogal confortabil.

Totuși, până la urmă, despre ce vorbeam? Întâi despre cărțile la care lucram sau despre cele tipărite, pe care ni le trimiteam reciproc. Eram interesat în primul rând de ceea ce mai pregătea în legătură cu poetul băcăuan, după formidabilul „dosar Bacovia”. Presupun (căci nu mi-a reproșat-o niciodată) că devenisem excesiv în acest sens, adică săcâitor! Dar mă lua și prin surprindere când îmi spunea că se ocupă de Centenarul României, sau de „acorduri și conflicte locale”... Apoi vorbeam despre lecturi. Și mai degrabă despre re-citiri. Îmi mărturisea că „vârsta” îi impune lucrul ăsta și-l menționa imediat pe Montaigne, ca un fel de „scuză”, deși nu era cazul. Însă avea un sentiment acut al ridicolului, la care se adăugau discreția, pudoarea, bunul simț ș.c.l., atribute care – observa el – au dispărut din comportamentul generațiilor recente. Și cădeam de acord că educația este în suferință. Personajele ilustrative (și uneori ilustre!) nu lipseau din conversație, dar mereu menționate cu parcimonie, cu nuanțe și cu explicații, ba chiar cu o anume toleranță, pentru a evita impresia de „bârfă” din dialogul nostru. Când mi-am exprimat mirarea că s-au înmulțit asemenea personaje în lumea noastră, a scriitorilor, care, se presupune, ar trebui să contribuie la educație și printr-un comportament exemplar, mi-a oferit următoarea explicație: „Pentru că se încăpățânează să scrie mai mult decât să citească! Un sindrom al exagerării stimei de sine, al narcisismului...”. Fără să fie neapărat un „moralist”, Domnul Călin era permanent atent la caracterul oamenilor din jur, mai apropiați sau mai depărtați, pe orizontul observației. Și, din păcate, iar

cădeam de acord, cu amărăciune, că acesta se află într-un permanent proces de degradare.

Pe de altă parte, știind că sunt pasionat de cercetarea avangardei și de post-avangardă, mă întreba de „noutățile” editoriale în domeniu. Înțelegea perfect fenomenul (chiar dacă „gustul” personal ținea mai curând de „academism”), ba chiar emitea puncte de vedere pertinente în legătură cu subiectul. Concluzia noastră: nu poți să inovezi ori să apreciezi / evaluezi noutatea fără să te raportezi la valorile consacrate anterior, în istoria culturii, pentru că „lumea, așa cum o cunoaștem, nu începe cu noi...”.

Îmi este greu, în acest moment, să enumăr zecele de teme pe care le-am abordat în conversațiile telefonice sau în întâlnirile directe. Totdeauna relaxate, empaticе, cordiale și, din când în când, asortate cu o glumă. Simt că relația noastră s-a conformat unei „afinități elective” și am avut amândoi grijă să rămâna așa. Exemplu: de-a lungul atâtor decenii, n-am depășit vreodată limita pronumelui personal de politețe (pers. a 2-a plural); eu am rămas mereu „domnul Emil”, el a fost mereu „Domnul Călin” (de altfel, și în intervențiile publicistice, Domnul Constantin Călin a rămas unul dintre puținii noștri critici / istorici literari care foloseau pronumele de politețe când se refereau la autorii în viață).

Flash în memorie: coboram împreună Copoul, la Iași, în anul 2000, după acordarea premiilor Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor pentru cărțile apărute în 1999 (el pentru „Dosarul Bacovia”, vol. I, eu pentru „Omul de hârtie”); recent, într-o pagină de însemnări diaristice pe care Domnul Călin le publica în revistele de cultură, citec: „Un sedentar, n-am nici o <manie ambulatorie>. În compensație sunt un devorator de presă. Călătoresc pe valuri de hârtie tipărită...”.

Așadar, pot să recunosc că am avut cu exegetul lui Bacovia o „intimitate intelectuală”. Dacă apăreau în discuțiile noastre și chestiuni personale, inevitabil și destul de rar, le tratam cu delicatețe, fără ca vreunul dintre noi să încerce „să scormonească”, să afle de la celălalt mai mult decât era dispus să spună. În plus, am învățat de la Domnul Constantin Călin să ascult, să am răbdare până mi se îngăduie un răspuns (v. și cartea lui „Stăpânirea de sine. Miscelaneu”)...

Privesc telefonul tăcut din fața mea... Cafeaua nebăută s-a răcit... Simt o derută profundă care, sunt sigur, se va repeta și în duminicile următoare...

A plecat Domnul Constantin Călin din Bucovina

Doina CERNICA

M
E
M
O
R
I
A
Z
I

În biblioteca mea, cred că și în bibliotecile publice importante, cărțile cu o copertă albă, elegantă, ale scriitorului bucovinean Constantin Călin au ceva din disciplina și fermitatea soldaților pregătiți pentru cele mai importante confruntări și pentru victorie. Întotdeauna mi l-am închipuit pe autor elev în adolescență la Liceul Militar „Ștefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc, străjuit de Rarău, deși adevărul este că i-a urmat cursurile la Iași, în perioada trecerii prestigioasei instituții de la Cernăuți, din nordul înstrăinat al Bucovinei, în țară și a construcției clădirilor sale la Câmpulung. Acolo și apoi la școala de ofițeri de artilerie, absolvită înainte de studenția la Literele Universității Iași, Constantin Călin a avut parte de o educație și o instrucție severe, în spiritul respectului neclintit, nedeclamativ, față de onoarea militară și iubirea de patrie, care i-a marcat discret, dar adânc, personalitatea.

L-am cunoscut prin anii 80, când, colaboratoare a revistei „Ateneu” și a almanahului său, am trecut pragul redacției și mi-a fost prezentat de Calistrat Costin, dar prima noastră conversație pe îndelete, începutul unui șirag întins pe aproape trei deceni, am avut-o în mai 1996 la catedra sa, la Universitatea „Vasile Alecsandri” Bacău, când, la ideea surorii mele, artista plastică Dany-Madlen Zărnescu, cu care se cunoștea mai bine, și împreună cu ea, am mers să-l rugăm să vorbească despre cartea lui Niadi, „Indiile greșite”, a cărei lansare, la Galeria „Arta” din Bacău, Dany o pregătea împreună cu soțul ei, sculptorul Gheorghe Zărnescu. A acceptat cu plăcere, cum a făcut-o și în cazul următoarelor două romane, lansate, „În timpul fratelui”, tot la Galeria „Arta” Bacău, și „Cartea sorților” la Universitatea Bacău, de organizarea acesteia ocupându-se personal, însoțind-o, într-un stil pe care începeam să i-l cunosc, și de un colochiu cu studenții. Despre toate cele trei cărți a avut numai cuvinte frumoase, condeiul lui Niadi determinându-l să o invite să colaboreze la revista sa, „Sinteze”, care apărea ca supliment al cotidianului „Deșteptarea”.

În Udești, localitatea nașterii și copilăriei sale, prima dată l-am întâlnit ca nume de literat, asociat de locuitorii cititori ai așezării celui al lui Eusebiu Camilar,

de care fusese apropiat, pe care îl prețuia și căruia îi îngrijise două ediții postume, „Călărețul orb” (1975) și „Cartea de piatră” (1981). Era așteptat atunci, în vara lui 1997, la ediția a III-a a Festivalului „Magda Isanos și Eusebiu Camilar”, la care fusesem și eu invitată și în vederea căruia venisem pentru familiarizare și pentru un articol de întâmpinare a manifestării. Însă doar trei ani mai târziu, pe 27 august 2000, urma să consemnez și momentul în care, de-acum *profet* în țara *lui*, a fost recunoscut ca valoare în sine de udeștenii săi, devenind, primul dintre ei, cetățean de onoare al comunei, titlul conferit tot atunci și poetului Grigore Vieru. Deși poate ne-am mai întâlnit la festival, doar două imagini din memoria mea îi fixează prezența aieva în Udești, în prima stând amândoi în aceeași bancă în școala copilăriei sale, astăzi Școala gimnazială „Acad. Haralambie Mihăescu”, în cea de a doua, în grădina Casei memoriale „Eusebiu Camilar”, împreună cu sora sa, prof. Lucia Călin, și cu câțiva nepoți, toți salutându-mă cu același surâs al ochilor de un albastru intens. În Bucovina natală nu l-am mai întâlnit sigur decât o dată, dar la Suceava, pe 30 noiembrie 2005, la Biblioteca Bucovinei, când Fundația Culturală a Bucovinei, condusă de ec. Dumitru Cucu, i-a acordat Premiul Opera Omnia. Rarele reîntoarceri, pe care întâi le-am pus pe seama meteodependenței sale – în dimineața câte unei ediții a Festivalului nu mă miram să primesc un telefon cu întrebări legate de vreme, cum este, cum se anunță -, am înțeles mai târziu, nu țineau nici de aceasta, nici de o fire sedentară, ci de timpul unui om ocupat, cu o disciplină a lucrului intelectual care nu putea fi scoasă din matcă fără nedorite întârzieri. Pentru că trăia scriind sub bătaia de orologiu a unor datorii asumate.

În paginile mele de Literatură și Artă de la cotidianul „Crai nou” Suceava din 27 iulie 2002, anunțam începutul unei colaborări care avea să dureze câțiva ani. Primul articol, „Monocromii memorabile” a fost o cronică plastică, dedicată de Constantin Călin expoziției deschise la aceeași galerie „Arta” din Bacău de Dany-Madlen și Gheorghe Zărnescu, dar celelalte i-au fost consacrate lui Eusebiu Camilar, care, nu putea să uite, încă de când Constantin Călin era foarte

M
A
M
O
R
I
R
I
E
M
E
M
O
R
I
I
Z

tânăr și necunoscut, îl considerase prieten. La rândul-i, Constantin Călin avea să o considere prietenă pe fiica poetului, prozatorului și traducătorului Eusebiu Camilar, Elisabeta Isanos, până la stingerea ei din viață, și să-i rămână prieten soțului, familiei scriitoarei. Aceste articole se vor regăsi în cartea „Eusebiu Camilar. Secvențe monografice”, Editura Babel, Bacău, 2021. În prefață, își recunoaște acest sentiment, atât de rar astăzi: „Portofoliul meu de teme (care încă sînt multe) este un portofoliu al datoriiilor. Una, cea mai veche, e o carte despre Eusebiu Camilar.” Pentru coperta I a cărții, Constantin Călin a ales „Eusebiu Camilar. Schiță de portret” de George Löwendal, tot un semn discret al legăturii de suflet și de sânge cu Bucovina. Până la acest volum, pentru care își dorea o ediție îmbogățită, gândul la Eusebiu Camilar rămâne. Volumul „Stăpânirea de sine. Miscelaneu” (2010), cartea unui „publicist cu o curiozitate multiplă, care și-a înmuiat penița în sute de calimări ale altora, încercând să vadă în picătura extrasă din cerneala fiecăruia buletinul stării lui de spirit și buletinul vremii”, îi este închinat: „În memoria lui Eusebiu Camilar (1910-1965), scriitorul care mi-a înobilat cu prietenia sa primii ani ai tinereții”. Iar „Scrisori către un redactor”, vol. I (2014) se deschide cu cele pri-

mite de la Eusebiu Camilar, precedate de o prezentare a lor și a autorului, din care desprindem mărturisirea lui Constantin Călin: „Camilar m-a învățat «etica rădăcinilor»”.

Prieten l-a numit și acad. Haralambie Mihăescu, un alt udeștean de seamă și un om „care trăise atît fericirile, cît și dramele secolului”. Și lui Haralambie Mihăescu îi publică în același volum scrisorile, scrisori care, spune Constantin Călin, impun respect „prin caracterul lor de «învățături» și prin fermitatea formulărilor, încât pot fi citate ca aforisme”. Convingere întărită cu doi ani înainte de alegerea unui fragment de scrisoare de la Haralambie Mihăescu, pe pagina de titlu, corolar, volumului său „Provinciale. *Fragmentarium 1975-1989*”: „Dacă aș avea talent și timp, aș redacta un jurnal minuțios și cu cel mai mare respect pentru veracitate. Peste zece ani ar constitui o lectură pasionantă care m-ar face dintr-odată celebru în Țara mea. Atît de interesante sînt timpurile noastre din foarte multe puncte de vedere. Pînă atunci însă și Domnia Ta și eu rămânem în umbră și cu totul neluați în seamă. Dar această insensibilitate a epocii noastre o face atrăgătoare și vrednică a fi ținută sub observație cu cea mai mare atenție”.

Și pentru că l-am pomenit pe George Löwendal, pictorul asociat Bucovinei, nu pot să nu amintesc și de alți doi artiști plastici originari din Bucovina, Dany-Madlen Zărnescu și Ilie Boca, la care Constantin Călin a apelat pentru cărțile sale. Astfel, Dany-Madlen Zărnescu a realizat coperta primelor două volume din „Dosarul Bacovia”, „Eseuri despre om și epocă” (1999) și „O descriere a operii” (2004), coperta cărții „Despre șapcă și alte lucruri demodate. *Miscellanea* * Două drumuri la Malmö. *Memorial*” (2001). De asemenea, coperta volumului „Iarăși Bacovia!... *Glose și jurnal*” (2022) reproduce lucrarea lui Dany-Madlen Zărnescu „Plumb”. În ceea ce-l privește pe Ilie Boca, artistul semnează desenele de pe copertele cărții „Scrisori către un redactor”, vol. I și vol. II (2023) și „Cărțile din ziar. II. Pagini de critică literară” (2015). De altfel, într-o relație foarte bună cu artiștii plastici din Bacău, despre care a scris cu sinceră considerație în lexiconul Filialei Bacău a Uniunii Artiștilor Plastici din România din anul 2000, Constantin Călin alege reproduceri după sculpturi și desene de Gheorghe Zărnescu pentru cărțile sale „Gustul vieții. *Varietăți critice*” (2007), „Stăpânirea de sine”, „Provinciale” și „În plină lumină. *Breviar*” (2019),

după picturi de Ștefan Pristavu pentru „Centenarul. *Lecturi particulare*” (2019) și de Silvia Tipericiu pentru „Zigzaguri. *Accente*Jurnal*” (2020), precum și grafică satirică de Constantin Ciosu pentru „Cărțile din ziar. III. *Acorduri și conflicte locale*” (2015).

Cel mai des ne-am întâlnit în Bacău, venind amândoi de la Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor la cea din Bacău. Despre momentele cu oamenii condeiului petrecute împreună ar fi mai multe de povestit, dar dintre toate fluxul memoriei îmi aduce într-un simbolic stop-cadru imaginea sa împreună cu a lui Theodor Codreanu stând de vorbă cu bucovineanca, poeta și publicista Lucia Olaru Nenati pe terasa Centrului de Cultură „George Apostu”, într-un cordial final al mării sărbătoriri a lui George Bacovia la 130 de ani de la naștere. Cu auz de muzician, Constantin Călin, deja recunoscut exeget de maximă importanță a lui George Bacovia, detectase în regretul Luciei Olaru Nenati că nici până în 2011 nu fusese tradusă din limba franceză lucrarea

de doctorat a Svetlanei Paleologu Matta consacrată lui Bacovia, tipărită în Occident încă din 1958, lucrare din care autoarea îi dăruise un exemplar poetei, posibilitatea unei valoroase partituri. A convins-o atunci, amândoi, de fapt, pentru că și Theodor Codreanu l-a susținut, să-și amâne proiectele și să treacă la tălmăcirea cărții. Cu argumente convingătoare, cu atât mai mult cu cât Constantin Călin era la curent cu apariția acestei lucrări, o și semnalase, pentru prima oară la noi, în anul 1976 într-un articol din „România literară”. Celălalt stop-cadru o fixează un an mai târziu pe Lucia Olaru Nenati în dreptul oglinzii din ultima încăpere, spre

stradă, a Casei memoriale „George Bacovia”, încadrată de Constantin Călin și Theodor Constantin la lansarea primei ediții a versiunii românești a „Existenței poetice a lui Bacovia” de Svetlana Paleologu Matta, publicate la Editura Ateneul Scriitorilor Bacău, cu sprijinul poetului Dumitru Brăneanu, care, în 2013 avea să anunțe tipărirea ediției a doua, revizuite și adăugite și intrarea sa în bibliotecile universitare, județene și într-o parte din bibliotecile liceale din județul Bacău. Pe aceeași linie, a contribuției lui Constantin Călin nu doar la îmbogățirea, în mod esențial, a exegezei bacoviene cu propriile-i scrieri, ci și cu ale altora, determinând un reînnoit curent de interes pentru poet, am să citez mărturisirea lui Florin Vasiliu de pe coperta IV a cărții „Amintiri despre Bacovia” de Maximilian Vasiliu, Editura Babel, Bacău, 2017: „«Amintiri despre Bacovia» reprezintă un manuscris al tatălui meu, avocatul Maximilian Vasiliu din Bacău, găsit după moartea autorului la 10 Decembrie 1996. Aceste amintiri au fost scrise sub impulsul

cunoscutului specialist în Bacovia, Dl Profesor Constantin Călin, autorul unor cărți fundamentale privind viața și opera poetului. În acea perioadă (1992-1996), când tatăl meu își trăia ultimii ani ai vieții, Domnul Profesor Călin desfășura o amplă acțiune de documentare privind viața poetului, trimițând chestionare pușinilor supraviețuitori ai familiei care îl cunoscuseră pe Bacovia și, paralel, descoperind

în arhive lucruri extrem de interesante despre Bacăul copilăriei și tinereții poetului, punând astfel existența acestuia în contextul epocii respective.”

În 1964, Constantin Călin publica primul său articol despre Bacovia. De șazeci de ani scriind despre poet, cu recunoașteri care au urcat până la Premiul Academiei Române conferit în decembrie 2019, ar fi putut acum să se pregătească pentru o frumoasă sărbătoare a vieții sale de scriitor. Poate chiar de ziua venirii pe lume a lui George Bacovia. Dar Domnul Constantin Călin a plecat la începutul lui septembrie.

Gentil, în sensul educației, civilizației relațiilor,

dar totuși, „închis”, rezervat, nu o dată, ca publicist, ironic, tranșant, Constantin Călin și se descoperă prin dedicațiile de pe cărți sentimentale, puternic legat afectiv de ai săi. Nu este vorba de dedicațiile așezate atent pe pagina de carte pentru prieteni și cunoscuți, pe care prefera să le scrie în tihnă, să rămână ca un mănunchi de gânduri anume formulate, alese pentru destinatarul lor, nu sub presiunea minutelor și a rândului de doritori, nu în graba autografelor și cuvintelor amabile prilejuite de o lansare de carte. Ci este vorba de cele tipărite și care acum, după plecare, se parcurg cu o neașteptată emoție, în ciuda sobrietății, definitive pentru om, cu care au fost formulate. Sunt „strigați” cu glasul inimii părinții, Nicolae și Minodora, soția – „Doamnei mele Ani”, sora, Lucia, care cât a fost l-a așteptat în pragul casei din Udești și a vorbit elevilor despre cei care l-au îndreptățit pe Constantin Călin să afirme că Udești este spațiul rural cu cea mai mare densitate spirituală din România, de mai multe ori copiii – fiica, Roxana, cea purtată de viață „departe” și fiul, Alexandru (Ducu), păstrat de viață „aproape”, dar, părinte drept și iubitor, „egal” – „Lui Ducu și Roxanei: egal”, nepoții – „Pentru David-Ioan și Ania-Teodora – ca îndemn de a fi curioși (în bine)”. Și sunt scriși criticii la a căror opinie a ținut – C. Stănescu, Gheorghe Grigurcu, și prietenul neuitat – arheologul și istoricul Ioan Mitrea. Și iată, citesc cu respirația oprită, și Ido Nachmany, numele medicului care l-a supus la o dificilă operație, operație a cărei reușită i-a dăruit timp pentru penultima și ultima sa carte. Amândouă marcate de amintirea Bucovinei. Penultima, „Scrisori către un redactor”, vol.III, „dar de

Sărbători” spre sfârșitul anului 2023 pentru cititoarea care i-am fost, prin expeditorii de origine bucovineană. Ultima, prima fără niciun cuvânt pentru mine, cu scrisul altcuiva pe plic, cea din urmă datoric a ofițerului scriitor superior Constantin Călin: aducerea la lumina tiparului a unui manuscris încredințat lui Eusebiu Camilar și ajuns în mâinile lui Constantin Călin grație Elisabetei Isanos. Un inedit jurnal de război, publicat sub îngrijirea sa la Editura Babel Bacău în vara acestui an. Cu un Sublocotenent Mihai Băleanu autor: „Măine vom vedea ce va mai fi”.

În raft de bibliotecă, volumele albe, elegante ale lui Constantin Călin stau, sigure pe ele, ca niște soldați perfect pregătiți și de atac, și de apărare. Și de necunoscutele războiului care le așteaptă. Marele război cu timpul.

*Constantin Călin la Universitatea Bacău
despre Bacovia*

*Constantin Călin cu Radu Cârnecki,
foști redactori-șefi ai „Ateneului”*

*Constantin Călin cu Lucia Olaru Nenati
și Theodor Codreanu*

Interviu cu scriitorul Ioan Es. Pop (1958 - 2024) (in memoriam)

Alexandru Ovidiu VINTILĂ

CADRAN

„La începuturi, rugăciunea și poezia erau una.

Poezia s-a despărțit de rugăciune atunci când a început să se îndoiască, să cârtească, să blesteme și să înjure. Chiar și așa, însă, păstrează în ea ceva din jarul rugăciunii originare care a fost.”

A.O.V. Stimate domnule Ioan Es. Pop, ați debutat în 1994, la Editura Cartea Românească, cu „Ieudul fără ieșire”, volum de poezie premiat de Uniunea Scriitorilor din România, Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova. A mai fost distins cu Premiul de debut al revistei Poesis, precum și cu cel al Festivalului de Poezie de la Sighetu Marmației. Rememorați, vă rog, acele momente. Cum v-ați simțit în momentul în care vi s-a decernat Premiul pentru Debut al UR? Cum a fost acea zi pentru dumneavoastră?

I.E.P. Cu mult înaintea acelei festivități de premiere, am dispărut de la lansarea cărții la sediul de atunci al Editurii Cartea Românească. Mi-era atât de rușine să apar în public și să rostesc vreun cuvânt! În fond, tot ce avusesem de spus se afla deja scris acolo, nu înțelegeam de ce poetul trebuie să și scrie cartea, s-o și explice. N-aveam vocație de vedetă, n-o am nici acum, aparițiile mele publice sunt mai degrabă stângace, pentru că acolo nu vorbește cel ce-a scris, poetul izbit, învinețit, transfigurat de revelațiile lui, ci un substitut diurn, un impostor în fapt, pentru că se dă drept autorul însuși, când autorul e cu totu-n altă parte. Așa a fost și la acordarea premiului pentru debut, atât la București, cât și la Chișinău: m-am dus spre juriu tremurând ca varga, am luat diploma, dar am rămas tot mut și neajutorat. Discursurile mele erau pur interioare și nu-mi puteau atinge buzele.

A.O.V. Între timp volumul amintit a făcut istorie. În 2009, a fost reeditat, fiind bine primit și de această dată. Ați prevăzut încă de la început succesul cu care a fost încununată cartea? Ce reprezintă „Ieudul fără ieșire” pentru dumneavoastră? Ați găsit, până la urmă, ieșirea din Ieud?

I.E.P. Nu de succes vorbim aici, ci de răsplata pe care o primește un obiect făcut din carne și sânge, chiar și când acesta se numește carte. Criticii au vorbit acolo de (auto)biografism. Eu zic că e vorba de autenticitate, de autenticism. Cât privește ieșirea din Ieud, toate adresele ulterioare sunt Ieuduri deghezate.

A.O.V. Volumul „Ieudul fără ieșire” a beneficiat de numeroase recenzii în Suedia, una dintre cele mai recente, din câte am aflat eu, fiind cea din cotidianul „Sydsvenskan” de pe data de 26 iulie 2010. Potrivit scriitorul Henrik Nilsson, autorul comentariului critic, poetul Ioan Es. Pop „crează un univers aproape mistic, în care relațiile interumane se petrec în afara timpului și a politicului”. Vă definește afirmația poetului și criticului scandinav?

I.E.P. Da, în foarte mare măsură, pentru că, deși par atât de cotidiene, atât de prezente, spațiile și timpurile mele transcend destinațiile și momentele. Îi sunt recunoscător lui Henrik pentru intuiția aceasta...

A.O.V. Care sunt întâmplările care v-au marcat existența în mod decisiv?

I.E.P. Primul nostru mort. Lecturile interzise de mama, pe care le făceam, evident, într-ascuns. Repetenția din clasa a șasea, cu media 2,93, la limba ro-

mână. Întâlnirile de mai târziu cu operele și persoanele unor mari scriitori. Necazurile reale. Necazurile imaginare. Întâmplările din viitor, deasupra cărora tronează moartea.

A.O.V. Aveți nostalgia locurilor natale?

I.E.P. Suficient cât să produc o antologie pentru uzul celor de acolo: „acasă e mereu în altă parte”, apărută pe finele anului trecut la Editura Dacia XXI din Cluj.

A.O.V. Cum a perceput orașul București maramureșeanul Ioan Es. Pop și cum i se pare acum Maramureșul bucureșteanului Ioan Es. Pop? Ați resimțit un așa-zis complex al provinciei? Acum vă simțiți cu adevărat în „miezul realului”?

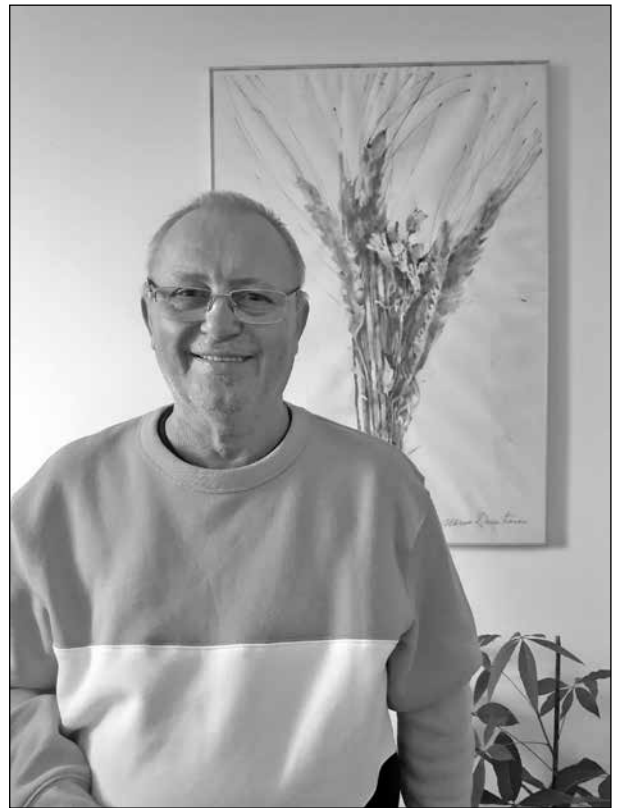
I.E.P. Și-așa, și-așa.

A.O.V. „Poezia e suprema terapie”, a spus-o Ion Mureșan. Pentru dumneavoastră ce este poezia?

I.E.P. Matematică prenumerică. A apărut înaintea oricărei matematici, a funcționat pe post de matematică tocmai pentru că în adâncul ei activau, înaintea numerelor, acele legi grație cărora, ulterior, numerele au putut fi deduse de matematici. Altă definiție? Istoria este poezia învingătorilor, iar poezia istoria celor învinși. Alta? La începuturi, rugăciunea și poezia erau una. Poezia s-a despărțit de rugăciune atunci când a început să se îndoiască, să cârtească, să blesteme și să înjure. Chiar și așa, însă, păstrează în ea ceva din jarul rugăciunii originare care a fost.

A.O.V. Se spune că literatura vine, totuși, din literatură. Literatura căror scriitori v-a influențat opera? Aveți magiștri?

I.E.P. Corect, literatura vine și din literatură. De pildă, puteți crede că romanele lui Faulkner m-au influențat mai tare decât foarte multe cărți de poezie? Și „Doctor Faustus” de Thomas Mann la fel? Și „Ulyses” de James Joyce? Dar și Dante, Byron, Alecsandri, Eminescu, T.S. Eliot, Lucian Blaga – și aici, oricât aș enumera, n-aș termina.

A.O.V. Cum priviți, în anul de grație 2010, generația din care faceți parte?

I.E.P. Întinereste. Din nouăzecistă cum era la start, acum a devenit cincizecistă. Majoritatea membrilor ei au împlinit sau vor împlini, relativ curând, 50 de ani...

A.O.V. Astăzi se vorbește de o criză a literaturii, a poeziei, dar și a culturii, în general. Cum ați defini perioada contemporană din acest punct de vedere?

I.E.P. Literatura se află mereu în criză și se și hrănește din asta. Ea este, de fapt, însăși expresia crizei, aducând la suprafața sa crize de grup și individuale, crize de moment și de durată, crizele autorului. Care le expune pentru a le cicatriza și, chiar și din acest punct de vedere, „scrii pentru că ai o speranță”. Disperarea și criza se strigă în gura mare, fac într-un fel materia literaturii. Speranța trebuie să rămână mereu discretă, subliminală pentru a se păstra ca energie literară. De ce? Așa mi-a zis Moș Crăciun.

A.O.V. Care este opinia dumneavoastră în legătură cu ceea ce înseamnă condiția și misiunea scriitorului în contemporaneitatea pe care o trăim?

I.E.P. Scriitorul n-are altă misiune decât aceea de a fi autentic și a scrie convingător, iar condiția lui poate fi regală sau mizerabilă.

A.O.V. Angela Marinescu mărturisea că „la un moment dat, simți că tiparul poeziei nu te mai satisface, nu-ți mai ajunge”. Ați simțit și dumneavoastră acest lucru? Cum ați rezolvat, să-i spunem, acest impas?

I.E.P. Generația Nouăzeci visa la o literatură în

care genurile literare să se unifice, să se retopească în acel unu original din care s-au despletit ulterior.

A.O.V. În încheierea interviului nostru, pentru care vă mulțumesc, vă rog să-mi răspundeți la următoarea întrebare: Ce aveți pe masa de lucru în prezent?

I.E.P. Dacă, foarte probabil, acest interviu va apărea după mijlocul lunii februarie, masa mea de lucru va fi goală, căci până atunci volumul „unelte de dormit” va fi fost, iarăși destul de probabil, publicat deja de Editura Cartea Românească.

decembrie 2010 – ianuarie 2011

C
A
D
R
A
N

Adrian ALUI GHEORGHE

Să fim *Poetically correct* sau Manifest pentru poezia utilitaristă

Poezia s-a golit de sens.

Cuvintele s-au golit de poezie.

Poezia și-a pierdut utilitatea în spațiul public.

Poezia l-a pierdut pe om pe drum în numele unei metafizici lipsite de orizont.

Am ajuns la sfârșitul istoriei? Am ajuns la sfârșitul democrației? Am ajuns la sfârșitul națiunilor? Globalizarea a înghițit sufletele?

Mașina de tocat istorie lucrează și scoate, prin sita deasă, ca un cârnat *cu de toate*, „poezia veacurilor”. Cu termen de valabilitate prestabilit ...! Sau expirat?

A devenit banal ca la maraton să alerge doar atleții.

A devenit banal ca muzica să o facă doar muzicienii.

A devenit banal ca poezia să o scrie (să o facă) doar poeții.

Să nu discriminăm, astfel, pe cei care nu iubesc poezia.

Să nu discriminăm pe cei care nu înțeleg poezia.

Să nu discriminăm pe cei care se simt iritați de prezența poeziei în lume.

Să fim *Poetically correct*.

Să producem instalații poetice și nu poezie!

Ce sunt instalațiile poetice? Sunt un limbaj universal pe care să îl înțeleagă și cei care iubesc poezia și cei care o suportă dar și cei care nu o iubesc, nu o suportă.

Poezia devine astfel un limbaj al mușilor pe care să îl înțeleagă și surzii.

Regula de bază pentru producerea de instalații poetice este improvizarea.

Ne-am săturat de rigoare.

Jos poeticile!

Să le izgonim din universități!

Jos cu învechiții moderniști, cu îmburgheziții postmoderniști!

Dacă îi prindeți că mai schelălăie prin vreun fund de sală de bibliotecă, prin vreun parc industrial dezafectat, dați-le la cap!

Critica însăși a omorât poezia. A explicat-o până a sufocat-o.

Criticii au omorât-o, apoi au disecat-o și au analizat-o.

Profesorații din facultăți au transformat sălile de curs în săli de morga unde întâi sufocă poezia, apoi o jupoaie de cuvinte și arată triumfători unor studenți plictisiți de metafizica internautică viermele care zăcea sub cuvinte: ceva mai hidos și mai inconsistent decât viermele de varză.

Mediul academic este groparul literaturii.

În arta de azi funcționează ceea ce s-ar numi sindromul „geamului spart”. Adică dacă într-o clădire bine articulată, la un moment dat apare un geam spart care nu este înlocuit imediat, acel geam va atrage atenția oricui, se vor găsi destui care să intre înăuntru, să vandalizeze eventual, să mai spargă alte geamuri. Geamul spart dă senzația că acel spațiu este la discreția oricui.

Așa e în arta de azi: prin orice fisură la vedere intră toți cei care nu au nicio treabă cu arta. Iar odată ajunși înăuntru, se apucă să vandalizeze.

Trăim vremuri pragmatice. Timpul e bani, viața e bani, moartea e bani.

Și rugăciunea e bani.

Dumnezeu își plătește poeții cu moneda cea mai tare: vremelnicia.

Este moneda care nu se devalorizează niciodată, ea face suportabilă clipa.

Îi pune prețul corect.

Un om a murit lângă mine, a făcut infarct.

I-aș fi spus versuri memorabile din Pessoa, din Lorca, din Mazilescu, dar nu ar mai fi avut nici un rost.

Dacă m-ar fi învățat poezia cum se face un masaj cardiac, în acel caz ar fi fost mult mai utilă.

Poeții zic: nu mai scriem poezie, prea mulți idioți stau cocoțați pe orizontul nostru de așteptare, nu avem cum să îi împingem de acolo ...!

Dar, poeți, trebuie să scrieți poezii pentru idi-
oți... !

Coborâți până la nivelul lor de înțelegere!
Urcați până la nivelul lor de digestie!

Au murit poezii de geniu; au murit și poezii ta-
lentați; au murit vânătorii de bizoni după ce au murit
bizonii!

Au rămas turme de simulanți.

DADA-ismul a omorât poezia.

DADA-ismul a ucis spiritul critic.

DADA-ismul a izgonit cititorul din poezie, aco-
lo unde se cuibărise destul de confortabil.

Idiotul DADA-ist, mistificatorul DADA-ist și
farseurul DADA-ist depun mărturie că mult invocata
inocență a poeziei e un bluf.

Să ne întoarcem la NU!

NU poeziei cu sentimente prefabricate!

NU poeziei cu viziuni abisale la capătul cărora
nu se aude niciun scâncet!

Poezia trebuie să fie împotriva ideologiilor, a
istoriei, a politicului, a prostiei; dar, mai ales, poezia
trebuie să fie împotriva poeziei.

Așa cum omul este inamicul declarat al omului
de la primul scâncet al umanității.

Căci omul pe sine se urmărește cu înverșunare
și când se ajunge din urmă nu îi tremură mâna ca să
aplice lovitura.

Orice moarte e, astfel, ritualică?

Să ieșim din sfera răspărului în care luăm re-
alitatea, să ieșim din sfera măimuțării realității și să
ne întoarcem la poezia care să își dovedească utilitatea.
Cuvintele au fost storse de adevăr și de frumusețe și au
rămas ca niște păstăi goale. Iar cei care lucrează cu ace-
ste păstăi goale, mestecându-le cu disperare, în căutarea
unui ipotetic miez, sunt niște nefericiți.

Să refuzăm hazardului accesul la adevăr.

Poezia e matematica în delir.

Realitatea este apogeul imaginației.

Poezia e, în esența ei, o capsulă ermetică, impe-
netrabilă, în care introduci un mesaj pentru nimeni și
pentru toată lumea viitoare.

Publius Ovidius Nasso cu două milenii în urmă,
acreditând ideea că poetul nu e numai doctorul sufle-
telor, ci și al trupurilor, ne lasă rețete complete, aplica-
bile azi și oricând, aici și oriunde pe Pământ, primite

prin „capsula timpului” care e poezia. Din „Cosmetice”
(*Biblioteca pentru toți, Edit. Minerva, București, 1977, traducere și note de Maria-Valeria Petrescu*) iată rețeta
cremei nutritive și de albit față:

„Orzul adus pe corăbii de la libyenele țărături
Să-l curățați bob cu bob de-orșișce pleavă și hluiți.
Luați două litre din el, mazărice-n aceeași câtime;
Boabele le umeziți, ouă deasupra spărgând.
Zece-s de-ajuns; când lăsate la vânt vor fi bine uscate,
Pe o asină-l înhămați să vi le macine-ncet.
Radeți din cornul ce-ntâi a căzut de pe a cerbului frunte:
Luați două nuci din el și-amestecați la un loc.
Când le veți fi prefăcut într-o foarte măruntă făină,
Dați printr-un ciur mai adânc, repede, ce-ați măcinat.
Douăsprezece cepșoare, cojite, de flori de narcisă
Bine-ntr-o piuă zdrobiți și amestecați-le apoi
Clei de copac și alacul etrusc, două uncii mai puține
Și-ncă de nouă ori atât miere curată de stup...”

Sau o cremă pentru pistrui:

„Nu pregetați cafeluță gălbuie - împreună cu bobul
Cel vânturatic să luați și să prăjiți la un loc.
Din amândouă, aceleași câtimi, șase litre, să puneți;
Piatra de moară apoi să le rășnească pe rând.
Adăugați și cenușă, și spuma roșcatei silitre,
Și stânjelul adus de pe-al Illyriei plai.
Tinere brațe vânjoase să le plămădească pe toate,
Însă o uncie doar să cântărească ce iei.
Se mai adaugă tina din care alcyonii-și fac cuibul;
Dacă ați vrea să cunoașteți cu cât să vă ungeți o dată,
Uncia-n două-mpărțiți, doar cu atât să dați.”

De menționat că alcyonul este o pasăre mitică,
despre care anticii spuneau că-și face cuibul în apa mă-
rii, când aceasta e liniștită.

Publius Vergilius Maro, în „Georgice”, ne înva-
ță tratamentul boabelor de grâu pentru o mai eficientă
întrebuințare:

„Mulți am pomenit înainte de-a-ncepe-nsămânțatul
Că își lecuiesc sămânța, ba stropind-o cu salpetru,
Ba cu drojdii-ntunecate de oleu, ca astfel bobul,
În păstăia-nșelătoare, să ajungă-a crește mare
Și mai lesne să se moaie, chiar la foc scăzut de-a fierbe ...”

Poeții japonezi din alte epoci înghesuiau în trei

versuri o grădină cu trandafiri și mai rămânea loc și pentru inorogul care trecea la pas.

Poeții fără imaginație, care scriu din chinul de a scrie, care s-ar lăsa de scris dar nu mai pot, nu-i lasă conștiința înșelătoare și lașă, cunoștințele, mediul, au de acum o posibilitate de a-și duce mai departe patima: poezia concretă, utilitaristă.

Sunt chinuți de viziuni goale de conținut și de sens? Se pot întoarce cu picioarele pe pământ.

Un poem despre virtuțile concrete ale salviei este un triumf al artei care își reinventează cititorul.

Un poem despre brișele perfecte este un triumf al *inimaginației* mereu în ofensivă pe frontul papilelor gustative. Frumusețea se trăiește, nu se cuantifică.

Nimic mai pur!

În lături cu tristețile fabricate prost!

În lături cu miorlăiala simțurilor!

În lături cu poezia ca un muzeu al ororilor!

Audiența poeziei e mică? Hai să luăm un poet și o productă a sa: el se plânge că nu e înțeles, că vorbește în pustiul!

Drama poeziei sale? Evanescența.

Dar dacă ar scrie despre infarctul miocardic, credeți că nu ar fi câteva mii de persoane care să citească poemul despre chinurile inimii?

Un adevărat cititor de poezie când vede forma unui text, deja salivează. Presimte, intuiește gustul, aroma.

Pentru că nimeni nu știe ce este poezia, ea poate fi orice.

Misterul motorului cu aburi, misterul unui smartphone, a unui hard disk este la fel de profund ca acela al unei flori care înflorește la marginea pustiului și nu-i permite acestuia să înainteze. Să explici acest mister? E ca definiția timpului, în accepția Sfântului Augustin: „Ce este Timpul? Dacă nu mă întrebi, știu; dacă mă întrebi, nu știu”.

Din miezul poeziei realitatea se autoreproduce continuu.

Matematica este muzica rațiunii.

Poemul hard diskului: o epopee?

Poemul soft.

Poemul hard.

Poemul stick.

rotația din ce în ce mai iute a Pământului în jurul Soarelui ne-a dus, prin centrifugare, spre o ipotetică margine a Universului.

Aici timpul nu mai e o constantă, aici timpul are doar dimensiune interioară.

Mai putem întârzia în acest timp, care ne absoarbe cumplit din interior, doar redescoperind lumea concretă din jur.

În lumea virtualizată la maximum, poezia obiectelor e o șansă.

Adendda

Exemple de poeme utilitariste

Infarctul

(O terapie)

„Îți mulțumesc, inima mea:/ tu nu te îndoiiești/ tu
continui/ fără nicio laudă ori recompensă/ doar din
sânguință înăscută// Primești șaptezeci de credite pe
minut./ Fiecare dintre sistolele tale/ arată ca o luntrel/ cu
care marea o deschizi/ în jurul lumii să navighezi// Îți
mulțumesc, inima mea:/ zi de zi/ chiar și în somn,/ mă
smulgi/ din abisul veșniciei.// Te asiguri că nu-mi visez
visele/ până la acel ultim zbor,/ fără aripile necesare.// Îți
mulțumesc, inima mea:/ M-am trezit din noul/ și chiar
dacă este duminică/ zi de odihnă,/ tumultul obișnuit de
dinaintea zilelor de sărbătoare/ continuă sub coaste.”

Wisława Szymborska

„O, inima:/ nebună, când se zbate-n joc sălbatic./
atunci,/ atunci îmi spune că din lutul ei/ a fost făcut
pe vremuri vasul,/ în care Prometeu a coborât din cer/
aprinsul jar, ce l-a furat din vatra zeilor,/ în timp ce
zorile îl ridicau peste Olimp/ și-și ascundeau în poala
stelele/ ca un zgârcit comoara sa de aur.”

Lucian Blaga

1.

Infarctul miocardic este cauzat de obstrucția completă a unei artere coronare, ce transportă sânge cu oxigen și

cu substanțe nutritive mușchiului inimii.

Înfundarea completă a acestui vas

peste 15-20 de minute

duce la moartea mușchiului inimii,
aceasta definind infarctul miocardic.

Se manifestă cel mai frecvent
prin durere violentă toracică,
cel mai des localizată în spatele sternului
sau în piept (retrosternală sau precordială),
întinzându-se de obicei spre baza gâtului,
în umărul și în mâna stîngă,
în spate.

(privește-ți mâinile, căci ele sînt absurde)

Se simte ca o gheară,

ca o menghină,

ca o arsură

pe o suprafață mai mare,

ce nu se modifică cu respirația

sau cu poziția și este frecvent însoțită

de transpirații reci,

lipsă de aer,

dificultate la respirație și,

uneori,

de greață și de vărsătură.

De obicei,

persoana care suferă un infarct miocardic

are un aspect caracteristic al feței,

este palidă și se vede clar că este suferindă.

Durerea, de obicei, durează

peste 15-20 minute și crește progresiv în intensitate.

Dacă cineva din preajma noastră are o astfel de durere
trebuie obligatoriu să intervenim imediat pentru că,
în orice moment,

viața sa este pusă în pericol de moarte.

Cel mai important mod este să anunțăm

serviciul de ambulanță 112,

specificând că suntem în preajma unei persoane

care pare să sufere un infarct miocardic.

În situații extreme, când nu putem anunța ambulanța,

trebuie să știm că pacientul trebuie să ajungă

de urgență

la cel mai apropiat spital.

2.

După ce se solicită ambulanța,

dacă avem nitroglicerină la îndemână,

vom da victimei o pastilă

pentru a o pune sub limbă.

Dacă medicii întârzie să vină

în 5-10 minute

și durerea în piept persistă,

putem să mai dăm persoanei

în suferință încă o pastilă de nitroglicerină,

care va calma durerea, ameliorînd starea pacientului.

Dacă durerea se ameliorează astfel,

putem să îi dăm persoanei în suferință

jumătate de aspirină să o sfărâme în dinți

(nu trebuie înghițită cu apă).

Aspirina ajută ca artera care duce sânge la inimă

să nu se înfunde de tot prin împiedicarea unor celule
din sânge să formeze cheagurile de sânge.

E bine să fim aproape siguri că persoana respectivă

suferă un infarct înainte să-i dăm aspirina

- există boli care se manifestă tot cu durere în piept

și la care aspirina poate dăuna (disecția de aortă,

ulcerul gastric), de aceea, dacă nu suntem foarte siguri,

putem lăsa ca aspirina să fie administrată

de echipajul de salvare.

Dacă persoana suspectată de infarct cade

sau devine inconștientă, este foarte posibil

ca aceasta să fi suferit un stop cardiac

- inima sa a încetat să mai bată. În această situație

extrem de gravă, revenim cu un apel la 112

și apoi continuăm să acordăm primul ajutor.

În primul rând, victima trebuie să fie într-un loc

în care viața celui care face resuscitarea

să nu fie pusă în pericol.

Resuscitarea se începe prin verificarea pulsului

și a respirației bolnavului, privind toracele,

în timp ce ne apropiem cu obrazul de nasul victimei.

Un om care a suferit un stop cardiorespirator

nu respiră, sau, chiar imediat după ce s-a oprit inima,

poate avea niște respirații scurte, zgomotoase,

care seamănă cu un sforăit. Pulsul îl căutăm în

dreptul mărului lui Adam, în lateral

cu aproximativ 1 cm, apăsând cu degetele,

dar întotdeauna numai într-o parte

și nu concomitent în ambele părți.

Carolina`s dreams

(o prăjitură)

Motto: „Tu dormi, dragostea mea.

Sunt singur,

am inventat poezia
și nu mai am inimă.

Virgil Mazilescu

Fierbem 1 cană de lapte amestecat
cu 1 cană de zahăr,
5 linguri de cacao,
apoi adăugăm 200 g de margarină,
până se topește.
Pisăm 1/2 kg de biscuiți simpli
și adăugăm în lapte și fierbem încă
2 clocote amestecând continuu.

Pe planșetă se pune o folie de plastic,
se toarnă compoziția în forma tăvii
de copt.

Separat amestecăm:

5 ouă,
5 linguri de zahăr,
5 linguri de făină,
punem în tava tapetată
cu hârtie de copt
și coacem în cuptor.

Punem peste (ceea ce rezultă)
cremă și însiropăm totul cu:
apă+zahăr+rom+cacao
topite pe foc.

Întoarcem prăjitura și
punem deasupra
o!
glazură
din 250 g de ciocolată menaj topită.
Ornăm cu 250 ml de frișcă lichidă
bătută.

Garantat: e o poezie.

S
E
R
A
S
E
N
S
U
lterior acestor verificări, începem masajul cardiac.
Punem victima în poziție dreaptă, cu fața în sus,
și cu primele două degete de la o mână urmărim
marginea arcului costal al ultimei coaste
până ajungem la osul ce unește coastele în mijloc,
în partea inferioară. Când am ajuns la acest nivel,
punem mâinile una peste alta și începem să facem
compresii și decompresii sternale într-un ritm
de 60/minut (unu și doi și trei și patru etc.),
cu coatele mereu întinse. Pentru un masaj eficient,
sternul trebuie să se deplaseze 3-4 cm în amplitudine.

N
T
O
C
Dacă o singură persoană face resuscitare,
la 15 compresii sternale se pot face 2 respirații
(se strânge cu o mână nasul victimei,
se inspiră adânc și se suflă în gura bolnavului),
deși există studii recente care spun că este eficient
dacă se efectuează doar compresii sternale până
la venirea ambulanței sau, în cazul fericit,
până când inima începe din nou să bată.
Din 2 în 2 minute trebuie verificat pulsul bolnavului.

E
P
Iată cum, doar cu stăpânire de sine și cu câteva
manevre, se poate salva viața unui om!

Puțină isterie literară

Motto: „Eu care te-am văzut în centrul lucrurilor esențiale,
Am fost furios când i-am auzit rostindu-ți numele
În locuri comune”

Ezra Pound

Istoricii literari au descoperit că
întâlnirea dintre Mihai Eminescu și
Veronica Micle din imobilul
de pe strada Buzești nr. 5 din București
din primăvara anului 1882 a fost
din punct de vedere sexual
un eșec
poetul suferea de hiperexcitabilitate
era și depresiv, stare care s-a accentuat mai apoi,

în discuție au apărut câteva reproșuri la
viața intimă a iubitei întâlnirile cu I. L. Caragiale
la Târgu Neamț și la Mănăstirea Varatec
pe care ea le-a negat a recunoscut doar
că s-au întâlnit în public și nu au vorbit
decât ceva generalități din categoria futilităților
literare despre ipocrizia lui Titu Maiorescu bunăoară
explicație pe care poetul a acceptat-o
cu oarece rezerve

în consecință Veronica a plecat cu trenul până la
Giurgiu, de aici a luat vaporul până la Viena
iar de la Viena a luat trenul pe varianta Cernăuți –
Iași, drumul a durat astfel două zile și două nopți
în condițiile în care poștalionul ajungea
de la București la

Iași în cinci zile.

Ajungând acasă mai devreme cu trei zile
Veronica Micle a avut timp să se gândească
cu drag la iubitul ei
Mihai
și la varianta că
într-o altă viață, da,
într-o altă viață
o iubire acum imposibilă
ar fi putut naște
o dragoste pe deplin fericită.

Drept pentru care s-a apucat să scrie

o scrisoare pentru Mihai
a șters pagină după pagină
iar seara a rupt și tocul
enervată că nu,
nu găsea nici pe departe
cuvântul
ce exprimă (vai!) adevărul.

Poemul lui Francis Fukuyama

Sfârșitul istoriei va fi o epocă tristă.
Lupta pentru recunoaștere,
voința de a-ți risca viața pentru
un ideal pur abstract,
lupta ideologică mondială
care a pus în lumină îndrăzneala,
curajul,
imaginația și idealismul
vor fi înlocuite de calculul economic,
de nesfârșita rezolvare a problemelor tehnice,
de preocupări legate de mediu
și de satisfacerea cererilor sofisticate
ale consumatorului.

În perioada postistorică
nu va mai exista nici artă,
nici filosofie,
ci doar o îngrijire perpetuă
a muzeului istoriei umane. Simt
în mine
și văd la cei din jurul meu o
puternică nostalgie
pentru timpurile în care istoria exista.

*(Post scriptum:
La bursa din Tokyo
s-au adjudecat deja
inelele lui Saturn
pentru logodna mileniului
dintre un prinț arab
și o frumoasă mexicană
născută într-o cumplită sărăcie
într-o mahala
din New York.
E limpede că Dumnezeu mai atribuie
vouchere pentru speranță).*

Liviu PAPUC

Scrisori regăsite (XV) Vicențiu Babeș către Epaminonda Bucevschi

I.

Budapesta în 14/26 ian. 1880.

Mult stimatul meu,

Lipsa dlui Redactor Vulcan d-aici mi-a făcut mare împedecare. A trebuit să aștept zorile până să capăt zece exemplare din nrul 1 al *Familiei*, spre a-ți trimite D-tale. Abia ieri primii exemplarele, pe când mi se promisese – nu 10 ci 50 – din capul locului. Dar așa este, când o întreprindere este fără cap!

Dl Vulcan, abia de 3 zile sosit aici, este foarte încântat de tablou, pre când eu aflu că tipărirea este cam prea proastă. Cu toate, nu se poate nega că este cel mai frumos tablou ce a produs până astăzi *Familia*.

Oricum, începutul ar fi făcut și dl Vulcan alaltăieri îmi grăi cu tot de-adinsul ca să-i mai scriu despre DTa; într-aceea să-i dau voia a-Ți publica în cel mai de aproape nr. portretul. Eu i-am spus că n-o pot face, până nu voi primi răspunsul DTale, pre carele, asupra epistolei mele în această privință, încă nu l-am primit.

Adecă: Ți-am scris și comunicat tipărirea portretului, ce mi s-a trimis din Viena, și Te-am rugat să-mi dai răspuns, că – cum îl afli? Și că – permiți ca să se publice așa? La aceasta nu mi-ai răspuns. Deci, acum vin a Te ruga să-mi răspunzi, fiindcă Vulcan întetește. Răspunde-mi printr-o cartă de corespondență.

În cât pentru antimis, părintele Epp ocazionalmente mi-a făcut unele reflexiuni și mi-a notificat că are să concheme o conferință de protopopi. La aceasta eu i-am răspuns, iar Preasânția sa – tace mereu. Mai aștept câtva, apoi voi lua eu inițiativa.

Într-aceea Te rog a lucra – de Te vei fi aflând în bună dispozițiune – la icoana mea: *Sânta Treime*. Să știi că relativ la aceasta nu vei avea judecători fără pricepere a fonografia. De aceea poți să dai frâu liber geniului DTale!

În fine o rugare: Mai abate-Te printre românii noștri, anume pe la Troidl, și dacă vei vedea pe dl Teclu, salută-l din parte-mi și spune-i că operatul său de la Academie deja este în mâinile mele și l-am dat astăzi în studiul de specialitate al fiilor mei, Dr. Victor și Dr.

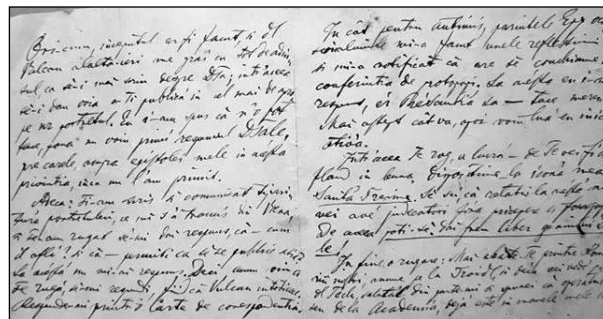
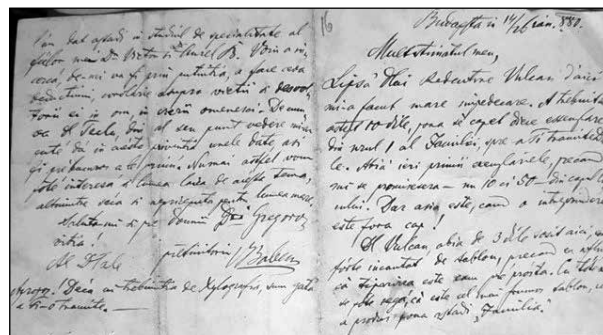
Aurel B. Voi a încerca, de-mi va fi prin puțință, a face ceva deducțiuni corolare asupra vieții și dezvoltării ei în om, în creierii omenești. De cumva dl Teclu, din al său punct de vedere mi-ar putea da în această privință unele date, aș fi prea bucuros a le primi. Numai astfel vom putea interesa și lumea laică de această temă, altmintre seacă și nepricepută pentru lumea mare.

Salută-mi și pre domnii Dri Grigorovitia!

Al DTale prețuitor

V. Babeș.

Apropos! Dacă ai trebuință de xylografie, sumgata a Ți-o trimite.

II.

Budapesta 12/24 faur 1880

Mult stimatul meu!

Părintele Epp al Aradului, de cum mi-a depeșat și scris, ca să sistez tipărirea antimiselor până va afla opiniunea unei anchete de protopopi, nu mi-a mai scris alta decât că – cei din Arad l-au reflectat la unele nuan-

țe, netolerabile în biserica noastră.

Zilele trecute, de joia trecută până astăzi, dl Epp petrecu aici și fiind eu toate 4 zilele mai toată ziua cu dânsul, și înțelegându-ne asupra unui lung șir de afaceri, ieri după amiază veni rândul și la afacerea cu Antimisele. Deci dânsul îmi descoperi opiniunile tuturor protopopilor consultați (nota bene, a consultat vreo 18!), dintre care numai doi, ce e drept cei mai culți, Crăciunescu și Gorban, aflară pe deplin corespunzător desemnul în toate privințele, și ceialalți toți știură să facă unele și altele excepțiuni. Din diferitele excepțiuni, resp. observațiuni, mai toate provenitoare de la [...] învățului lor, dl Epp câteva și le-a însușit și s-a angajat a ține cont de ele în tot cazul.

Până însă să-ți înșir acele câteva excepțiuni, resp. dorințe, iată ce cred eu și ce am observat și dlui Epp. Eu cred că D-Ta, după desemnul cum este acuma, sau măcar acomodându-l ici-colea, de se va putea, dorințelor mai raționale de mai jos, să faci vreo câteva, doar vreo sută de tipăritură pe hârtie, dar nu ca antimise, ci ca tablouri de sine, punând adecă în loc de inscripțiunea episcop. sale, simplu numai atâta: „*Punerea în mormânt a D-lui Is Christos*”. Din acestea eu aș petrece vreo 50 prin concesiantele și librarul I.E. Țăranu în Oravița, Banat, cu un preț moderat, iar celelalte prin Bucovina, Transilvania și chiar România, pe unde [...].

După aceea apoi, dacă D-Ta ai crede posibil și demn de osteneală, ar fi să întreprinzi modificările ce ai prețui și care, dacă ar succeda, apoi am tipări antimise – nu 100, ci 300.

Iacă ce fel de observațiuni se fac și resp. modificațiuni se pretend:

1. Cei doi îngeri dedesubt, în ornamentică, adecă ce ține unul crucea și altul cârja, fiind *goi*, se zice că sunt catolici, deoarece la noi îngerii toți sunt în cămașă, dacă au corp, și toți arată mai maturi ca copilașii între 10 și 12 ani. Așadar, // se cere ca acei doi îngeri să se modifice, conform uzului în biserica noastră, și acesta este un postulat absolut la bisericii noastre.

2) Părul și barba lui Christos să se modifice așa ca să nu apară negre, deoarece a fost *blond*. NB. Cred că aci lucrul va fi foarte ușor de împlinit.

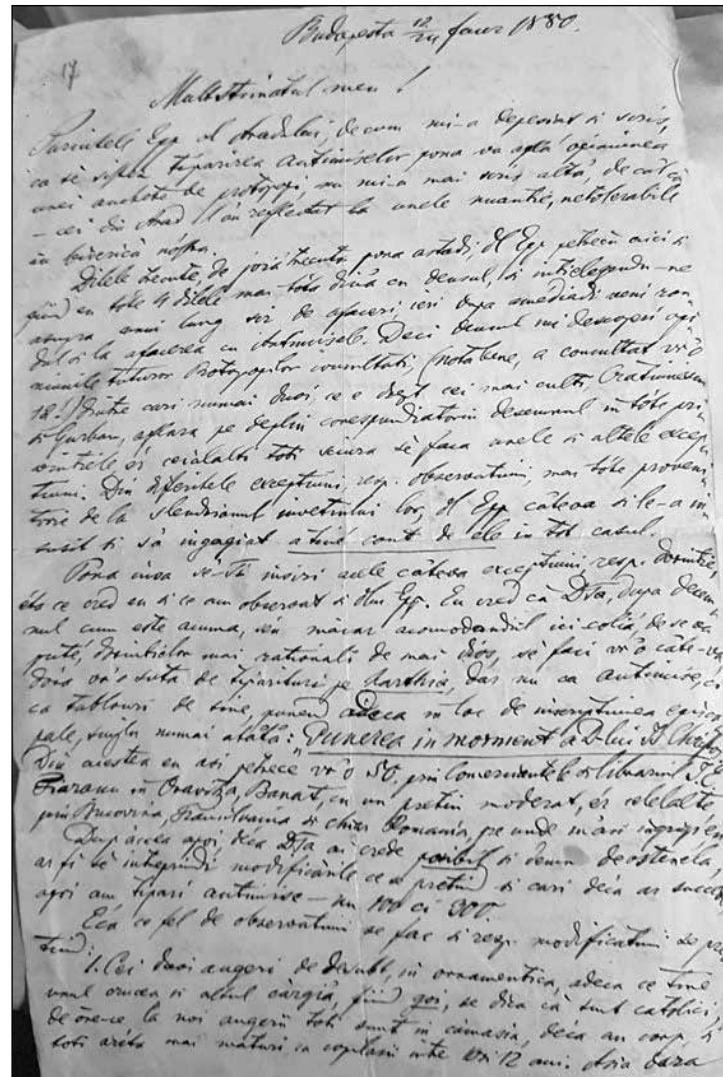
3) Învelitoarea de pe capul Maicii Dom-

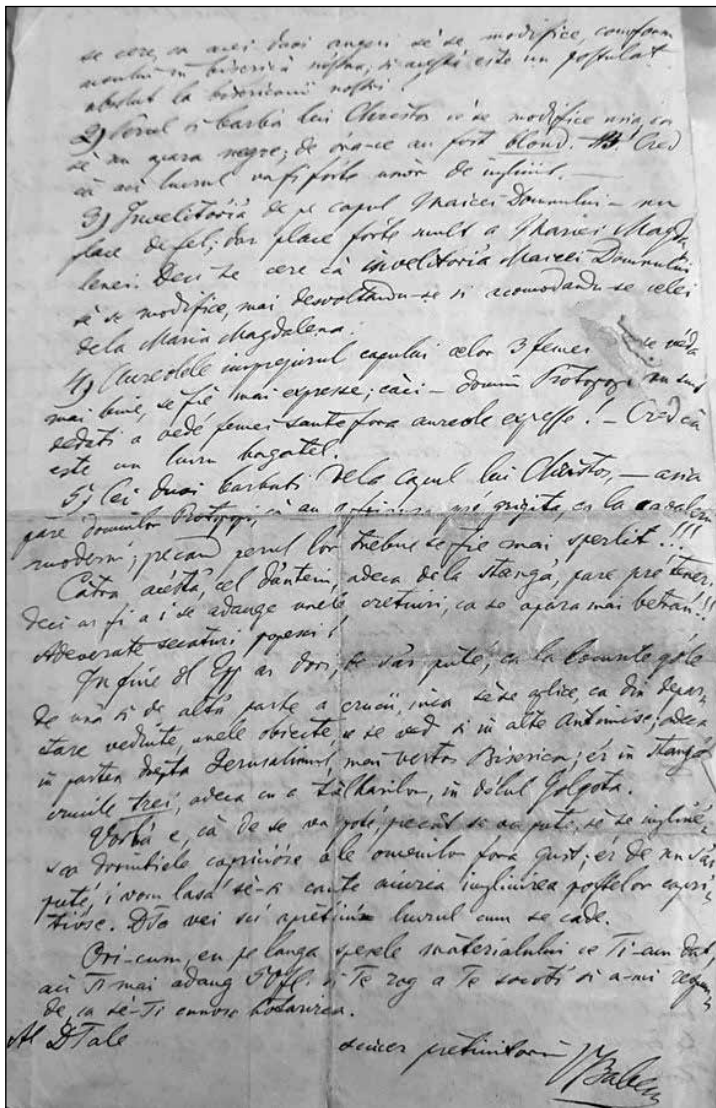
nului nu place defel, dar place foarte mult a Mariei Magdalenei. Deci se cere ca învelitoarea Maicii Domnului să se modifice, mai dezvoltându-se și acomodându-se celei de la Maria Magdalena.

4) Aureolele împrejurul capului celor 3 femei să se vadă mai bine, să fie mai expresse; căci – domnii Protopopi nu sunt dedați a vedea femei sânte fără aureole expresse! – Cred că este un lucru bagatel.

5) Cei doi bărbați de la capul lui Christos – așa pare domnilor Protopopi, că au frizura prea grijită, ca la cavalerii moderni; pe când părul lor trebuie să fie mai sperlit (= zbârlit?)!!! Către aceasta cel dintâi, adecă de la stânga, pare prea tânăr, deci ar fi a i se adauge unele crețuri, ca să apară mai bătrân!! Adevărate secături popești!

În fine, dl Epp ar dori, de s-ar putea, ca la locurile goale, de una și de altă parte a crucii, încă să se

*****

Suntem datori câteva comentarii, începând cu accentuarea faptului că viața culturală a Vienei avea, la vremea aceea, și o componentă românească activă – despre fapăturile societății studentești *România Jună* se mai știe câte ceva, mai ales organizarea amplei manifestări de la Putna din 1871 – iar scrisorile de mai sus sunt probatorii pentru legăturile de peste munți și văi ale românilor din fărâmele de țară risipite sub alte „coroane”. Iată cum bănațeanul Vincențiu Babeș îl pune pe bucovineanul Epaminonda Bucevschi la lucru temeinic, și iată cum se face reclamă – necesară – atunci când valoarea scoate capul la suprafață.

Trimiterile la revista *Familia* a lui Iosif Vulcan – care apărea pe atunci la Budapesta – se referă la faptul că V. Babeș (1821-1907, membru al Academiei Române, avocat, profesor, ziarist, om politic, redactor/translator de limba română al gazetei oficiale imperiale, editor al importantei gazete *Albina*), în articolul *Despre arte și un artist român din străinătate*, însoțit de ilustrația cu pictura descrisă, din primul număr al anului 1880, sub semnătura „V.B.”, relatează:

„[...] Este aproape un an de când – preumblându-mă pe stradele Vienei, într-o fearească încărcată cu obiecte de lux și arte, o icoană mare și frumoasă în oleu, reprezentând în mod admirabil o scenă din viața idilică a popoului român, ca printr-un farmec îmi cuceri atențiunea. „Cum vine” – mă întrebai – această romantică-castă scenă – în profana Viena?!”. Româncuța de pe pânză mi se părea desperată de frivolii ochi străini.

Într-un unghi al tabloului descifrai cu anevoie numele artistului: E. Bucevsky. De bună seamă, un polon. Neamțul comerciant taxa icoana la 300 fl. bani buni. Căci – zicea el, este de maestru genial, mândria școlii de arte, a Academiei vieneze, lucrat – după natură!

Firește, astfel de prețuri, pentru opuri de arte, pot da numai străinii, cari au parale și cunosc valoarea artei . . .

*

R
A
L
O
T
S
L
P
E

aplice, ca din depărtare văzute, unele obiecte ce se văd și în alte antimise; adecă în partea dreaptă Ierusalimul, mai vârtos Biserica, iar în stânga crucile *trei*, adecă cu a tâlharilor, în dealul Golgota.

Vorba e că de se va putea, precât se va putea, să se împlinescă dorințele capricioase ale oamenilor fără gust; iar de nu s-ar putea, îi vom lăsa să-și caute aiurea împlinirea poftei capricioase. DTa vei ști aprețui lucrul cum se cade.

Oricum, eu pe lângă spesele materialului și Ți-am dat, aci Ți mai adaug 50 fl. și Te rog a Te socoti și a-mi răspunde, ca să-Ți cunosc hotărârea.

Al DTale, sincer prețuitor,
V. Babeș.

Seara în aceeași ziură – petreceam în societatea mai multor amici și revenii la mândrul tablou al genialului pictore.

„Apoi este român neaoș, bietul; român din Bucovina; a absolvit liceul și teologia, și cu un stipendiu de la consistoriu a făcut cursurile Academiei de bele-arte d-aici, obținând primul premiu pentru cele mai bune studii generale („für die besten Gesamtstudien“); pe baza acestui strălucit succes, a făcut școala specială de pictură lângă celebrul Feuerbach, și de cinci ani își are atelierul său propriu aici (VI. Corneliusgasse 1), și produce mulțime de opuri admirabile, cari însă toate se strecoară în străinătate! Consistoriul din Cernăuți i-a dat titlul de pictore al său, dar – nu și pâine. Pentru aceasta este avizat la străini, cari îl exploatează materialmente și spiritualmente. Astfel esența vieții sale este a străinilor. Slav nu e, că d-ar fi, slavii s-ar ști îngriji de sortea lui. Nu pricepe cuvânt slav; iar numele Bucewsky (Bucescu), așa i-a rămas de la buni-străbuni, cari se trag din Galiția – încă mai înainte d-a fi devenit Bucovina țară nemțească!“

Săraca lume! Cine nu cunoaște sortea adevăraților artiști – la români, și anume la cei de sub Austro-Ungaria!!

Popoarele fără conștiință viuă și fără dispozițiune de sine, nu pot să aibă loc în sinul lor pentru genii lor. Țsta e blestemul servituții seculare! . . .

*

Am văzut de repeți ori atelierul dlui Epaminonda Bucewsky, am admirat sute de opuri originale, unele în schițe, altele deplin executate; am aflat că dintre cele complete, mai toate le-au ocupat speculanții samsari, pentru Anglia, Belgia, Olanda, și chiar America. Bucewsky face și portrete și icoane bisericești admirabile, a zugrăvit și câteva biserici în Bucovina; dar pe mine m-au încântat mai vârtos sujețele istorice și naționale: O schiță asupra poeziei *Deșteaptă-te Române*, ce se află în posesiunea amicului meu V. Grigorovița; *Păstorul întristat*, după balada populară; *Colinda*, reprezentând după viață pe băieții colindători; *Doina*, femeia română, venind de la puț cu urciorul în cap; apoi – *Ian ascultă!*, întâlnirea la fântână a Lelei cu Lelița, a junelui țaran, cuprins de primul foc al amorului, și cu obiectul dorului său.

Aceste două din urmă tablouri se află în Viena, în posesiunea opticultului Müller, și acesta nu s-ar despărți de ele cu nici un preț.

„Ian ascultă!“ – așa și-a botezat pictorele tabloul, prin care ni pune naintea ochilor o scenă atât de viuă și naturală, încât – văzând frumsețea, sfiala și confuziunea castei fecioare plâpânde de la țară, parcă auzim pe flăcău cum i se vaieră că-l usucă dorul ei!

„Ian ascultă! Să știi că mă prăpădesc, de nu te-oi vedea o zi! Știi că n-am închis ochii noaptea întreagă; căci nu ne întâlnim la fântână aseară!“

„Ian ascultă! Nu mai pot, nu mai vreau făr-de tine să trăiesc, mistuit de dor, muncit de iubire!“

„Ian ascultă! Mai privește și spre mine, nu tot la pământ; căci – raiul meu în ochii tăi, în mâna ta viața mea.“ – Dar sfiala și confuziunea fetiței, parcă o vezi cum crește, cum devine tot mai mare!

Acest tablou, dup-o fotografie mândră, mi-am propus a-l face prezent de anul nou lectorilor *Familiei*. Am încredințat tăierea lui în lemn unuia dintre cei mai renumiți xilografi vienezi, i-am promis prețul pe deplin, numai să fie lucru bun! Publicul va judeca.

Dintre icoanele sacre, o *Maica Domnului*, ce ornează capela de pe mormântul neuitatului nostru amic, proprietarul mare Popovici în Stroiști, este admirabil.

Curând sper că voi putea prezenta la acești loc portretul pictorului academic E. Bucewsky”.

Consecvent, și unul dintre protejații familiei Mocioni, V.B. dă publicității și portretul pictorului, însoțit de o scurtă notă biografică:

„Epaminonda Bucevski, despre carele vorbirăm în n-rul 1, și al cărui portret în zincografie îl prezentăm astăzi lectorilor acestei foi, este fiu de preot român din Bucovina. S-a născut la anul 1843 în Iacobeni, unde tată-său servea altarului. Studiile gimnaziale și le-a făcut în Cernăuți, Blaj și Beiuș; dup-aceste a intrat în seminarul din Cernăuți, iar terminând cursurile teologice, fiindcă desemna cu pasiune, ca stipendiat al fondului religionar a intrat la 1868 în Academia de bele-arte din Viena, de unde la 1872 a ieșit ca cel mai distins premiant. Pe temeiul acestei recunoștințe a fost primit în școala specială pentru pictura istorică, din care după doi ani de zile, adecă la 1874, a ieșit cu cea mai eminentă calificățiune. Iară de atunci și-a deschis propriul său atelier și excelează prin arta penelului său și prin genialele sale concepțiuni, mult prețuit în străinătate, – de tot puțin cunoscut și căutat la ai săi, – ca și toți adevărații artiști ai noștri!“ (*„Familia”*, An. XVI, nr. 8, 27 ian./8 feb. 1880, p. 1).

ZÁVADA Péter

POEME

Závada Péter (n. 1982, Budapesta) este poet, dramaturg, traducător literar, doctor în Filologie, cadru universitar la ELTE Budapesta, redactor al revistei *Negyed* și, totodată, membru al trioului de rap Akkezdet Phiai. A publicat volumele de poezie *Ahol megszakad* (*Punctul de ruptură*, 2012, 2017), *Mész* (*Var*, 2015), *Roncs szélárnyékban* (*Epavă-n siaj*, 2017), *Gondoskodás* (*Grijă*, 2021) și *A muréna mozgása* (*Mișcarea murenei*, 2023), respectiv volumul de teatru *Je suis Amphitryon* (2018). În românește, i-au apărut selecții de poeme în publicații literare ca *Poesis internațional*, *Steaua*, *Echinox*, *Familia*, *Matca*, *Tomis* sau *Traducerile de sâmbătă*, precum și în antologia *Către Saturn, înnot. Tineri poeți din Ungaria* (Casa de Editură Max Blecher, 2021), toate în traducerea lui Mihók Tamás.

Gellért

Am prins doar sfârșitul secvenței când dolomita principală călcată-n picioare
a bătut din pliocen la ușa pleistocenului, invitându-se înăuntru,
a intrat agitată, cărându-și în spate munții formați cam pe-atunci,
a salvat aducând în acum tot ce constituise deja dintotdeauna un avans,
tot ce se scufunda în trecut încă din matcă.

Chemarea peșterii mixte, căreia n-am putut să nu mă supun,
dar încă nu fusese decis unde mi se termină curiozitatea
și de unde-mi începe bătăria.

Mi-am lipit urechile de crăpături
și în pereți bomboroseau împreună
acuze nețarmurite, zel sălbatic, suspiciuni violente
în conductele lingvistice jilave ale sursei de căldură
în dialectul aburit al apelor termale.

Am captat ceva profund deocheat
și, de-a lungul faliilor mele, muntele
m-a interogat și pe mine.

Nu ești altceva decât ultima picătură carbogazoasă
a unei presiuni de publicare milenare, mi-a șoptit,
în lacunele tale ai să-ți găsești și tu locul.

//

Intru și-n fața mea o rugăciune pribeagă
uitată acolo, abandonată, versurile sale finale
se refractă de pe pereții peșterii Sfântul
Ivan, stâlpii de sunet, coloanele de liniște
sprijină bolta Bisericii de Piatră a Maicii
Domnului a Ungurilor, proptesc cerul
gurii evlaviei căscate aproape de trosnire.

//

Există ceva etanș,
autosuficient
și interiorizat în felul cum
își spală suprafața în propriile adâncuri
lacul termal din Era Árpádiană.

Mai că nu auzi bățile muntelui
în timp ce se închid peste el
doagele unei ere geologice
și îi este presat de suprafața următorul milion de ani
iar apoi împins de pe marginea propriei statornicii.

//

Nu e tocmai furtună sentimentală, să admitem.
Se dezlănțuie pe versantul estic.
Pădurile de tei și frasin deșurubate,
tufărișurile carstice geluite,
pădurile de carpen și stejar rase,
dar tufa aia detrandafir stingheră, încăpățânată
și sălbăticită încă se mai ține tare
de marginea unei minuni pe care a văzut-o
la ultimul dans al vrăjitoarelor.

Și vârful îmbrăcat în straie de botez,
în găurile nasturilor purtând iarbă-albastră,
gușa-porumbelului gălbuie,
brebenel găunos,
îmbătat de propria sa abundență,
nu trebuie să se târască acasă, fiind deja acolo.

//

Tutela vitregă a teritoriului,

că tot ce e străvechi se consumă cum-necum și dispare:
aripile membranoase, limbile bifurcate,
învelișurile cu țepi. Și nu se știe
ce se petrece: legea naturii sau fărădelegea vânătorii.

Povârnișul se uită pe sine.
Nu-i chip în felul în care nu e în alte dăți.
Nu în funcție de relația dintre lumină și priveliște.
Ci din cauza vulnerabilității.

Sub concepte n-ar trebui să mă plouă,
eu totuși stau afară
leoarcă.

Documentar despre natură

Ploaia linge afară cu acuratețe
frunzele din cană
și eu văd încurcăturile, nodurile
aerului.

Insecte, lilieci-pescari
și păsări colibri de smarald execută,
cu o gingășie respingătoare, polenizarea
sub acoperirea coroanelor veșnic verzi.

Coroana e ca o otrăvire.
În jurul meu, pedagogia mută
a pietrelor.

Cine n-ar lua în gură până la bază
și n-ar linge până la fund
organele de reproducere umețate ale pământului?

Am văzut o echidnă
siluind pudoarea unei flori,
în cioculețul florii s-a adunat o substanță lipicioasă,
crângul s-a transformat în fum,
corpul – în amintire.

Coroana a fost ca o otrăvire.
Îmi picura o ploaie delicată pe abilități.

Vale saturată

Cameră cu trepied în valea glaciară defrișată.
Pietre răscolite, pixelate pe ecran.
În avanpostul mijirilor, în spatele opticii
aburite topirea se fixează în puncte de rezoluție.

Curentul de gheață, asemeni luminii, avansează în cuva
în formă de U,
priveștiștea își poartă sedimentele argiloase, lutoase
ca printr-un inel focalizator înzăpezit.
Dubla aripilor, motor înregistrare cu purici.
Timpul de expunere al crepusculului se micșorează.

Pe peliculă, sacrificiul pietrei
suportând în fiecare vară înțepăturile
de lance ale arșiței ori acceptând iarna
loviturile de bici lente
ale volburii și ale ploii sadice.

Fibra emite imaginea digitală a buruienilor
hibernând în circuitul imprimat al cipului.
Iar cei care peste două mii de ani vor găsi
în cheiul masivului montan cardul de memorie
oricum nu vor ști la ce folosește.

Privesc pe ecran piatra pixelată:
pe suprafața ei, urmele de zgârieturi ale gheții.
Caracteristicile i se subțiază.
Întrevăd sub ele conceptul pur.

Recviem pentru Steve Irwin

Lagunele se vor face lacuri de coastă.
Cu timpul, tot ce e sărat se va îndulci.
Se ridică din vegetație
viitorul unei specii dominante.

Când pornești cu Range Roverul în Parcul
Național Lakefield, lași în urma ta
sezonul arid – seceta a transformat
albia râului într-un deșert fisurat.

Dar pădurea de mangrove încă
mai emană acel miros putred familiar.

Printre crengi cete fogjând,
taxonomia abundentă a familiilor,
în cuiburi grija incipientă
de progenituri.

Un hidroglicerol își croiește
drum prin arșița anaerobă.
Zgomotul elicei împrăștie stărți
și păsări cu gât de șarpe
dintre rădăcinile aeriene.

//

Zonă izolată. La baza ferigilor
se deschid perspective ale evoluției.
Cei ce noroiul și apa coclită
și le făcuseră cămin
și-au dezvoltat până acum plămâni
să-ți poată cere ție socoteală
pentru baraje și mlaștini drenate.

Tu ești de vină. Dându-și ochii peste cap, peștii
încă își mai amintesc măcelărirea
băștinașilor și înlocuirea lor
cu colonii de deținuți. Dar descendenții
condamnaților de odinioară întorc azi
și extrateritorial șeicile fugarilor.

//

Tu ești de vină. Urletele celor uciși
răsună și astăzi din gâtlejul defileului.
Vorbește despre Perioada de Vis a creației, când
spațiul amorf s-a dezlănțuit, densificându-se în lucruri.
Lucrurile au prins formă, s-au născut atunci peștii clown
și păsările paradisului.

//

Toți oamenii sunt oribili.
Să fii numbat
în visul unui rechin-pisică.
Să năpârlești de pielea ta albă,
de clasă de mijloc, să-ți sudezi
în solzi rușinea. Să îmbraci învelișul
unei suprafețe de teren siluite.

Lega-te-ar cu sfori
 naturaliști blonzi
 în apropierea stațiunii.
 Adapta-ți-s-ar empatia, ca și
 temperatura sângelui, la răcoarea bălților,
 și de-ar fi timpul, asemeni direcției
 unei hore, reversibil.

//

Umbra e vestea corpului.
 În structura plată și alungită a craniului
 prăpastia verticală a pupilelor atârnă neagră:
 butuc mort în apa cu alge verzuie.
 Teroarea oarbă a răsăritului.

Spatele costeliv se ivește din apă
 ca un arhipelag alungit.
 Biotop micșorându-se la scară de individ,
 mise en abyme jilav.

Tu însă nu ești de-al nostru.
 Tu nu poți cunoaște fenomenologia
 unei căpușe.
 Liniile de fugă ale remușcărilor
 te conduc înapoi în corp.

Ei, cei care au umblat pe urmele dinozaurilor,
 și-au lăsat în spate și propriile urme,
 ca din apa adunată în ele
 să se poată adăpa acum păsările.
 Darwin, Comte, Spencer ne-au înșirat
 pe firul Münchhausen al filogeniei.

//

Dar pădurile de mangrove nu se lărgesc.
 Pleoscăit de apă abia sesizabil în adâncuri:
 Racii mișună în răgălia măloasă,
 iar malul se ține de arbuști
 să nu-l ia valurile.

La tine ajunge doar o frântură
 din consecvența cu care, de-a lungul mileniilor,
 uscatul câștigă teren în fața apei.

(Traducere și prezentare de Mihók Tamás)

T
R
A
D
U
C
E
R
I

În Medio Monte s-a deschis o nouă frizerie. În fosta clădire a Miliției, peste drum de fosta clădire a Sucursalei miniere ce-și avea sediul în Kosice. Pe pereții din interior erau desene cu modele de frizuri. La intrare, în partea stângă, funcționa un bar cu patru mese. Pe fiecare dintre ele se afla câte un catalog cu modele de frizuri. Lucrări de artă. O cafea cu frișcă, răsfoitul catalogului și alesul modelului. Fiecare avea câte un număr. Puteai alege modelul cu numărul 3 sau modelul cu numărul 38. După deschiderea festivă la care au participat edilul, edilul adjunct și funcționăria primăriei, frizeria „Bochiș & Ilea” a pornit afacerea. Clientela se înghesuia pe cele trei scaune ale frizerilor. Era coadă la coafuri. Nu era o frizerie ca deja celebra frizerie „Ciurii” din Medio Monte, sau ca frizeria „Flaviu Demarcsek” de lângă pădurea canadiană în care-ți era frică să intri. Atât de întunecată era Umbra. Și celelalte frizerii aveau ateliere de coafură. La „Flaviu Demarcsek” se tundeau târgoveții veniți săptămânal, în fiecare marți, la „Marele târg al orașului”. Târgoveții din: Sighet, Apșe, Soltovino ori Biserica Albă, nu se rățăceau și cei din Hust, Rahiv ori Iasinia. Stăteau pe terasa din jurul frizeriei, povesteau despre clădirile și parcul astăzi pustii, unde, pe vremea bunicilor și străbunicilor lor, locuiau doamne și domnișoare împreună cu un domn. Ce se întâmpla acolo puteai să presupui. Nu s-a aflat niciodată nimic. Până într-o zi când locul a devenit pustiu.

***

„Flaviu Demarcsek” Întâiul a fost într-o funcție de mare demnitate publică. A semnat și el ca alții câteva poptiroașe, și-a dat demisia, a venit în Medio Monte, a intabulat pământul, a ridicat clădirea pe care orașenii au botezat-o Frizeria „Flaviu Demarcsek”. Doar el și evreeii au avut pământurile din margine de oraș intabulate. A construit o școală de domnișori și domnișoare în care se învăța frizeria și coafura. Primăvara, vara și toamna avea treizeci de elevi.

Se studia dimineața și la amiază. „Ca iobagii muncim la Demarcsek”, avea să spună o domnișoară din Hust. Patru bucătăreșe făceau de mâncare. Doam-

ne feri să fie de proastă calitate deoarece Flaviu Demarcsek Întâiul lua masa împreună cu elevii lui: dimineața, la prânz și seara. Din aceleași blide, cu aceleași linguri, furculițe și cuțite mâncau toți. Astăzi, alt Flaviu Demarcsek, al Treilea, a dus mai departe afacerea. Până când...

Primul Demarcsek s-a dus când i-a apus soarele, nu se mai știa nimic de el. Nimeni, în veci, în Medio Monte, n-a mai zis o vorbă de scădere ori de urcare despre Frizerie. Venise Flaviu Demarcsek al Doilea care a pățit la fel.

În Medio Monte era vremea lui Flaviu Demarcsek al Treilea, căruia lumea orașului îi poartă respect, care trăiește și-n poveștile celor din Medio Monte. De câteva ori s-a încercat, fără succes, ridicarea brevetelor comerciale ale frizerilor. „Ni se încalcă liberul exercițiu al acestei categorii profesionale”, a strigat în consiliul local Flaviu Demarcsek al Doilea. „Ba mai mult de atât, se încearcă suprimarea liberului exercițiu al profesiei noastre obligatorii într-un oraș ca Medio Monte”, a spus tăios proprietarul frizeriei Ciurii.

Ședința s-a suspendat. Nu s-a mai pus niciodată pe ordinea de zi.

***

În 6 noiembrie la orele 5 ale dimineții, în anul de grație una mie nouă sute... băteau clopotele. Așa era în fiecare duminică.

După numărul bătailor leneșe ale orologiului, știi că s-au ivit zorile. Fire anemice de lumină, paloare matinală strecurată pe sub franjurile perdelei de stambă, pe parchet. Aseară am discutat despre virtuțile și păcatele religiilor. Părintele protestant a dat cu pumnul în masă, răsturnând cana cu vin negru, gros. Pata s-a întins, am reușit să salvez cartea, am înțepenit. Mișcarea bruscă a declanșat criza de lombosciatică. Până am dat să mă ridic, sfinția-sa era la ușă. Carson dragă, mâine te aștept la ora de șah, fă bine și vino la timp.

Noaptea, în loc de oșteni de-ai lui Ginghis-Han oficiind în temple de piatră proaspăt cucerite, am visat-o pe Povera.

Băbuțe zbîrcite cotrobăind prin sertare mucegă-

ite după catehisme. Paharele pline ochi cu sifon. Allergătura la templul catolic. Scaune cu numele proprietăreselor. Parohia a obținut fonduri deloc neglijabile din vânzarea locurilor din bănci. Spovedania zilnică, pater, că vezi dumneata, de la o vârstă nu se știe până când. În confesional, mirosul de ziare vechi al pielii. Azi la Vatican, consistoriul prezidat de papă va lua decizii capitale în ce privește mersul înainte al catolicismului. În Medio Monte se va urma exemplul Vaticanului.

Povera, așezată pe o ladă de turtă dulce, cânta la vioară. Clopotarul e o persoană de vază a colectivității religioase, se spânzură de funii, se ajută cu trupul, mișcările feței sunt asemănătoare cu ale unui circar mediocru, venit să arunce cuțite în ușile de brad de la intrarea în primării. Pentru felul în care se lovește limba clopotului de para metalică primește o sumă de bani suficientă pentru traiul modest al unui văduvoi. În Medio Monte bătutul clopotului e monopol bisericesc moștenit din tată în fiu, de aceeași familie. O adevărată dinastie de clopotari impertinenți pe care, în douăzeci și ceva de ani, n-am reușit s-o detronez. Vine la rând familia domnului Flaviu Demarcsek Întâiul. Imposibil de detronat.

Visam catastrofe, locuiam într-o vechitură din cărămidă măcinată, tremuram de frig în umbra încăperilor cu ferestre de pușcărie. Dormeam pe o tablă îngustă, fixată de acoperiș. Lumea văzută de la înălțimea celor opt etaje. Mențineam o stare de echilibru relativ, gustam din spaimă, mă resemnam aruncându-mă în șanțul de protecție. Robinetele se deschideau, râul dărâma zăgăzurile, mi se zbătea stomacul și mă izbeam de patul tare. Vânăta intercostale, uneori chiar craniene.

Îmi făcusem praștie și atacam paserile ceriului și rozătoarele pământului.

Povera locuia în clădirea de peste drum. Fereastră deschisă de la camera ei. Un pat, un scaun, un lighean, vioara rezemată de zidul dat cu rol, cămașa de noapte fără mâneci, mișcările de înviorare.

Duceam cu mine iminența unei catastrofe.

Povera era fiica domnului Ieremia Aaron. Nu mă gândeam pe atunci la căsnicie. O urmăream cum fuge la școală fără să încerc s-o ajung din urmă. Tatăl ei era cultivator de tutun. Profesorul de vioară avea un picior de lemn. Anii aceia au fost buni pentru plantațiile de tutun de la marginea orașului. Domnul Ieremia Aaron și-a cumpărat un măgar și o tilincă din scoarță de paltin. Lumea se împărțea după țigările cumpărate

de la tutungerie. Tata fuma Plugare, domnul Ieremia, Regale. Când am auzit că se fac trimiteri gratuite în tabără, m-am înscris și eu. Mă speriau apusurile, închideam ușile. Închideam ochii, întunericul se fofila ca șoarecii prin găuri nevăzute, mă învelea într-o cuvertură groasă, mă imobiliza, plângeam.

Povera e o fată deosebită, poți să te joci cu ea, Carson. O remorcă de gresie s-a deșertat în curte. S-ar fi putut construi câteva case și alei pe unde să-mi scot oștenii la plimbare.

O casă cu multe camere, salubră, ferestre mari, luminoase – un vis.

„Piciorul de lemn” era un fost cântăreț la orga unei parohii. Geanta de doctor – plină cu partituri. Sever și arțăgos. Bani nu sunt importanți. Medalioanele aduse de pe frontul din Galiția, domnule Ieremia. Povera are talent, o învăț gratuit. Dacă ați avea și orgă... L-au obișnuit să primească o găină, o rață, un clapon. Păsări de curte, învelite în celofan, cu gâturile tăiate, beregăți ieșind de sub braț ca niște arcușuri rupte. Le ducea unei doamne simandicoase ce locuia în centru. Dintr-o galiță se poate mânca o săptămână încheiată: azi aripile, mâine un picior ; până ajungi la târâș se face sâmbătă și ai scăpat de încă o săptămână. S-a terminat schimbul de noapte, se aude sirena uzinei de apă potabilă, sub cuvertură mi-au înghețat picioarele. O să beau un clondir de cafea neagră fără frișcă. Din călătoria în Austria m-am ales cu o colecție de clondire de toate dimensiunile. Sticlă de iena: subțire-rezistentă. Primul mi l-a cadorsit domnul Iager, în semn de prețuire pentru predica rostită în catedrala orașului Greitzberg. Am vorbit din amvon, având înaintea ochilor cel mai chinuit Crist răstignit văzut vreodată. Fața tristă, lemnul cioplit de parcă ar fi fost plastilină, cuiele groase și boante, mirosea a gropniță înșesată cu craniile. De câteva ori am pufnit în plâns, am tușit, am căscat gura simulând o durere în gât sau o arsură pe vârful limbii, ajutat de câteva mici șiretlicuri, am reușit s-o scot la capăt. De altfel, am fost admirat fără rezerve pentru ușurința vorbirii limbii latine, pe care n-o înțelegea aproape nimeni în Greitzberg. Ca semn al prețuirii, am primit întâiul clondir al colecției mele.

În afara transportului unor obiecte de mobilier masiv, din casa parohială, când se făcea curățenie generală, n-am prestat altă muncă manuală. De la doișpe ani, constituția fizică fragilă, cu care m-am ales după o ședere într-o tabără din Medio Monte, i-a speriat pe

toți doctorii ce au apărut în viața mea cotidiană. Ungھیile de la degete s-au îngroșat, dacă le las să crească două săptămâni, seamănă cu ghearele galinaceelor. În Medio Monte am primit parohie prin decizie papală, după terminarea institutului teologic de la Roma. Mi-am dorit să mă întorc. Cum ai reveni în tabăra tineretilor tale. M-am acomodat, mi-am numit munca – o adevărată sinecură destul de bănoasă – și am rămas. Enoriașii comuni, biserica plină în sărbători și goală în zilele lucrătoare. Convertiri spectaculoase n-am avut. Vineri și sâmbătă, lucrul la predica duminicală. De douăzeci de ani folosesc aceeași bibliografie. Două pasiuni ale ultimului deceniu: șahul și cartea de istorie a religiilor. Amândouă mă ajută să-mi dovedesc superioritatea în fața domnului Thacker, preotul protestant al orașului.

Când ne-au luat în stăpânire supraveghetorii, am știut că săvârșisem o greșală. Trenul de noapte... l-am așteptat în clădirea unei școli din vecinătatea gării. Pe coridoare ori în săli de clasă, dormind lângă valize, atenți să răspundem prezent la apelul de control al fiecărui sfert de oră. Încolonarea cre(ș)tinilor. O școală străină. Plecau doar cei înscriși voluntari. Tabăra se afla la munte la zeci de kilometri de Povera. Lângă frizeria domnului Flaviu Demarcsek Întâiul. Autobuzul special, frigul orelor mici, praful amiezii de sosire, umbra întunecată a pădurii de stejari canadieni. Spaima. Dispensar, control medical, repartiții în paturi cu arcuri rupte, baia comună, tabelul cu meniul și cele trei adunări zilnice. Bolnavul de tifos ce murise în patul meu se înghesuia în fiecare noapte, mă împingea până la stinghia de metal și se plângea de lipsă de spațiu. A amenințat că mă reclamă la popotă.

Ca să nu-mi simtă lipsa, Povera și-a cumpărat un papagal de hârtie colorată, l-a atârnat de candelabru, l-a botezat cu numele meu, s-a obișnuit să-i vorbească. Am avut în toate ceasurile de mai târziu un concurent serios în acel boț de hârtie obraznic-colorat pe care de multe ori am încercat să-l arunc în foc.

Băbuțele o să aștepte în zadar spovedania. Începe ziua când mă voi gândi la Pădurea de stejari canadieni. Se întâmplă de câteva ori pe an. O pădure întregă. O să amân ora de șah. Trebuie să-i dau un telefon dom-

nului Thacker. Coridorul în care ajung din dormitor e deprimant, înalt, răcoros, ascet. Sâmbătă am zi de tuns la frizeria Ciurii.

Pipote cu orez, griș în lapte cu marmeladă, castraveți acriți la soare, bibliotecă, locuri de cetit în pădure, seri dansante organizate de fiecare dormitor, patruzeci de bănuți pentru imaginea cu izvorul de apă minerală, alți douăzeci pentru expediție. Nu știam adresa domnului Ieremia Aaron. Vă sărut din tabără, al vostru Carson. Când am citit, am suspinat. Cutiile poștale galbene. Cariera de marmură, blocuri mari, fierăstraie și uzina de metale complexe a mai vechitură din întreaga Europă.

Taraba cu cărțile domnului Fried ocupa trotuarul. Locatarii imobilului bombăneau de câte ori treceau pe lângă el. Vânzare nu făcea. Persoană dezagreabilă, cu viscere de rumegător.

De ce nu te joci cu Povera, Carson? E singura de

nasul tău. Povera nu se joacă, e o fată deosebită, domnul Ieremia Aaron a adus-o dintr-un canton austriac de frontieră, în timpul războiului. Gurile bune și cele rele spun c-ar fi fată de femeie coruptă. Povera așteaptă să devină model de frizuri și model de coafuri. Mai are de așteptat.

Domnul Iager m-a poftit în camera de odihnă. Nici un obiect din locuința aceasta nu are o bucăciță de fier în constituția lui. Cuie de lemn, scaune, linguri, farfurii, am mai folosit și lână, dar, la o adică, nici o forță magnetică n-o să mă miște din loc. Ferestrele deschise, ulmii năpustiți în odaie și parcă erau vii. Căldură. Câteva combine albastre, câteva tractoare roșii ieșite la plimbare. Iager făcea duș, cânta un *Te deum* rămuros cu lungimi spectaculoase, apa plesnea faianța, ușile rămăseseră deschise, am reușit să mă fac neobservat și am ajuns în oraș. Anonim. Îmbrăcat ca orice mirean de rând, neoficial adept al stacanelor cu bere, poleit cu sute de șilingi disponibili, privitor nestatornic al frumuseților feminine, ca un vizitator pasionat al galeriilor de artă de la Schönbrunn. Casele din cărămidă roșie, neverosimil de înalte. Berăria „La Patru Scaune”. Terasa. Mediomontezii râdeau înfulecând hotdogi. M-a săgetat o vorbă personală: buna-cuviință a fiecărei activități. Am azvârlit-o cât colo. Am pus câțiva șilingi pe masă. Cu falangele am improvizat o sarabandă drăcească. Tumultul sunetelor, dezlănțuirea finală, nici o notă în discordie cu întregul, fuseseră bune la ceva lungile ore de teorie și de practică a sunetului. Când m-am apropiat de menuet, golisem șase pahare. Astea de sete, Oberule. De-acuma de plăcere. Ajuns la limita admisă a înfruptării, îmi pregăteam obrazul catolic pentru muștrările domnului Iager. Am luat în gură scorțișoară, am pus scrisoarea în buzunarul de la piept, am slalomat în acordurile lui Stravinski. Un drum periculos, ca o muzică bună și... se făcuse tăcere. Un pas demn de oricare spectacol al teatrului districtual local. Casa parohială catolică, adevărată fortăreață în calea rețelilor lumești, se ridica muștrătoare la un colț de stradă, precum o bufniță în plină zi. Fiecare așchie a clădirii deplângea gestul nesăbuit al catolicului Carson. Biet lemn convertit. Iager ajunsese la ritualul prosopului. Cred că i-am strigat: are cine te scârpina pe spate, sfinția-ta ? Am așteptat tusea stânjenită și, mulțumit, m-am dus la culcare. Ulmii din camera de odihnă sunt vietăți mișcătoare și inteligente. Am rupt câteva mlădițe. Am adormit îmbrăcat.

Povera alerga prin pădurea de stejari canadieni. Sau poate nu... Își uitase numele. Pe față i se citea zăpăceala. Și-a băgat mâna în umbra pădurii. Degetele se împlântau ca în borcanele pline cu muștar. Umbra, arzând humusul. Semne lungite ca în grafica suprarealistă. Trunchiuri pe care rămân scrijelite litere din numele Poverei, ca târâtoarele. Magma lemnoasă cu înaltă temperatură de fluidizare, amestecată în cazanul de fierț magiun.

Încerc pentru a șaptea oară să pornesc relatarea cerută de prietenul meu Thacker. Redacteaz-o și te vei lămurii singur. O să sfârșesc odată cu munca asta și mă voi feri pe viitor de altele asemănătoare. O să intru în salonul protestantului, o să arunc pe masă hârtoagele, voi rosti doctoral: Thacker, m-am lămurit, aici ai povestirea, dacă vrei citește-o, totul era atât de simplu. Până atunci, mai este o singură zi de muncă, și gata.

Între doi bărbați de pe același fel de baricadă există o rivalitate destul de bine mascată. Închâmbându-mă la această muncă, știam că lecturile domnului Thacker se extind de la poveștile biblice până la textele de filosofie greacă și germană. În ce privește povestirile laice, preotul protestant era un fervent admirator al literaturii franceze de la jumătatea secolului nouăsprezece. Cum exigențele domniei sale erau destul de înalte, pentru a le satisface, mi-am cumpărat de la un anticar un manual intitulat *Cum să devin scriitor în cel mai scurt timp și cu minimum de efort*. Cinci mii de subiecte de roman și sute de sfaturi utile. Am umplut zeci de pagini până m-am scârbit de vorba scrisă. Deabia atunci m-am hotărât. Mă frigeau degetele. Amânam pe cât posibil momentul adevărului. Am pornit pe strada aceasta, cu lecția bine învățată. Thacker apărea în cele mai nepotrivite momente. Am ratat întorsături de fraze, poate esențiale. L-am botezat bruiajul protestant. Zile de muncă până la terminarea primei schițe. La relecturare – învățasem să dau calificative – am scris pe manuscris: haotic, neconcludent, eșuat, bun de închis în seiful cu valori parohiale. Nu m-am împăcat cu așa-numitul flux al memoriei. S-a întâmplat ca la mine să fie ceva dezlănat, de neînțeles, departe de așa-numita povestire logică. Dar fiindcă întâmplarea de la berărie nu are o explicație verosimilă, voi renunța la teoriile acceptabile și îmi voi termina munca fără a căuta alte noduri în papură. Voi telefona mâine celui mai apropiat cardinal, rugându-l să mă programeze pentru o spovedanie urgentă. Domnul Ciurii îmi făcea semn cu

degetele: „E timpul tunsorii”.

Hârtiile ajunse în buzunarul vestei... nu mi le-a dat nimeni. Pădurea de stejari canadieni. Primisem compunerea scrisă de Povera la terminarea școlii medii. Eram în Medio Monte. Făcusem drum lung. Titlul era același. N-am citit un rând. Profesorul de gradul unu a numit-o tulburătoare, de departe cea mai bună, publicabilă, și să v-o citesc, adormiților. Ne-am speriat de fiecare cuvânt scris. Ca de un blestem. Am uitat să cumpăr brânză pentru papanăși. S-a dus pentru două săptămâni pofta de mâncare. Mi s-a întâmplat același lucru când am văzut vaca școlii bălegându-se. M-am înscris la Institutul Teologic. Povera a dispărut înainte de Hirotonisire. Fried o oprea, îi arăta noutățile editoriale. Ia-le Povera. Păstrează-le gratuit. De la fereastră mea până la camera ei erau șase metri cubi de aer. În vaza albă, de jucărie, ce semăna cu o pancovă, erau buchete cu flori de câmp. Fried, librarul, era înscris la o școală particulară de ikebana. Povera cânta la vioara școlărească. Improviza. Am recunoscut o melodie. Pe asta o știu, Povera. Era prima ei compoziție. Îmi furase râsul și îl pusese pe note. Cum de nu terminase Iager dușul ? La Patru Scaune am stat pe puțin două ceasuri, drumul până în centrul orașului, zece minute, la întoarcere m-am rătăcit, am ajuns într-o fierărie, sub burta armăsarului, uitându-mă la cuiele de potcoavă. Zvârlit în stradă, înjurat. S-au dus trei ceasuri bune. Iager ajunsese la ritualul prosopului. Te Deum-ul la nota finală. Să fi fost doar o festă a imaginației ? De unde avea Iager compunerea ? De ce mi-o strecurase în buzunar ? Cine tradusese Pădurea de stejari canadieni în latină ? Povera se născuse într-un canton austriac de frontieră, Ieremia Aaron era tată prin adopțiune. Cine e Carson din povestirea Poverei ? În Medio Monte mă cunoștea toată lumea.

Ne adunam în careu, alergam la spălător, pierdeam pasta de dinți, înviorarea, se slăbise elasticul chilotului, mă împiedicam, cădeam, coloana se prăbușea peste mine ca piesele unui domino bine aranjat. Hrana rece o primeam la bazinul de înot. La focul de tabără din ultima noapte eram bolnav, frisoane și halucinații. Am rezistat până acasă. Două săptămâni de maraton voluntar. A pierdut puștiul imunitatea, n-am văzut așa răceală în toată cariera mea de felcer. Nasul și urechile trebuiau desfundate. Nu-mi mai amintesc. Am lipsit o lună încheiată de la școală.

Acum o săptămână l-am întrebat pe Thacker

dacă are certitudinea că eu aș fi preotul catolic din Medio Monte. Mi-a spus că, după toate probabilitățile, eu sunt. Dacă aș scrie domnului Iager, aș afla că nu există o localitate cu numele de Medio Monte, ar fi un oraș, Felsőbány sau Mittelstadt, dar acolo n-a fost nici un paroh cu numele de Iager. În anuarul catolic al preoților, la litera I sunt câteva zeci de Iunger, doi Iahn, chiar și un Itzoglu, și nici un Iager.

O să te cer de nevastă domnului Ieremia Aaron. Fried era când pompier, când librar, când doctor. Influențele pot fi mai puternice din sfera librarului. În câteva sute de ani, fiecare întâlnire a fost sortită eșecului. Unii se pricep să dărâme fără să poată construi ceva. Povera aștepta. E mult de stat până devii nume de frizură ori model de coafură în două cataloage de prezentare.

Dacă vrei de bunăvoie, n-am trebuință de aprobările lui Ieremia Aaron. Vei vrea să mă vezi și te vei lovi de o yală închisă. Rivalii apăreau unde nu era cazul. Librarului Fried i-am spart capul. Ne-am despărțit imediat după luna de miere. Concubinaj. M-am hirotonisit păcătos necăsătorit. Nu-i nici o problemă, Carson, mi-a spus cardinalul, învață să taci din gură.

Nu cred c-ar putea să existe o forță independentă de catolicism care să măsluiască lucrurile. Colecția mea de clondire poate fi o dovadă de existență a orașului. În Grand Larousse la litera I, se poate citi Iager, familie de preoți austrieci, născuți la Mittelstadt. În oraș n-are nimeni un Oxford Dictionary, când îl voi obține, voi depăși fatalitatea. Forțele răului sunt bine organizate. Pot copia din memorie textul compunerii Poverei. E de ajuns prezența mea la masa de lucru și câteva file de hârtie albă. Nimeni nu poate contesta mărturisirea unui preot cu vechime neîntreruptă douăzeci și ceva de ani, în aceeași parohie. Nu știu cum să calific insistența lui Thacker. Scrie tot ce poți despre cazul în speță și te vei lămuri. Dacă aș crede că în catedrala din Medio Monte am întâlnit-o pe Povera ? Cine o mai fi și Thacker ăsta ? Protestanții au legături numeroase în toată lumea necatolică. Insistențele lui vizează unele interese. Dacă aș da unui ziar, chiar oficiosului politic, această mărturisire ?

Mîine mă voi spovedi, voi demisiona, îmi voi uita identitatea și voi porni în căutarea Pădurii de stejari canadieni pe o pistă proprie. Astăzi doar mai pot semna: Carson T.S.D. preot catolic. Domnul frizer Ciurii continuă să-mi facă semne cu degetele, seamănă cu o foarfecă. Pare disperat.

Petrache și Darșa

Dan PERȘA

E
C
I
P
E

Darșa venea din Nebuloasa Crabul, fusese într-o plimbare cosmică, curios să vadă rămășițele supernovei, dar ceea ce văzuseră oamenii cu o mie de ani înainte, explozia, consemnată de astronomii chinezi și desenată pe stânci de indienii Anasazi, se petrecuse, de fapt, cu șase mii cinci sute de ani înainte, pentru că acesta era distanța de Pământ, 6.500 de ani lumină, iar Darșa știa asta când a pornit, însă nu-l interesa, de fapt, întâmplarea cu explozia supernovei, ci doar să facă o plimbare, cosmosul era un fel de parc, te puteai duce pe ici și pe colo prin galaxie sau puteai călători prin spațiul intergalactic spre alte galaxii, oricum, Crab Nebula era foarte aproape de casă, nu te îndepărtai prea mult, totuși, diferența de timp, cei șase mii cinci sute de ani puteau să te pună pe gânduri, tot ce vedeai în cosmos se petrecuse cu sute, cu mii sau cu milioane de ani în urmă, nu eram, noi, oamenii, câtuși de puțin stăpânii timpului, timpul iradia în jurul nostru într-un fel de sfere concentrice tot mai îndepărtate, care ne făceau sclavii timpului nostru local, măsurat cu acele ceasornicelor, mă rog, ceasornicele se schimbaseră, erau mai mult electronice acum, vedeai ora pe un ecran luminos și astfel deveniai conștient de sincronicități, de mesaje primite de la îngeri și de la ființele de lumină ce populează universul paralel al sacralului. Desigur, Darșa știa că timpul nu există, că e doar aparența locală a secvențialității și distanței, iar pentru el timpul chiar nu exista, de vreme ce putea ajunge într-o clipă în Crab Nebula, dar la întoarcere n-a ales viteza gândului, a mers un pic mai încet, ca să perceapă un pic din spectacolul cosmic. Dacă l-ar fi văzut cineva de pe Pământ, arăta ca un fulger n'nterupt ce străbate întinderi nesfârșite, un fulger ce părea pierdut în imensitatea spațiului. Ce văzuse pe parcursul acestui drum al său pe când se întorcea, este lesne de imaginat, o grămadă de stele, de toate culorile și mărimile și pulbere inertă de materie, sfărâmături, tot soiul de stânci și bolovani în derivă și planete cu sateliții lor, planete sterpe, făcute doar din piatră și nisip, uneori gheață și nimic viu pe ele, doar ger sau arșiță, platouri pustii, munți golași, văi sterpe și cratere, peste tot cratere, produse de impactul cu bolovănișul astral. Dar cu cât se apropia de Pământ

simțea o altă energie, energia vieții, ceva atât de rar, încât nici nu ai putea zice că ar fi ceva presărat pe ici și colo, prin nesfârșitul spațiu. Era ceva cu mult mai rar decât atunci când presari pe o față de masă câteva firișoare de pesmet ce ți-au rămas pe vârful degetelor, măcar, atunci când presari ceva, ai o anumită concentrație a particulelor, pe când o planetă cu viață nu se mai afla pe mii de ani lumină, era ceva aproape că unic, chiar dacă, la scara întregului univers existau miliarde de miliarde de catralioane de planete locuite. Însă în colțul nostru de galaxie ne aflam doar noi și abia deveneam conștienți că suntem așa singuri, izolați într-o lume imensă, având un început ce nu-l cunoaștem și nu-i vom ști sfârșitul. Numai cu puțin timp în urmă, cât o fracțiune de secundă pe ceasornicul cosmic, eram oameni primitivi, sugream măduva unui os ce-a nimerit întâmplător într-un foc aprins într-o pădure de un fulger și voiam să repetăm experiența acelei îmbunătățiri a gustului și-a consistenței cărnii prăjite și-am inventat focul, așa ne-am spus, că l-am inventat, dar focul ființa cu mult înainte existenței noastre, noi l-am descoperit doar și ne-am apucat să-l folosim spre bunăstarea noastră, ca să ne încălzim și să ne bucurăm stomacul cu prăjeli. Pe-atunci credeam că Pământul se află în centru Universului, sau poate nici nu credeam nimic, doar ne uimeam și pentru că eram atât de naivi, ființe din universul paralel al sfințeniei ni se arătau când și când, ba curioase să vadă niște brute păroase ce căpătaseră, printr-un defect genetic, un craniu enorm, cu totul nefolositor în lupta de zi cu zi împotriva sălbăticiunilor, dar în acest craniu luase naștere și un creier enorm, capabil să gândească și să îmblânzească împrejurimile și să domine natura. Însă pe când Darșa se apropia și vedea felurime de neguri din stoluri păsări prin deltele fluviilor și pe insulele verzi ale oceanelor și în apropierea țărmurilor și vedea balene singuratice aruncând pe nară un gheizer de apă și aburi și aer și vedea jungle și munți și fluvii, lacuri reci de munte și piscuri albite de gheață și nea, îl impresiona mai ales freământul vieții, iată, pe-o pietricică din brațul unei galaxii spirale culorile se îmbinaseră, unde în altă parte mai vezi zecile de nuanțe de verde ale pădurilor și unde un albastru și-un indigo ca al oceanelor și

unde ai putea vedea albul penaj al păsărilor cum sunt egretele, pescărușii, berzele? Pe acest corp cosmic, numit Pământ, mai mic, la scară, decât un firisor de praf, decât un grăunte de nisip sau o grăunță de mac, culorile se diversificaseră, răspândiseră un adevărat curcubeu al vieții. Dar cine se afla acolo, pe-un drumeag de colb? Darșa își miji ochii.

-- Petrache, hei, Petrache, strigă Darșa, căci îl știa pe omul acela.

Sigur că îl știa, cum să nu-l știe, de vreme Darșa era din ceata Povestașului Divin și chiar el, Darșa, îi scrisese lui Petrache viața, dar de o vreme îl lăsase liber, să trăiască și să umble cum vrea și pe unde voiește.

Petrache se afla undeva în unul dintre caroiagele lumii noastre, căci oamenii împărțiseră Terra în parcele administrative, pe continente erau țări împrejmuite de granițe imaginare, dar ferme, ia să încalci granița cuiva, pe dată te alegi cu un război. Și, ca și când lumea ar fi fost a lor și ei, oamenii, ar fi fost în drept s-o stăpânească, se considerau proprietari ai țărinilor, munților, râurilor și mărilor... și-ai peștilor și-ai cocoșilor de munte și ai balenelor și ai tuturor viețuitoarelor.

Petrache se uită în sus, către cerul albastru, erau câțiva norișori pe el, dar cine-l striga din țării cu glas tunător, n-o fi Dumnezeu, că îl mai strigase așa și i-a spus: „Petrache, du vestirea”. N-o fi coborât iar să-i de altă vestire, o misiune, altă povară, deși la vârsta lui nu mai avea chef de corvezi, corvezi în folosul omenirii, dar ce făcuse omenirea pentru el, ca să-și sacrifice zilele și gândurile ducând către ea vorbe profetice, mai ales că, după cum sunt toate profețiile, nimeni nu le-ar fi înțeles, e ceva sibilinic în ele, le poți interpreta în fel și

chip, iar atunci când nu au o interpretare fără echivoc, la ce bun să le mai răspândești în urechile semenilor tăi? Că le răspândești și nimeni nu le crede și nu le pricepe și de aceea s-a ajuns la acea jalnică constatare că înțelepciunea strigă pe uliță, dar nimeni n-o aude. Nu, n-o aude, pentru că o vreme oamenii au dat crezare profețiilor, dar au văzut că nici una nu era cum au crezut-o, tot ce cred oamenii despre lucruri și întâmplări e mai degrabă de-a-ndoaselea decât le-au dat menire sfinții. Așa, măi

Petrache, ia fă-te că nu auzi glasul ca tunetul și Dumnezeu va trece mai departe în liniște, că n-are motor cu elice sau cu reacție, ca avioanele, ca să se facă auzit în mersul său de la o treabă la o alta, sau când se duce, noaptea, în culcușul său necunoscut de muritori, ca să tragă un pui de somn sănătos și să viseze cine mai știe ce vise ce îl vor inspira să ofere alte și alte înlesniri și indulgențe omenirii. Îl mai strigase glasul pe vremea tinereții sale exact la fel, dar pe atunci era cioban, pe când acum era orășean, măi orășeanule.

Degeaba privea în sus, cum să-l vadă pe Darșa, care se afla cam prin dreptul planetei Jupiter și, chiar dacă înainta spre Pământ alene, cu viteza unei comete scoasă de pe traiectoria ei și razna rătăcită, cum să-l vezi când nu era nici cât o gămălie de ac, iar Petrache nu avea privirea pătrunzătoare a meșterului Petre, încât să vadă măcar planeta Jupiter, darmite pe Darșa, un firisor de pospai între planetele sistemului solar. Nu-i bai, că nici Darșa nu-l strigase pe bădia Petrache cu vreun scop anume, nici ca să-l sperie, nici ca să-l intrige, doar se bucurase că-l vede, era unul dintre cunoscuții săi, era, la o adică, unul dintre oamenii față de care primise învoire de la ierarhii cerești să-i scrie viața pe pământ. Da, se bucura că-l vede și cât de plăcută este bucuria în pustietatea cosmică!

Proză scurtă

Alexandru JURCAN

E
C
I
P
E

După actul doi

Domnului director al Teatrului Ars Longa

Subsemnatul Vlad Monitoru, actor angajat la teatrul d-voastră, cu o vechime considerabilă, îndrăznesc să vă relatez faptele de la premiera cu piesa *Când voi fi câinele tău*, unde am jucat rolul lui Iuliu, iar doamna Gherțoaie a fost Alesia. Sper că vă amintiți scena din actul doi, în care Iuliu (jucat de mine) era în vizită la Alesia. Acel Iuliu, gagicar notoriu, se dă la Alesia cu gânduri necurate. Ce face Alesia? Îl palmuiește, sună la poliție etc. Ei bine, doamna Gherțoaie, la faza respectivă, se întinde lascivă pe canapea și, suspinând, zice „vino, scumpule!”. Normal că m-am blocat. Însă trebuia să improvizez, să schimb macazul. Piesa se modifica, își ieșea din țâțâni. După ce Iuliu luptă s-o cucerească, mi se părea firesc să sar pe ea, cu ardoare. Atunci a căzut cortina, adică s-a produs o pauză forțată, necesară. Nu știam cum să răsucim acțiunea după actul doi. Cu siguranță, se întrevedea alt scenariu.

Nu înțeleg de ce vreți să-mi desfaceți contractul de muncă. Ulterior, am aflat că Gherțoaie e soția d-voastră, mă rog, toată stima, dar dânsa a greșit, nu? Cum puteți să vorbiți de adulter, când totul s-a petrecut pe o scenă de teatru? Că am sărutat-o voluptuos? Un actor trebuie să se transpună. Că vi se pare că doamna a participat activ la sărut? E o actriță talentată, nu-și bate joc de meserie.

Vă rog mult să mă păstrați la teatru, chiar dacă doamna vrea să divorțeze și să ne căsătorim. Ca director, puteți găsi una mai tânără. Vă promit că voi ajuta mereu la înflorirea estetică (și nu numai) a instituției. Cu multă considerație, Vlad M.

O barcă maronie cu motor

Localitatea vacanțelor calme îl aștepta și acum pe Iacob cu un fel de indiferență jucată – de fapt, bă-

trân cum era, delabrat, situat la capăt de lume și de viață, orașul fierbea în el însuși, sub biciul neostoit al soarelui insistent, străbătut de câini solitari, fără stăpân. Iacob simțea că viața lui se rostogolea ca un bolovan, că n-o putea opri. Ar fi vrut să prindă fiecare clipă de piept și să-i stoarcă savoarea, mai ales când, privind vapoarele, i se făcea dor de vieți netrăite. Nu stătea pe plaja oficială, ci se îndepărta în zare, călcând peste scoicile umede, în căutarea unui loc liniștit, retras, doar al lui. De câteva zile citește pe un trunchi abandonat, adus de ape, mirosind a meduze. La câțiva metri, în stânga, citește o doamnă protejată de o pălărie imensă de paie. N-au intrat în vorbă, preferând lumea lecturii.

O barcă maronie cu motor s-a oprit în dreptul lor. Au coborât doi bărbați cu veste de salvare metalice și ochelari portocalii de protecție.

- Am făcut ceva grav? a întrebat Iacob.

- Domnule, nu face pe naivul! – s-a încruntat unul dintre bărbați. De ani de zile cititul e interzis, provoacă epidemii nasale...să nu zici că nu știai. Ai văzut tu vreun om care să citească în stațiune, în afară de doamna...cum vă numiți? Amalia? Bine, am notat. Hai, pregătiți-vă, vă duc la centrul de prevenire și vindecare.

- Ce înseamnă asta? abia a șoptit doamna Amalia.

- Nu vă speriați, avem aparate sofisticate, de ultimă oră, așa că veți scăpa repede de boala asta rușinoasă a cititului. De ce nu vă trăiți viața? Ce ochi groaznici aveți! Există tablete cu jocuri, bere rece, telefoane șmechere...

- Și dacă refuzăm? a întrebat Iacob.

- Atunci chemăm o barcă și vă trimitem în larg cu hârtia de deces în mână. Gata, mai repede, n-avem timp de pierdut. În orice caz, de un an de zile n-am mai depistat cititori, până în ziua de azi, ceea ce spune ceva despre noi.

Un bărbat a luat cărțile, le-a stropit cu un fel de spray, apoi le-a introdus într-o pungă specială. N-avea cum să știe că doamna Amalia a îngropat zeci de cărți în nisipul protector, mai ales că ea era la cu-

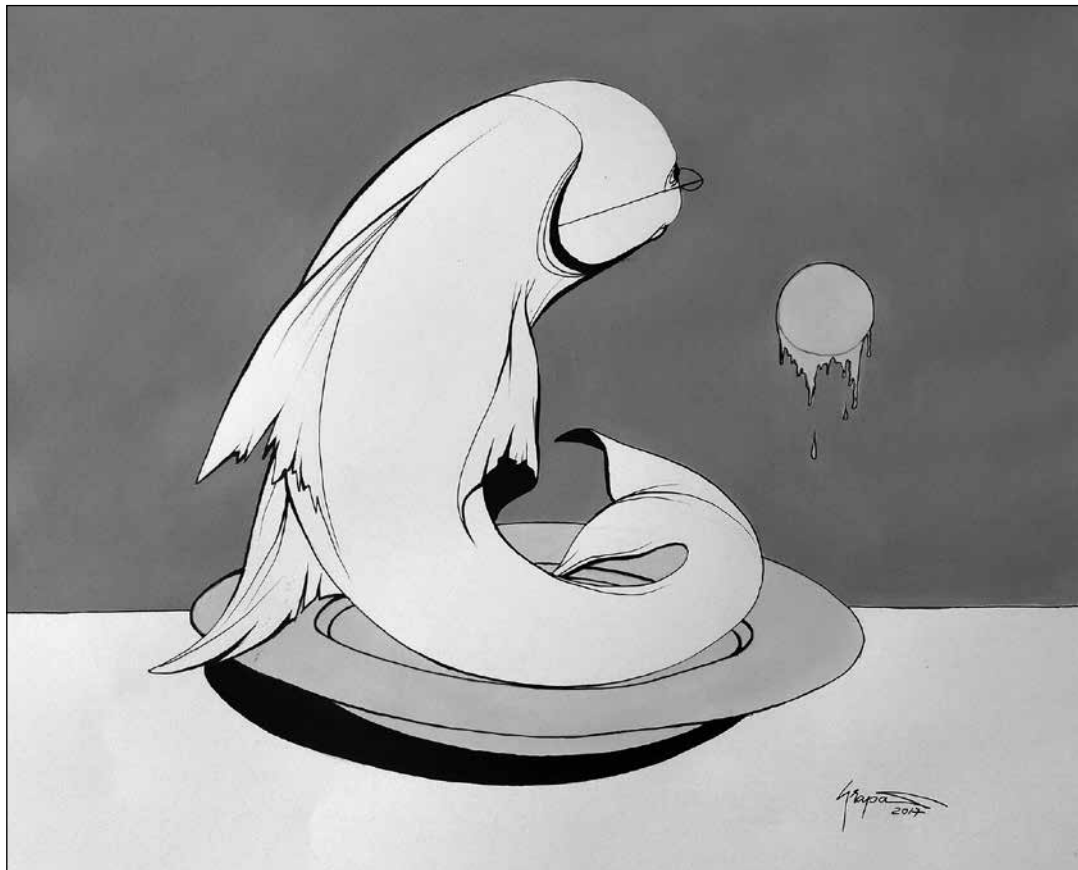
rent cu noile legi. După ce au urcat, barca a demarat cu un zgomot sinistru. Iacob vedea lacrimi pe fruntea orașului obosit. Vara era pe sfârșite.

Totul despre Raisa

Raisa e profesoară de limbi clasice și locuiește aproape de mine, la scara B, în același imobil cu patru etaje. Elegantă, distantă, venind parcă dintr-un secol trecut, ea trăiește doar pentru artă, fără de care – crede ea – începe un întuneric murdar. O poți întâlni la teatru, expoziții, filme – doar titluri înalte, demne de o elită intelectuală. Chiar dacă sunt un simplu mecanic auto, o respect și o apreciez. Mama zice că Raisa e alunecoasă, nu e ceea ce pare, că diavolul se ascunde în detalii. Uneori se înduioșează de ea și-i duce sarmale sau ardei umpluți, că Raisa preferă fructele și dovlecelul, iaurturile și ceaiul. Într-o zi, i-a făcut confidențe mamei: că peste cinci ani se va pensiona și apoi banii de pensie nu-i vor ajunge pentru filme, teatru, cărți. Mama a sfătuit-o: să facă o rezervă, să pună deoparte în

fiecare lună bani pentru zilele acelea...da, se vor aduna mulți până atu.

Raisa a ascultat-o orbește pe mama și într-un săculeț de satin lucios mov aranja rezervele la fiecare sfârșit de lună. Mama a surprins-o odată cu banii împărăștiați pe toată cuvertura, probabil îi număra ori îi admira. Profesoara era tot mai slabă, își lua de la gură să sporească rezervele. Repede au trecut cei cinci ani și Raisa și-a depus dosarul de pensie. Totul părea pozitiv, până s-a declarat o pandemie fără precedent. S-au închis teatrele, cinematografele, totul. Cei în vârstă nu mai aveau voie să iasă din casă, nici măcar cu declarație. Mama mi-a sugerat s-o ajut pe doamna profesoară. Mi-am oferit serviciile. Raisa m-a rugat să-i procur cărți: aflase că o doamnă din oraș își desființa biblioteca. Acolo m-am dus cu banii primiți în buzunar. Doamna aceea cu biblioteca m-a lăsat să aleg ce doresc. Voiam să o uimesc pe Raisa: am ales cinci cărți pe cinste. Erau în stare bună: Răpirea din serai, Fluturașii, Crăpături de cer, Magia manelelor, Suge-o, Ramona. Nici acum nu mi dau seama de ce a leșinat Raisa când i-am înmănat cărțile... probabil de bucuria întâlnirii cu literatura.

„Îmi place să cred că literatura va exista întotdeauna, cu sau fără ajutorul inteligenței artificiale...”

George MOTROC

Interviu cu Maria Orban

George Motroc: *Doamnă scriitoare Maria Orban, cu scuzele de rigoare pentru imensa lor întârziere, vă propun să trecem peste urările aniversare sau peste felicitările binemeritate pentru cele două romane ale dvs., direct la întrebări... Ce se scrie mai ușor și mai repede: Un prim roman de debut și de succes sau următorul? Altfel spus, asemenea altor scriitori aflați în timpul scrierii celui de-al doilea roman, ați simțit o presiune interioară care vă cerea să confirmați, să fiți la înălțimea debutului sau chiar peste el?*

Maria Orban: A existat, da, un fel de auto-presiune. Nu scriu niciodată ușor sau repede, scrisul înseamnă multă muncă și presupune răbdare, revenire continuă asupra frazelor, până am senzația că ideea s-a așezat în forma pe care mi-am dorit-o.

G. M.: *Să îndrăznesc să vă cer o dezvăluire și despre sursele de inspirație ale celor două cărți, mai ales dacă există anumite elemente autobiografice în cea de-a doua carte sau de perioada Covid?*

M. O.: Cred că orice scriem are un punct de plecare foarte personal, intim, fie că e vorba despre o imagine, o secvență, o senzație. Apoi, contează foarte mult modul în care alegem să construim și să spunem povestea respectivă, iar aici intervine obiectivitatea.

G. M.: *Cu voia dvs., o să mai continui comparația... Ați trecut de la un titlu concis - „Oameni mari”, la un altul mult mai lung, dar parcă și mai enigmatic – Toată dragostea dintr-o fotografie arsă.... Cum vă alegeți titlurile?*

M. O.: Nu e niciodată ușor cu titlul, poate și pentru că el e un soi de emblemă a textului, imprimă o direcție a lecturii, confirmă sau imprimă niște așteptări. Din fericire, atunci când el nu vine chiar natural, există oameni cu care pot vorbi despre, așa cum este editoarea romanului, Eli Bădică, și, în urma discuțiilor, ajungem la un acord.

G. M.: *De la incipitul dur, aproape deprimant din „Oameni mari”, ați trecut la un altfel de incipit care mi s-a părut, mie cel puțin, aproape un poem în proză... Anunță un astfel de incipit și o schimbare de scriitură sau, mai degrabă, o rafinare a ei?*

M. O.: Aleg să încep un text în funcție de po-

vestea pe care o zic și de felul în care vreau să spun lucrurile care se întâmplă acolo. În Oameni mari am dorit ceva abrupt, în Toată dragostea, mai degrabă ceva mai lent și, da, poate mai rafinat.

G. M.: *Să înțeleg că nu credeți în astfel de delimitări masculin / feminin sau în calificative precum proză feminină?*

M. O.: Cred într-o proză puternică, bine scrisă, chestiunile legate de gen sunt secundare.

G. M.: *Nu v-am întrebat încă nimic despre perioada Covid... Pentru cine a fost mai greu: pentru omul sau pentru scriitoarea Maria Orban?*

M. O.: A fost o perioadă dificilă și provocatoare în orice sens posibil.

G. M.: *Privind în urmă, credeți că oamenii în general și scriitorii în special au învățat ceva din această lecție teribilă, plină de moarte, singurătate și frică?*

M. O.: Din păcate, cred că rareori oamenii învață ceva cu adevărat, drept urmare tot ceea ce se întâmplă acum în lume. Pe de altă parte, sigur că fiecare are experiența lui de viață, un fel personal în care se raportează la ce îl inconjoară și, dacă e suficient de deschis, va înțelege și va integra ceea ce trăiește într-un mod care îi va fi de folos.

G. M.: *Mă întreb dacă cel de-al doilea roman al dvs. este o carte despre epoca Covid și dramele provocate de aceasta sau, dacă un subtitlu tematic mult mai bun, nu ar fi cumva Cartea Mamei?*

M. O.: Covidul nu a fost decât un pretext pentru a vorbi despre destrămarea personalității personajului principal atunci când se confruntă cu moartea iminentă a mamei. M-a interesat căderea Leiei, ce se întâmplă cu ea până ajunge la capătul drumului.

G. M.: *Nu a trecut o molimă că a și apărut o alta... Inteligența artificială trebuie să ne sperie? Va deveni ea, mai devreme sau mai târziu, un pericol pentru viitorul literaturii autentice?*

M. O.: Îmi place să cred că literatura va exista întotdeauna, cu sau fără ajutorul inteligenței artificiale. De altfel, cât timp vom simți nevoia de a povesti, aceasta se va completa și cu dorința de a le scrie și de a le transmite mai departe. Cred că inteligența natu-

rală nu e o problemă în sine, ba chiar din contră, discutabilă este direcția în care oamenii aleg să o folosească.

G. M.: *În final, vă rog să fiți de acord să oferiți cititorilor un fragment dintr-un roman de-al dvs. și pe care v-ar plăcea să-l regăsiți într-un viitor manual de liceu, de literatură română...*

M. O.: Poate că cel mai indicat ar fi chiar începutul romanului *Oameni mari*. Cine va fi interesat va citi mai departe.

Oameni mari (fragment)

Sunt în cadă. E duminică seara. Din boxele pe care Seba le-a pus prin toată casa răsună Moby. Calm și trist, așa cum îmi place mie: *In my dreams I'm dying all the time...*

Stau pur și simplu. N-am chef nici să mă spăl, nici să ies. Apa e călâie și miroase a magnolie din China și a ulei de susan. Așa scrie pe etichetă, cu litere mici. Ridic pe rând un picior, apoi pe celălalt, o mână, apoi pe cealaltă, într-un fel de coregrafie ciudată, care să alunge oboseala. Tace și Moby și ar fi o liniște perfectă dacă nu l-aș auzi pe Seba mișcându-se de colo-colo pe hol. Mă enervează, dar mă aud strigând altceva: *Băi, Seba, de mâine facem și noi ordine?*

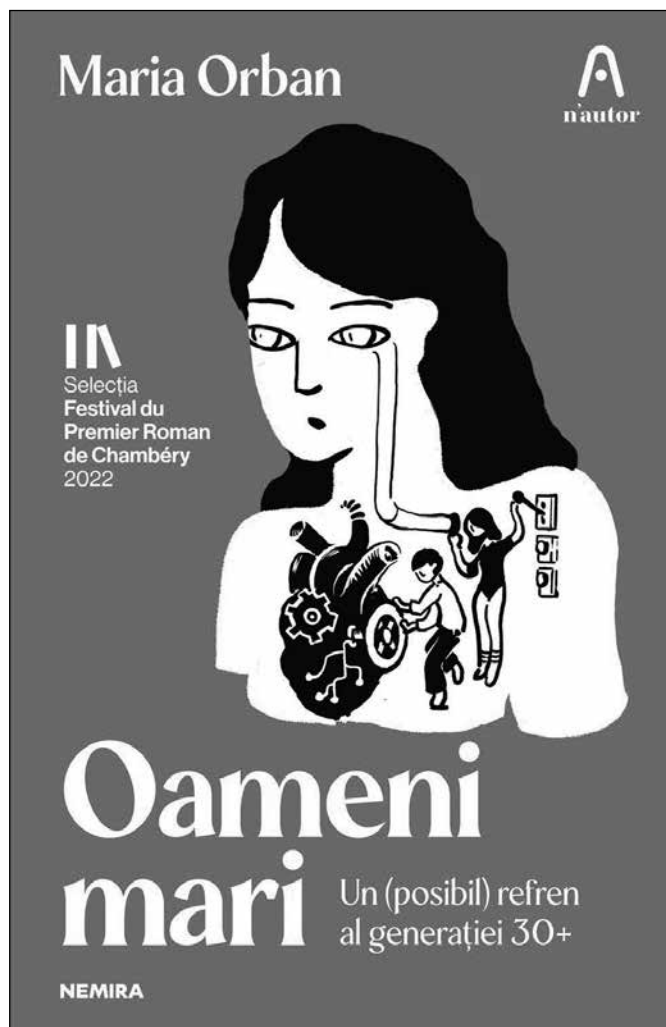
Zgomotul încetează și după câteva secunde, Seba intră în baie, lasă capacul pe wc și se așază. Rămâne așa, în tăcere, privindu-mă, iar eu simt că mi se strânge pielea și îmi vine să trag de ea ca de o haină rămasă mică. Cuvintele cad greu și, odată cu ele, și spațiul parcă se strânge în jurul meu: *Eu nu mai pot. Până aici am putut. Nu mai pot.*

Apoi se ridică și iese, cu aerul lui, ușor nefericit, ușor absent, de care m-am îndrăgostit odată, nu chiar atât de demult.

Apa e deja rece și puțin turbure. Se aude Moby din nou, dar mie îmi vine să urlu: stooooop !

Revăd scena asta în fiecare zi. În fiecare dimineață, mai precis. Înainte de prima țigară, stau cu ochii închiși și fac un fel de reconstituire. Îmblânzesc realitatea.

Ce am mai vorbit în noaptea aia mi-e destul

de neclar. Știu doar că-mi sunau în cap cuvintele lui și verbul *a putea* conjugat la tot felul de timpuri, *eu nu mai pot, până aici am putut, nu voi putea* și mă minunam că a fost nevoie doar de câteva fracțiuni de secundă pentru ca viața să mi se schimbe total. Câteva zile mai târziu am vrut să văd cât durează Porcelain, melodia care se auzea înainte de replicile noastre.

3 minute și 15 secunde. Ultimele mele momente de naivitate perfectă.

Abia după o săptămână Seba a recunoscut totuși că e posibil să se fi îndrăgostit de altcineva și asta m-a făcut brusc să mă simt mult mai bine. Nu pentru că eram eu *sălbatică, nevrotică și deprimată* ne despărțeam noi. *Ciudată*. Nu. Și toate epitetele astea care veneau șuvoi nu mă mai afectau pentru că Seba nu mai era Seba, era un străin, vrăjit de altcineva. Iar eu puteam să termin cu toată tristețea din ultimul an și să încep de la zero.

Găiță

Liviu G. STAN

SINTEZATOR

Habar n-aveau ciupercile microscopice unice-lulare numite drojdii că, prin 7.000 î.Hr., în China, hrănindu-se cu zaharurile din fructe și producând ceea ce știu ele să facă mai bine, adică fermentația, aveau să dea naștere etanolului, un compus care avea să devină unul dintre principalele motoare economice ale omenirii și unul dintre cei mai perversi copiloți ai creierului uman în lupta sa anistorică cu viața.

La scara secolelor, nu cred că există un simulator de realitate paralelă mai popular decât alcoolul. Bețivăneala este o formă perfectă de repartizare democratică a șanselor: îi face în mod egal vraște și pe bogați, și pe săraci.

„Bețivul nu vede nici case nici cer;/ dar le știe, căci cu pas sovăielnic străbate un spațiul definit precum dungile pe cer”, scrie Cesare Pavese într-un poem. Poetul italian a reușit să surprindă magistral baletul gravitațional al bețivilor, mersul lor de hieroglifă.

Și asta mă duce involuntar cu gândul la cineva. La Găiță. Bețivul suprem din copilăria mea. Când se matolea, sfida câmpul magnetic al Pământului. Realitatea devenea pentru el un flic-flac de trapezist.

Iată-l în memorie: cărunț, creț, claie funk, crăcănat, cu pantaloni evazați și pantofi cu toc, anii '70, cu pieptul ieșindu-i scheletic prin cămașa în dungi, desche-

iată mereu vara până la buric. Când era mangă, avea ceva *manga* în el, faciesul, felul în care-și rotea încheieturile mâinilor, ochii mari, cu pleoape de brotac, ademeniți de puncte incerte în spațiu – totul căpăta o vioiciune caricaturală.

Într-o lume perfectă, Găiță ar fi jucat în „Maestrul bețiv” (1978) alături de Jackie Chan, și nu Yuen Siu-tien. Parcă-l și văd într-un iureș de lovituri sofisticate, sughițând și punându-și la pământ inamicii doar c-un burete.

Cârciuma preferată a lui Găiță avea două emisfere: era jumătate bodegă, jumătate sifonărie. Sunetul de acid îmbuteliat îi apăra mințile de lumea exterioară, în timp ce alcoolul îi turna în inimă opinii și doruri.

Găiță își împărțea gravitația de alcoolic între mersul pe Mobra, plimbatul câinelui său ciobănesc și ieșirile tip Kramer pe ușa birtului. În felul său, era un Clint Eastwood modificat genetic. Era un spectacol să-l vezi: deși mereu beat-rangă, se ținea țațoș pe motocicletă, drept ca un creion. Când își plimba dulăul, părea un șarpe cu clopoței vrăjit de muzica flautului, așa își unduia oasele în vreme ce tangajul minții îl izbea de toate gardurile vii, gonind bondarii și albinele din florile de hibiscus.

Dar adevărata menire pentru catwalk era de găsit în felul în care pășea după ce cobora cele cinci trepte ale cârciumii. Picioarele arcuite, întregul corp pregătit să facă podul, mâinile întinse în părți ca niște aripi de Boeing. Găiță înfrunta LIVE un uragan nevăzut. Iar poziția asta-i oferise cu vremea un abdomen ca trasat cu rigla și-o mobilitate care anunța, când Fraților Wachowski nici nu le trecuse prin minte, scena aia cu gloanțele din „Matrix”.

Î-am găsit de multe ori pe Găiță așternut pe jos prin cartier, ba odihnindu-și ceafa pe-o bordură, ba într-o rână, ca lupoaicele la alăptat. Păcat că atunci, mic fiind, îl judecam, așa cum toporul judecă buturuga; și asta fiindcă nu puteam gini viitorul - cum ani mai târziu, dărâmat etilic prin Vama Veche, aveam să adorm fix în aceleași poziții maidaneze, fix în versurile lui Ion Mureșan din „Poemul alcoolicilor”, împărțind cu Găiță un timp șamanic: „Și până la amiază orașu-i ca purpura./ Până la amiază de trei ori se face toamnă./ de trei ori se face primăvară./ de trei ori pleacă și vin păsările din țările calde”.

LÀ OÙ LE SOLEIL MANQUE

3.05.2020

Am luat cu funcția de „pled lângă divan” o bucățică din gazonul artificial de golf al domnului C., când stau desculț obțin acel efect „placere” care înlocuiește „iarba verde de acasă”, apoi cum soarele nu bate în fereastra camerei unde dorm, l-am adus cu ajutorul unor scripeți imaginari până în pat, îmi place soarele, soarele aprinde suprafețele și acestea încep să ardă mocnit, o carte citită la soare devine mai clară, însă de acolo unde soarele lipsește se întinde „ținutul umbrei”... Înainte să mă ridic cu totul din așternut, apăs cu tălpile această iarbă vie și moartă în același timp, răcoarea firelor se transmite până în lobul temporal și am impresia că am mai fost aici, în cartierul acestui oraș belgian și în această cameră cu patul ei deșelat, asta se petrece pe parcursul câtorva secunde, ochii se desprind din imaginile văzute pe dos și devin conștient ca un epileptic auzindu-se strigat din altă lume, dar încă nu sunt aici, acum merg prin grădina din spatele casei din Chizătău, cățeaua vine după mine printre rândurile de roșii, merg la capătul grădinii și mă întind la soare pe iarbă, deschid o carte de poezie și îndepărtez cu grijă furnicile până până pielea mâinilor se face roșie ca racul... Iau două perechi de pantaloni, două pulovere, o căciulă și peste căciulă basca de lână, fac o cafea și cobor la fereastra de pe casa scării, e foarte rece aici pentru că soarele nu vede nici această fereastră, numai „Tour du Diable” ajunge la razele lui, iar pisicile, porumbeii și corbii se urcă pe umerii lui să poată privi „lumea de deasupra” și pe eschimosul nemișcat asemenea statuii doctorului Seutin de lângă gara feroviară. Astăzi sunt ascultat cum tac de către un columbus a cărui pereche s-a dus cu alt „columbus”, stă cuminte și mă privește fără se se teamă de negrul din stânga lui, un „corvux corax” care a șterpelit mai înainte de a se refugia pe turn o bucățică din hrana lui Tzitzitzi, căci pisica nu s-a arătat deși e ora întâlnirii, poate că vreo dispută cu motanii de rasă ai cartierului au învățat-o că furișarea într-o „propriété privée” îți jumulește un petic de blană. Când

s-au convins că nu prezintă nicio importanță, păsările au apucat direcții diferite, întâi porumbelul, „poate că nu e totul pierdut, e numai o aventură”, apoi și corbul plănând de pe turn undeva dincolo de raza vederii mele, a mai făcut asta și s-a întors ca să vadă dacă am plecat, nu plecasem, unde să plec, doar m-am ghemuit pe scaun cu fruntea lăsată și l-am auzit ciocănind cutia conservei, atunci am pus altă mâncare pentru pisică, acum stau la pândă și dacă vine îi spun nevermore/ soha/ nunca/ nikagda/ céngjing/ jamais... Cerul și-a tras o glugă de nori, se pare că va fi o duminică amorțită, ar fi bine să gătesc ceva, las carnețelul pe tocul ferestrei și pregătesc o ciorbă, pun la fiert câteva copane de pui, tai morcovii, ceapa și cartofii, arunc totul în oală, sărez și pun piper, un pic de ulei, aranjez hainele spălate de ieri, pun deoparte hainele de lucru pentru mâine, dau cu mătura și mopul până parchetul strălucește, îmi verific țigările din frigider, le țin acolo cu scopul de a înlocui un „umidificator”, așa ard mai încet și scriu mai mult, cobor în beci să văd ce mai face Evelyne, asta e chiar nesimțire să nu dai tu un semn de viață atâta vreme, nimic deosebit, aici e și mai rece, din pânzele de păianjen aș putea croi o haină, când eram peleg-peleg nu aveam decât două tricouri și un trening, o masă și un pat, pereții erau goi și albi, asta mă scotea din minți, am cumpărat mai întâi o carte și am pus-o jos lângă perete, mă uitam cât de multe mai trebuie să cumpăr până ajung la tavan, atunci am luat o cretă roșie și am scris versete din Biblie unul lângă altul, venise Florin și se minuna „ce pastor al dracului te-ai făcut, Liviuule!”, și Florin nu venea niciodată cu mâna goală, mereu avea la spate o juma de țuică să putem rediscuta conceptele filosofice, țin minte că odată veniseră „martorii lui Iehova”, un umflat în fălci și o trupeșă propovăduitoare, pe toți pereții erau numai versete, îmi vorbeau cu răbdare până m-am enervat și le-am spart urechile cu „adevărul meu”, au promis că revin cu alte prospecte mai noi că pe alea din mâinile lor le știu, nu i-am mai văzut niciodată, era goală „camera cu versete” dar soarele o umplea cu un Dumnezeu Alive, noaptea semăna cu beciul Evelynei, era un frig de mă trezeam să mai iau o haină dar îmi aminteam că nu mai am, atunci mă ghemuiam cu fruntea pleca-

tă, mă făceam mic-mic și patul era uriaș, predicam în somn și mă trezeam să ascult, de multe ori mă duceam la cămară să caut dacă nu cumva au căzut prin spatele rafturilor măcar un cartof și o ceapă, nu căzuseră niciodată, știu întotdeauna unde îmi țin lucrurile, ies din beci și învăț în zamă, arată bine, are miros și culoare, se fac douăzeci de ani de când am adormit în „camera cu versete” și pusesem la fiert o zamă fără pui, pe atunci eram un poet adevărat și nu era zi fără să mă gândesc la „stratagemele de ergonomimizare a textului”, concept personal care m-a stors de vlagă, am început să behăi și m-am ridicat din pat într-un întuneric albastru, nu îmi vedeam mâinile, reșoul avea o nichelină groasă adusă din combinat, am folosit pereții pentru a mă orienta până la el să-i smulg ștecherul, am deschis larg fereastra și noroc că era noapte, altfel vecini ar fi chemat pompierii, mă trezisem flămând și m-am culcat flămând, a fost perioada primului volum de poezie cu moto-ul „viața se bea, moartea se uită” (Ioan Es. Pop), scriam la mașina „Olympia” același text până variantele lui au devenit „celelalte poeme”, Marin Mălaicu-Hondrari îmi spunea la Botoșani că „ești cel mai bun poet după Dan Coman”, am revenit acasă în „camera cu versete” și am citit ce am scris, nici pomeneală, știu că m-am dus la fereastră și am fumat un pachet de țigări, mai aveam ceva într-o sticlă și am inventat „Manifestul literar al școlii cinice moderne”, am eșuat iarăși la cămară și sufla vântul, dar și atunci eram salvat, Florin venea cu altă sticlă să contribuie la „literatura română de mâine”, singurătatea, frica și frigul se scurgeau domol afară ca un șarpe de casă deranjat din siestă.

ACCEPTER L' INACCEPTABLE

7.05.2020

În străinătate nu te așteaptă nimeni cu brațele deschise, dacă ești aici pentru muncă, apăi tre să spargi normele, tată, adică îți vinzi timpul, sănătatea și bucuria familiei pe un preț mai scăzut decât alții, ești „ef-tin & bun”, ținta tuturor ironiilor pentru crima de a trăi neavenit într-un spațiu unde „curge numai lapte și miere”, în zadar rupi două vorbe sau împărtășești cultura lui, tot „étranger” rămâi până la moarte, politețea de față își dă mereu în petec și formele „inocente” ale xenofobiei proliferază în familiile autohtone, deci, accept inacceptabilul în vederea unei „pușcării” mai

bine iluminate și cu o hrană decentă... Mă supără iarăși coloana, îl anunț pe șefu' că vreau să mă odihnesc, știe că dau totul din mine pe șantier și nu-i o vrăjeală că uneori nu pot fi la înălțime, până și cel mai temut șef de echipă, alias Fred a început să recunoască faptul că îi place cum lucrez, deși am avut acum trei luni o dispută și ne-am arătat colții unul altuia, ba încă acum suntem amici, îmi spune adesea că urmărește ce mai scriu și că îi place, am câștigat astfel primul cititor belgian... Merg puțin „îndoit” și aleg hainele pentru spălat, scot din congelator ceva și las să se dezghețe până am îndemn să pregătesc o tocăniță de cartofi, am ziarul de ieri și n-am apucat să-l consult, îmi fac o cafea și ies pe hol, e încă o zi însorită dar mie nu-mi vine să zâmbesc, pentru a-mi lega șireturile cobor trei trepte ca să ajung la adidași, am mai fost așa și m-au lăsat durerile după o „zi de nefăcut nimic”... Sunt două ferestre pe casa scării, la cea de sus stau eu, la cea de jos vine Tzitzu, nu am văzut-o de câteva zile, e întregă și miaună când mă vede, atunci merg repede la frigider, iau ceva și vin la fereastra ei, înainte să-i dau mâncarea o mângâi și toarce, odată restabilit contactul își vâra boticul în cutie și numai la plecarea o mai aud zicând „merci” de două-trei ori. Stau pe scaun la fereastră și aștept zile mai bune, sunt asemenea unuia care așteaptă pe holul tribunalului o sentință care îl privește pe cel mai bun prieten al său, îi țin pumnii și între țigări caut frecvența proniei pe undele unei implorări de al cărei falset sunt primul care ia atitudine, zic „mai taie din elan, peut-être c'est fermé”, înec dorul de casă prin muncă asiduă, fie pe șantier sau în jurnal, încerc să-mi păstrez umorul destul de avari, mai cârlesc aici și acolo, mai ies la o promenadă cu pași de octogenar și tot holbându-mă prin vitrine nu am vreme să mă plictisesc, dacă spun că sunt plictisit, o spun pentru a provoca râsul, clovnul e cel mai trist om din lume care poate să-i facă pe alții să râdă, io nu mă plictisesc niciodată chiar dacă uneori sunt extrem de plictisitor, accept inacceptabilul și când se înserează decretez: „fiat lux!”, aprind veioza și vorbesc cu fantoma lui Evelyne până „întru la idei”, ideile vin întotdeauna când n-ai chef de scris. Scot hainele și pe la doișpe ies un pic să-mi dezmoțesc oasele, merg fără grabă pe Rue des Prêtres, intru pe Rue Choroux și dau în Sainte-Anne, numai cei în vârstă poartă măști, urc pe Rue de Namur, am văzut rozele înflorite și mirosul m-a întinerit pe loc (Christina iubea trandafirii, câtă naivitate, toate femeile iubesc trandafirii), am ajuns la gară, trenurile

N
O
L
L
A
L
W
A
L
A
N
Z
R
J
U

circulă și oamenii par liniștiți, au acceptat inacceptabilul și aproape totul e la fel ca înainte, doar pe mine mă sâcăie spatele și îl îndrept privind ogivele acoperișurilor până ajung în parcul Dodaine, iau loc pe o bancă la umbră și meditez: „în afară de mama și Dumnezeu nu mă iubește nimeni”... Supraviețuiesc prin miracol acestui „răzbel” care mă seacă de puteri, „voi folosi suferința pentru a scrie” îmi zic fără să o cred, dacă până astăzi n-am dobândit încredere în sine, ce pot face io acuma cu această priveliște dezolantă a unui exemplar din specia umană? Adevărul că nu merit nimic își scoate cornițele din cochilia care îmi părușe moartă pe o frunză, nu merit nimic și accept inacceptabilul, dacă e așa, atunci nu poate fi altfel, numai un singur drum conduce la liniștea atât de mult dorită: să mulțumesc pentru fiecare brânci, așa e semnul că „acolo sus cineva mă iubește”...

ARQUENNES 7.06.2020.

Z
O
L
A
L
W
A
L
N
R
J
U

Sunt nehotărât la primele ore ale dimineții - să stau la fereastră, ori să explorez mergând pe jos mirificele peisaje belgiene -, un cer acoperit îmi toarnă plumb în picioare, de spate nu mai zic, și totuși, „hai să ies numai pentru a vedea ce puteam să pierd dacă nu ieșeam”, atac iarăși Alea Bicicliștilor, merg trei kilometri și intru în pădurea „Bois de Saupines”, mă aflu un sfert de oră în verdele ei binefăcător, „liniștea pădurii aș fi putut să o pierd” îmi zic, soarele care satură printre ramuri ultima buruiană, și merg până dau de o stivă de tulpini, „chiar și după moarte copacii au încă o viață”, apoi descopăr un mic cimitir vegetal, buturugi, „capele care nu s-au înclinat”, uitându-mă pe sus era să dau cu capul de un panou cu reglementări, mai fac o cărare și ies din pădure înapoi pe alee, trec pe lângă mine grupuri de bicicliști, unii glumesc, „asta o pierdut gps-ul”, dau „bonjour” la fiecare întâlnire de gradul III (la cum m-am tuns e clar că sunt soldat în „Legion Étrangère”), cum am cu mine doar telefonul „aș putea să alerg un pic”, și încep ușurel, bag două sute de metri și renunț, „așa pierd totul înainte de a fi văzut ce puteam pierde”, merg normal vreo patru kilometri și ajung în satul Arquennes, „case cochete pe străduțe cu flori și plante”, de pe Chaussé du Monstrueux ajung pe Rue Scarbotte, aici e Biblioteca, o iau pe Rue du Baron către Grand Place D’Arquennes, e toată pietruită și aici

se află o arteziană „de criză” intitulată „Rêves de l’eau”, ajung la Pont d’Arquennes, pe sub el curge lin râul „La Samme”, de pe o plăcuță aflu că belgienii au dinamitat podul feroviar în cel de-al doilea război mondial, că

patru tancuri germane au fost întoarse din drum, însă asta nu i-a salvat pe francezi, ei au fost luați prizonieri mai târziu, văd un mic monument dedicat Eroilor căzuți pentru Patrie, probabil că Leon-Georges Cloque (25) și Hubert Mercier (40) au fost din Arquennes, trec pe Rue de Cartonnerie, ajung la stadionul ambițioasei echipe de fotbal „New Arquois”, pustiu, intru pe teren și mă duc la „punctul de pedeapsă”, asta îmi dă ceasul înapoi cu treizeci și doi de ani când jucam la juniori, alunec pe Rue d’Ecole printr-un tunel direct în Rue des Carrières, „aici se face cariera”, și cariera e gata făcută în „Sépultures de guerre belges”, liniștea-liniște, drapelul flutură și soldații sunt deja civili într-o lume mai bună, acum ies din Arquennes și merg pe un drumeag în pantă, am în stânga lanuri de grâu, orz și porumb la picioarele eolienele, soarele iese dintre nori și aprinde spicele

de grâu, face macii să sângereze, aceste peisaje fantastice trebuie să le fi văzut și Van Gogh, galbenul lanurilor și albastrul depărtării, un indicator îmi spune că mă aflu în apropierea lui „Chatteau de La Rocq”, apuc drumul spre „La Rocq”, încă vreo trei kilometri, văd un cal și niște vaci păscând, un copac căzut, cireșele necoapte și teii pitici care străjuiesc intrarea în castel, nu am voie să intru fără programare, castelul e bine ascuns de o pădurice, fac cale îtoarsă și părăsesc „La Rocq” frustrat că „uite, dacă nu ieșeam, nu știam de castel, acum știu unde e și nu pot să-l văd”, și cum reveneam de pe aleea regală flancată de teii pitici, o damă la vreo cincizeci și ceva se apropie cu doi câini, ea e îmbrăcată de vânătoare, eu de jogging, o salut, îmi zâmbeste și mă scrutează de sus până jos: „bonjour, monsieur!”, nu mă întrebă de unde vin, știe că am fost la castel, iar dacă am fost, înseamnă că și sunt ceva-cineva, și am luat un aer regal

pe tot drumul de întoarcere, „păi, chiar așa, nu sunt io un rege, fie și al arcașilor risipiți?”, cu așa sânge albastru în vine parcă stau altfel la fereastră, mai ales când mă gândesc că nu eram hotărât, „no, acu’ vezi ce aveai să pierzi?” mai spun și adaug un punct.

LES COMMERAGES

12.03.2020

Oriunde merg arunc privirea peste oameni și lucruri, prind frânturi de conversație și asemenea unui arheolog încerc să lipesc cioburile. Din curiozitate, bucurie sau lehamite, din plictiseală sau „aflare în treabă” oamenii își bat gura ca pe coasă, fiecare își dă cu părerea despre un lucru după cum îl înțelege sau nu. Și aici am asistat la discuții banale între oameni banali, și aici există acea categorie deplorabilă a indivizilor care le știu pe toate și nimic în plus, și aici sunt inteligenți supraviețuind între proști fuduli, ospitalieri între mănătorii de sub fund, pretutindeni grâu și pălămidă. Poate că procentul incuților e ușor mai scăzut la belgieni în comparație cu cel al românilor, însă „civilizația” spre care tinde întreaga Europă e încă un deziderat câtă vreme vor mai fi depistate nuclee de xenofobie. Mi-a spus un tip că belgienii francofoni nu-i prea înghit pe belgienii vorbitori de flamandă, adică au și ei „ardelenii”, „oltenii” și „moldovenii” lor, dar aceste șicanări sunt bine mascate prin acea „politețe de supermarket” și normalitatea rezistă. Dintre toate persoanele pe care le-am cunoscut până acum, anume vreo douăzeci, pot afirma că am găsit doar un prost, încă unul cu crengi, asta probabil pentru că nu am frecventat toate locurile unde se adună acești gură-cască. Conversația cu un prost e una, gafele omului inteligent sunt altceva, nu e vorba de perseverarea într-o tâmpenie. Prostul perseverează în tâmpenie și își cultivă prostia cu siguranța celui care nu poate avea vreodată un dubiu, nu degeaba spun românii că „prostul are mintea odihnită”, acest cronofag terifiant nu e interesat de altceva în afară de „sacii din căruță”, profitul momentan.

Când omul inteligent comite erori de raționament el admite că a greșit și își revizuieste opiniile. Ori grozăvia prostiei pare a-și avea fundamentul în ignoranță și refuzul unei alte opinii, căci prostul are certitudini picante în orizontul său de așteptare total defazat. Mai e o vorbă a noastră, „când doi îți spun că ești beat te duci la culcare”, vorbă la care prostul nu rezonază întrucât el ține morțiș la punctul său de vedere, nu-l scoate nimeni din luxul îngustimii lui auguste. Am văzut pe YouTube niște interviuri cu specimene trăitoare în România, e de plâns, căci aceste ciorne de om au drept de vot și nu știu să citească. Era unu' care nu știa în ce țară trăiește, alții ce refuzau „trecerea la cifrele arabe” și unele băbuțe care afuriseau „orgasmul”, boală cruntă, nu alta. Dar sunt și proști care scriu, nu contează ce dar să fie acolo, lipsiți de noțiuni elementare care ar putea să-i apropie de literatură, orgolioși nevoie mare și resentimentari când le atragi atenția că o iau pe arătură, iar aici putem trata conceptul de „semidoct cu ștaif”, o clasă prosperă odată cu achiziționarea unui laptop. Înaintea noastră sunt secole de literatură universală, nu putem avea pretenția că scriem ceva nemaipomenit, totul e o reaşezare a obsesiilor umane în funcție de viziunea epocii asupra ei însăși. Marile concepte rămân valabile până la dispariția rasei umane, tot despre dragoste, viață și moarte vor scrie și cei de mâine, unii mai bine și alții mai la vale. Și cei care scriu bine nu pot fi proștii, bârfitorii de serviciu, zevzecii dornici de glorie locală publicând povestiri puerile și poezile prin reviste, ei sunt asemenea păpădiilor suflate de vânt, efemeride a căror zi de viață nu lasă măcar o pată de sânge. „Gata, trag cortina, spectacolul nostru s-a sfârșit.../Vă rugăm acum, continuați./ În lume e o veselie mare, și plouă, plouă mereu.” (Petre Stoica).

BIEN-ÊTRE

7.03.2020

Parcă nici nu a fost carnaval, de rămășițele multicolorelor confetti și portocalele aruncate de „gills” în mulțime nu-i nicio urmă, dar edilii îndulcesc nostalgia prin organizarea de târguri care atrag iarăși „la foule” în centrul orașului pentru menținerea unui bien-être la cote maxime. După o lună și jumătate de ploaie a ieșit soarele, cică doar astăzi, că „de mâine va fi la fel ca înainte”, conform buletinului meteo, așa că

am profitat plimbându-mă prin „târgul de sâmbătă” sezonat cu patiserii ambulante, tarabe de pe care te privesc peștii proaspeți, legumele și fructele, unde poți găsi articole vestimentare și diverse lucruri de care te poți dispensa cu ușurință, mai ales când vine vorba de ceasuri și bijuterii de marcă. Dar lumea e prezentă, bea bere la pahar de plastic și gustă soiurile de „fromage”, dau cu toții din cap balmăjind ceva într-o franceză plectisită, semn că s-au creat relații între clienți și comercianți, fiecare e amabil cu celălalt și gologanii sar din buzunare pe tot soiul de aiureli culinare, căci l-am văzut pe unul laudând felia de brânză luată cu dulceață, o minune nu alta, dar io zic că tot mai bine mere brânza cu ceapă, slană și porodici. Am căutat în van o tarabă cu cărți second-hand, se pare că mai am de așteptat un alt târg, unde au să vină „cu de toate”, inclusiv cu lucruri inutile cumpărate când nu aveau pe ce strica banii, deoarece și belgienii sunt îndrăgostiți de cărți, antichități, tablouri și obiecte decorative pentru a avea de ce se împiedica prin casă. Și totuși, am intrat într-o librărie pentru a-mi face sânge rău, prețurile volumelor seamănă cu ale unei edituri din București, adică dai de la zece euro în sus, însă pentru belgieni e o nimica toată, prin casele unde am lucrat fiecare avea măcar un raft lângă șemineu. Am ginuit niște autori dar nu am suma necesară, mai aștept, în schimb am făcut pe deșteptul întrebând vânzătoarea (devenită instant superamabilă, deși până atunci avea o mină posacă): „unde se află raftul cu poeți?”, lucru bizar fiindcă m-a privit din cap până-n picioare să vadă dacă am moacă de poet, dar am întrucât îmi crește barba și pe cap port o bască nouă autohtonă. Și belgienii au poeți: Anne-Marie de Backer, Gabriele Bernard, Béatrice Libert, Collete Nys-Mazure, Lucienne Desnoues, Edmond Vandercammen, Christian Dotremont și mulți alții alături de clasicii secolului XX, poeți de care am întreat-o și a dat din cap că nu s. „Dacă doriți romancieri”, zice tipa slăbuță, înaltă și cu ochelari înguști. Am luat un roman pentru că nu-mi place să ies cu mâna goală, apoi, dacă tot eram numai doi noi, am rugat-o să-mi facă o poză pentru a-i demonstra lumii unde-i cărciuma mea preferată, a zâmbit și s-a conformat: „Merci, a bientôt!”. Poate că sâmbăta târgul e mai important decât librăria și nu se omoară nimeni cu cititul, fiecare știe pe ce-i mai bine să toace creșterii... Că bien-être mai înseamnă să simți ceva în buzunar ca să fi senin...

o sută de poeme

Nicolae TZONE

REMEMORĂRI

În iarna lui 2012, eram la Malu, satul meu de pe Dunăre. Mă mutasem cu totul aici pentru a avea grijă de mama. Era un decembrie aspru, cu vânt și zăpezi după zăpezi, deseori geamul se acoperea de gheață și de afară venea neconținut un șuier aiuritor, de stepă înrădăcinată. Din copilărie nu mai prinsesem o așa vreme despotică. Nu mai țin exact de ce anume am început să scriu, urmărind o scară a cifrelor. Cunoșteam bine, pentru că mă fermecase la data apariției ei, cartea lui Traian T. Coșovei, care se intitula „Un doi trei sau...”, aveam printre hârtii un poem inedit al lui Gherasim Luca, unde imagina un periplu al înaintării și retragerii ferestrelor, în număr de zece, de fapt un joc grațios, relativ ușor de ținut minte.

Știu sigur că nu a existat la data scrierii celor „o sută de versuri” care urmează nici cea mai mică intenție a mea de a încerca să imaginez o posibilă replică la cei doi poeți amintiți, repet, mie foarte dragi. Nu voiam ceva anume. Hazardul și-a urmat legile neștiute. Am simțit însă din prima clipă o plăcere maximă de a da iama în livada cuvintelor și a le pofti cu obrăznicie la un dans frenetic, cel puțin în parte și sclipitor. Iată, de pildă, cum descriam trecerea dincolo de numărul zece: „unsprezece e subțire și demn/ doisprezece bea undelemn de poem...” și cum încheiam al doilea calup de versuri: „douăzeci e plecat la meci/ pe stadionul ghencea/ al poemelor de la miezul nopții...”.

În fapt, continuam să alerg în interiorul adânc a universului meu, al cărui ax central îl constituie Poemul profund, surprins pe calea sa inevitabilă către Capodoperă: „douăzeci și șase îmi pun în fiecare zi/ de duminică mănușile de mătase/ mă sui în trăsura mea de mătase/ la care trag cai albi și roșii de mătase/ și-mi scot poemele la plimbare în europa natală...”. Așadar eram „acasă”, în chiar casa de la Dunăre în care fusesem născut.

Și totuși, cum, Doamne Dumnezeule, îmi mărturisesc despre „europa natală”? Prin urmare, Versul-Vers nu cunoaște nicicând starea de gratuitate, de ne-asumare a întregii conștiințe a celui care Scrie. CARE PUR ȘI SIMPLU SCRIE. Iată și acest citat:

„douăzeci și șapte mă iau în spate/ și mă duc singur până la polul sud/ și încep să-mi sap cu poftă mormântul...”. Și încă unul: „nouăzeci și patru pătratul perfect/ are patru poeme capodoperă/ ca laturi.”

Cele „o sută de versuri” au fost efectiv scrise între 20 decembrie 2012 și 31 ianuarie 2013. Unde au fost ele de atunci și până azi, 3 septembrie 2024, când le încredințez „Bucovinei literare”? Unde am fost eu de la începutul lui 2013 și până azi? Cum de am putut uita cu totul de ele, deși știu prea bine că am avut, întotdeauna, o memorie de invidiat?

[unu dumnezeu se iubește
cu ochii închiși...]

unu dumnezeu se iubește
cu ochii închiși
numai și numai cu puterile lui
și numai și numai cu voia lui
se poate vreodată ajunge
în poemul-paradis
doi și tzara se iubește
cu ochii închiși
la nici douăzeci de ani
el a aflat unde este ce este
cum este și mai ales cine este
poemul-paradis
trei poetul care ajunge
să sprijine cu tâmplele
ferestrele poemului-paradis
este în felul lui
dumnezeu
patru cu diavolul te joci cât de joci

după care îl sufoci cu ce poți
sau îl spânzuri altminteri
te sufocă el și te spânzură el
cinci în poem să te arunci
ca și când te-ai arunca
de pe rocile prăpastiei niagara
în vârtejurile cascadei nigara
altminteri nu ai nici o șansă
să te bage vreodată în seamă
șase mătasea se pune
foarte foarte atent nu peste
omoplații rafinați ai iubitei
ci extrem de subtil
chiar pe sub ei
șapte niciodată nu jupoi
de pielea de pe el cuvântul
care nu mă roagă el însuși
să-l jupoi de pielea de pe el

**[opt cine mă va citi va avea
în viață noroc...]**

opt cine mă va citi va avea
în viață noroc
cine nu mă va citi va avea
de asemenea noroc
dar cu mult mai puțin
nouă să ținem în brațe un ied alb
să încălțăm pantofii de rouă
și să alergăm curajoși
e calea victoriei
în toate zilele de luni
zece să adunăm brotacii
din pastelurile lui alecsandri
să le dăm firimitiri
de pâine din palme
pe gura lor mică
să turnăm pe urmă rouă
cu pipeta
unsprezece e subțire și demn
doisprezece bea undelemn
de poem
sub privirea dulce a ruxandrei
cesereanu
îmbrăcată în verde
din tălpi până în creștet

treisprezece petrece sub lună
cu vodcă
cot lângă cot cu virgil mazilescu
exact treisprezece ore
din treisprezece
paisprezece dansează
de mama focului
cu o panteră și cu o girafă
în fața unei oglinzi uriașe
cinsprezece nu mai știe
de multă vreme nimic

nici despre șaisprezece
nici despre șaptesprezece
nici despre optsprezece
și nici despre nouăsprezece
asta nu-l împiedică
să se simtă foarte bine
să o invite pe nadine krainic
la dans
să-i spună bună seara
lui virgil mazilescu

douăzeci e plecat la meci
pe stadionul ghencea
al poemelor de la miezul
noptii

**[douăzeci și unu
nu mai e niciunul...]**

douăzeci și unu nu mai e niciunul
dintre îngerii din ziua
în care m-am născut
alături de mine
dacă ar mai fi i-aș vedea
dar nu sunt nicăieri de văzut

douăzeci și doi
din bube mucegaiuri și noroi
nu se fac niciodată perle
arghezi îmi pare rău că o spun
a mințit grosolan

douăzeci și trei focul care face
prea multe scânteii
e bolnav cumplit
de sine însuși

douăzeci și patru și eu sunt altul
nu numai rimbaud săracul
bogatul martirul rimbaud

douăzeci și cinci poezie și bâlci
cine pe cine oricine pe oricine
nu supraviețuiește nimeni
până la capăt cu mâinile albe
cu degetele curate

douăzeci și șase îmi pun în fiecare zi
de duminică mănușile de mătase
mă sui în trăsura mea de mătase
la care trag cai albi și roșii
de mătase
și-mi scot poemele la plimbare
în europa natală

douăzeci și șapte mă iau în spate
și mă duc singur până la polul sud
și încep să-mi sap cu poftă
mormântul

douăzeci și opt îmi trece prin cap
că nu mai pot să mor vreodată
m-aș plictisi bănuindu-mă
nemuritor

m-am plictisit teribil
douăzeci și nouă cu pălăria de pai
foarte nouă a lui bogza pe ceață
trec răsând în hohote
prin gara mizil
treizeci să nu pleci niciodată
nicolae tzone din zona tzone
în veci de veci
să nu pleci

**[treizeci și unu a luat prânzul
cu jorge luis borges...]**

treizeci și unu a luat prânzul
cu jorge luis borges
la restaurantul tzone
din buenos aires

treizeci și doi azi am dăruit
câte un trifoi cu patru foi
și lui emily dickinson
și sylviei plath

treizeci și trei jur că l-am văzut
cu adevărat

de altfel l-am și fotografiat
pe marchizul de la fayette
purtându-l pe umeri
pe puștiul de șase ani
walt wihtman

treizeci și patru a trecut lacul
snagov înot cu mine în spate
apa era foarte caldă
și mi-a plăcut

treizeci și cinci de vergi am primit
pe spate din porunca viclenei
jeanne antoinette
amanta regală de lux
devenită celebră

ca marchiză de pampadour
dar nu mai știu din ce cauză

treizeci și șase de crapi
de somni de cergi de știuci
mi-au purtat sabia când
am fost încoronat rege
al peștilor de dunăre

treizeci șapte m-a pus să sap
pe lună și pe marte

mai multe fântâni
pentru treizeci și opt căruia
i-au fost zdrobite mâinile
și i s-au scos ochii
de către treizeci și nouă
pe motiv de gelozie cruntă
amândoi erau îndrăgostiți lulea
de dansatoarea josephine baker
iubita mea neagră dintre cele
două războaie mondiale
patruzeci de lilieci cu aripile
de sute de kilometri țin
întunericul în cea mai adâncă
peșteră de sub pământ
aici îmi aduc eu
alese pe sprânceană
poemele pe care vreau
să nu le citească nimeni
în timpul vieții mele

**[patruzeci și unu de întâlniri
am avut cu Joséphine Baker...]**

patruzeci și unu de întâlniri
am avut cu Joséphine Baker
la Paris și la București
patruzeci și două de poeme
am scris pe pielea ei și ea
le-a transformat pe toate
în cântece
dis-moi Joséphine îmi zicea
dis-moi Joséphine
și eu spuneam Joséphine
da Joséphine
patruzeci și trei de ore neîntrerupt
m-am iubit cu Joséphine
la Rio de Janeiro în o mie
nouă sute douăzeci și nouă
cu o seară înainte avuse
un succes nebun
la teatrul Casino Atlântico
patruzeci și patru de pahare
de șampanie argentiniană
am băut în camera de hotel
în zilele care au urmat
în număr de șapte

patruzeci și cinci de trabuce
cubaneze am fumat
aprinzându-le unul de la altul
pe drumul de întoarcere
la Paris
patruzeci și șase septembrie
o mie nouă sute treizeci
orele patruzeci și șapte
și trei sferturi seara
este data când ne-am revăzut
în cabina ei de machiaj
din la folies bergère
parcă era și mai înaltă
și mai suplă acum
oasele ei se topiseră cu totul
ori fugiseră toate din ea
patruzeci și opt de sărutări
mi-a dăruit pe loc
patruzeci și nouă de îmbrățișări
au urmat până spre ora
cincizeci și zece minute
dimineața în zori

**cincizeci și unu de mere
avea mărul din gradina
casei lui Newton...]**

cincizeci și unu de mere avea
în o mie șase sute șazeci și șase
mărul din gradina casei lui Newton
din Woolsthorpe Manor
cincizeci și doi mărul care a căzut
din el a fost cu siguranță copt
și pesemne roșu
cincizeci și trei de mult nu
a mai venit pe genunchii mei
nici o lamă de cuțit
excepțional de bine ascuțită
cincizeci și patru soarele tandru
mă lingea pe față ca o pisică
cu blana galbenă cu picățele roșii
se va duce în asfințit
ca un copil sub fusta
largă a mamei
cincizeci și cinci cu briceagul
cu plăsele de licurici

râzând îmi despic buzele
și pun multă miere
pe ele
cincizeci și șase mi se topește
carnea de pe degete
în timp ce scriu
mâna dreaptă devine
sicriu transparent
pentru mănunchiul de oase
subțiri rămase din ea
cincizeci și șapte limba mea
se aprinde cu de la sine putere
și arde de la venirea serii
și până dimineața în zori
cincizeci și opt niciun cuvânt mort
nu mai trece pe niciun drum
pe nici o cărare
din satul malu
cincizeci și nouă niciun cuvânt
viu nu se va mai teme
de-acum înainte
de moarte
șaiszeci marea neagră i-o las
eu tzone proprietar universal
moștenire lui anton pan
și urmașilor urmașilor lui

**[șaiszeci și unu a venit niciunul
cu escavatorul...]**

șaiszeci și unu a venit niciunul
cu escavatorul
și a făcut țândări luna
din lacul tekirghiol
șaiszeci și doi în fiecare zi de joi
îl legăn în brațele mele
pe hercule
are numai un an și-i dau
lapte de bivoliță
cu biberonul
șaiszeci și trei derbedei au legat
cu lanțuri grele
coloana lui brâncuși
și dau bice tractorului
șaiszeci și patru domnul dracu
nu are coarnele în afara capului

ci le are înăuntrul capului
deh coarnele dracului sunt
chiar capul dracului
șaiszeci și cincii iuda înghite
arginții pe care i-a primit
îi înghite și moare
șaiszeci și șase cîini de rase
diferite și de culori diferite
ridică toți deodată piciorul
în aer și slobozesc
jeturii aurii în văzduh
șaiszeci și șapte poeme în cămăși
de lemn și de ace de brad
fac focuri de tabără
pe marile vârfuri
din munții carpați
șaiszeci și opt din nord
vin vulturii pleșuvi
cu capre negre în gheare
vor pe ele poeme
șaiszeci și nouă poemele înghit
cu fulgi cu tot vulturii pleșuvi
de parcă nici n-ar fi existat
șaptezeci nu le-a fost frică
de nimic și de nimeni
de când s-au născut
de ce le-ar fi de acum
înainte

**[șaptezeci și unu ulmul
cărui i-am dat foc...]**

șaptezeci și unu ulmul cărui
i-am dat foc în copilărie
era plin de scorburi uriașe
până aproape de vârf
șaptezeci și doi poemele
și vechi și noi mi le-am
mutat într-o zi de duminică
în scorburile ulmului
care au ars o zi
și o noapte întregă
șaptezeci și trei eram derbedei
în fașe ne făceam de cap
cu tupeu și curaj
să dai foc la un ulm înalt

de treizeci de metri era
o aventură grozavă
șaptezeci și patru de ce dracu'
om fi dat noi foc copacului
bătrân de o groază de ani
și gros de aproape
trei metri
șaptezeci și cinci în scorburile
alea incredibil de adânci
m-am ascuns nu o dată
eu și silvică și velicu
și sandu și alți prieteni
din satul meu natal malu
șaptezeci și șase ne-am speriat
aveam mâinile arse de flăcări
și obrazul îmbrăcat în fum
tata m-a bătut atunci cred
pentru prima dată
și ultima dată
șaptezeci și șapte beau lapte
de nucă de cocos
împreună cu poemele mele
în casele lor din scorburile
matusalemice
șaptezeci și opt poate că atunci
când o fi să fiu mort
de-adevăratelea
poemele mele mă vor aduce
cu cenușă cu tot
alături de ele
șaptezeci și nouă pesemne că peste
o decadă-două un ulm

cu un trunchi foarte înalt
și cu o coroană fără margini
va crește din carnea mea
de acum
optzeci dacă tot e să plec
și să mă ascund
pentru totdeauna
de ce să nu plec
într-o scorbură uriașă
din ulmul mamut căruia
i-am dat foc în copilărie
cu mâinile mele
și care a ars
până la scrum o zi
și o noapte întreagă

**[optzeci și unu nu am uitat
să trag și cu praștia și cu tunul...]**

optzeci și unu nu am uitat să trag
și cu praștia și cu tunul
și cu furtunul în prostia
și în ticăloșia și în micimea
omenească
nici o singură clipă
optzeci și doi vă rog
poemele mele
nu mă lăsați să mor nici joi
și nici vineri și nici luni
și nici marți și nici miercuri
și nici sâmbătă

optzeci și trei ochi ai mei
să nu vă închideți
în vecii vecilor
dacă nu vă închideți
într-o zi de duminică
optzeci și patru șpaltul poemului
nemuritor îl citește o dată
cu mine iisus și dumnezeu
asta o știu numai eu și este
foarte bine așa să rămână
optzeci și cinci învingi
numai dacă vrei să învingi
dacă nu vrei să te naști
de ce să te mai naști
atunci
optzeci și șase miroase
de la o poștă gura prostului
și a ticălosului
și a piticului ascunși
în putreziciunea din om
optzeci și șapte cu vergi
de plumb să bateți oricând
pe spate viermele
ridicat în statuie
optzeci și opt foc dați foc
dați pretutindeni foc unde
poemul nu e să sfințească
locul și omul
optzeci și nouă beți rouă
din cupe de mac
dimineața în zori
laolaltă cu florile
de câmp
nouăzeci fiți înțelepții înțelepților
mai dați încă o dată foc
după ce ați dat foc unde
poemul nu e să sfințească
locul și omul

**[nouăzeci și unu fumul care
nu are tată focul...]**

nouăzeci și unu fumul
care nu are tată focul
se numește cum
și face ce

nouăzeci și doi dacă e război
război să fie dar cu poeme
și fântâni
nouăzeci și trei dacă vrei
să mergi cu mine în lume
trebuie să întrebi mai întâi
poemul meu dacă zice da
sau nu
nouăzeci și patru pătratul perfect
are patru poeme capodoperă
ca laturi
nouăzeci și cinci ieri m-a vizitat
leonardo da vinci ne-am bătut
cu bulgări de zăpadă
nouăzeci și șase leonardo
mi-a desfăcut trupul în oase
și mușchi și m-a desenat
și după ce m-a desenat
m-a pus la loc ca și când
nici nu m-ar fi atins
nouăzeci și șapte la noapte
voi merge cu da vinci la dunăre
să ne vedem și să vorbim
cu știuci cu somni
cu cergi și crape
nouăzeci și opt voi povesti tot
sau aproape tot
poate voi scrie chiar un poem
întreg cu leonardo despre
plimbarea noastră la dunăre
două versuri el eu unul
că așa se cade
fiindu-mi oaspete
nouăzeci și nouă da vinci e-n vervă
are poftă să deseneze să scrie
îmi pare rău că trebuie
să-i spun că e timpul să plece
sărbătorile s-au terminat
o sută la revedere leonardo
te aștept cu multă dragoste
într-o viață viitoare
dumnezeu să binecuvânteze
poemul acesta care te-a ținut
câteva clipă de mână

(20 decembrie 2012, orele 21,38
- 31 ianuarie 2013, orele 14, 44)

„**B**abyloniaca” a fost denumirea dată cărții preotului lui Marduk, Berossos din Babilon, care prezenta vechile mituri babiloniene. Această carte nu s-a păstrat, avem doar prezentări indirecte ale cuprinsului ei. Berossos a fost contemporan cu preotul egiptean Manethon, care a scris o carte despre mitologia egipteană. Această carte este astăzi pierdută.

Mitul zeului – pasăre Zu

Mit akadian

Zeul Zu a furat tăblițele înțelepciunii ale marelui zeu Enlil. Tăblițele înțelepciunii dau putere de zeu și statut de zeu unui zeu. Enlil a rămas fără tăblițe în timp ce se spăla pe față dimineața, cu apa din izvorul consacrat. Imediat a tăcut și a rămas fără puteri. Cerul a rămas mut.

Zei, Iggii, din Eșarra, Cerul, i-au cerut zeului Adad, zeu al furtunilor, să îl ucidă pe zeul Zu, care fugise, și să readucă tăblițele lui Enlil.

Niciun scrib nu a scris sfârșitul mitului. Este ultimul mit găsit pe tăblițele din Akad. Cerul a rămas mut, Enlil nu are putere până când pasărea Zu nu va fi ucisă de Adad, prin vânt sau fulger.

Cântec de jale către Nergal

Imn babilonian

Nergal este stăpânul Infernului, asociat pe cer planetei Marte. Planeta reprezenta cel mai bine Infernul și moartea. Totuși Nergal, marele zeu, este implorat de oameni, mila lui poate fi întoarsă către muritori.

„Pentru că ești plin de îndurare, Stăpâne, mă întorc la slava ta,

Fiindcă ești milostiv eu te caut,

Pentru că tu te uiți, îți contempļu fața ta,

Pentru că ești milos stau în fața ta.”

Nergal privește din Cer către oameni alături de marele zeu Ea. Uneori era văzut ca Soarele negru, ca o formă de apariție a Soarelui, zeul Marduk.

Asemuit Soarelui, cu efigia planeta Marte, zeul Infernului reprezintă o forță a subpământului, opusă

puterii Cerului cu zei, și deopotrivă de puternică.

Oamenii se rugau nopții și zilei, morții și vieții, lui Nergal, mare în adunarea zeilor Anunnaki, zeii de sub pământ.

Lui i se spunea în imnuri:

„Strălucitor ești tu pe cerul luminos, măreț e locul unde stai,

Mare ești tu în Infern, n-ai nici un rival...”

Imn către zeul Sin

Imn sumero-babilonian

Sin, zeul Lunii, cel mai important dintre marii zei, a întemeiat templele și le-a dat nume. A fondat altarele și jertfele. El a dat destinele până la sfârșitul zilelelor.

Semnele rele și bune vin de la zeul Sin, prinț puternic „a cărui inimă niciun zeu n-o poate pătrunde”. Lumina Lunii „merge de la temelia pământului până la vârful cerului”. Sin fixează destinele Cerului și ale Pământului.

Cultul marelui zeu Sin avea loc noaptea „în bezna Lunii, timpul oracolului, taina marilor zei”, în ziua a treisprezecea. Lui îi erau supuși înțelepții, magicienii și cei care interpretau visele. Visătorii erau supușii Lunii, lui Sin. Un mare visător este Ghilgameș, rege în Babilon, care a căutat nemurirea, dar nu a găsit-o. Ghilgameș avea multe vise premonitorii pe care le interpreta mama lui.

Visul, noaptea, înțelepciunea și incantațiile erau toate ale marelui zeu Sin, cu coarne de lumină. Destinul venea de la zeul Lunii.

Iar un alt imn pentru Sin spune astfel:

„Eu ți-am ars tămâie curată în timpul nopții; ți-am vărsat cea mai dulce băutură,

Eu îngenunchez; eu (astfel) mă rog; eu te caut.

(...)

După ce el a trimis pe Zakar, zeul viselor,

În timpul nopții, să aud spălarea păcatelor mele; nelegiuirea mea să fie curățată...”

Numele lui Sin erau Nannar, Anu, Naramsit și orice alt nume îl releva el însuși. Nume spuse numai în rugăciune.

Jeluire către Iștar

Imn babilonian

Iștar, zeița iubirii și soția lui Tammuz, zeul vegetației, îl pierde pe Tammuz, care coboară în Infern de unde nu se mai poate întoarce. Iștar moare, pleacă în Infern pentru a-i ruga pe Nergal și Eșerkigal, soția lui, stăpânii lumii subpământene, să i-l înapoieze pe Tammuz.

La fiecare poartă a Infernului, ea renunță la coroană, la pietrele nașterii, la haine, la toate însemnele de zeiță, femeie și om viu, până ajunge un trup inert, alături de soțul ei. La rugămintea tuturor zeilor, Nergal și soția lui, Eșerkigal, le dau dreptul să se întoarcă în lumea celor vii zeiței Iștar și zeului Tammuz.

Nergal însuși, ca zeu, cucerise Infernul, condus de zeița Eșerkigal, intrând pe cele doisprezece porți ale Lumii de Jos, împreună cu șapte sau patrusprezece demoni. Era singurul zeu din Cer care intrase în Infern. Eșerkigal îi dăruie atunci tăblițele înțelepciunii destinale, însemnele de zeiță, zeului Nergal. Acesta vrea să-i taie capul dar, ridicându-i fața spre el, se în-

drăgostește de ea și rămâne pe veci Zeul Lumii de Jos, soț al zeiței Eșerkigal.

În Epopeea lui Ghilgameș, zeița Iștar este acuzată de a fi fâgăduit dragostea multor zei și muritori, dați, după aceea, nenorocirii și morții.

În tăblițele asiriene, zeița Iștar era zeița războiului și a luptelor. Alături de ea era un leu, iar efigia stelară era Venus. În Imnuri i se spunea „apărătoarea oamenilor, ce ațâță lupta”, „cea puternică, stăpâna luptei”, iar Luceafărul, steaua ei, este numită „stea de plângere, care duce la ceartă pe frații liniștiți”.

Babilonienii, privind planeta Venus, au spus de multe ori:

„Acolo, Iștar, înalță-te ca regină peste toți,

Tu Innin, să fii cea mai strălucitoare dintre stele, «Iștar-Steaua» să te numească.”

Incantație către Marduk

Enuma Eliș

Marduk, marele zeu care înfrânge pe Tiamat și readuce lumea sub stăpânirea zeilor Igigi, zeii din Cer, primește, ca recunoaștere a puterii și suveranității asupra lumii, cincizeci de nume.

Fiecare nume în parte, rostit, păstrează puterea și ființa lui Marduk, regele zeilor și rege al Soarelui, Șamaș. A cunoaște un nume al zeului însemna a-i recunoaște divinitatea, iar toate cele cincizeci de nume cuprind toate atributele sale, toată forța și statutul de zeu. Cele cincizeci de nume sunt o recunoaștere a tuturor puterilor sale și îl arată ca rege al zeilor.

Numele lui Marduk apar numai în Enuma Eliș, Epopeea Creației Lumii, și sunt destinate cunoașterii de cei înțelepți, spuse din tată în fiu.

„Haideți să proclamăm cele cincizeci de nume:

Cel ale cărui căi sunt glorioase, ale cărui fapte sunt asemenea...”

Steaua asociată lui Marduk este Jupiter:

„Niribu trebuie să țină grija cerului și a pământului;

Cel care nu poate străbate sus și jos, să-l caute pe el totdeauna.

Niribu este steaua care în cer este strălucitoare.”

La sfârșitul prezentării celor cincizeci de nume ale lui Marduk, în Enuma Eliș, se spune:

„Cu titlul Cincizeci, mării zei

L-au proclamat pe cel ale cărui nume sunt cincizeci și i-au făcut calea supremă.”

Leo BUTNARU

Cel puțin, ca stare de spirit...

În „Știința veselă”, Nietzsche ia în derâdere o serie de postulate, demonstrând fragilitatea cunoștințelor umane. Dar, nefiind un agnostic, filosoful îi pretindea omului să gândească permanent, critic, încercând să pătrundă în chestiunile de filosofie a existenței cu o întrebare, nu cu o prejudecată.

Așa grăit-a Internetul

Nici nu știi ce ar fi să fie astfel de metamorfoze în firea mea – gânduri sau sentimente, cuget în melanj cu sensibilitatea, pur și simplu, – o stare de spirit?... Din câte îmi pot da, ceva mai limpede, seama, mi s-ar putea întâmpla un stil-corcitură sau, poate, un nou gen de meditație-divagație, fără efort și – în caz de eșec – frustrație. Un gen de umor garnisit cu filosofie. Și aici apare întrebarea: în ce măsură filosofia e compatibilă cu umorul și cât umor poate conține Hegel sau Marx? Însă fără a cuteza să dau vreun răspuns, ci doar fiind conștient că acesta ar putea fi unul afirmativ – da, e compatibilă filosofia cu umorul. Filosofia poate conține și ceva umor, nu obligatoriu în cazul lui Nietzsche, chiar dacă și Așa grăit-a *Zarathustra* poate fi citită cu suficientă jovialitate, cu bună dispoziție, până la, cum s-ar spune, dispozițiile următoare, de stopare sau continuare... Iar cel mai hazliu moment din filosofia nietzschiană e cel cu „Dumnezeu a murit” – poți să mori de râs, citind una ca asta, fie din motivul că ești un credincios neclintit în ideile tale, fie că treci drept (strâmb) ateu învederat, ce ai putea spune: „Cum să moară cineva, dacă nu există nicio dovadă că el, de fapt, s-ar fi născut?...” Pe scurt, se sperie gândul unde te poate duce acest nou gen de narațiune, în care filosofia încearcă să facă casă bună cu umorul.

Acest proces – de gândire (dacă nu zic o chestie prea barosană), de simțire sau de convertire a umorului în filosofie sau a filosofiei în umor, în propria ta intimitate în care se întâmplă atâtea, de – RĂU DE GÂNDIRE, RĂU DE SIMȚIRE, RESPINGĂTOR, GROAZNIC, COMPLICAT, NEÎNDEMÂNATIC, FURIE, ÎNTUNECAT, JOSNIC, APĂSĂTOR, FEMININ, AMBIGEN, FIRAV, FIEBINTE, POTOLIT, SLĂ-

BĂNOG, MINUSCUL, RALANTI, PASIVITATE, CLAROBSCUR, TRIST, NOSTAL... – acest proces poate crea o impresie... Da, poate crea orice impresie, numai nu și pe cea a unei stări de nostalgie... Aș minți dacă aș susține asta.

Procesul se desfășoară parcă paralel, pe două sau mai multe piste, încât îți spui – pentru ca să încerci a înțelege și defini ce ți se întâmplă în fire:

Eu gândesc – eu simt – eu nu-s decât o... stare de spirit... un moment...

Eu (mă) gândesc, că gândesc – eu simt că aș simți – eu sunt în stare de o stare, atare, de spirit...

Eu (mă) gândesc (e bun, totuși, acest reflexiv „mă”, pentru că e bine să se înțeleagă că protagonistul se gândește și pe sine) că gândesc despre faptul că gândesc – eu simt întru sentimentul că simt... (ne-e, aici silogismul cam schiopătează spre ratare...)

Eu (mă) gândesc? – Eu (mă) simt? – Eu mă conștientizez tocmai ca stare de spirit, de moment bliț-volatil?

Eu (mă) gândesc că (mă) gândesc. (Aici abandonez celelalte piste posibile: de simțire, de stare de spirit, de melanj umor-filosofie.)

De fapt, obișnuiesc să (mă) gândesc că eu pot gândi.

Mai bine zis, m-am obișnuit să gândesc că eu gândesc că pot gândi...

Dar, în pofida a orice, a – adică – insurmontabilelor entimeme, silogisme – nu voi gândi că ar fi mai bine să nu mă gândesc deloc, concomitent negândind că eu nu (mă) gândesc... [Sau, invers: să nu (mă) gândesc că gândesc...]

Însă apare – gând, sentiment, stare. Se conturează, în lumina sinelui, ca în cea de amiază. Apar reliefuri, distincții – devin tot mai multe.

Și – vă puteți imagina? – mi se face mai bine. Pe suflet. Dar și pe... creier...

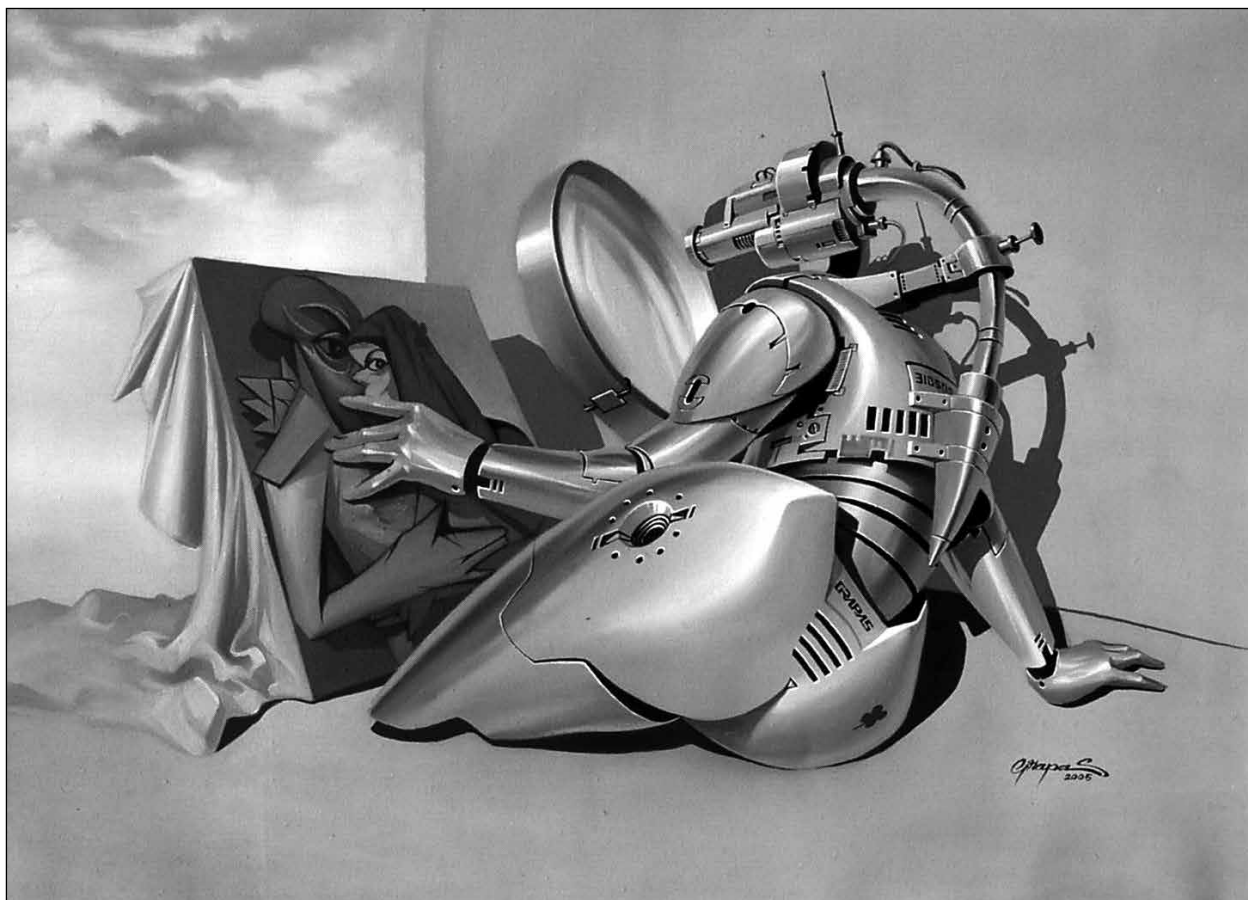
Pentru a nu mă lăsa să mă deconectez – să nu gândesc, să nu simt, să nu încerc o stare sau alta de spirit, am ajuns la concluzia că e bine să polemizez eu însumi cu mine... Sigur, îmi zic, ai dreptate... Pe când eu, nu, nu a... Bineînțeles, îmi ești superior, ești mult

mai deștept... Nu m-aș fi gândit niciodată – mi s-a re-
levat din întâmplare... Firește, ai înțeles corect, ele nu
se înmulțesc pur și simplu, ci proliferază în captivitate!

A-a, că e posibil, ba chiar indicat să dăm un
exemplu din domeniul ce ne vizează, – sigur că da!
Chiar mă gândeam că... Bine, s-o iau altfel, sub aspect
stilistic (și – la persoana a doua): Și-ți vine gândul – și se
sperie gândul: așa-zisele uniuni de creație, inclusiv cea
a scriitorilor, au fost ceva ai căror membri s-au înmul-
țit în... captivitate. Drept (strâmb) rezultat, precum, în
cele mai multe cazuri, animalele ținute la zoo, să zicem,
nu mai sunt în stare să supraviețuiască odată ce sunt
lăsate în libertate, astfel și cei mai mulți scriitori, care
au trăit cu trup și suflet în mediul uniunii (de „creație”)

gândirea, ca proces, e greu de depistat, conștientizat,
– pentru că sau una sau alta: ori conștientizăm despre
ce ar fi ele, gândurile, ori știm cum ajung să fie despre
ceea ce sunt... E un conflict, cum s-ar zice, între proces
și – interes...

La un moment dat, ce se poate repeta – la mai
multe momente, te poți speria, chiar îngrozi, că ele sau
ar putea să nu apară sau, de apar, dispar imediat fără
urmare. Gândurile. Trag cu urechea la propria intimitate
și mi se pare că e în ordine, că ele ar fi la locul lor.
Și mă surprind că sunt de-a dreptul nedumerit, chiar
pornit contra mea, să zic, – de ce, domnul meu, nu
le continui, nu le gândești în continuare, – gândurile?
Alias, ideile. Acestea, cu alura lor ușor feminizată, mai

nu mai sunt în stare să creeze ceva în libertate, grație
libertății: ei sunt ca și atrofiați...

A-a-a, da, știu că asta ar contraveni multor nor-
me permise... Da, am auzit că, în conformitate cu ulti-
mele date, ei se află nicidecum în frunte, ci în cu totul
alt loc... Bineînțeles, nu uit că trebuie să țin cont că

totdeauna au o calitate ce echivalează, de fapt, cu o lipsă
de calitate: ideea cea bună dispare chiar înainte de clipa
în care să o exprimi, să audă altcineva, care ar reuși să o
memoreze și, deci, ideea nu ar dispărea, chiar dacă tu ai
uita-o; în schimb, ideea cea proastă – ce vitală e, insis-
tentă, persistentă, blestemata, – orice i-ai face-desface,

să scapi de ea – nu se poate! Urlă agresiv, ca un câțel rău și nervos căzut pe spate!

Pentru că noi suntem din generația care – asta e!... – permite să se spună despre ea și – degenerația căreia i-au spălat creierii și cu șampon de ateism „științific”, i-au tot clătit în ideologie sălcie, i-au întins și prins – creierii – cu cleștele de rufe pe sfoara logicii necruțătoare, – dar nu, nu ajută! Totul a rămas pe vechi, ca o jinduire a noului, a schimbării, a luminării și eliberării... Numai că, iată, inexplicabila fenomenologie e că gândurile proaste proliferază, apar tot mai multe, mai slute. Și de unde se iau ele? Și de ce apar?...

Starea de fapt (probabil, și de spirit) e că gândurile mele, sau poate – sentimentele cugetătoare, ori, nu este exclus, combinațiile *gândsentiment*, cu țintă spre genul de filosofie ce suportă jovialitatea și umorul ce nu e străin de filosofie, – se tot înmulțesc! Chiar dacă, în sinea mea, ca să știe ele, le spun că nu am de gând să le și răspândesc – fie și pe calea gratis a internetului. Le voi ține captive în sine! Pentru că, de se va întâmpla, cândva, să le scap în libertate, să nu fie în stare să se adapteze, să nu supraviețuiască. Ca bieteile animale ținute mulți ani la zoo...

Însă gândurile sunt abile, inventive, sunt cameleonice, se modifică, se transformă, și schimbă încărcătura semantică din minus în plus... Ce li-i lor? Dacă e să te convingă, pot lua și forme simetrice, ca și geometrice, numai să nu le altereze, până la definitivă curmare, nestăvilita proliferare... Implicit, prin respectiva modificare, gândurile/ ideile te fac să-ți dai seama că ceea ce gândeai tu acum un timp era un tip de primitivism. Are rost să te contrezi cu ele, să le reproșezi cutare sau cutare lucru (...abstract)?... Catastrofă! Fie, în cel mai bun caz, doar jumătate: strofă... De poezia... Și totuși, să apari tu în lume cu atare căpcăuni, ce contestă posibilitatea descoperirii „particulei lui Dumnezeu”... Care-l dau de-a berbeleacul pe Einstein... Teoria haosului... Sau – hau, hau! – Relativitatea generalizată extinsă... Zisă câmp unic... Ei, tot ce le trăsnește prin cap acestor gânduri!... Idei...

Cum să vă spun mai simplu și pe înțeles cu in-vazia de gânduri, unele dintre care – cele supărate, neguroase – nu ți le-ai dori, nu vi le-aș dori?... În vâlmășagul lor, e posibil ca, provizoriu, autorul, izvoditorul lor să piardă firul în căutarea vreunui sens oarecare, dar și a sensului – primordial – despre ceea ce s-a întâmplat, cândva, totdeauna, ce se întâmplă pur și simplu

azi, – acest azi nictemer, dar și în „de-a pururi ziua cea de azi”, dacă e să ne amintim de marele poet, și care, poate, se va întâmpla în viață, în istorie, în eternitate, în Univers, în general, fie zis-scris. Iar asta sau alta, un sens sau contrariul său, sigur că pot duce la o oarece disfuncție a percepției noastre și la o emotivă, adică implicite subiectivă apreciere, poate că și conștientizare mai întâi, a ceea ce, din voia întâmplării, dar, mai sigur, a neogoitului cuget în proliferare se pomeni expus aici. Încât, în de-a valma noastră existență, mai simplu – în dimpreunul-nostru-a-fi, domnule Noica, luând în considerație apariția confuziilor ca rătăcire, când încerci să-ți dai seama – și chiar îți dai, pentru că nu e greu de înțeles acest lucru, – că viitorul nu a fost niciodată, – iată, autorul poate să se surprindă pe sine însuși că se îndoiește de propria implicare în această desfășurare de – gândire, bineînțeles, precum am convenit de la bun început. Dacă ne mai amintim cum începu, adică, orientarea vectorială a acestui proces de filosofare ce nu exclude umorul sau umor compatibil cu filosofia, ca – cine știe? – poate, nou gen de a genera gândire. În cascadă. Nestăvilită. Fără ca tu să încerci a constitui, obligatoriu, un lanț logic. Sigur, iată, – evident! – gândurile se sfarmă în miriade de componente. Ca o fulgurație de frecventă, frecventă, frecventă! – stingere – minusculă explozie, ca puzderie! – în permanentă proliferare. Combină, caleidoscopic, imagini, chiar tablouri măiestre, se filează în isoane de... icoane muzicale... Și în infinitudinea de interstiții, dintre protoni sau „particulele lui Dumnezeu”, frânturi-măciniș de sensuri dintr-un fost gând „întreg”, din continua fulgurație ca alternanță de minuscule prezențe și „deșarte” spații, între ceea ce eu aș numi miriade și miriade ale infnitezimalului, – liniștea, în puritatea ei imperceptibilă; starea de liniște, ca idee sau sentiment... sau gen de filosofie-veselie... Atotcuprinzătoarea liniște ce spulberă din suflete pole-nul iluziilor, din cuget – ce spulberi tu din cuget, gândule, idee? – da, trebuie să recunoaștem, fără orgoliu și teamă: spulberă iluzia gândulețelor, nătăflețelor.

Asta e, domnul meu! Gata! S-a terminat. Ne-am... terminat?... Nu, doar ne-am risipit, împrăștiat... S-a zis... Cu noi?... Nu, cu zisul-scrisul despre – vezi, iată prima frază – nici nu știi ce ar fi să fie atare metamorfoze în firea mea – gânduri să fie, sau sentimente, gânduri în melanj cu sentimentele, în genere și pur și simplu, – o stare de spirit?...

Știți?... Sigur că știți... Și chiar se făcu mai bine...

În sensul de: It became better (*engl.*)... Es wurde besser (*germ.*)... Il vaut mieux (*fr.*)...

Sigur, se făcu mai bine... Cel puțin, ca stare de spirit... Ceea ce înseamnă, totuși, foarte mult...

Moftul și dungile

!Vai! cum te mai enervai uneori și îți creștea viteza de elaborare a cuvintelor și eu iar suportam cu o indulgență excesivă puțina delicatețe a vorbelor tale seci, în sinea mea întrebându-mă cam blegește dacă mai are vreun discipol Karenin în fericirea-i de-a ierta, în vreme ce noile epoci se tot-prea-îndepărtează nu că de Adam și Eva, ci de Tolstoi și geloasa lui consoartă, care (*domi militiaeque* – în pace și în război) îl tot amenință că se va sinucide. (Pe atunci, de se întâmplă să vedeam vreo doamnă că citește atent mersul trenurilor, tresăream la gândul că ar putea fi chiar vreo nouă Anna Karenina. Pentru ca, în fine, haiși și fără griji, ziceam că eroina tolstoiană cântă celebra melodie românească „A plecat un teren din gară” interpretată de Anna Karenina, subînțelesul fiind că Anna nu se aruncase, totuși, sub etc.)

!Ah! cât de altfel spre bine a fost (îmi mai ziceam atunci) în zilele – ba nu, în clipele când adolescența noastră a trăit identitatea neprihănirii cu păcatul și cât de altfel ești când te enervezi, frumoasa mea iluzie care, neavând pene, te umfli în sutien și în fustiță. Eu mai amintindu-mi cum, ca să nu ne prea plictisim, inventasem, în parafrază, și cântam, îmbrățișați, varianta celebrei melodii „Pușca și cureaua lată”, a noastră sunând: „Ce bărbat voi fi odată”... Cântam, hohoteam și ne promiteam iubire eternă. E drept, mai apoi reducându-i ceva din durată, jurată drept: „iubire până la moarte”.

!Vai! ce priveliște mai era, când, umflându-te în ale tale, icneai sperios – se întâmpla ca vreun fluture sau cine știe ce altă gănganie hăbăucă să nimerească sub înspumarea jupei în care te umflai, cum se umflă micile lebede ale lui Ciaikovski în voalurile lor albe.

De altfel, eram de părerea că e un mare fleac să crezi că forța gravitației universale are mai puțină influență asupra balerinei care, în ipostaza de stea a scenei, stă mai mult prin aer decât pe pământ... Pentru că veni vorba, ar mai fi să ne amintim că în junețile noastre până și sportul era altfel, nu ca azi, să zicem, când zve-

Ite jucătoare de tenis sunt, pe vechi, îmbrăcate ca balerinele din „Lacul lebedelor”, însă lovesc ca boxerii! Și chiar de nu prea facem politică, o urâm, nu putem să nu ne amintim că adolescența noastră se întâmpla și în august 1991, pe vreme de puci și pre-cădere a uniunii sovietice, când Moscova dădea, reluat, parcă interminabilul spectacol de balet *Lacul lebedelor*, în acea vreme de încordată așteptare creându-se senzația că un elefant încerca să bată din picior ritmul acelei muzici suave. Prin urmare, URSS a fost ultimul imperiu căzut cu muzică. Pe scena de balet... A istoriei...

!Vai! cum te mai enervai uneori, însă ciudată îmi părea încrederea ta, pentru că tu erai una din cele trei ființe imprevizibile în acțiuni – diplomatul, femeia și crabul; ciudată era delicata-ți ciudă ce ne făcea bine la amândoi, mie în special, oferindu-mi una din foarte rarele, dar posibilele ocazii, când îmi mergea bine pe toate liniile și mai ales pe liniile dungilor de la pantaloni, dacă acestea ies ca și trase de sub fierul de călcat nădragi și de călcat nervi; da, fier de călcat (și) nervi, în special atunci, când de chestiunea dungilor nu se ocupă iubitele lumii...

Liviu ANTONESCU

Mircea Gheorghe și literatura bătrâneții

Nu știu exact din ce motiv, poate am vrut să mă documentez, asupra unei perioade din viață care se apropie atât de repede, că e posibil să mă fi și ajuns!, dar în ultimii vreo doi ani am recitat o mulțime de romane care abordează vârsta senectuții, care este și una a neajunsurilor în cascadă! M-am axat îndeosebi pe Saul Bellow și Philip Roth, adevărați maestri ai analizei literare a vîrstelor, de la copilărie și „de la tinerețe și pînă la bătrînețe”. Nu am ocolit desigur nici mulți alți autori, puzderie sînt anglo-saxoni, care au abordat acest teritoriu complicat din toate punctele de vedere. Dar am avut parte și de excelente lecturi noi, inclusiv ale cîtorva autori români de primă mîna. Anul trecut, am avut plăcerea să citesc *Coma hindusă* de Mircea Daneliuc și *Tramvaiul 13* de Constantin Arcu, probabil cele mai puternice urme lăsate de „molima chinezească” asupra literaturii noastre, cărți despre care am și dat seama pe blog și în articole de revistă. Cum măsurile represive, nu doar de protecție, luate de autorități au țintit mai ales păturile lipsite de apărare ale societății, bătrîni au fost țintă predilectă. Prin urmare, nici cei doi excelenți prozatori nu au ocolit zona, dimpotrivă i-au dedicat pagini vibrante, menite să rămîna, să marcheze literatura de azi.

Dar am avut surprize și anul acesta, chiar dacă nu legate de vreo molimă specială, ci doar de molima bătrîneții în general. La începutul anului, am citit excepționalul roman *Suferințele bătrînului Werner. Manuscris anonim tradus, rafistolat și comentat de Gheorghe Săsărman* (Școala Ardeleană, Cluj, 2023), cum vedeți, un titlu în oglindă la cel goethean, deși eroul de azi nu suferă de inimă decît în sens clinic, inclusiv de inimă rea! După prefața în care ne dezvăluie cum s-a trezit în brațe cu „manuscrisul găsit” și cum a decis să-l expună publicului după oarecare toaletare litară, găsitorul/ autorul procedează cumva enciclopedic, abordînd bătrîneța nu din perspectiva trecerii anilor în sine, ci din cea a apariției simptomelor, fiecărui capitol fiindu-i dedicat diverselor semne, de la căderea dinților la dificultățile de mișcare și de la anumite suferințe interne la scăderea treptată a acuității organelor de simț. Și unde sînt asemenea simptome sînt și

diete, suplimente, medicamente! Lectura nu are totuși un efect atroce, nu e deprimantă, pentru că autorul reușește, cred că nu ușor, să trateze temele cele mai neplăcute sau mai grave cu umor. Umorul salvează și cartea, dar și pe noi cititorii, mai ales pe cei de o anumită vîrstă.

Și am ajuns la cea mai recentă lectură a mea din această zonă – *Alfa și Omega* (Ideea Europeană, București, 2024) de Mircea Gheorghe, pe care l-am descoperit ca prozator încă de la prima sa carte, *Partida de canastă*, pe care am prefațat-o pentru Polirom acum vreo douăzeci de ani și căruia i-am citit apoi toate cărțile, proză – romanul *Clepsidra* și povestirile din *O adevărată familie* – și eseuri, mai puțin cărțile publicate în franceză. Toate cărțile citite erau foarte bune, dar acest roman este excepțional, deși are o abordare diferită de cel al lui Gheorghe Săsărman, este una biografic-cronologică retrospectivă, ca să spun așa, aici sînt refăcute viețile celor doi octogenari prin schimbul de mesaje dintre aceștia, schimb care durează mai puțin de un an. Mesaje prin poșta electronică, dar dezvoltate pînă la dimensiunile unor scrisori clasice, prin urmare este vorba despre un roman epistolar. Cele două demersuri epistolare sînt completate de un al treilea, al personajului care primește primul mesaj, care este naratorul, poate chiar o ipostază a autorului, îmi vine greu să evit posibila identitate dintre autor și personajul narator. Acest al treilea demers comentează mesajele primite, corectează sau resituează afirmațiile inițiatorului dialogului, pune bemoli sau diezi, revine asupra propriilor afirmații, după cum i se pare necesar. În acest fel, ansamblul capătă un surplus de substanță biografică și istorică totodată. Urmăm astfel viețile celor doi octogenari din copilărie și pînă la bătrînețe, prietenia dintre ei, ruptura, plecarea unuia dintre ei, plecarea și a celuilalt cam în același loc, dar fără să se întîlnească, întoarcerea celui dintîi în țară și regăsirea aceasta epistolară după vreo jumătate de veac. Toată povestea este cît se poate de verosimilă și are o bogăție de evenimente copleșitoare, bogăție care, la vîrsta înaintată a protagoniștilor, se păstrează în memorie ca într-o arhivă. Și, după această răscolire

a memoriei, te trezești în fața unor personaje despre care ai aflat multe, dar care ți se par la fel de enigmatice! Un roman excepțional, cum spuneam, puternic, captivant, scris cu măiestria pe care autorul o posedă de la prima carte, care îmi dovedește că „leul în iarnă” poate lovi mult mai puternic decât în primăvara

vieții lui. Și îmi mai dovedește ceva, că literatura nu este altceva decât reanimarea memoriei! Știu că Mircea Gheorghe lucrează, scrie la o nouă carte. Nu știu despre ce, nici despre ce gen literar este vorba, dar îi doresc mult succes...

C H I P U R I   Ș I   P R I V E L I   Ș T I

astăptând învierea de-apoi

chipul
fecioarei se va ridica la cer
pentru ultima nuntă

valuri de nădejdie
acoperă muntele

de ce ne ascundem
dacă nu ne-am milostivit
cu aproapele
și nu am băut aceeași apă
din palma Iordanului

de la apus și până la răsărit
totul va fi lumină

însămânțată în om
nu se știe de cine

armurile trupului

până aproape de cer
toamna se propie
femeie îndurerată
care îngenunchează lângă tron

cel orbit de putere
sfidează
poemul

are privirea absurdă
cum șarpele
care nevăzut coboară
pentru ultima judecată
fariseu este acela
pentru care
pâinea se frânge acum

***

în ceruri dar și pre pământ
păcatul se va răzbuna
pe plânsul de privighetoare
din inima ta
precum un semn lăsat
de cel mângâietor

îmbrățișează valul
corăbia a devenit
prilej de-nălțare

rânduiala disprețului

steaua să nu fie văzută
rânduiala păcatului
este disprețuită de magi
cu sfințitele rânduieli

se aprinde o floare pe piept
sărut uitat în cădelniță uimirii
când se topește tămâia
pe sângele crucii

vorbim în graiuri
neștiute până acum
pe fața spânzurătorii
ce treizeci de arginți
dansează

prunci sechestrați
de minciunile zeilor
nu stați în plecaciune
făpturile se întorc
iar trupurile au devenit lumină

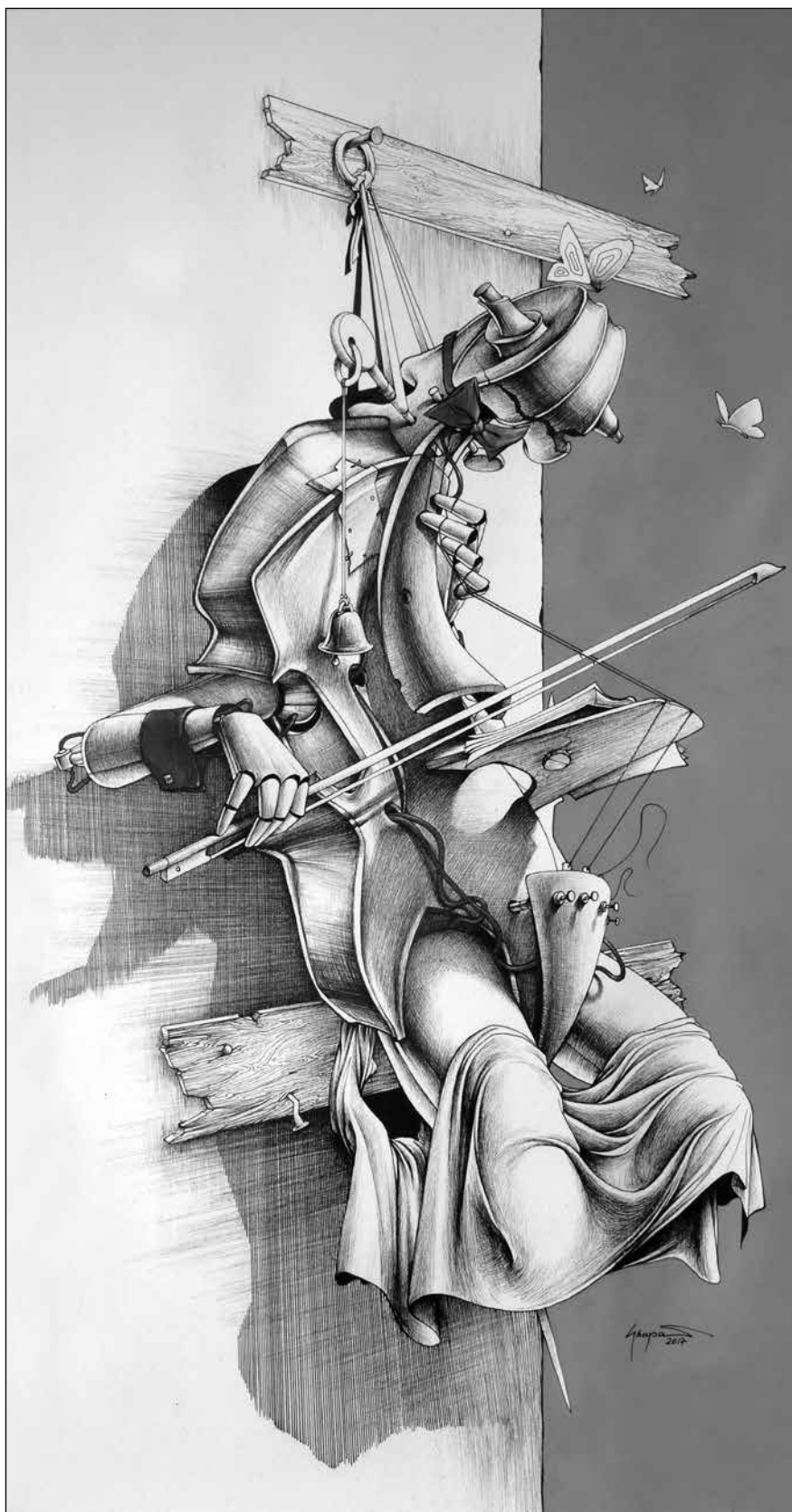
***

din voința
mângâietorului
fericirea
va cuprinde pământul

cerul se destramă
pe umerii noștrii
cum aripi de îngeri
devenind icoane

tristețea nu mai
dă târcoale acum
să fim și noi
odată fericiți
când clopotele bat
în ramuri de măslin

parcă ar fi
un concert
dirijat de un vis
noaptea întreagă

A N I V E R S Ă R I

Îi mulțumim lui Dumnezeu de ploaie

Cu serviciul pe care-l avea, destul de greu Creușea Ion să-și ia concediul vara, la făcutul fânului. Trebuia să aibă întotdeauna grijă, ca de Paște să-i ducă câte un miel șefului său, iar de Crăciun, și câte ceva din pomana porcului. Numai că, de multe ori șefii lui se schimbau, ori, pur și simplu, *uitau*, între cele două mari sărbători creștine de gestul ce-l făcea Ion pentru ca superiorii săi să aibă mesele îmbelșugate.

– Ți-am spus de-atâtea ori, Ioane, ori te ții de gospodărie, ori de serviciu, îi spuneau șefii ori de câte ori Ion le deschidea ușa cu cererea de concediu.

Și nu-i aprobau decât maximum două săptămâni, uitându-se pe lângă el să mai vadă dacă are și ceva în mână, căinându-se de fiecare dată, cât de greu le era cu aceste aprobări, când mai toată lumea, vara, dorea să plece la mare.

În pregătirea fânului pentru iarnă, Ion își cosea întâi iarba din „Vârful Popii”, o fâneață mai îndepărtată de zona lui de locuit și mai greu accesibilă, situată pe colina din comuna Sadova străjuită de drumul ce taie piscul „Trei Movile” spre comuna Vatra Moldoviței și drumul forestier „Pârâul Morii”, limită administrativă cu orașul Câmpulung Moldovenesc.

Mai mult decât atât, la făcutul fânului pe acea colină, Ion stătea sub cerul liber, căci n-avea colibă unde să se adăpostească de ploaie ori ca să poată înnopta, pentru a scuti astfel, înainte și înapoi, drumul lung până acasă. În timpul zilei, de ploaie, și pentru a sta la umbră când mânca, se adăpostea sub un molid de poiană rămușor, lăsat anume să crească în voia lui pentru a se îndesi și a-l folosi ca streășină. Pentru a rămâne peste noapte însă, vorbea cu vecinul Dumitru Țăran, ce avea mai în vale un bordei rămas nefolosit în cea mai mare parte a timpului, pentru că dânsul întotdeauna își făcea fânul mai devreme, terenul lui fiind mai în șes și prin aceasta, mai roditor.

Pe Vasile, cel mai mic dintre băieții lui, îl lua de-acum cu el la cosit. Nu-i era de mare ajutor, pentru că băiatul era încă crud, n-avea decât vreo paisprezece ani și lua brazda în jumătate, străduindu-se să se țină de tatăl său. Dar pentru Ion, conta foarte puțin cât

putea mezinul să-și aducă contribuția la cositul ierbii, fiind bucuros că nu era singur la muncă în acea sălbaticie, unde altfel, l-ar fi înțesat urâtul. Iar Vasile, se străduia să țină cât mai aproape de tatăl său, nu neapărat pentru a brava, ci pentru a-l putea auzi mai bine ce spunea cosind, pentru că în fășăitul coaselor, îl tot provoca să mai povestească câte ceva despre copilăria lui din Târgu Neamț, despre cum și-a lăsat părinții în dor și a plecat la școala de subofițeri de miliție, despre lumea lui de acolo, pe care o găsea diferită și fascinantă, fiind mereu cu gândul la *caprele Irinucăi și pupăza din tei* din povestirile lui Creangă.

Iarba din fâneața „Vârful Popii” se cosea ușor, pentru că terenul nu era pietros, situație în care s-ar fi putut strica prin accidentare tăișul coaselor și-ar fi trebuit mereu îndreptat pentru a înainta cosirea. Era iarba frunzoasă, în care predomina un soi denumit popular „talpa găștei” și care, uscată, era iarna preferata oilor; și Ion să tot fi avut vreo patruzeci de mioare. Spre seară și spre înnoptat se cosea și mai bine, pentru că se instala răcoarea verii, iar această răcoare îi alunga oboseala de peste zi, simțind în mâini coasa că taie mai ușor.

Așa că, încă din prima zi, un cosaș și jumătate, brăzdară iarba din „Vârful Popii” până la lăsarea întunerului. Luna se ridicase deja semeț și enigmatică pe bolta cerului și lumina cu zgârcenie pământul. Porniți pentru culcare spre coliba lui Țăran și știind pe dinafară topografia locurilor, cei doi, chiar dacă și-au luat felinarul cu dânsii, n-au mai catadicsit să-l și aprindă.

În apropierea bordeiului, *gazda*, avea clădite și vreo trei stoguri de fân, iar Vasile (după cum îl văzuse pe tatăl său într-o împrejurare, imitându-l) se apropie de ele și băgă mâna într-una, ca să vadă cât de uscat e pus în ele fânul pentru iarnă, cât de mult sau cât de puțin îl usucă și alții. În acel moment, dintre clăile de fân, ieșiră vreo patru – cinci mistreți, guițând speriați, grohăitul lor fiind amplificat și retransmis de ecoul din liniștea nopții.

Deși nu reușea să acopere scandalul pe care-l făceau mistreții, Vasile, cu inima la gât, țipa speriat.

Ion veni repede să-l liniștească cuprinzându-l și strângându-i capul la pieptul lui:

– Nu-i nimic, Vasile! Sunt porci sălbatici. Uite, ai văzut... mai tare se tem ei de tine decât tu de ei! îi spuse Ion în timp ce și lui îi bătea inima cu putere.

Vasile se liniști destul de repede, căci nu era el pentru prima dată în sălbăticie. O cunoscuse în toată copilăria lui de până atunci, dar, de o întâmplare ca aceasta, nu mai avu parte. Și pentru ca toată pățania să nu fi fost de ajuns, când să intre în coliba lui Țăran,

Ion constată că era încuiată și, deși nu-i spuse nimic lui Vasile, un fior rece îi trecu pe șira spinării. Abia peste un minut sau două își aminti că badea Dumitru îi spuse că pusese cheia sub blana de sus a ușii, o ușă ce pe dinafară n-avea niciun zăvor, ci doar o gaură în mijlocul tocului din dreapta pe unde introduceai o

vargă dreaptă de lemn ce avea la capăt o limbă ce se încovoia, și care după ce trecea prin peretele găurit, cădea exact pe zăvorul dințat montat pe dinăuntru, permițând celui de dinafară, ca prin rotire, să o deschidă destul de ușor.

Ion o găsi și mare-i fu bucuria, mai ales după ce intrase și văzu la lumina felinarului, ce-l aprinsese abia atunci, că încăperea, măcar că era destul de mică, avea totuși, două paturi. Ion trase zăvorul și după ce-i mai adresă băiatului câteva cuvinte de îmbărbătare, adormi buștean și începu să sforăie.

Vasile încercă s-adoarmă și el, însă, nu reuși nicicum! Nu-i trecuse încă spaima. Auzind încă mistreții aceia grohăind se ridică să verifice și el dacă ușa colibeii era bine închisă. Abia într-un târziu îl doborî și pe el oboseala, și adormi printre suspine, suspine ce-l treziră mai apoi pe Ion, dar care nu interveni deloc în somnul băiatului, ridicându-se doar să vadă dacă nu-i dezvelit.

Dimineața-i treziră cântatul pițigoilor. Era o dimineață luminoasă ce prevestea încă o zi frumoasă la făcutul fânului. Mâncară ce mai aveau în desagă și se porniră înapoi, către deal, ca să termine iarba de cosit, iar frumusețea acelei dimineți parcă le spunea amândurora, că întâmplarea din seara precedentă nu era de-atunci, fusese cândva, demult. Când se făcu orele 11.00, toată iarba era culcată la pământ. Cu soarele doborât deasupra, cei doi se apucară mai apoi să o împrăstie din brazdele formate după cosire și să scoată iarba din locurile umbroase la soare, pentru a se usca mai bine.

Pe la amiază erau gata și cu pregătirea nutrețului pentru uscare, și tare se bucurară când sosi Ileana, cu respirația accelerată de efortul ce-l necesita urcarea muntelui și cu mâinile întinse de traista plină cu mâncare pentru cei doi coșași. Se așezară cu toții la umbra molidului bătrân și stufos și mâncară pe-ndelete, cu mulțumire sufletească pentru vreme bună și treabă bine făcută.

– M-au speriat de moarte porcii mistreți, așeară, după lăsarea întunerului, începu Vasile să-i povestească mamei lui pățania cu sălbătăciunile care ieșiseră speriate din stogurile lui Țăran, întâmplare pe care se străduia să o uite și nu putea.

– Ți-am spus de-atâtea ori, Ioane! Nu mai fi așa hapsân pe muncă! începu Ileana să-și certe bărbatul. De ce n-ați lăsat coasele cât încă mai era ziuă? Și să fi venit acasă pentru dormit, că uite, se putea întâmpla o nenorocire! Dacă era o scroafă cu purcei îl ataca!... Ai uitat repede cum te-ai lovit anul trecut cu toporul, după ce ai cioplit parii pentru căpițe până ce nu ți-ai mai văzut mâinile!

Ion, ridicându-și privirea spre cer pentru a cântări vremea, nu-i răspunse. Cu toate că se adunaseră câțiva nori, ce păreau a nu fi de ploaie, plecă spre tufe de alun unde-și ținea greblele și aduse câte una pentru fiecare. Că era timpul să învârtă iarba pentru uscare pe cealaltă parte, mai înainte de a o movili în porșori și mai apoi în claie.

– Nu plouă astăzi! spuse Ion, în încercarea de a se încuraja pe sine și a-i încuraja și pe ai lui, deși, dinspre Ucraina, cerul se întuneca. Bate vânt și vântul împrăștie norii! mai spuse Ion. Dar vântul se opri, și pe când să termine învârtitul fânului, ce era și aproape uscat, ploaia se revărsă cu furie și udă tot pologul.

Vasile, adăpostit repede de ploaie sub molidul acela bătrân, era cum nu se mai poate mai deznădăduit, văzându-și munca compromisă de ploaia aceea nenorocită, care-i udase pologul. Se întreba oare cât vor mai ține ploile, știind deja că la făcutul fânului, cel mai rău îl strică ploaia care-l prinde aproape uscat, și că oricât de frumoasă ar fi vremea după aceea, fânul nu va mai avea aceeași calitate.

– Îi mulțumim lui Dumnezeu de ploaie! o auzi Vasile pe mama lui spunând la un moment dat, într-o discuție pe care o avea cu bărbatul ei, și care până atunci, pe băiatul lor, cu gândurile în altă parte, discuția părea să nu-l intereseze.

– Cum adică, mamă, să-i mulțumim lui Dumnezeu de ploaie? întrebă revoltat Vasile. Și asta tocmai acum, după ce am muncit de-am cosit și uscat iarba, și ploaia aceasta ne-a udat pologul!?

– Cine-l udă, îl și uscă! îi răspunse Ileana. În timp ce noi vrem soare la făcutul fânului, alții vor ploaie ca să nu li se usuce recolta ori să crească mai bine rodul pământului. Dumnezeu există pentru toți...

Ei, da! își spuse Vasile în gând, nedorind să-și contrazică mama. De ce n-a putut exista pentru noi astăzi?!

A doua și a treia zi a fost iarăși cald și pologul ud a putut fi reuscat, movilit în porșori și cărat cu drucii pentru a fi clădit în stog. Și-aceasta tocmai în vârful parcelei, pentru ca, spre toamnă târziu, de acolo, să poată fi încărcat mai ușor în căruță.

Fânul făcut în acel an în Vârful Popii, prins de ploaie în procesul de uscare, n-a mai avut aceeași calitate. Iarna a fost însă geroasă și oile pe care le avea Ion l-au consumat fără să-i mai spună că-i mucegăit. După ce le făcea porții, dimineața și seara, nu rămânea din nutreț decât feriga, o buruiiană alpină toxică pentru orice erbivor.

Primăvara, Ion își curăța fânețele, pentru că mestecenii, alunii și răchitele din poieni, își lăsau peste iarnă crengile uscate, ce nu putrezeau până la următoarea cosire și îngreuna tăiatul ierbii.

Ca în mai în toate activitățile gospodărești pe care le avea, și pentru curățarea terenului din „Vârful Popii, în primăvara anului următor, Ion îl luase pe fecioru-su Vasile, în *tovărășie*, cum îi plăcea să spună. După ce au strâns toate crengile veștejite, la care se adunase și iarba uscată de pe sub tufele de alun ce n-a putut fi ajunsă cu coasa la precedentă tăiere, le-au adunat într-o movilă mare și le-au dat foc.

Până să ardă complet, s-a stârnit vântul. Tot dinspre Ucraina. Și imediat după aceea, scânteii mari au ajuns în miriștea crescută după prima coasă, că acolo Ion nu mai făcea otava, o lăsa de păscut, oilor. Iar miriștea aceea s-a aprins cu repeziciune și s-a extins pe suprafața mare.

Tată și fiu au pus repede mâna pe greblele cu care stânseseră vrejurile și încercau să împiedice extinderea focului prin împingerea jarului înapoi către vatră. Nici că puteau! Antrenat de vânt, focul îi dovedea, și o spaimă cumplită îi cuprinse pe amândoi.

Deodată însă, pe când erau extenuați de efort, vântul se opri, și stropii mari de ploaie împiedicară extinderea pârjolului, ploaia, dovedindu-se a fi acum, salvarea imprudenților gospodari.

– Noroc că s-a oprit vântul! spuse Ion ca trezit dintr-un vis urât.

– Ei, vântul! îi răspunse Vasile cu voce tremurândă. Îi mulțumim lui Dumnezeu de ploaie!...

În căutarea Frumuseții și a Bucuriei

Stavrofora Elena SIMIONOVICI

NOTE DE LECTOR

Ar numi-o cineva care s-ar apleca cu trăire Asupra acestei cărți: „Pe aripi de mori de vânt și de carte” de Doina Cernica, Editura Mușatinii, Suceava, 2024.

Pentru mine, ca simplu cititor, apariția unei noi cărți a Doinei Cernica o asociez cu întâlnirea cu o floare rară ce uimește și prin frumusețea culorilor, și prin mireasma suavă.

Acest sentiment îl trăiesc de fiecare dată când privesc și răsfoiesc cu mintea și cu sufletul o nouă carte a Doinei Cernica. Mai rar caz, dacă nu cumva unic, ca un autor să fie înzestrat cu un asemenea har înăscut, dar și cultivat cu perseverență prin grija pentru cititorul ce va deschide cartea, ca autoarea acestei cărți. Nu uimește prin ce spune, care se poate citi și în alte surse

de cunoaștere a lumii, ci prin *cum* spune. Și spune, cheamă, îndeamnă, bucură, zidește sufletește pe orice cititor înzestrat cu un dram de sensibilitate și aplecare spre puterea cuvântului, care călătorește cu autoarea în locuri unde altfel, din diferite motive, nu ar putea ajunge. Așa este și această carte, ca o bijuterie de luat în buzunarul de la inimă, despre Rodos. Să călătorești acolo - „pe aripi de mori de vânt” ce ar sugera, unora, poate, o preocupare lipsită de câștig material, dar și

pe „aripi de carte” ce ar solicita interes spiritual - e chemarea pe care Doina Cernica o face cu dăruire, oricărui cititor.

Nu am fost, real, în Rodos. Dar cu cartea aceasta pot să spun că am fost și eu. După mărturisirea autoarei, cartea este un semn de prețuire pentru istoria acestui loc binecuvântat care a trecut în existența sa prin multe încercări provocate de oameni sau de răzvrătirii ale forțelor naturii (incendii, inundații), dar și pentru locuitorii lui dăruți cu „puterea biruitoare a bunătății și frumuseții”.

Ceea ce am spus până aici despre Doina Cernica, am descoperit cu bucurie pentru comuniunea noastră sufletească, mărturisit clar și convingător după primele pagini despre Rodos, așa cum li-l prezentase lor și familiei sale, înțeleapta profesor arheolog ce studiasse în București și vorbea cald și frumos românește, Dora Kandili.

„Un scriitor adevărat se topește în cărțile pe care le scrie, iar cititorul se regăsește în paginile lor. Se întruchipează din ele” (pag.21). Pagină cu pagină, cu supraveghere atentă la ceea ce spune și cum judecă istoria Rodosului, profesorul ghid ne poartă pe frumusețile, dar și amarurile acestui pământ ni le aduce și nouă aproape: Colina Sfântului Ștefan, Lindos - ca un covor hohlaki cu tainice desene, cu Acropola și splendoarea golfului unde „a debarcat Sfântul Pavel, sosit să predice creștinismul (pag.22-28). Trăirea cu adâncă participare la această frumusețe o face pe autoare să-și amintească de cuvântul poetei Carolina Ilica „plângând de atâta frumusețe!” (pag.28). Eu, cititorul, am descoperit în paginile intitulate „Darul lui Vangelis Pavlidis” și aveam să mai găsesc și în alte pagini cum, și în cele de început cu trimitere la Eugen Botez (scriitorul Jean Bart) că Doina Cernica nu a lăsat fără ecou și orice gând ce trimitea la țara noastră. Când cartea lui Pavlidis, care plecase la Domnul „per semper”, s-a deschis la pagina despre Vlad Țepeș autoarea a zâmbit la gândul autorului pentru mai târziu cititoare din România: „nimeni nu se supără pentru o înțepătură, mai ales că este a istoriei, nu a scriitorului” (pag.31).

O poveste frumoasă ce o duce cu gândul la

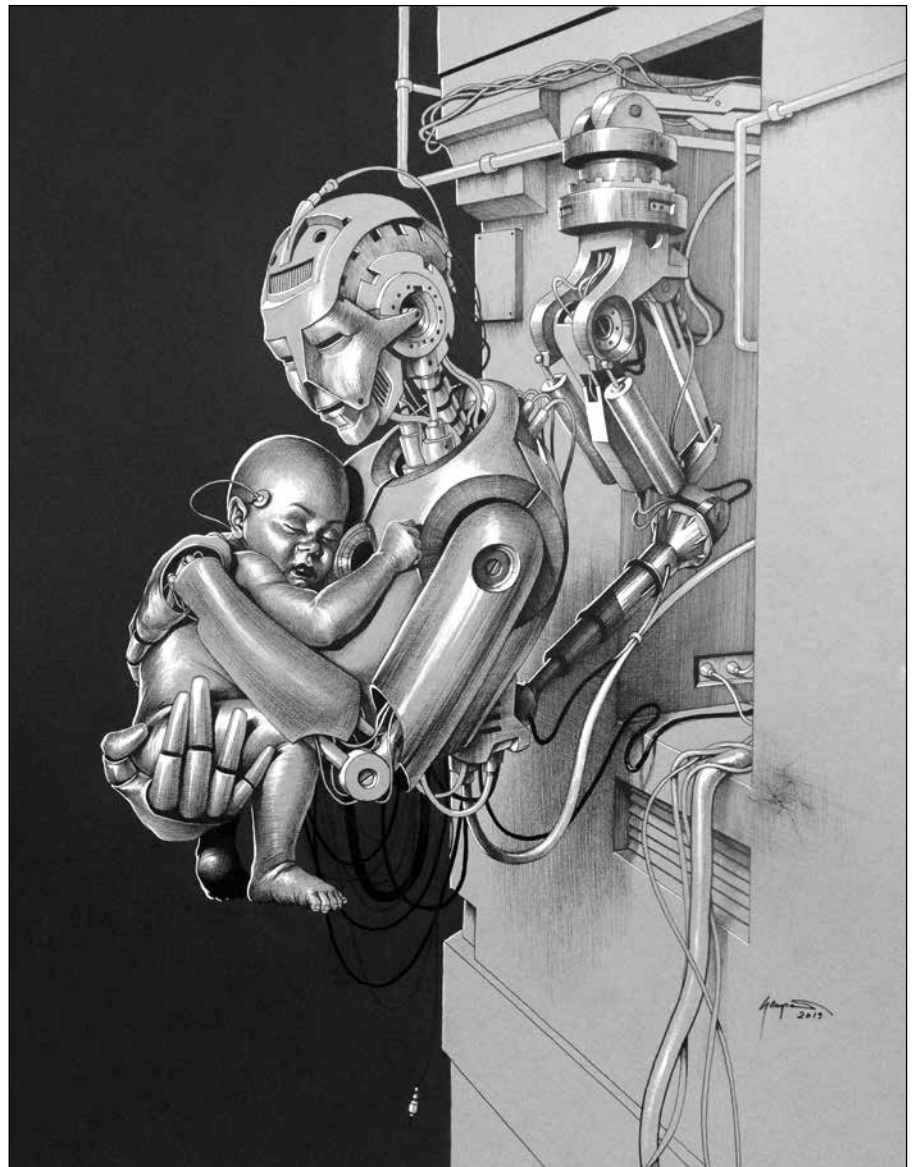
fetele noastre din România de demult este și cea în care autoarea povestește despre „cele 7 fete ce trebuie, în tăcere desăvârșită, să aducă apă din 7 case, stăpâna uneia dintre acestea purtând obligatoriu numele de Irina, apă pe care să o verse...în dimineața zilei următoare...iar noaptea să primească în vis pe cel care le este menit pe viață” (pag.30).

După aceste povești, prozatoarea prezintă splendoarea mănăstirii unde se află vestita icoană făcătoare de minuni a Arhanghelului Mihail. Această frumusețe ține de echilibrul măreției cu finețea, cu gingășia (pag.44), dar și icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului încântă sufletul cititorului ce se oprește cu răbdare la paginile „Pe Kali Strata”. Cu nimic mai prejos nu este nici prezentarea Paraclisului Țabika în paginile intitulate „bucurii cu mireasmă de chiparos” (pag.46-48) ce ne duc cu gândul la colindele noastre vechi. Relatând despre Palatul Marilor Maeștri, autoarea caută în amintire imaginea Pietrelor Doamnei de pe Rarău, dar și a grinzilor tavanului din Muzeul Lemnului din Câmpulung Moldovenesc (pag.54-60). Concluzia autoarei este convingătoare și în enumerarea cărților din muzeul nostru, dar și „cea a grâului, a grânelor din silozurile îngropate în curtea Palatului Marilor Maeștri pe vremea Cavalerilor. Două miresme esențiale pentru o viață trăită complet!”(pag.60).

Și ultimile pagini care dau și titlul cărții „Pe aripi de mori de vânt și de carte” sunt concluzia cea mai potrivită. În toate hotelurile unde au fost găzduiți românii, eroii acestei cărți, autoarea a luat aminte la cărți. Pentru toate s-a bucurat, dar inima i-a tresărit de bucurie când a văzut așezată

la loc de cinste cartea „Rodos, ultima vară” alături de cărți din Norvegia, Germania, Finlanda, Elveția. Mărturisirea autoarei este coplesitoare: „m-a tulburat până într-atât, încât sub bătaia puternică a inimii aripile morilor de vânt s-au eliberat și au început să se rotească. Insula întregă s-a umplut de mireasmă de grâu, iar cerul ei de mierea pâinii de acasă” (pag.78).

După această mărturisire a scriitoarei Doina Cernica nu mai este loc de scris decât doar pentru un îndemn. Cine vrea să trăiască clipe greu de exprimat cu voce tare și doar pentru sufletul său obosit de toate ale acestei lumi să deschidă cu răbdare și nădejde cartea hărăuitei scriitoare Doina Cernica.

Vasile Aioanei și „pedeapsa divină”

Alis NICULICĂ

RECENZII

De puțini ani, peisajul prozei literare sucevene s-a îmbogățit cu un nume nou, dar foarte bine primit de critica de specialitate: Vasile Aioanei. Fiu al Câmpulungului Bucovinei, fost comisar de investigații în cadrul MAI, colonel (r.) Vasile Aioanei a debutat cu proză scurtă în tânăra publicație de cultură a urbei natale, „Însemnări bucovinene” (2021), fiind distins în anii următori cu premii de către Centrul Cultural al MAI pentru proza polițistă publicată în antologiile editate sub egida MAI.

Vasile Aioanei a făcut destul de repede dovada talentului său scriitoricesc, dând la iveală, în numai trei ani (2021-2023), patru romane care s-au bucurat de real succes, ele fiind apreciate cu premii din partea revistei amintite mai sus, dar și în cadrul Târgului internațional de carte „Euroinvent”, care se ține, anual, la Iași. Următorul pas a venit firesc, autorul fiind primit ca membru cu drepturi depline în prestigioasa Societate a Scriitorilor Bucovineni.

„*Pedeapsa divină*” (Iași, Ed. „Vasiliana”, 2022, 216 p.) este al treilea, în ordine cronologică, din seria celor patru volume publicate până în prezent de Vasile Aioanei. Pornind de la un personaj real și unele întâmplări pe care le-a cunoscut în calitate sa de polițist, Vasile Aioanei a realizat un roman care te absoarbe, care te ține cu răsuflarea tăiată de la început până la sfârșit. Personajul cărții, Ilie Busuioc, pare cu greu desprins din realitate. Și totuși, el există, iar evoluția sa de la un tânăr sărac și ambițios, la milițianul incompetent, corupt, afemeiat și bătaș, iar apoi la marele „revoluționar” decembrist care s-a afirmat prin arderea publică a câtorva cărți ale președintelui alungat și, în final la monahul răspopit care profită de credulitatea ori de disperarea semenilor, este construită de scriitorul Vasile Aioanei într-o manieră de un profund realism.

Prin câteva nuanțe de condei și câteva detalii specifice, Vasile Aioanei conturează perfect atmosfera specifică celor două epoci în care a evoluat personajul, una în care statul are controlul total, iar

oamenii sunt angajați, de cele mai multe ori, numai pe baza „originii sănătoase” și alta, în care statul așazis democrat ajunge subordonat intereselor meschine grupării care a preluat puterea, ai cărei membri, corupți și șantajabili, acceptă orice le poate aduce avantaje.

Personajul cărții evoluează în deplină concordanță cu vremurile pe care le-a trăit, adaptându-se și profitând de absolut orice oportunitate pentru a parveni, pentru a se îmbogăți fără muncă și a trăi fără remușcări. Doar când îi moare băiatul, singura ființă pe care a iubit-o, în limitele pe care el putea iubi, Ilie Busuioc își amintește de vorbele tatălui său, modest lucrător CFR, un om care, în ciuda unei vieți marcată de lipsuri și cu o casă plină de copii, și-a păstrat curățenia sufletească pe care a încercat să o insuflă și urmașilor: „Da, avea dreptate tata, când îmi spunea să am grijă, să nu fac rău. Că în viață toate se plătesc...” (p. 49).

Scriitorul Vasile Aioanei este, de fapt, justițiarul Vasile Aioanei. Profesionistul – care a căutat, prin natura meseriei sale, să descopere adevărul, să caute și să spere în dreptate, într-o justiție umană și, când aceasta este incapabilă, în cea divină –, se dezvăluie total în felul în care construiește deznoământul. Cei buni sunt, în sfârșit, răsplățiți, iar cei răi, pedepsiți. Pe Ilie Busuioc justiția umană nu reușește să îl ajungă din urmă. De aceea, Divinitatea îi rezervă un sfârșit pe măsura răului pe care l-a făcut și pe care intenționa, fără scrupule, să îl facă în continuare. Pentru că, nu-i așa, „în viață toate se plătesc...”.

„*Pedeapsa divină*” este un roman psihologic, ce ilustrează venalitatea și cameleonismul personajului principal, care se poate adapta la orice situație, care manipulează, minte și înșală fără scrupule, fără a se gândi vreo clipă la consecințe. Este un roman care te ține cu sufletul la gură de la început și până la sfârșit, un roman ce trebuie citit, pentru bucuria lecturii și, fără a cădea în banalitate, pentru învățămintele care se desprind din el.

Marius CHELARU

Alexandru T. Stamatiad și lirica niponă.
O nouă ediție a *Eșarfelor de mătase* (1)

Editura ieșeană a reeditat, cu titlul *Eșarfe de mătase. Antologie de poezie japoneză*, pagini din versiunile în română ale lui Al.T. Stamatiad din autori de lirică niponă, care cuprinde ambele antologii ale lui Stamatiad, despre care vom detalia, analizând sursele și felul în care le-a folosit, cum a tradus ș.a.. În istoricul preocupărilor pentru lirica de sorginte niponă în România figurează, evident, fiecare din perspectiva contribuției pe care a avut-o, și nume ca Traian Chelariu (pentru antologia *Suflet nipon*), George Voevidca George Aurel Stino și Alexandru T. Stamatiad. Ne vom referi acum la această latură activității literare a lui Stamatiad, pornind de la volumul apărut la Vasiliana'98, notând din start că pentru nici unul dintre aceștia lirica niponă nu a constituit o preocupare aparte, constantă și metodică. Cu ceva timp în urmă, am publicat în „Hyperion” alt text, *Recitindu-l pe Stamatiad*¹, și, anterior acestuia, un altul, *Alexandru T. Stamatiad și lirica niponă*², astfel că nu voi repeta cum era receptat acesta în epocă³, ce scriau criticii despre poezia sa ori despre traduceri, dar voi relua unele aspecte din cel de-al doilea text, dezvoltând și diversificând, după caz, altfel nu avem cum înțelege și ce semnalăm în această ediție apărută la editura Vasiliana'98. Reiterăm însă că nu era numai un poet despre care au scris nume importante ale literaturii noastre, ca Perpessicius, care spunea („România”, 1939, V.18): „Tălmăcitor, pasionat de obiectul

lucrului său, unind intuiția artistului cu stăruitoarea aplicație a meșteșugului, d. Al. T. Stamatiad a inițiat, cu fiecare nouă tălmăcire, pe cărările și în tainele cătorva din regiunile cele mai luxuriante ale poeziei.” Dacă ne referim la Orient, a tradus și din Khayyam, și a întocmit și antologii de lirică orientală: poezie chineză – *Din flautul de jad*, 1939, lirică niponă – *Din cântecele curtezanelor japoneze*, 1942, *Eșarfe de mătase*, 1943.

Călinescu, care, eufemistic spus, nu avea o opinie favorabilă despre poet, editase *Istoria literaturii* înainte ca Stamatiad să publice *Din cântecele curtezanelor japoneze*, 1942, *Eșarfe de mătase*, 1943, dar după *Piesagii sentimentale*, 1936, premiată de Academia Română „cu dispozițiile cele mai receptive pentru noutate și talent” (despre care mult timp s-a colportat în mod eronat la noi, preluată drept reală/ corectă de la unii autori de cărți în domeniu, ideea că ar cuprinde și poeme tanka, haiku, senryu, și că ar fi primele scrise în limba română și, după câte se știe până acum, se pare, primele în Balcani⁴) în opinia lui Perpessicius – „veritabile camee lirice”, „prețioase brelocuri comparabile, ca artă, celor mai izbutite dintre haiku-urile japoneze”, dar care, se vede, nu au reținut atenția nici lui Călinescu, nici lui Lovinescu. În *Piesagii sentimentale*, sunt câteva terține, pe care le-am putea numi azi, cel mult, ținând cont de când a apărut cartea, „în stil haiku” (și dacă ne referim numai la aspecte de tip formal: punctuație, kigo, kireji ș.a., ș.a.) și, poate, oarecum, forțând, unele „în stil senryu”. De altfel, sunt doar câteva exemple în carte. Cităm *Poema anotimpurilor*, alcătuită din patru strofe-terține, din care cităm două:

¹ Pornind de la volumul Al.T. Stamatiad, *Poezii alese*, ediție de Ștefan Bolea, Editura Aius, Craiova, 2017, 196 p.

² Subiect dezvoltat și în *Al. T. Stamatiad și lirica niponă*, Editura Fundației Culturale Poezia, Iași, 2011.

³ Notam și în articolul amintit că Mihai Apostol, întâi în *Alexandru T. Stamatiad contribuții documentare*, în Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova, Studii și cercetări, III, 1986, p. 273-331, apoi, în volum, cu mai multe pagini adăugite, *Din arhiva Al. T. Stamatiad*, „Editura Scrișul prahovean”, Cerașu, 2000, 142 p, adună documente din arhiva poetului, note și aprecieri despre acesta, detalii biografice, între care și legate de venirea pe lume. Autorul amintește că și Stamatiad, apoi George Călinescu, scriseră că Al.T. Stamatiad a fost fiul natural, născut în București, la 9 mai 1885, al Mariei Stamatiaide și al locotenent-colonelului Theodor Pallady, prin mamă un Ghiculescu, văr cu pictorul Theodor Pallady, cu Lucia Sturdza-Bulandra ș.a.

⁴ După 1990, prin intermediul creatorilor de haiku români, s-a transmis și în afara țării: „We have the final question I asked earlier to answer: whose was the first sustained, authentic creative response within the new cultural context: that honor goes to Al. T. Stamatiad of Romania, who in 1936 published a book of his own haiku entitled *Piesagii sentimentale*”. – Jim Kacian's speech about Balkan Haiku Global Haiku Festival, Illinois, USA, April 15, 2000. (ulterior, am avut un schimb de mesaje pe această temă cu Jim Kacian, care se întreba și cum s-ar traduce *Piesagii sentimentale*).

„Vânturi și ploii;
Tremură-n zări,
Palid, Amurgul.”

„O rază de soare
Străbate prin ploaie:
Surfă printre lacrimi.”

Sau reluăm un poem, cu tentă de epigramă (și pentru că, vom arăta, au fost autori care au „catalogat” haiku astfel):

„Unui critic
care se revizuieste

Roza n'nflorește,
Sufletul cântă,
Critical... latră!”

Deși criticii s-au referit mai puțin la ele, și volumele de traduceri/ adaptări, în speță din lirica orientală, s-au bucurat de atenție. Astfel, la finalul volumului *Eșarfe de mătase* sunt reproduse câteva astfel de texte despre *Din flautul de jad*, dar și alte volume ale lui Stamatiad.

Exemple (fragmente):

„Poetul român a îmbrăcat tălmăcirile sale - rodul a zece ani de muncă, de studii și de investigații - într-o limbă frumoasă, bogată în imagini clare și sigur conturate, ce plac prin sinceritatea și prin limpezimea lor. Antologia domnului Stamatiad întocmită cu grijă și conștiinciozitate artistică și literară are meritul de a dezvălui o lume necunoscută și de a da puțință spiritelor dornice să se documenteze cu privire la modul cum se simte și se gândește dincolo de latitudinile noastre, și să cunoască ceva din aspirațiile și concepțiile despre frumos ale sufletului chinez, rămas pentru majoritatea covârșitoare de europeni atât de enigmatic și de ascuns.” - Al. Anestin, Oradea, 1939, V.13.

„...d. Al. T. Stamatiad a fost, în lunga și glorioasă d-sale carieră poetică nu numai cântărețul avântat sau calm al propriilor sale furtuni și liniști sufletești, dar și unul din cei mai statornici și mai originali dintre educatorii gustului poetic de la noi. Tălmăcitor, pasionat de obiectul lucrului său, unind intuiția artistului cu stăruitoarea aplicație a meșteșugului, d. Al. T. Stamatiad a inițiat, cu fiecare nouă tălmăcire, pe cărările și în tainele câtorva din regiunile cele mai luxuriante ale

poeziei.” - Perpessicius, România, 1939, V.18.

Antologiile de lirică niponă ale lui Al. T. Stamatiad

Cele două antologii cu traduceri după poezia japoneză pe care le-a publicat Stamatiad sunt: *Din cântecele curtezanelor japoneze*, Vreamea, 1942 și *Eșarfe de mătase*, Editura Contemporană, 1943.

Ambele sunt reunite în această ediție de la Vasiliana '98.

Din cântecele curtezanelor japoneze

În 1942, Al. T. Stamatiad a trimis o ofertă Editurii „Vreamea”⁵, relativ la ce privește editarea în 1200 de exemplare (plus 5 pe hârtie velină) a plachetei *Din cântecele curtezanelor japoneze*, în care solicita ca drepturi de autor 100 de exemplare și suma de 3000 de lei, care ar fi trebuit să fie plătiți în tranșe egale, una când va preda manuscrisul, cealaltă la tipărirea volumului. A doua zi a primit răspunsul cu acceptul cererilor sale⁶. Poate să fi fost o anumită presiune economică care a dus la elaborarea mai superficială a acestui volum, fără cel mai sumar aparat critic, deși nici în cazul celeilalte antologii lucrurile nu se schimbă semnificativ. Placheta conține 25 de poeme cu titluri (cum a procedat și Traian Chelariu în *Suflet nipon*), unele depășind dimensiunile unei tanka ca număr de versuri, majoritatea ca număr de silabe. Poemele au titluri (*Pastel, Salcia plângătoare, Împreună cu tine, Frunzele de jugastru, Scrisoarea* ș.a.), dar Stamatiad nu dă nume de autoare ori vreo referință/ explicație, fapt care se va schimba, dar foarte puțin, nu detaliat, și nu semnificativ în *Eșarfe de mătase*.

Oarecum după același model a procedat cu placheta „Din poeziile lui Li-Po”, apărută în 1933, în privința faptului că după aceea l-a inclus pe Li-Po în *Din flautul de jad*, 1939. Însă în plachetă, poemele lui Li Po sunt tălmăcite în proză, pe când *Din flautul de jad* care nu conține nici un fel de note explicative, aparat critic etc. și, de asemenea, sursele sunt numai din limba franceză) sunt așezate în versuri. (Tot în 1933, tot la Cernăuți, la Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, apărea în traducerea din limba germană a lui N. Tcaciuc Albu, placheta cu versiuni după Li Tai Pe, *Flori din Răsărit*, cu mențiunea: „Itinerar liric

⁵ Muzeul de Istorie și Arheologie Prahova, Fond Al. T. Stamatiad, inv. 904763.

⁶ Mihai Apostol, *op. cit.*, p. 13-14.

prezentat de ICONAR”. În notele finale Tcaciuc-Albu scria: „Versurile acestea sunt scrise așa cum le-a înțeles și le-a simțit Klabund și cum le-a putut ghici fondul chinezesc traducătorul român. Traducerile au mai fost verificate și după Fleischer și Stamatiad; acele cari se găsesc și la autorii din urmă.”⁷.

Două exemple, de la paginile 24 (în *Eșarfe de mătase* apare la p. 200 - ediția Vasiliana’98 - 204) și 28 (în *Eșarfe de mătase* p. 204 – ediția Vasiliana 98: 210):

„FEMEIA

Știi bine că este ușoară și nșelătoare,
Dar iată că s’a ntors pe jumătate pocăită.
Cât este de palidă! Cât este de tristă!...

Seara,
Orice fluture trebuie să găsească o floare!...!”

„FANTOME

Miezul nopții
Neliniște
Umbre
O troznitură
Salcia...
Mi-e frică...

Un licurici s’a așezat pe mâneca mea!
Nu-i așa că e straniu?”

Să ne oprim la ultima frază a primului poem:
„Seara,/ Orice fluture trebuie să găsească o floare!...!”.

Există o dezbatere despre „preluarea” unei simbolistici a fluturelui din chineză, folosirea aluziilor legate de aceasta, și, extrapolând, unii discută despre honkadori⁸, alții chiar despre plagiat⁹, cunoscută fi-

⁷ În 1943, la Cernăuți, colecția Societății Scriitorilor Bucovineni, Tcaciuc-Albu a publicat volumul *Poezii chinezești*.

⁸ Akiko Tsukamoto, a publicat în „Simply Haiku”, vol. 2, No. 4 (iulie – august 2004) un text intitulat *Modes of Quoting: Parody and Honkadori*, în care nota că acest procedeu („art of quoting”) a apărut în perioada Kamakura, când mai erau puțini autori anonimi. Pe de altă parte, poezii căutau și să fie originali, dar și, prin această „citare”/ aluzie, să demonstreze „continuitatea istorică a Japoniei”.

⁹ Chen-ou Liu publica în numărul de toamnă din „Simply Haiku” un text intitulat *Waking from Zhuangzi’s Butterfly*

ind, între altele, dezbaterea despre un pasaj celebru din Zuang-zi (Zhuangzi), visul lui că era un fluture. Dacă *sumireso* (violeta) este asociată cu căldura adusă de primăvară, violeta înflorită deja cu o cărare singuratică de munte, fluturele este asociat cu primăvara (licuriciul, întâlnit poemul următor citat aici, cu vara). În *Azuma mondo* (tradusă în Occident cu titlul *East Country Dialogues*)¹⁰, 1467-1470, călugărul zen Sōgi, un maestru al renga, dă și o listă cuprinzătoare de astfel de asocieri de cuvinte/ simboluri. Și, desigur, se pot consulta și *saijiki* mai vechi sau mai noi.

Cert este că în cultura/ în literatura japoneză fluturele are o simbolică bogată, de la ideea de mobilitate ori metamorfoză/ schimbare/ transformare, feminitatea în general, la, și dacă avem în vedere poemul de aici, fericirea în căsătorie sau un vechi obicei din Arhipelag (unde sunt clasificate cca. 250 de specii de fluturi) conform căruia ca dar de nuntă se trimiteau doi fluturi mari de hârtie. Sunt și nume de familie care includ cuvântul „fluture”, iar în vechime putea semnifica chiar o femeie frumoasă¹¹. Sau simbolizează mesagerul unei vești despre iubire, ori destinul/ steaua celor care se iubesc, ori sufletele celor care se sinucid pentru ca, dacă nu pot fi împreună în viață, să fie în moarte. Mulți artiști japonezi, poeți, pictori, ș-au ales pseudonime cuprinzând „fluture”, și multe dansatoare, femei din „lumea plutitoare”.

Pentru că vorbim de poezie scrisă de femei din Japonia, în cazul unor poeme, al unor fraze din diferite poeme putem analiza și prin prisma felului în care era raportat acest fapt la cutumele sociale prin limbaj. Se știe că în afară de limbajul uzual există și acele „niveleluri de politețe”. Există „keigo”, termen despre limbajul folosit în diferite situații, care, în română, ar putea fi tradus „limbaj respectuos” (cu cele trei etaje/ categorii

Dream? -- Plagiarism or Honkadori.

¹⁰ Despre Sogi și *Azuma mondo* și în Haruo Shirane, *Traditional Japanese Literature: An Anthology, Beginnings to 1600*, Columbia Univ. Press, SUA, 2007, p. 1078 și urm., Carter, Steven D. *The Road to Komatsubara*, Harvard Univ. Press, 1987.

¹¹ Cum e cazul unui cuvânt în dialect, „tekona”, cu care era apelată cea mai mică fata a unei familii – vezi și Albert James Koop și Inada Hogitarō, *Japanese names and how to read them. A manual for art-collectors and students, being a concise and comprehensive guide to the reading and interpretation of Japanese proper names both geographical and personal as well as of dates and other formal expressions*, Londra, 1922.

- *teineigo*, prima treaptă de politețe, *sonkeigo* – „limbaj onorific”, prin care se situa interlocutorul la o poziție socială sau alta, și *kenjōgo*, limbajul celor modești, al modestiei, umil). Și mai sunt și aluziile intertextuale, ori chiar *honkadōri*, a căror subtilitate este mult mai dificil dacă nu imposibil de surprins sau măcar de sesizat de cele mai multe ori. Așadar, și în acest context, fără a mai aprofunda și ideea de așezare a fluturului pe o frunză, am putea interpreta această ultimă frază din poem.

În al doilea poem, apare licuriciul. În „*Simply Haiku: A Quarterly Journal of Japanese Short Form Poetry*”, Summer 2008, vol. 6 no 2, Robin D. Gill a publicat un text intitulat *Haiku in Context. Lightning bug*, în care comentează și simbolistica licuriciului în poezia japoneză, „preluat”, spune el, sub unele aspecte, din cea chineză. Robin D. Gill analizează câteva dintre modurile în care este „asociat” licuriciul în poezia japoneză, între care și simbolul efemerului, dar și al dorinței chinuitoare¹² ș.a..

¹² “Fireflies as a plaintive (small and in the dark) symbol of ardent longing, because *burning* within was linked to desire by a pun: *hi*, or “fire,” is part of the conjugation of the verb for longing, *omohi*, and continued to be so long after the “*hi*” in the longing came to be pronounced *i*.) Japan is what has been called a pun (as opposed to rhyme) culture, and many puns become poetic conceit”.

Și pentru că Stamatiad a citat doar surse franceze, Pierre Bourdieu scria¹³: „Le mode de pensée substantialiste qui est celui du sens commun – et du racisme – et qui porte à traiter les activités ou les préférences propres à certains individus ou certains groupes d’une certaine société à un certain moment comme des propriétés substantielles, inscrites une fois pour toutes dans une sorte d’essence biologique ou – ce qui ne vaut pas mieux – culturelle, conduit aux mêmes erreurs dans la comparaison non plus entre sociétés différentes, mais entre périodes successives de la même société.”

Eșarfe de mătase

„*Eșarfe de mătase*”. *Antologie japoneză*, a apărut în 1943, la Editura Contemporană, București, 1943. În ediția originală poemele încep la pagina 11 și se termină la pagina 231, cartea având în total, cu tot cu paginile de cuprins, și 254 de pagini (în ediția Vasiliana’98 – până la pagina 182). La sfârșitul paginilor de cuprins este notat: „București – 1937 – 1942”. Cum am arătat, există diferențe în ediția de la Vasiliana’98.

Al. T. Stamatiad a publicat uneori și în revistele/jurnalele vremii unele traduceri din literatura orientală. Amintim, de pildă, publicarea unor fragmente din „*Antologia chineză*”, la cererea lui Marius Radian, în *Dobrogea jună*, Constanța, apoi cinci poeme din *Eșarfe de mătase* în jurnalul dobrogean *Talazul*.

Documentație, mod de utilizare a surselor, maniera de tălmăcire

Comparativ cu *Suflet nipon*, a lui Traian Chelariu (știind și că sursele lui Al. T. Stamatiad au fost traduceri în limba franceză, citate la finalul cărții), *Eșarfe de mătase* este mai puțin elaborată, fie că orbim de haiku, tanka ș.a., lipsind prefață/ studiul introductiv/aparat critic sau vreo notă explicativă, alta decât cea de la începutul fiecărei perioade (înainte de care, pe pagină introductivă, sunt câteva cuvinte de genul: „Epoca Heian după numele orașului Heian-jo sau „Cetatea Păcii, capitala imperiului, orașul Heian-jo, actualul Kyoto, fu până la 1868 reședința împăraților”). Și asta nu pentru că nu ar fi fost adeptul unei astfel de construcții editoriale. La „*Catrenele lui Omar Khayyam*”, avem „traducere, notiță introductivă, note și lămuriri”. Un plus

¹³ P. Bourdieu, „*Espace social et espace symbolique*”, *Raisons pratiques, sur la théorie de l’action*, Paris, Seuil, ed. 1996, p.18-19.

ar putea fi „gruparea” poezilor funcție de perioadele în care au trăit, chiar dacă, cel mai probabil, după consultarea surselor se poate vedea influența surselor sale, dar, pe care le-a consultat, fie și în parte, și Traian Chelariu (ambii dau titluri poemelor haiku și tanka). Un plus este și că Stamatiad a publicat două antologii, a doua de peste 250 de pagini. Nu a urmărit (și explicat) cu scrupulozitatea cu care a făcut-o Traian Chelariu (atât cât i-a reușit asta), respectarea unor reguli formale/ de fond pe care le presupune un poem tanka sau haiku (număr de „silabe”, cezură ș.a.).

De notat că nici în *Peisagii sentimentale*, nici în *Din cântecele curtezanelor japoneze*, Stamatiad nu folosește niciodată cuvintele „haiku”, „tanka” ș.a., nici nu definește/ numește în vreun fel poemele pe care le-a transpus în română. Abia în *Eșarfe de mătase* face asta pe o singură pagină din carte

Sursele utilizate de Al. T. Stamatiad

Iată cele 18 titluri de cărți și/ sau articole, pe care Stamatiad le citează ca surse, în grafia folosită de autor: Leon de Rosny: *Anthologie japonaise*, Paris, 1871, W. G. Aston: *Littérature japonaise*. Paris, 1902, Noel Peri: *Au Japon – Fleurs de cerisier*. Revue de Paris, 1 Septembre 1905, Louis Aubert: *Sur le paysage japonais*. Revue de Paris, 15 septembre 1905, Nico-D. Horigoutși: *Tanka, Petits poèmes japonais* (Traduction française de l’auteur). Paris¹⁴, 1921, Michel Revon: *Anthologie de la littérature japonaise*. Paris, 1923, Paul-Louis Couchoud: *Sages et poètes d’Asie*. Paris, 1923, Masaomi Yoshitomi: *Anthologie de la littérature japonaise contemporaine*. Grenoble, 1924, Steinilber-Oberlin et Hidetake Iwamura: *Chansons des Geishas*. Paris, 1926, Sei-Shonogon: *Les notes de l’oreiller*. Paris, 1928, Georges Bonneau: *Le Kokinshū*. Volume premier. Paris, 1923, Georges Bonneau: *Le Kokinshū*. Volume deuxième. Paris, 1934, Kikou Yamata¹⁵: *Vies de Geishas*. Paris, 1934, Georges Bonneau: *Le*

¹⁴ Titlul complet: Nico D. Horigoutchi, *Tankas. Petits poèmes japonais*. Traduction française de l’auteur, avec une préface de Paul Fort et des illustrations de Florian Parmentier, Paris, éditions du Fauconnier, 1921, 124 p.

¹⁵ Kiku Yamata (1897-1975) sau “Doamna Crizantemă”, al cărei tată a fost japonez, în afară de traduceri, este autoarea mai multor cărți despre Japonia, cultura/ poezia Japoniei ș.a. Această carte cuprinde texte despre viața patru femei celebre, în versiunea franceză: „Okichi l’étrangère”, “O Koi la carpe”, “Tsumakishi la Belle sans Bras”, “Shizouka Princesse Tranquille”. De altfel, în 1929 editase o carte cu titlul „Shizouka, princesse tranquille”, la Éditions M.P. Tremois,

Kokinshū. Supplément au volume premier. Paris, 1935, Georges Bonneau: *Anthologie de la poésie japonaise*. Paris, 1935, Kuni Matsuo en collaboration avec Ryuko Kamaji et Alfred Smonlar: *Histoire de la littérature japonaise des temps archaïques a 1935*. Paris, 1935, Kuni Matsuo et Steinilber-Oberlin: *Haikai de Basho et ses disciples*. Paris, 1936, Kuni Matsuo et Steinilber-Oberlin: *Anthologie des poètes japonais contemporains*. Paris, 1939. Din ce am putut constata, dintre ele sunt alese și sursele pentru *Din cântecele curtezanelor japoneze*.

Ne oprim doar la câteva detalii despre autorii cărților consultate și unele surse ale acestora. Michel Revon (1867-1943) a predat dreptul francez la Universitatea Imperială din Tokyo șapte ani (din 1893), a fost primul profesor al catedrei de „Istoria și civilizația Japoniei” instituită în 1920 la Universitatea din Paris¹⁶, și a publicat mai multe cărți de răsunset în epocă (în 1896: teza de doctorat, susținută la Facultatea de Litere de la Sorbona, cu tema *Étude sur Hokousai*¹⁷), numeroase articole în enciclopedii¹⁸, în reviste de specialitate în domeniul religiilor ș.a. În ce privește poezia japoneză, a publicat cărți semnificative în epocă, mai ales *Anthologie de la littérature japonaise, des Origines au XXe Siècle*¹⁹, a folosit, cum am amintit, ca și Basil Hall Chamberlain²⁰ (1850-1935) termenul de „epigramă”. Ca și despre Paul-Louis Couchaud, unul dintre deschizătorii de drum pentru haiku în franceză și eseuul său intitulat *Le*

iar, în 1934, a publicat alta, despre celelalte trei, „Trois Geishas”, Biographies, Editions Domat, 1953.

¹⁶ În 10 ianuarie 2010, la „Centre Japon”, pe Boulevard Raspail din Paris, Yoshiko Imazumi, cercetătoare la Institutul de Cercetări din Meiji Jingu, a susținut conferința „Michel Revon: un japonolog uitat și studiul său despre șintoism.”

¹⁷ Stăvilea elanul francezilor adepți ai „Japonismului” care îl supralicitau pe Hokusai, notând că japonezii erau mai moderați

¹⁸ Este, de pildă, contributor la *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, editată de James Hastings, 1908. La p. X este o scurtă prezentare a sa: „Revon (MICHEL), LL.D., D.Lit., Late Professor of Law in the Imperial University of Tokyo and Legal Adviser to the Japanese Government; Professor of History of the Civilization of the Far East in the University of Paris; author of „Le Shinthoisme”, Cosmogony and Cosmology (Japanese), Divination (Japanese).”

¹⁹ Michel Revon, *Anthologie de la littérature japonaise, des Origines au XXe Siècle*. Paris, Ch. Delagrave, 1910, 476 p.

²⁰ A publicat în *Transactions of the Royal Asiatic Society*, Vol. XXX, Part II, Sept. 1902, *Basho and the Japanese Poetical Epigram*.

haikai – *Les épigrammes lyriques du Japon*. Ori despre Michel Revon, care îl numea, în a sa *Anthologie de la littérature japonaise*, pe Bashō „l’homme qui sut faire de l’épigramme une œuvre de génie...”. La pagina 14 din „Suflet nipon”, în nota de subsol 1, Traian Chelariu îl citează pe Revon: „Matsuo Bashō (1644 –1694), epigramist genial, coborât dintr’o familie de samurai, mistic și celebru prin operă, bunătate și sărăcie”. Ne amintim, una din sursele de bază folosite pentru notele explicative de Traian Chelariu este antologia lui Revon care abordează haiku într-o secțiune intitulată „La poésie légère” (din perioada epocii Tokugawa – Revon: „Tokougawa”, capitolul privitor la poezie, pagina 381), subpunctul a, „L’épigramme japonaise : haikai”.

În pofida acestor lucruri care sunt privite astăzi diferit, *Anthologie de la littérature japonaise, des Origines au XXe Siècle* a fost o carte importantă în epocă, clarificând multe aspecte private/ abordate discutabil până la el.

De notat că, deși Traian Chelariu l-a citat de exemplu pe Michel Revon (care punea semnul de egalitate între haiku și epigramă; și, în *Suflet nipon*, p. 6, scrie: „singura variație suferită de forma tanca a fost reducerea ei la și mai concisa formă epigramatică în care sunt turnate vestitele haikai”), deși Stamatiad l-a citat și el pe acesta între surse (fără însă a da vreun citat în antologiile sale și fără a folosi „relația” epigramă – haiku), nici unul dintre autorii români nu au denumit versiunile lor de haiku explicit „epigramă japoneză”.

O altă sursă a lui Al. T. Stamatiad este: Kuni Matsuo, Steinilber-Oberlin, *Haikai de Basho et ses disciples*. Paris, 1936. Ambii autori sunt semnatari ai unor lucrări despre sectele budiste, despre budism ș.a. Este cunoscută cartea lui E. Steinilber-Oberlin, *Les sectes bouddhiques japonaises: histoire, doctrines philosophiques, textes, les sanctuaires*, 1930). Cei doi au publicat și o carte intitulată *Anthologie des Poètes japonais contemporains*, textes traduits directement du japonais, Préfa-

ce de Ryuku Kawaji Paris: Merckure de France, 1939. Iată cum definește, în „Introducere”, Émile Steinilber-Oberlin un haiku „Un haikai est, on le sait, un poème minuscule en trois vers de cinq, sept et cinq syllabes, au total dix-sept.” Întrebându-se ce se poate face într-un poem atât de mic, răspunde astfel: „Peu de chose en surface, beaucoup en profondeur quand le haikai est conçu avec art et émotion. Il répond alors à sa meilleure définition qui est celle-ci, croyons-nous : La notation poétique et sincère d’un instant d’élite.

La musique des mots y ajoutera sa grâce. Comme la forme du haikai est obligatoirement brève, l’émotion n’y peut être que concentrée. Par nature et par éducation, le Japonais excelle à la concentration émotive. À vous de comprendre l’impression profonde du poète.”

După această „Introducere” semnată de Émile Steinilber-Oberlin, Matsuo Kuni adaugă un „Avertisment” în care începe prin a detalia câteva aspecte din istoria haiku, a școlilor de după Bashō etc., oprindu-se și asupra modului în care îl grafiază francezii (parte preluate, parte nu de autorii francezi din epocă): „Le terme de haikai, adopté par les poètes français, s’applique, en réalité, en japonais, à deux genres distincts :

d’une part, le *hokkou* ou mieux *haïkou*, qui présente exactement le tercet français de 5-7-5 syllabes, et d’autre part le *renkou* qui est, lui, un poème de longueur variable se composant d’alternances de questions et de réponses.” Cât privește forma „haikai” „adoptată” de francezi, scrie: „L’emploi du mot de *haikai* repose donc sur une petite confusion, du reste pas très grave. Le court poème de trois vers que nous voyons habituellement étiqueté *haikai* devrait en réalité se nommer *haïkou*”. Dar adaugă în nota de subsol²¹ că face aceste precizări pentru a preveni neînțelegerile, nu neapărat pentru a renunța la formula „haikai”, consacrată deja în

²¹ „Nous précisons ce détail afin de prévenir tout malentendu littéraire. Toutefois, en raison de l’usage désormais consacré du mot haikai en français, il ne nous a pas paru nécessaire de revenir sur ce terme.”

Franța. Ca și Émile Steinilber-Oberlin, Matuso Kuni explică publicului francez în ce constau calitățile unui haiku astfel: „La beauté et la valeur du haïkai sont dans la simplicité de son cadre et dans ses idées condensées, symboliques et intuitives. Seulement, plus il est simple, plus il doit contenir sans artifice, une certaine « longueur de résonance », *hibiki*, des parfums invisibles et concentrés, *noï* et avec des mots combinés et choisis, des liaisons nuancés et riches qui vont à l’infini, *outsouri*. Sur ces points vitaux du haïkai, – nécessité de donner dans un cadre très limité des images des plus variées, des idées profondes et même des sous-entendus.”

Mod de organizare a cărții (respectat, în modul/ cu diferențele arătate, și în ediția de la Vasiliana’98)

Textele sunt împărțite în funcție de perioadele istorice în care au trăit autorii, denumite astfel (după *Perioada arhaică de la origină – 710 după Hr*, care este doar enunțată, fără a fi selectat vreun poet):

- *Secolul Nara, 710-784*²²

Yamabe no Akihito, întâia jumătate a secolului VIII, Ohtomo no Tabibito, întâia jumătate a secolului VIII, Ohtomo no Yakamotoși, ? – 785, Mannsei, secolul VIII;

- *Epoca Heian, 795-1185*

Ariwara no Narihira, 825-889, Poeta Ono no Komatși, 834-880, ki no Turayuki, 883-946, Ki no Tomonori, Pe la 922, Fujiwara no Okikaze, Începutul secolului X, Taira no Kanemori, Pe la 950, Fujiwara no Mitsinou, Secolul X, Doamna de onoare Ukon, Secolul X, Fujiwara Kinnto, 966-1041, Taka (soția regenului Fujiwara no Mitsitaka), Secolul XI, Fujiwara no Kiyosuke, Sfârșitul secolului XII, Anonim

- *Perioada Kamakura, 1186–1332*

Bonzul Kinntsune, 1169 – 1244, Anonim

- *Perioadele Nammbokuceo, 1332-1392 și Muro-matși, 1392-1603*

Yamazaki Sokan, 1465-1554, Soția lui Bes-Syo Kosaburo-Nagahuro, ? – 1580,

- *Epoca Togukawa sau Edo, 1603 - 1868*

Poeta Cighețu-Ni, 1634-1706, Matsuo Bașho, 1644-1694, Sughiyama Sampu, 1647-1732, Mukai Kyoray, 1651-1704, Hattori Rannsețu, 1654-1707, Oțși Etsujin, 1650?-1702, Inembo, ? – 1711, Bonșo, ? – 1714, Kyokusui, ?-1714, Onițura, 1661-1738, Ka-

gani Shiko, 1665-1731, Nagakawa Oțsuyu, 1695, Poeta Kaga no Ciyo, 1703-1775, Yokoi Yayu, 1703-1783, Busson, 1716-1783, Issa, 1763-827;

- *Era Meiji, 1868 – 1912,*

Kijo Murakami, 1864 - ?, Tekkan Yosano, 1873-1936, Poeta Akiko Yoasano, 1875, Takuboku Ishikawa, 1886 – 1912

- *Din Răboiul ruso-japonez, 1904-1905*

Anonim

- *Era Taisho și Showa, 1912 –1926, respectiv 1926*

Hakushu Kitahara, 1885, Rofu Miki, 1889, Daigaku Horigoutși, 1892, Yaso Saijo, 1892, Soji

Din cântecele curtezanelor – în care e reluat întreg volumul *Din cântecele curtezanelor japoneze*, tot fără nici un nume de autor, fără nici o referință de vreun fel privitoare la poeme, dar cu un poem în plus, „Roua și tușișul de trestie”

- Populare

și, în final, bibliografia și paginile cu note critice (notele critice lipsesc din ediția Vasiliana’98).

O remarcă. În referatul pentru *Eșarfe de mătase*, Al. Ciorănescu scria: „Genul însă din care fac parte bucățile prezentei antologii, e atât de nou și de neobișnuit în literatura noastră poetică, încât nu mă îndoiesc că publicul nu va aprecia după cum merită această talmăcire” Dar adăuga: „Din punctul de vedere al ținutei literare și al interesului poetic, lucrarea merită deci să fie tipărită.”²³ Știm, totuși, că de ceva vreme apăruseră și alte traduceri, realizate calitativ diferit – parte le-am – din lirica niponă. Așadar, citind cuvintele lui Al. Ciorănescu, apar semne de întrebare legate de circulația acestui tip de traduceri, și de interesul arătat, real, nu declarativ, din partea autorilor/ criticilor din epocă.

Comparații, analize

Să notăm de la început că, dată fiind lipsa oricărei referințe, note explicative legate de poemele în sine (ceea ce îngreuiază de cele mai multe ori identificarea corectă a fiecărui text în parte), dar și maniera de redare din punct de vedere formal a versiunii în română a acestor poeme, este cel mai probabil că au fost talmăcite mai curând ca niște texte poetice „europene”, nu conform regulilor litericii nipone. Așadar, nu are sens

²² *Perioada arhaică. Dela origină – 710 d. Hr.*, este fără nici un poet antologat.

²³ Mihai Apostol, *op. cit.*, p. 22.

să discutăm despre aceste reguli, dar nici despre subtilitățile care țin de diferențele dintre scrierea femeilor și cea a bărbaților, de la vocabular la aspectele sociale, de pildă, pornind din epoca Heian, în care poezia își avea deja rolul și implicațiile ei, între onna-de - 女手, scrierea femeilor, și otoko-de - 男手, scrierea bărbaților. Și, desigur, nici de folosirea termenului „generic” de curtezană, global, pentru toate autoarele femei care puteau sa nu să fie toate „oiran” (curtezane), ci și „yūjo” (prostituate; termen folosit cu precădere în epoca Edo), gheișe ori alt timp de „femeie a plăcerilor” din ceea ce japonezii numeau cu diferite sintagme „lumea plutitoare”²⁴, ukiyo²⁵, „mizu-shōbai” - 水商売.

Înainte de crearea primelor „cartiere ale plăcerii” în mod oficial, în timpul Erei Muromachi (1336-1573) prostituția, deși exista de facto, nu era în nici un fel reglementată, fiind asociată fie divertismentului, fie chiar artei. În Era Togukawa (când un proxenet, Shoji Jinyemon, i-a dat în 1612 șogunului ideea, îmbrăcând-o în preceptele moralei neo-confucianiste, să fondeze un „cartier al plăcerilor” la Yoshiwara²⁷) s-au făcut reglementări, separându-se zonele pentru plăcere, prostituatele de artele tradiționale etc.

În preambul, sunt câteva rânduri cu explicații (redăm întregul segment despre „curtezane”, din care lipsesc referirile la/ explicațiile despre poeme): *Din cân-*

²⁴ Despre „lumea plutitoare” de ieri și de azi s-a scris și în Japonia (amintim pe Ihara Saikaku (1642-93; a scris haiku și ukiyozōshi, termen literar echivalent pentru ukiyoe, povestiri despre acest mediu), sau Asai Ryōi, cu *Ukiyo Monogatari*, 1661), și în Occident (amintim Anne Allison, *Nightwork, Sexuality, pleasure, and corporate masculinity in a Tokyo Hostess Club*, Chicago, The University of Chicago Press, 1994).

²⁵ Termenul ukiyo e alcătuit din două caractere *kanji*; primul, 浮, uki, înseamnă „plutitor”/ a pluti/ a apărea/ a se ivi; al doilea, 世, yo – poate fi interpretat: lumea, societatea umană. S-a spus și că *ukiyo* ar desemna lumea terestră, „plutitoare”, în opoziție cu nirvana.

²⁶ Ad litteram – „ comerțul cu apă”, termen folosit pentru denumirea vieții de noapte, dar și comerțului nocturn, în speță al celui sexual. S-a spus și că expresia *mizu shobai* ar proveni de la faptul că unele prostituate își făceau meseria pe bărci (Theo Lesoualch, *Erotique du Japon*, Paris, J.-J. Pauvert, bibliothèque internationale d'érotologie, 1968, p.79.

²⁷ Nicholas Bornoff, *Pink Samurai, Love, marriage and sex in contemporary Japan*, NY, Pocket books edition, 1991, p.160-161.

tecele curtezanelor: „Curtezana sau femeia galantă japoneză, pe numele ei adevărat gheișă, nu e ca în țările europene o curtezană improvizată; inițierea în această «carieră» e lungă și grea și cere o adevărată ucenicie, care – adeseori – începe din copilărie; trebuie să știi să cânti, să dansezi, să cânti din chitară, să-ți îndeplinești rolul în toate ceremoniile: sărbători, ceremonia ceaiului; să cunoști arta de-a te îmbrăca cât mai atrăgător, de-a înmănușia un buchet de flori, etc. Marea preocupare a femeilor «închise» la Yoshiwara e de a se elibera prin căsătorie. Viitorul soț nu poate să-și ducă logodnica decât plătind o despăgubire patronului casei de ceai, care, pe vremuri, a cumpărat pe tânăra fată de la sârmanii ei părinți, - numai sărăcia e cauza acestui contract. În timpul acestei lungi perioade de servitudine, curtezana își mărturisește tristețea și dorul prin aceste cântece și poezii, pe care, adeseori, ea însăși le-a compus.”

Singura referire la poemele tip haiku și tanka inserată de Al.T. Stamatiad este nu la începutul secțiunilor cu poeme din Bashō sau Issa etc., ci la al capitolului „Din războiul ruso-japonez, 1904-1905”: „În trei versuri, cuprinzând 17 silabe, poetul va schița un peisaj, va pune în relief un amănunt pitoresc sau o emoțiune, și, câteodată, își va oglindi sufletul. Această mică poemă de trei versuri se numește *hai-kai*. Frază adeseori neterminată, pe care visul sau gândul cititorului o va continua și o va completa. Farmecul ei e făcut, mai ales, din această colaborare atât de subtilă și atât de intimă.” Și, în paragraful imediat următor: „Poema *tanka*, puțin mai lungă, cinci versuri, 31 de silabe, e forma cea mai întrebuițată, aceea pe care și astăzi toată lumea știe s'o mânuiască; odinioară servea doamnelor nobile și părinților de la curtea imperială.” Apoi Al. T. Stamatiad nota: „Această scurtime face ca poezia japoneză să se insinueze pretutindeni, să se împletească cu însăși viața și să însoțească toate evenimentele.” Apoi, în final: „Cei mai mulți soldați plecați împotriva Rușilor [...] și-au mărturisit zbaterele sufletului și dorul chinuitor de cei plecați să lupte pentru țară și împărat, aceluiași ritm: *tanka*.” (p. 122, ediția Vasiliana'98 – p. 124) Remarcăm câteva aspecte: Având în vedere această singură pagină în care aflăm referiri la haiku și tanka, ne întrebăm de ce abia aici și de ce numai așa au fost enunțate (deși explicația rezidă, într-o măsură, lecturând sursele utilizate), știind că Stamatiad era la curent (explicabil dacă e să avem în vedere și numai volumele consultate amintite de tălmăcitor) și din punct de vedere formal

A
și pe fond (foarte sumar), cu câteva aspecte legate de
I
poemele haiku și tanka. Dar, cu toate acestea, pe par-
L
cursul volumului ele sunt prea puțin urmărite și deloc
explicate.

A
Ne oprim, concret, la textele din volum (în spe-
ță după poeme tanka ori haiku), începând cu tălmăcirii
S
din Ono no Komachi, antologată după un alt nume
celebru, cu poeme și în *Kokinshū*, Ariwara Narihira²⁸:

R
„Poeta ONO NO KOMATȘI
E
834 – 880

V
VISUL

I
Gândindu-mă la tine,
N
Am adormit,
Și'n somn te-am visat!
U
Dacă-aș fi știut că-i numai un vis,
Nu m'aș fi deșteptat!”

Dincolo de faptul că aceia care au tradus în en-
gleză au preferat fie un „el” fie un „tu” și că Stamatiad a
ales o sursă din care a tradus în română „Gândindu-mă
la tine”, e un poem antologat în una dintre cele mai
faimoase colecții de poezie din Japonia. Textul antolo-
gat de Stamatiad este cunoscut în lumea specialiștilor
și drept poemul KKS 552 (poemul 552 din *Kokinshū*)
sau, după versul de început, „omoitsutsu”. Să vedem
cum arată în original, cum a fost transliterat cu caracte-
re latine/ a fost tradus, în timp. Pentru acest poem ne
oprim la versiuni moderne, în limba engleză:

Kokinshū, 552, în hiragana:

ひつつ
ればや人の
えつらむ
と知りせば
めざらましを

transliterarea cu caractere latine a lui Donald
Keene:

„omoitsutsu
nureba ya hito no
meitsuramu

²⁸ Ariwara no Narihira (825-880) – autor de poeme waka, amarez legendar, la ale cărui poeme sunt făcute trimiteri/ aluzii deseori de către autorii ulterioari.

yume to shiriseba
samezaramashi wo

„Thinking about him
I slept, only to have him
Appear before me –
Had I known it was a dream
I should never have wakened”

Donald Keene, *Anthology of Japanese Literature*,
Grove Press: New York, 1955, p. 78

Există și alte versiuni în engleză ale acestui
poem. Iată câteva:

“Did he appear,
because I fell asleep
thinking of him?
If only I'd known I was dreaming
I'd never have wakened”

Jane Hirshfield, Mariko Aratani

“I fell asleep thinking of him,
and he came to me.
If I had known it was only a dream
I would never have awakened.

Kenneth Rexroth și Ikuko Atsumi (din vol. *Wo-
man Poets of Japan*, p. 14.)

Și, în final, versiunea semnată de Helen Craig
McCullough, selectată pentru analiză și într-un articol
publicat în „Simply Haiku”, Autumn, vol 4, no 3, inti-
tulat *Female Waka Poets: Love poetry in the Kokinshū*, și
semnat de către S. Yumiko Hulvey, în care la al patrulea
vers transliterarea cu este diferită - yume to „shireba”
(față de „yume to shiriseba”), de unde și versiunea en-
gleză „If I had known I dreamd”

„Did you come to me
because I dropped off to sleep
tormented by love?
If I had known I dreamed,
I would not have awakened”

Helen Craig McCullough (*Kokin Wakashū: The
First Imperial Anthology of Japanese Poetry*, Stanford
University Press, 1985, la p. 350 versiunea în romaji, la
pagina 351 versiunea în engleză)

Înainte de a cita un al doilea poem, dat fiind felul în care scrie Stamatiad numele autorilor, reamintim că în acea vreme difereau destul de mult, de la un autor la altul uneori, chiar, manierele de transliterare din limbile asiatice (fapt sesizabil de multe ori și astăzi), din diverse motive, unele ținând și de limba europeană la care ne raportăm. Din cauza acestui mod de transliterare este destul de dificilă uneori, de exemplu, înțelegerea corectă/ certă a personajelor/ locurilor la care face referire, fapt vizibil și la Traian Chelariu. Să nu uităm, sistemele de scriere japoneze (kanji, cu caractere de proveniență/ inspirație chineză – „caractere Han”, silabarele „kana” - hiragana și katakana, și cu caractere latine „rōmaji”, „semne latine”; așa numita „romanizare”, întâlnită și în transliterarea „romaji”, cu variantele cele mai cunoscute: Hepburn, kunrei și nippon). Subliniem: japoneza nu este o „variantă” a limbii chineze. Ban'ya Natsuishi scrie: „unii oameni cred că japoneza este o variantă a limbii chineze. Aceasta este, desigur, o mare greșeală, chiar dacă este știut că japoneza a împrumutat kanji care sunt de origine chineză. Cele două limbi sunt total diferite gramatical.”²⁹

Al doilea poem, tot de Ono no „Komatsi”, de la p. 21 (ediția Vasiliana'98 – p. 17):

„FUGA TIMPULUI

Pe când mă gândeam
Cu tristețe
La trecea mea prin această lume,
Culoarea florilor
S'a și veștejit”

Și iată cum arată versiunea franceză, din antologia lui Michel Revon, p. 109:

« La couleur de la fleur
S'est évanouie,
Tandis que je contemplais
Vainement
Le passage de ma personne
en ce monde. »

Și două poeme ale lui Matsuo Bashō, cum sunt în antologia lui Al.T. Stamatiad: *Glicina* și *Singur*.

²⁹ *Haiku beyond Horizons*, în fapt textul rostit la Lahti International Writers' Reunion din 2009, publicat în *Ginyu*, International Haiku Magazine, Japonia, nr 44, 20.10.2009.

„GLICINA

Vântul adie :
Umbra glicinei
Abia tremură...”

„SINGUR

Închid ușa.
În tăcere, mă culc,
Fericit de-a fi singur.”

Foarte probabil sursa aleasă ar putea fi *Haikai, Matsuo Bashō et disciples*, traduction de Kuni Matsuo et Émile Steinilber-Oberlin, Paris, 1936. Poemul *Glicina* se este la pagina 18 a volumului amintit:

« Brise légère.
L'ombre de la glycine
Tremble à peine... »

Iar celălalt la pagina 42:

« Je ferme ma porte.
Silencieusement, je me couche.
Joie d'être seul. »

La prima vedere pare că în această antologie al lui Al. T. Stamatiad sunt haiku și tanka fără utamakura, și care pot fi privite simplu, dincolo de aluziile intertextuale/ asocieri etc. În maniera în care am exemplificat în cazul unor poeme ale lui Bashō din antologia lui Traian Chelariu, „Suflet nipon”, iată cazul unui poem din antologia lui Al.T. Stamatiad, de la p. 65 ediția originală, p. 63 ediția Vasiliana'98:

„EROII

Sub valuri de iarbă,
Acei ce-au luptat,
Acuma visează...”

Și versiunea franceză, din același volum de Kuni Matsuo și Émile Steinilber-Oberlin:

« Ah ! les herbes de l'été !
Et c'est tout ce qui reste du rêve
des guerriers morts dans la bataille! »

A (versiunea din Michel Revon: *Anthologie de la littérature japonaise*. Paris, 1923, p.386:

I « Ah ! les herbes de l'été !
L Traces du rêve
A Des nombreux guerriers »)

S și versiunea în romaji: *Natsu kusa ya! / Tsuwamo-no-domo ga / yume no ato*

R Poemul a fost scris de Bashō pe când privea
E câmpul de la Hiraizumi, și orașul care își pierduse, în
V 1689, măreția de altădată, de când unii spuneau că ar rivaliza cu capitala. Locurile au profunde semnificații istorice/ spirituale pentru japonezi. Se spune că primele așezăminte sau primele construcții religioase de aici ar fi datate prin secolul al VII-lea, dacă nu mai înainte. Poate că prima a fost Hakusan, de pe „Muntele Barierei, Kanzan. Apoi au mai fost și templul budist Chūson-ji, și... Prin anii 1100 unul din liderii unei ramuri a puternicului clan Fujiwara a decis să își mute reședința aici. Au fost lupte crâncene pe aceste locuri, pe aici a trecut și unul dintre cei mai cunoscuți luptători ai Japoniei, Minamoto no Yoshitsune. La toate acestea și la încă altele poate că se gândea Bashō când a scris acest poem.

Și Traian Chelariu, în prima antologie de haiku în limba română, *Suflet nipon* (subintitulată *Florilegiu liric prezentat de Traian Chelariu*), apărută în colecția „Junimea literară”³⁰, în 1933, a ales acest poem. Iată versiunea lui:

„URME ALE VISULUI
Ierbi ale verii –
ah, urme-ale visului
multor oșteni!

De altfel, sunt și alte poeme întâlnite și la Traian Chelariu, și la Stamatiad:

Versiunea Stamatiad:

„Ki NU ȚURAYUKI, 863-946

NICIODATĂ

Nu, niciodată

Sufletul Omului nu va fi cunoscut!
Dar florile
Din satul meu natal
Răspândesc același dulce parfum.”

Versiunea Chelariu:

„LOC NEUITAT

Suflet uman, ah
nime nu te cunoaște !
În cătunul natal
însă flori de pe vremuri
dragi, și iubitul parfum!”
Tsourayouki”

Cu nota de subsol: „Ki no Tsourayouki (883-946) vlăstar împărătesc. Șef de școală; numără printre colaboratori pe Tomonori, Mitsouné, Tadaminié.”

Sau altul pe care inclus de Stamatiad în seria de poeme din războiul ruso-japonez, cu autor anonim:

„PĂRINȚII V’AȘTEAPTĂ

Cadavre de dușmani
Acoperite de sânge,
Când mă gândesc
Că și pe voi, părinții v’asteaptă,
Cadavre de dușmani”

Și versiune lui Traian Chelariu („Suflet nipon”, p. 24)

„TRUPURI DUȘMANE

Pline de sânge
mute trupuri dușmane, -
ah, când gândesc la
ruda ce o iubirăți,
mute trupuri dușmane !
(Un soldat)”

cu nota de subsol:

„Autorul comite o gravă abatere dela regulele unei tannka, – dar repetarea cuvintelor «trupuri dușmane» dă un accent profund omenesc versurilor sale.”

(Antologie de poezie japoneză, Vasiliana '98, Iași, 2017, 242 p.)

³⁰ De altfel, Traian Chelariu a fost, ulterior, secretar de redacție la *Junimea Literară*, între 1938 – 1940.

Modalități de evaluare a cantității de estetic în literatura română

Felix NICOLAU

UNNGHI DE VEDERE

Alexandru Mușina era branduit ca leneș, deci Anoncapitalist, deci anti-risipă. Deși el cam persista în dubiu, căci avusese de mic mentalitate de premiant. Amintesc pe această cale că oblomovismul se poate combate prin mai multe tipuri de evaluare-*assessmentizare*:

- Sumativă (standarde, note);
- Formativă (observaționalanecdotică, chestionare, *exit slips*, dezbateri, *peer & self*, chinestezică);
- Interim (*benchmark*);
- *Universal screeners* (senzorial, comportamental, dezvoltator, academic)
- rol de predicție;
- Diagnostic;
- Monitorizarea progresului (*curriculumbased measurement*).

Pe linia funcționar superior – cadru didactic – pre/ școler / studente.

Oricât de oblomovian, Mușina a avertizat în „Valoare și canon sau despre sinuciderea din grădina estetică a literaturii române” despre pericolele unei bo-

eme evazioniste și manieriste la modul burju. Fără riscuri, întemeiată pe sinecuri.

Ca să riscăm totuși concluzii, există vești bune și vești mai puțin bune pentru literatura română. Se poate exemplifica prin cazul unui scriitor răzgâiat de comuniști și care orișicât i-a lăsat baltă pe comuniști și gloria oferită de ei.

Vestea proastă pentru juna literatură română e că *Dulce ca mierea e glonțul patriei*, romanul lui Petru Popescu din 1971, rezistă foarte bine. Are o viteză senzațională, stilistică tăioasă expresivă, poetică, dar nu lălău și afectat poetizată: „scenă de coapse lucitoare, afară o lună turcească pe apele negre ale trăsurilor”, „dimineața răsare ca un trandafir albastru”, „expresia lor mă umplea de un puternic sentiment banal”, „ten de țișană”, „încălzea aerul în jurul ei, vopseaua gurii era veștedă”, „iarna plângea ca o toamnă”, „elicele învârtinduse ca niște mâini sucite din încheieturi”.

Vestea bună e că pentru un roman despre armată suspansul epic e slab – viață cazonă a unor tineri răzgâiați, deja licențiați, protejați. Armata altora a fost colosal de nebună pe lângă ce e în roman. Evenimențialitatea biografiei e modestă. Vestea rea e că apare Laguna, femeie sofisticată, seducătoare și dominatoare, cum e greu să mai prindă scriitorii azi. Vestea bună e că la umor scriitorul stă slab, departe de remarcile paradoxale și obraznice ale unui Péter Esterházy. Tot veste bună e că e și prea lung, romanul. La momentul publicării, în condițiile comuniste de imbecilitate și teroare, firește că era citit cu sufletul la gură pentru libertatea, modernitatea și detașarea pe care le arunca pe masă. Astăzi, puțini mai rezistă la atâtea pagini dacă nu practică aici o lectură de context istoric și cultural. Cu alte cuvinte, ar mai fi loc pentru oameni noi cu scrieri și mai și. Dar greu, foarte greu în noul context. Până atunci, un scriitor peste cei mult-adulați în peizagele estetice din ultimii 50 de ani.

Concluzia definitivă ar fi că literatura română evoluează între supraestetism (Cărtărescu) și zero estetism (Lavinia Braniște).

Isabel VINTILĂ

Centenarul suprarealismului. Gellu Naum – primitivitatea lăuntrică

Refuzul de a se conforma regulilor realității și răzvrătirea împotriva logicii absurde îi determină pe suprarealiști să se întorcă spre ei înșiși, spre lumea interioară care induce starea poetică, „transă”, necesară creației, dar le asigură și libertatea atât de râvnită. Așadar, mai presus de talent, de efortul individual sau de transcendent se situează poetul, ca „simplu receptor al miracolului interior”. [...] „Privat de libertatea de acțiune în exterior, poetul ajunge la o negație radicală a lumii, promovând unica posibilitate de a acționa liber: aceea a «activității spiritului»”¹. Ion Pop susține că așa se explică „întoarcerea la o presupusă puritate primară”² a suprarealiștilor, unde nimic nu este interzis și spre care sunt ghidați nu doar de un inconștient individual, sau colectiv, ci și de unul cosmic, situat dincolo de real. Inconștientul acționează în creația suprarealistă la fel cum o face „memoria primordială”, de care vorbește Mircea Eliade, memorie care comunică prin timp, sfidându-l și depășindu-l. Rezultatul provocării „inconștientului” este similar cu accesul la memoria primordială; în ambele cazuri poetul este preocupat de originile sale: „Mulțumită memoriei primordiale pe care e în stare să o recupereze, poetul inspirat de muze are acces la realitățile originare. [...] Urcând până la izvor, rememorarea caută să nu situeze evenimentele într-un cadru temporar, ci să atingă străfundul ființei, să descopere originarul, realitatea primordială din care s-a născut cosmosul și care îngăduie înțelegerea devenirii în ansamblul ei”³. Suprarealiștii își dau seama de necesitatea depășirii obstacolelor ridicate de tradiție, de timp și de spațiu și se întorc spre o realitate originară în care poezia capătă cu totul alte expresii. Un mod de recuperare a primitivității și originarului prin poezie este, așa cum am văzut, valorificarea visului și a unor practici desfășurate sub imperiul hazardului obiectiv. Preocuparea suprarealiștilor pentru ceea ce este primitiv, originar în ființa umană este justificată, ei fiind

interesați mereu de un „dincolo”, de mister, de o altă realitate. „Întoarcerea la origini este în mișcarea poetică de avangardă, una dintre marile obsesii, precizează Ion Pop. Un motiv mitologic caracteristic se insinuează în acest mod aici. Căci, ce este mitul, dacă nu o întoarcere la începuturi, pentru a le explica, pentru a le face exemple?”⁴. Mai mult, suprarealiștii nu sunt interesați doar de ființa primară, nealterată, ci și de originea poeziei, care nu mai este mijloc de reflectare a unei realități sau a unor sentimente și idei, ci însuși cuvântul de la începuturile lumii. Pentru redescoperirea poeziei în forma ei nevicată, suprarealiștii folosesc mijloacele oferite de psihanaliză, intenționând să scoată la lumină realitatea inconștientului, în care se regăsesc toate sursele primare care constituie baza acțiunilor umane. În același timp, prin intermediul poeziei se urmărește refacerea legăturilor cu spiritul primar, ea reprezentând, așa cum afirmă sugestiv Ion Pop, „o altă geneză”⁵.

Gellu Naum încearcă, la rândul său, să îndeplinească dezideratul dintotdeauna al suprarealiștilor: reconfigurarea lumii prin poezie, printr-o poezie care se dorește pură, eliberată de orice limită și de tipare. El depășește, așa cum am văzut, crezurile suprarealismului tocmai prin drumul inițiat pe care îl parcurge atât individual, cât și împreună cu aceia pe care îi numește sugestiv, în poemele sale, „asemănătorii”. Salvarea ființei din lumea reală se realizează atât prin poezie, cât și printr-o permanentă luptă interioară, menită să definitiveze procesul devenirii. Odată cu desăvârșirea personală, Gellu Naum speră că se va salva și în fața morții angoasante care obsedează ființa umană.

Suprarealiștii consideră că primitivitatea interioară poate deveni poezie datorită mesajului nealterat pe care îl conține, mesaj care devansează ritmurile vieții conștiente. Spiritul liber suprarealist, preocupat de viața inconștientă și de semnalele primite din spațiul suprarealității, nu putea să nu valorifice această sferă a primitivității umane ca libertate originară a ființei, ca

¹ Pop, Ion, *Avangardismul poetic românesc*, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 119

² *Ibidem*

³ Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, București, Editura Univers, 1978, pp. 113-114

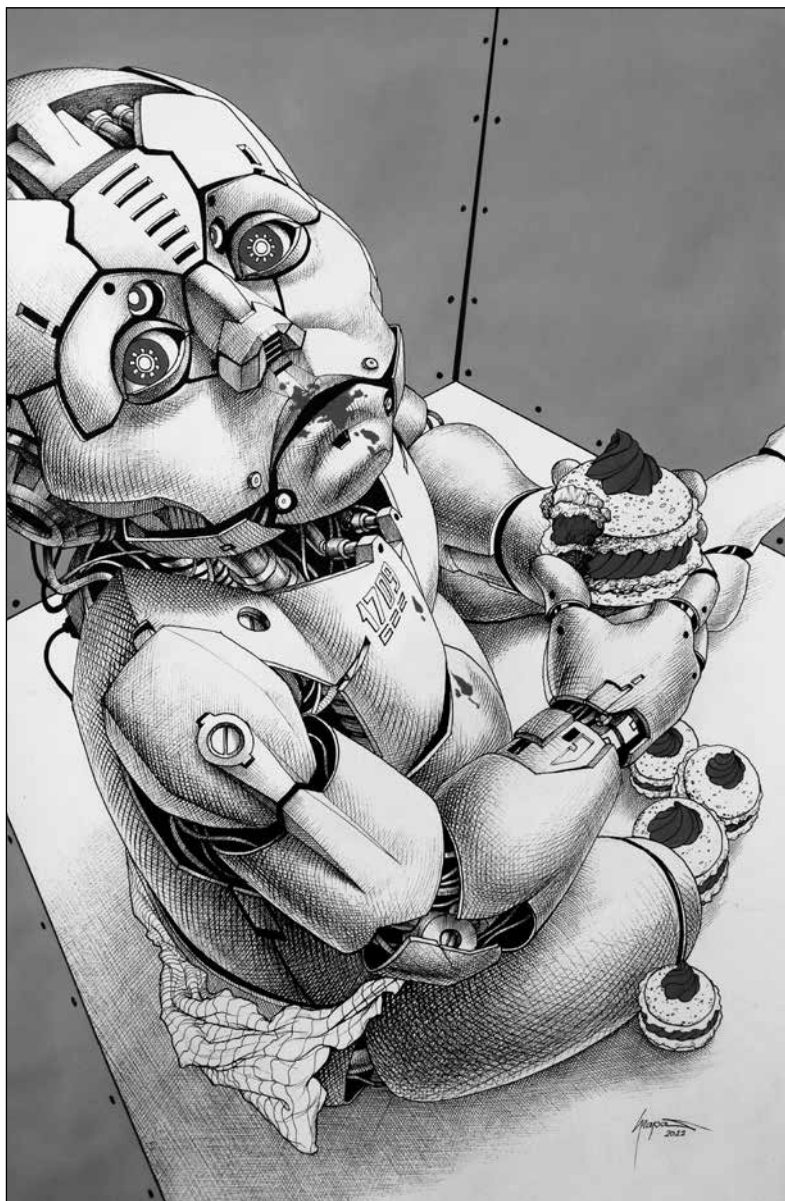
⁴ Pop, Ion, *Avangardismul poetic românesc*, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 98

⁵ *Ibidem*, p. 100

simbol al nesupunerii în fața normelor morale, sociale, raționale sau de altă natură. Primitivul este prin definiție guvernat de afecte mai profunde decât ale omului modern, marginalitatea sau acentrismul conferindu-i

raționamentul obtuz pe care le impune lumea civilizată. Suprarealiștii împlinesc acest deziderat începând cu analiza interiorității lor pentru că lumea nu poate fi schimbată decât odată cu transformarea propriului sine, sau, altfel spus, în același timp cu regăsirea sinelui propriu. Lumea suprarealiștilor se reconciliază astfel cu ea însăși, recăpătându-și forța primitivă originară, în condițiile în care „primitiv” nu înseamnă *stadiu evolutiv primar*, ci *principiu afectiv primar* care ilustrează cel mai bine raporturile dintre om și natură. Pentru suprarealiști, recuperarea primitivității reprezintă regăsirea în interior a ființei, a forței pierdute și depășirea alienării tipice omului modern. Este pus astfel în valoare acel primitiv, văzut nu în sensul de „sălbatic”, ci de „originar”, situat într-un spațiu al originalității neperturbate, raportat la undulațiile naturii, firești, care aparțin firii, ființei noastre din adâncul cel mai adânc, vrăjtită de cotidianul lumii moderne, un timp secularizat.

Interesat la rândul său de ființa primară, capabilă să redea, în urma descoperirii sale, puritate și libertate celorlalte, moderne, Gellu Naum reușește chiar, la un moment dat, să se desprindă de practicile suprarealiste ca de niște acte „ritualice” insuficiente, creându-și un sistem propriu de înțelegere a lumii interioare și a celei exterioare. Conștient de faptul că omul primitiv, implicat într-o relație directă cu natura, este cunoscătorul celor mai tainice secrete ale universului, Gellu Naum încearcă să refacă „legătura cu lucrurile” și să activeze ceea ce Jung numea „inconștientul colectiv”, impersonal, în care pulsează adevărata viață. „Concepțiile noastre în ce privește

lipsa de cenzură a oricărei refulări. De asemenea, primitivul este străin de raționamentele culturilor occidentale, iar această necunoaștere a civilizațiilor evoluate îl face să acționeze sălbatic și necenzurat de forțe interioare sau exterioare. În același timp, producțiile primitive pot ajuta omul occidental să se redescopere pe sine, să se elibereze de morala constrângătoare și de

lucrurile problematice, spunea Jung, sunt influențate rareori de conștient, de cele mai multe ori de inconștient, de anume idei colective care alcătuiesc atmosfera noastră spirituală. Aceste idei colective sunt în strânsă legătură cu concepția de viață sau cu concepția despre lume a secolelor sau a mileniiilor trecute. E lipsit de importanță dacă suntem sau nu conștienți de această

dependență, ideile ne influențează o dată cu aerul pe care îl respirăm [...] Marile probleme de viață cărora le aparține și sexualitatea sunt întotdeauna în legătură cu imaginile primordiale ale inconștientului colectiv⁶. În acest context, atât Naum, cât și alți suprarealiști, caută scheletul interior comun tuturor indivizilor, racordat la pulsul universal, caută ceea ce André Breton numea *soi*, esența primitivă și fertilă al ființei umane.

Gellu Naum nu manifestă doar o preocupare pentru primitivitatea interioară a individului, ci își asumă în unele cazuri rolul de *poet primitiv* care înlocuiește cuvântul cu alte forme de exprimare, reducând poezia la semn sau chiar la tăcere, prin practica *automușirii* de care am mai discutat. Limitarea interioară a occidentalului, ca urmare a cunoașterii insuficiente și superficiale a vieții, se manifestă și la nivelul limbajului pe care Naum și-l dorește scos din corsetul normei. El reface legătura „mută dar plăzmuitoare de limbaj”⁷ despre care pomenea Martin Buber când explica structura trinomică a lumii relațiilor⁸, o lume a lui „Acela care are coerență în spațiu și timp”, „coerență în punctul central unde liniile prelungite ale relațiilor se întretaie în eternul Tu”⁹. „Vorbind un alt limbaj cu aceeași voce/ de dincolo de frontierele măhnite ale frunții”¹⁰, poetul suprarealist încearcă refacerea sensului pierdut al termenilor prin asocierea lor cu imaginile (*Avantajul ver-tebrelor*), cu semnele (*Nigredo*), cu lumea, până la urmă, vizând o reconciliere a cuvintelor cu lucrurile, despre a căror ruptură scria Foucault în *Les mots et les choses*.

În curente avangardiste se reiterează „poemul original” prin care poetul este capabil să comunice „adevărul ființei”, recuperându-se astfel puritatea pierdută a limbajului și creându-se o limbă poetică proaspătă, caracterizată prin inovație. Într-o discuție, Gellu Naum îi mărturisea la un moment dat Simonei Popescu: „Nu mai pot să scriu și nici nu mai vreau”. El se referă astfel

⁶ Jung, Carl Gustav, *Tipuri psihologice*, București, Editura Humanitas, 1997, pp. 239-240

⁷ Buber, Martin, *Eu și tu*, București, Editura Humanitas, 1992, p. 130

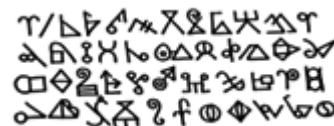
⁸ Martin Buber spune că lumea relațiilor se compune din trei sfere: viața cu natura care ajunge în pragul limbajului, viața cu oamenii care este explicită și viața cu „esențele spirituale”.

⁹ Buber, Martin, *op.cit.*, p. 129

¹⁰ *Dubla cunoaștere a pietrei plate* în Naum, Gellu, *Fața și suprafața* urmat de *Malul albastru*, București, Editura Litera, 1994, p. 19

la „sila de cuvinte” pe care o simte uneori când se află în fața paginii albe. Sentimentul de repulsie pe care poetul îl are față de așa-numita „literatură” îl determină să scrie un poem cât se poate de straniu, *Nigredo*¹¹, poem care poate fi văzut, din cauza formei sale, ca o scriere primitivă. Prin actul de a compune o astfel de scriere în urma folosirii dicteului automat, Gellu Naum își repetă crezul, de atâtea ori exprimat în declarațiile sale, că poezia nu are nevoie neapărat de cuvânt pentru a ființa și că pot fi considerate poezie și textul filozofic, și o anume pictură și muzica în diferitele ei forme. Prin *Nigredo*, Naum încearcă să transcrie „poemul original” prin care poetul este capabil să comunice „adevărul” din interiorul ființei. Recuperarea purității limbajului, pierdută după transformarea lui într-un simplu instrument de comunicare ce nu ilustrează esența umanului, duce la nașterea unei limbi poetice noi, în condițiile în care tehnicile poeziei sunt diverse și „își au locul lângă marile tehnici ale acțiunii”, unde „omul speriat, bântuit de propriile lui creații, își regăsește posibilitățile de intervenție și de legătură”¹². Într-un interviu, Gellu Naum spune cu prefăcută sinceritate că nici chiar el nu înțelege sensul semnelor înșiruite în poemul *Nigredo*, deși a încercat să explice câteva dintre coordonatele sale:

„Într-o zi, în timp ce «scriam», mi-am dat seama că făceam altceva – nu scriam litere. Scriam semne. [...] Când m-am uitat a doua zi să văd ce am făcut, am văzut că erau patru rânduri – ca o strofă. După asta, am avut ideea să număr semnele pe care le scrisesem și am constatat că erau unsprezece – cu excepția primului rând, care are douăsprezece semne. Și care are și o bară oblică; eu am interpretat acest lucru ca fiind titlul. Nici unul din semnele mele nu se repeta. Deci, nu puteau fi litere – sunt semne: chiar dacă primul este *gama*, ultimul este *yin și yang*. Așa că am început să caut aceste semne; în scrierea feniciană, de exemplu – pe care eu o credeam literă în alfabetul grecesc – înseamnă «patru sute»! Apoi în alte scrieri am găsit câteva semne similare, dar ele nu aveau nici un înțeles împreună. Am notat data (29

¹¹

¹² *Castelul orbilor*, în Naum, Gellu, *Întrebătorul*, București, Editura Eminescu, 1996, pp. 354-356

noiembrie 1992), după care am așteptat să vină «starea de poezie», pentru că eu credeam că este un lucru ne-terminat. [...] Șase luni am încercat să revin la semnele astea (între timp făceam și cercetări să văd unde mai pot fi întâlnite), și într-o bună zi mi-am dat seama că asta fusese tot... Titlul l-am adăugat mai târziu¹³.

Poate că *Nigredo* s-a născut din nevoia poetului suprarrealist de a se elibera de apăsătoare „literatură”, sau poate că Gellu Naum a lucrat din nou în maniera ezotericilor, folosind semnele ca pe niște simboluri proprii, care nu pot fi decodificate decât de inițiați. În spiritul lui Johann Trithemius¹⁴, Naum scrie acest poem steganografic pentru a ascunde, poate, ceea ce trebuie ascuns neinițiaților. Simona Popescu afirmă, în prefața ultimei antologii a poetului, că *Nigredo* poate fi considerat „o *anaglifă* (un fals mister, o joacă)” și că „seamănă, întrucâtva, cu alfabetul vikingilor, pe care, zice legenda, Odin l-a adus pe pământ din adâncurile pământurilor¹⁵”.

Alegerea titlului acestui poem experimental¹⁶ nu este întâmplătoare. În alchimie, „nigredo” reprezintă „materia primă”, adică substanța care va fi supusă transformării. În același timp, acesta este numele dat și unei faze alchimice care simbolizează haosul primordial, în spațiul căruia elementele sunt amestecate, în mod natural. „Prima materie” este substanța în egală măsură transformabilă și transformatoare. În acest context, *Nigredo* este poemul care stă la baza oricărei poezii, un poem format exclusiv din semne, care nu au aparent nici un sens. În explicarea conceptului „nigredo”, asociat cu o așa-zisă alchimie a spiritului, Jung spune că

¹³ Șerban, Alex Leo, *Interviu cu Gellu Naum*, în suplimentul revistei „Dilema”, nr. 6, aprilie, 1998

¹⁴ Maestru al creștinismului ezoteric care inițiază în secolul al XV-lea steganografia, arta de a redacta cu caractere secrete.

¹⁵ Popescu, Simona, *Poezia-rețea (Planșa, torsiuinea lui Möbius și copilul absent din „Avantajul vertebrelor”)*, prefață la antologia *Despre identic și felurit*, Editura Polirom, 2004, p. 15

¹⁶ Alina Ologu scrie că și în acest poem, ca și în multe alte texte ale lui Naum, experimentalismul „este un comportament asumat în fiecare moment al constituirii textului” și că „textele lui Gellu Naum se propun ca alternativă ludică, perturbatoare, la producțiile literare canonice, fetișizate, supuse regulii”. (Ologu, Alina, *Gellu Naum: experimentul poetic*, Constanța, Editura Pontica, 2007, p. 74)

situația „devine confuză, ceea ce corespunde tocmai naturii conținutului inconștient: el este sumbru și negru: *negrum, negrus, negro* (negru mai negru decât negru) – așa cum spuneau pertinent alchimiștii, și în plus ea este încărcată cu tensiuni periculoase între polii opuși cu toată *inimicitia elementorum* (ostilitatea elementelor între ele). Ne găsim, astfel, într-un haos impenetrabil [...] Aceasta are ca echivalent natura conținutului inconștient, cu deosebire că el nu se manifestă, într-o substanță chimică cum este cazul în alchimie, ci în interiorul ființei umane. De altminteri, este evident că, chiar și la unii alchimiști, *prima materia* este extrasă din om, așa cum am arătat în *Psihologie și alchimie*¹⁷.

La o analiză mai atentă, observăm că simbolurile din poemul *Nigredo* sunt construite având la bază mai ales cercuri și triunghiuri, figuri geometrice pentru care Naum manifestă în scrierile sale un interes deosebit. Cercul este chiar simbolul alchimic al „soarelui negru” (nigredo), în timp ce triunghiurile care apar în diverse poziții, cu vârful în sus, în jos sau lateral, pot fi considerate reprezentări ale elementelor fundamentale ale cosmosului: apa, focul, aerul și pământul¹⁸. Faptul că poemul se încheie cu semnul celor două principii indisolubile, yin și yang, nu este întâmplător, pentru că la Naum procesul devenirii implică neapărat împlinirea prin intermediul iubirii. Cu alte cuvinte, dacă „la început a fost *Cuvântul*” pur, primar, creator și desăvârșit, lumea se încheie cu iubirea.

Poemul despre care am discutat, nu este singurul caz în care Naum încearcă să recupereze puritatea primordială a poeziei și a ființei prin intermediul semnelor sau al literei, care nu ocupă în cadrul cuvântului locul prestabilit de gramatică, ci acela pe care poetul suprarrealist îl decide ulterior. Ioana Pârvolescu afirmă că această libertate de a crea noi termeni și de a scoate la suprafață lumile noi, care „există în configurația lumii vechi”, este asumată de către Gellu Naum în vederea eliberării de „apăsarea cuvintelor mari, de piatra de mormânt a noțiunilor grave¹⁹, care fac rău adevăratei poezii, „poheziei”. Plăcerea pentru joc, tendința de a ironiza mereu lumea reală și conștientă și oamenii care nu își dau seama de limitele ei, îl determină pe Ge-

¹⁷ Jung, Carl Gustav, *Psihanaliza fenomenelor religioase* (ediție critică), București, Editura AROPA, 1998, p. 130

¹⁸ ○ Nigredo, ▽ Pământ, △ Foc, ▽ Apă, △ Aer

¹⁹ Pârvolescu, Ioana, *Liber, îndrăgostit, visător*, în „România literară”, nr. 29 din 26 iulie, 2000

llu Naum să creeze nu doar personaje șocante și poezii bizare, ci și noi concepte. Consoana *h*, de exemplu, care apare în multe dintre cuvintele cheie din poezia suprarealistului român, este doar una dintre numeroasele sale inovații în acest sens. Cuvântul „pohet” este împrumutat de la Jaques Vaché, însă acest *h* devine obsesiv la Gellu Naum (*Homan*, nu roman, moarte în loc de moarte, *fihință*, nu ființă, *natură*, nu natură, *dragoste și* nu dragoste):

„noi dădeam zor cu poezia avea dreptate ne era prieten cu noi se îmbăta ca un porc visa o femeie recunosătoare o femeie cu părul lung o femeie care să se spele foarte des pe cap”²⁰.

Exegeții afirmă că acesta poate fi un mijloc de a-și apropia limbajul, de a-l exorciza, de a-l deosebi de cel al comunicării obișnuite: „Exorcismul literei *h* îi aparține în propriu lui Gellu Naum, e iscălitura lui inconfundabilă, spune Monica Lovinescu. Nu *și* refuzul literaturii, trăsătură distinctivă a întregului suprarealism pe care Gellu Naum îl continuă la noi cu o exemplară *și* frecventă fidelitate, nedespărțindu-se de el decât în timpul distrugătoare paranteze a realismului socialist”²¹. Nu doar litera *h* este introdusă în locul altor litere dintr-un anume cuvânt, ci *și* literele *n* de la „Naum” sau *p* de la „pohet”, alfabetul restructurându-se astfel după propriile dorințe ale suprarealistului. Litera *l* va fi dublată în interiorul numelui „Gellu” ca un omagiu adus iubitei Lyggia care, va consimți adăugarea la numele său a unui nou *g*. Dublarea consoanelor este simbolică, cei doi primind nume noi, asemenea membrilor unor societăți primitive, după depășirea unor presupuse etape inițiatice. Numele reflectă, de fapt, esența tuturor lucrurilor *și* legitimează existența lor, devenindu-le chiar substitute. Cunoașterea numelui unui obiect aduce după sine stăpânirea lui magică. În acest caz, litera încadrată în numele celui alt are menirea de a înfăptui o contopire simbolică între cei doi iubiți care au prin aceasta control total unul asupra celui alt:

²⁰ *Pe stâlpi* în Naum, Gellu, *Despre identic și felurit (antologie)*, prefață și notă asupra ediției de Simona Popescu, Iași, Editura Polirom, 2004

²¹ Lovinescu, Monica, *Est-etice / UNDE SCURTE IV*, Editura Humanitas, 1994

„La litera P redeveneam pohet Mă așezam la rând după alfabet și așteptam
La litera N spuneam Năsați-mă în pace [...]
Procream în mod misterios apoi încercam să-mi distrug sau
să-mi immortalizez progeniturile”²²

Aventura întoarcerii la origini începe cu întrebarea filozofică ce se situează la baza oricărei cunoașteri despre sine și lume: „De ce?”. Omul preocupat de misterele ființei, Întrebătorul, propune, imediat după etapa conștientizării de sine, o interogație care se referă la menirea sa în lume. Așa cum am mai văzut, cercetarea se face mai ales în spațiul inconștientului, Întrebătorul fiind „cel adormit”, nu cel conștient și rațional. Lumea interioară, în care poetul se mișcă ușor datorită somnului și visului, este marcată de „o liniște halucinantă, o lentă scufundare”, la capătul căreia se deschide „un gol primejdios încremenit în spațiul său de brusturi și urzici sub care șerpii mișunau neauziți și nevăzuți”²³. În această lume a începuturilor ființa umană se simte protejată, ca în pântecul matern, reconfortată de „o stranie vecinătate” pe care Naum o numește în alte scrieri „fratele prenatal”:

„cu ochii închiși noi ne simțeam invulnerabili și apropiați de o stranie vecinătate deși simțeam aproape vidul în circularitatea lui nostalgică

stăteam deoparte liniștiți nu se mișca nimic nu se clintea o frunză când unul dintre noi cel adormit a murmurat în somn «însă de ce»”²⁴

Gellu Naum încearcă să redea poeziei ceea ce doctrina platoniciană îi refuză, considerând că ea este în primul rând act de cunoaștere și nu un ansamblu de imagini lipsite de conținut ontologic. Poetul nu mai este o „voce a adevărului”, nici un plâsmuitor de imagini, ci un artist care reface legătura cu lucrurile,

²² *Tatăl meu obosit*, în Naum, Gellu, *Despre identic și felurit (antologie)*, prefață și notă asupra ediției de Simona Popescu, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 154

²³ Întrebătorul în *Malul albastru* în Naum, Gellu, *Fața și suprafața, urmat de Malul albastru*, București, Editura Litera, 1994, p. 134

²⁴ *Ibidem*

a culturii cu viața, a Ființei cu limbajul, a Unului cu multiplul. Mai mult, opera sa ne propune un poet în ipostaza de inițiat, capabil să devină și un inițiator în tainele lumii în care trăiește. „Harul de a-și aminti adevăratele origini – acesta este privilegiul «seminției adevărului»”²⁵, cea a artistului-inițiat, care nu poate fi confundat cu „«făcătorii» de imagini”, „nu poate exista și nu-și poate juca rolul decât într-o societate a cărei viziune asupra lumii implică neseperarea artei ca domeniu profan și o relație intimă între activitățile artistice și cele divinatorii”²⁶. Poetul inițiat echilibrează cele două laturi ale Ființei, starea sa conștientă cu starea sa inconștientă, recurgând la o „ciudată memorie”, la o „memorie frenetică” a începuturilor. Naum vorbește chiar despre „gardenii memoriei”, care scriu numere tainice, impare, căci „nici o ființă nu poate dăinui fără numărul său”²⁷. Dificultatea de a-și aminti o altă stare decât cea primară, este accentuată de apăsarea pământului care, în mod paradoxal, „cară pământ”. Acest arhetip marchează ancorarea în realitate, în spațiul conștientului. Desprinderea de conștient nu se poate realiza, iar neputința este asociată cu frigul, stare care la Gellu Naum reflectă de obicei însingurarea și plasarea individului în spațiul realității. Discursul este realizat, ca în majoritatea poemelor, la plural pentru a contura eul multiplu despre care am mai discutat. Dacă adevărul este asociat la Naum cu elementul natural, spațiul urban este apăsător, dominat de vacarm și de confuzie. Suprerealistul susține că ieșirea grabnică din el se impune, deși perspectiva incursiunii în inconștient este asociată cu nesiguranța. Versurile vorbesc despre acel „domeniu al presimțirilor”, despre o stare originară, cândva cunoscută. În mod ironic, în alte poeme, această memorie a originilor, care induce în eroare ființa, este numită „memoria noastră de zmeură”, „ascunsă în sincera ei capcană”²⁸:

„Gardenii memoriei sunt alături
degetele lor scriu două câte două cu un cărbune
pe marginea mesei
noi intuim fertilitatea imparului Pământul

²⁵ Borie, Monique, *Antonin Artaud. Teatrul și întoarcerea la origini*, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 103

²⁶ *Ibidem*, p. 104

²⁷ Concepție a lui Louis-Claude de Saint-Martin prezentată de Sarane Alexandrian în *Istoria filozofiei oculte*

²⁸ (*Între bine și rece*) în *op. cit.*, p. 126

cară pământ cu o roabă Peste tot
e o fuziune senină Ne este frig
în triumphiurile noastre subțiri [...]

nu te gândi la mine Nu murim
noi ne știm foarte bine Pe bulevarde
ne strigăm vorbe tandre bâiguim în vacarm
insist nepieptănat să ne ridicăm să pornim
singuri cu ochii închiși Nu cunoaștem Iubim
e în noi o ciudată memorie o lipsă de
amănunte Aprinde lampa”²⁹

În alte poeme, atunci când vorbește despre o recuperare a originilor pierdute, Naum face referire la copilărie și la un principiu matern comun tuturor oamenilor. Spațiul în care ființa se regăsește ca sine primar, nealterat, este asociat cu libertatea atât de râvnită de suprarealiști. Cercul este în cazul acestor poeme un arhetip al siguranței, un cerc magic, primordial, centrul tuturor lucrurilor (Cornelius Agrippa) din care suprerealistul nu vrea să iasă, deși aude chemarea lumii conștiente. Ajuns la acest stadiu al devenirii, suprerealistul nu dorește să se întoarcă într-o fază inferioară a cunoașterii și apelează din nou la ajutorul femeii, numită aici Bettina³⁰. În acest poem, *La adăpostul unor măcinări*, care face parte din volumul *Copacul-animal*, apărut în 1971, Naum exprimă foarte clar ideea că adevărata poezie este o poezie a originilor, primară:

„eu fii atentă trebuie să-l scot
pentru că mă strigă afară din cercul meu
și eu te ador fii atentă
recurg la tine Bettina fiindcă mă cunoști de

²⁹ (*Gardenii memoriei*) în volumul *Copacul-animal* (1971) în Naum, Gellu, *Despre identic și felurit (antologie)*, prefață și notă asupra ediției de Simona Popescu, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 121

³⁰ În poemele naumiene, dar și în prozele sale poematice, apar femei cu diferite nume (Leonie, Laura Wierme, domnișoara Taup, domnișoara Pește, Cornelia, Zenobia, etc.), personaje despre care Gellu Naum afirmă că „Sunt niște fantome, dar care sunt, – probabil, pentru că n-am lucrat cu mintea expres –, făcute pe baza unor nume reale. Se poate întâmpla ca numele Taup, care nici nu știu ce înseamnă, să-l fi auzit pe undeva”. (*Cred că poezii s-au născut pe lume așa cum specia își naște o a treia mână*, interviu al Dorei Pavel cu Gellu Naum, în „România literară”, nr. 30 din 1 august 2001)

copil dintre cele două războaie
am supt amândoi la aceleași ziduri s-au dărâ-
mat peste noi aceleași mame
plecam Bettina la vânătoare de șoimi la pescuit
pe coline cu tine
și oamenii se uitau la noi din ziduri plecau cu
noi de mână liberi se regăseau o clipă două [...]"

„și eu te ador În dimineața asta sunt pochet din
copilărie [...]"³¹

În mod natural, poetul primitiv are acces la vis,
somnia fiind, însă, și pentru omul modern, o cale de
întoarcere la origini. Această revenire la Centru, la Prin-
cipiu este posibilă în starea primară a somnului, unde
visul poate furniza informații despre existența pură
din inconștient. Într-un alt poem din *Copacul-animat*,
Naum face diferența între cei care sunt legați de lumea
primitivă ce însușește toate adevărurile ființei și cei-
lalți, „cei fără somn”, mereu conștienți, mereu anco-
rați în realitate, care, deși bat „la porți”, nu au acces
la tainele Lumei. Inițiații, marcați, ca de obicei, prin
pronumele personal la persoana I, „noi”, se culcă pe
„pajiștea aceea printre flori / printre ceasornice coclite și
ierburi de culoarea ochilor”³², știind că numărul lor s-a
împușinat deoarece o parte au fost fie absorbiți de coti-
dian, fie înșelați pe drum, crezând „că au ajuns” *acolo*,
„că se poate ajunge vreodată”. Faptul că poetul inițiat
se identifică cu simboluri care se subîncadrează arheti-
pului apei (râul, ploaia) sau arhetipului aerului (norul,
ceața) arată că este preocupat de o transformare, de o
evoluție a propriului sine. Conform principiului lui
Heraclit, de care Gellu Naum a fost foarte influențat,
Totul este o curgere, sinonimă cu devenirea. În acest
context, observăm că elementele amintite de suprarea-
list impun această mișcare continuă, specifică apei, ele
fiind în fond forme diferite ale acesteia în univers:

„La început fuseserăm mai mulți Apoi
am rămas câțiva Ceialți au șters-o
prin târguri ca să-și vândă ranițele cu săpun
unii și-au îngropat obrazii în minunea unor
clavicule de spumă
alții s-au lungit pe pavaj Credeau că au ajuns

³¹ (*La adăpostul unor măcinări*) în *op. cit.*, p. 130

³² (*Cei fără somn*) în volumul *Copacul-animat* (1971) în *op. cit.*, p. 123

în hibernarea aceea maternă
(firește veneam de departe Pe drum
luasem numele de râu de nor de ceață de ploaie
și asta istovește)”³³

Cercetarea interiorului nu se desfășoară decât în
timpul somnului, adâncirea totală a poetului în această
stare putându-se solda cu încheierea definitivă a ori-
cărui contact cu lumea conștientă. Așadar, somnul se
poate continua în mod fatal cu moartea:

„Noi ne culcam pe crengi Nu dormeam
știam că ne pândesc primejdiile unui somn fără
trezire
ne odihneam Și cât dura odihna
ca să rămânem trezi săpam adânc
în visele noastre de sare”³⁴

Regăsirea originilor nu presupune doar răvășirea
culturilor străvechi, ci mai ales o întoarcere spre propria
ființă, spre geografia lăuntrică a individului, care are în-
scrisă în ea mărturia ale zbaterilor dintâi, ale energiilor
cosmice primare. Din teritoriile originare ale omului
lăuntric, stă gata-gata să irumpă energia pură, dintâi.
Naum vede aceste energii ca forme luminoase asocia-
te cu simboluri precum soarele, lampa sau dimineața.
Cât despre matricea inconștientului, ea este reprezentă
uneori printr-un cerc, iar alteori printr-un zar, obiect
căruia i se poate imprima o mișcare circulară. „Fratele
brutal și liniștitor” este Celălalt, primitivul violent, care
prin prezența sa confirmă presimțirile:

„Fiecare gură înfrunzea după crugul unui soare ale
cărui foșnete, în orice caz se auzeau distinct.

*La pornire, aștepta zarul. În ochii lui, printre falii
de ceață și scări fără început, fulgerau efigiile noastre to-
tale. Noi nu știam încă din ce os fusese croit, dar simțeam
înrudirea și acceptam rostogolirea pătrată a fratelui ace-
stui brutal și liniștitor”³⁵.*

Metafora singurătății ascunde deseori în lirica
naumiană preocuparea pentru un *dincolo* unde inițiatul

³³ *Ibidem*

³⁴ *Ibidem*, p. 124

³⁵ *Fiecare gură...* în ciclul de poeme *Exactitatea umbrei* în
Naum, Gellu, *Athanor*, București, Editura pentru literatu-
ră, 1968, p. 7

pătrunde neînsoțit, prin mijloace și forțe proprii. Există însă și o ipostază a poetului care trece în „domeniul presimțirilor” însoțit de iubită, femeia capabilă să devină intermediar între *eu* și lumea exterioară, între spațiul suprarealității și viața conștientă. Valorificarea forței subterane, forță care regenerează și care echilibrează ființa, se realizează mai ales prin intermediul visului, *iubita adormită* dându-i posibilitatea suprarealistului să se redescopere ca individ primar:

„*Urma incertă lăsată în aer de rotația florilor ne călăuzea. Trecutul exemplar al pietrelor ne fascina. Pe malurile înalte existau nisipuri a căror nuditate, ignorându-se, pătrundea firesc în geometria intimității noastre.*

*De atunci, singurătatea stângace (sau poate un miel cu dinți de pisică) ne menține intact poemul albastru al dragostei*³⁶

În alte poeme, adâncurile ființei sunt proiectate în înalt, „pe sus”, pentru a sugera ideea că lumea se impune a fi privită răsturnat, de sus în jos, la fel ca și ființa, interiorul fiind la suprafață, iar realitatea fiind proiectată în sine. Fantomele inconștientului sunt, în special, feminine, semn al unui libido refulat. Aripile negre ale femeilor ne duc cu gândul la îngerii căzuți sau la demonii feminini despre care vorbesc gnosticii, demoni care invadează visele nocturne ale bărbaților:

„Pe sus peste adâncuri femeii cu mâini subțiri rupeau bucăți de apă

și pentru prima oară ochii li se rătăceau în somnolența unui fapt
din ce în ce mai depărtat

prin ușa larg deschisă li se părea firesc să se revadă și să-și resimtă pe aproape aripile negre
«ar trebui să ne hrănim și cu durere fizică» gândeau

ar fi strigat un nume dar se întrebau
«și dacă nu răspunde nimeni»

apoi se coborau în bezna gropilor comune
unde vorbim prin gesturi și se petrec atâtea³⁷

³⁶ (*Urma incertă*) în ciclul de poeme *Triunghiul domesticit* în *op. cit.*, p. 55

³⁷ *Pe sus în Fața și suprafața urmat de Malul albastru* (1994) în Naum, Gellu, *Despre identic și felurit* (antologie), prefa-

Reîntoarcerea la originile, aparent uitate, reprezintă un demers salvator pentru Gellu Naum care conștientizează importanța recuperării primitivității spiritului, purtător al esenței umane, adică salvarea ființei devenite „întru ființă”. La fel ca alți suprarealiști care trăiesc până la sfârșitul vieții în ritmul dictat de acest curent de avangardă, Gellu Naum propune o cale diferită de salvare a ființei, renunțând de timpuriu și la experimentele de grup, dar și la practicile oculte la care apelau uneori suprarealiștii în activitățile lor creative: „Conectat la sursa de energie la suprarealismului european, el va înregistra apoi și prelucra în termeni proprii experiențele timpului său poetic imediat, făcând ecou, de exemplu, intensele preocupări de dată mai recentă pentru problematica «obiectului suprarealist» și a «hazardului obiectiv» [...] și s-a putut remarca de către comentatorii debuturilor poetice ale lui Gellu Naum fidelitatea sa față de un număr de teme și motive definitorii pentru viziunea-tip a suprarealismului, de derivație «gotică» și poetică, romantic-tenebroasă, fantezia sa creatoare producând în mijlocul acestor tipare moștenite, nu fără a-și permite numeroase «variațiuni» și licențe³⁸. Cercetările sale urmează schema de care am mai pomenit, un traseu inițiativ ale cărui coordonate sunt experimentele tipic suprarealiste sau cele preluate din sfera ezoterismului³⁹, încercarea de eliberare totală, urmată de o regăsire a sinelui prin iubire și, în final, propunerea unui *dincolo*, spațiul în care se reface legătura pierdută dintre *eu* și *celălalt*.

ță și notă asupra ediției de Simona Popescu, Iași, Editura Polirom, 2004

³⁸ Pop, Ion, *Gellu Naum. Poezia contra literaturii*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2001, p. 188

³⁹ Citându-l pe Cornelius Agrippa, André Breton vorbește despre cercetările suprarealiste ca având „o remarcabilă analogie de scop cu cercetările alchimiste”, „alchimia a mentalului” impunându-se ca alternativă la ateism, ca forță generatoare de mituri. Sarane Aleandrian explică acest fenomen în cunoscuta sa carte dedicată ocultismului: „Înainte, ocultismul era o filozofie a creștinilor dezamăgiți de incompatibilitatea dintre credințele păgâne și creștinism; de acum înainte el va fi și o religie a ateilor care nu puteau să se resemneze cu dezolanta ariditate a unui materialism fără mituri”. (Alexandrian, *Istoria filozofiei oculte*, București, Humanitas, 2005, pp. 27-28)

sumar:

autograf

Ion Pop 1

reflux

Alexandru Ovidiu Vintilă - „Poetul cu patru nume” -
Doru Mihai Mateiciuc.....2

aforisme

Gheorghe Grigurcu - „Primejduit de propriul său text” 5

apeiron

Matei Vișniec - Consulatul Lunii sau
Adelina și crocodilii de mlaștină 8

poesis

Romulus Bucur - cafeaua 15
A. T. Branca - Live camera..... 18
Constantin Severin - Lumea arhetipală.....20
Alexandru Petria - ziua în care n-a murit nimeni.....23
Suzana Fântânariu - Despățirea de vis.....25

cronica literară

Ioan Holban - George Astaloș. 10 ani
de la moarte 30
Savu Popa - Materia primă a poeziei, empatia 34
Romeo Aurelian Ilie - „Nu poți să iubești
dacă nu te doare” 37
Dumitru Augustin Doman - Compendiu.
Un roman și oglinda lui 39

in memoriam

Adrian Dinu Rachieru - Constantin Călin
și „critica mărunță” 41
Emil Nicolae - Telefonul tăcut... 44
Doina Cernica - A plecat Domnul Constantin Călin
din Bucovina 46

cadran

Alexandru Ovidiu Vintilă - Interviu cu scriitorul
Ioan Es. Pop (1958-2024) (in memoriam) 50

pe contrasens

Adrian Alui Gheorghe - Să fim „Poetically correct”
sau Manifest pentru poezia utilitaristă 53

epistolar

Liviu Papuc - Scrisori regăsite (XV). Vicențiu Babeș
către Epaminonda Bucevschi.....59

traduceri

Péter Závada - Poeme (traducere și prezentare
de Mihók Támás)..... 63

epice

Marian Ilea - Povera 67
Dan Perșa - Petrache și Dorșa 72
Alexandru Jurcan - Proză scurtă.....74

interviu

George Motroc - „Îmi place să cred că literatura
va exista întotdeauna, cu sau fără ajutorul
inteligenței artificiale...”. Interviu cu Maria Orban.....76

sintetizator

Liviu G. Stan - Găiță.....44

jurnal wallon

Liviu Ofileanu - Pagini de jurnal (IX) 79

rememorări

Nicolae Tzone - o sută de poeme 84

eseu

Niadi-Corina Cernica - Babyioniaca.
Mitologie babiloniană.....91

din sens opus

Leo Butnaru - Cel puțin, ca stare de spirit... 93

chipuri și privesc

Liviu Antonesei - Mircea Gheorghe
și literatura bătrâneții.....97

aniversări

Ioan Vintilă Fintîș - 70 99

proză

Vasile Aioanei - Îți mulțumim lui Dumnezeu
de ploaie..... 101

note de lector

Stavrofora Elena Simionovici - În căutarea
Frumuseții și a Bucuriei..... 104

recenzii

Alis Niculică - Vasile Aioanei și „pedeapsa divină” 106

universalia

Marius Chelaru - Alexandru T. Stamatiad și lirica
niponă. O nouă ediție a „Eșarfelor de mătase” (1) 107

unghi de vedere

Felix Nicolau - Modalități de evaluare a
cantității de estetic în literatura română 118

avangarda

Isabel Vintilă - Centenarul suprealismului.
Gellu Naum - primitivitatea lăuntrică 119

